

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม

Phimoldhamma Research Institute Journal

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2567)

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 3 ฉบับ

- ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน
- ฉบับที่ 2 พฤษภาคม - สิงหาคม
- ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ผลงานวิชาการและผลงานวิจัยทางด้านสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา การศึกษา รัฐศาสตร์ และรัฐประศาสนศาสตร์
2. เพื่อเป็นเวทีนำเสนอผลงานวิชาการและผลงานวิจัยของบุคลากรในมหาวิทยาลัยและบุคคลทั่วไป

การพิจารณาคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double-blind peer review)

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ

คณะกรรมการที่ปรึกษา

1. พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระราชพัฒนวัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สนั่นนารี

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

มาริสสา ไสวงาม

กองบรรณาธิการ

1. พระราชพัฒน์วัชรบัณฑิต, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระมหาโยธิน โยธโก, รองศาสตราจารย์ ดร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. ศาสตราจารย์ ดร.กนกพร สมปราชญ์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
4. ศาสตราจารย์ ดร.ประยงค์ แสนบุราณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ทองดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. รองศาสตราจารย์ ดร.พรอัมรินทร์ พรหมเกิด มหาวิทยาลัยขอนแก่น
7. รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก มหาวิทยาลัยขอนแก่น
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
10. รองศาสตราจารย์ ดร.รัตนะ ปัญญาภา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
11. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา สะสง มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีไธสง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
13. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิวัฒน์ โพธิ์सान มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปิ่น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิรัช เรืองแสน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หอมหวล บัวระภา มหาวิทยาลัยขอนแก่น
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชญ์ อนันต์ธีระกุล มหาวิทยาลัยขอนแก่น
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมหวัง แก้วสุฟอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมปอง สุวรรณภูมา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
20. อาจารย์ ดร.สัญญา เคนณภูมิ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้จัดการวารสาร

สาริกา ไสวงาม

ออกแบบปก

สาริกา ไสวงาม

จำนวนพิมพ์

เจ้าของ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุฒาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง
จังหวัดขอนแก่น 40000
โทรศัพท์ 082-855-8962 โทรสาร 0-4328-3399
<http://www.ojs.mcu.ac.th/index.php/kkjin/> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

พิมพ์ที่

เอมี ก๊อปปี้ เซนเตอร์ 88/27 ถนนเหล่านาดี ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
โทร. 0-4330-6845 แฟกซ์ 0-4330-6845 E-mail: emmy_emma_emem@hotmail.com

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม (Peer Review)

ปีที่ 11 ฉบับที่ 3 (กันยายน - ธันวาคม 2567)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิน ทองปั้น มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สุบิน บุระรัช มหาวิทยาลัยปทุมธานี
2. รองศาสตราจารย์ ดร.ชิตชนก เชิงเซาว์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ เลิศสมพร มหาวิทยาลัยพะเยา
4. รองศาสตราจารย์ ดร.ธันยวัฒน์ รัตนลัก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ฝาเจริญ วิทยาลัยบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
6. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์ มหาวิทยาลัยบูรพา
7. รองศาสตราจารย์ ดร.ประโยชน์ ส่งกลิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ มีโธสง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
9. รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ แสงเงิน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
10. รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโกดางกุล วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น
11. รองศาสตราจารย์ ดร.อังคณา ตุงคะสมิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น
12. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณก สारภิมย์ มหาวิทยาลัยมหิดล
13. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิพัทธ์ เจียมปัญญาธิ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
14. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เอกราช บุญเรือง มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
15. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชร จตุพร มหาวิทยาลัยพะเยา
16. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โสภณา สุตสมบุญ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
17. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรปรุฬห์ วิชาอัครวิทย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพัชร์ วรพงศ์พัชร สถาบันเทคโนโลยีภาคตะวันออกแห่งสุวรรณภูมิ
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปทุมพร เปี้ยถนอม มหาวิทยาลัยรามคำแหง
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุฑาภรณ์ มาสันเทียะ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วินัย ผลเจริญ วิทยาลัยการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรชัย อุทาพันธ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรพร นาคสัมฤทธิ์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิยะมาศ ใจไผ่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
25. อาจารย์ ดร.ประชัน ชะชิกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการแถลง

วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ให้ความสำคัญกับการเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านพระพุทธศาสนา และการบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ของผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และบุคลากรปฏิบัติการวิชาชีพ ในสถาบันอุดมศึกษาทุกระดับ รวมถึงนักวิชาการจากองค์กรต่างๆ ทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน และนักวิชาการอิสระที่ต้องการนำเสนอผลการศึกษาทั้งในเชิงทฤษฎีและการสะท้อนองค์ความรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติงานตามสภาพจริงที่สามารถนำไปสู่การประยุกต์ใช้พัฒนาในด้านต่างๆ ได้ วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมฉบับนี้ เป็นปีที่ 11 ฉบับที่ 3 ประกอบด้วยบทความวิจัย 19 บทความ และบทความวิชาการ 3 บทความ และวิจารณ์หนังสือ 2 บทความ

ขอขอบพระคุณผู้สนับสนุนบทความและผู้ทรงคุณวุฒิที่กรุณาพิจารณาอ่านบทความและให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณภาพต่อการพัฒนาทางวิชาการ ทำให้วารสารสถาบันวิจัยพหุวัฒนธรรมสามารถดำรงคุณภาพและมาตรฐานทางวิชาการ สามารถนำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมในระดับชาติและระดับนานาชาติ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิเทศ สันันนารี)

สารบัญ

บรรณาธิการแถลง

บทความวิจัย: Research Article

- **ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี**
**Administrative Factors Affecting the Information Technology Using in the
Administration of Schools under the Pathum Thani Secondary Educational
Service Area Office** 1
ปานุมาศ บัวจั้น, โสภนา สุดสมบูรณ์ และอรอนพ จินะวัฒน์
Panumast Boujean, Sopana Sudsomboon and Annop Jeenawat
- **ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดี
ขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย: บทบาท
การเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร**
**The Relationship Between Diversity Management and Organizational
Citizenship Behavior Among State Enterprise Employees in the Public Utilities
Branch: The Mediating Role of Perceived Organizational Justice** 19
พิมพ์ประภัส นุ่มนิยม และกฤตกร นวกิจไพฑูรย์
Pimprapas Numniyom and Kritkorn Nawakitphaitoon
- **การพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจ
ฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี**
**Developing the Potential of Community Knowledge Management to Become
a Sustainable Grassroots Economic Community Learning Center, Khlong Khwai
Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province** 35
รวีธร ฐานัสสกุล
Ravithon Thanussakul
- **เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์
กรณีศึกษา บริษัท เอส ดีว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ**
**Objective and Key Results for Human Resource Management Operations:
A Case Study of SQI Group Co., Ltd. and Its Subsidiaries** 49
ฉัตรวัฒน์ ชัยชนฐาภักดิ์
Chattawat Shatnataphat

- **ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอชำนิ จังหวัดบุรีรัมย์**
Desirable Leadership of Subdistrict Headman, Village Headman in Chamni District Buriram Province 60

สิริมล กะชีรัมย์, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพิงษ์ชัยชาญ
 Sirimon Kachiram, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Phutthiphongchaicharn
- **การสื่อสารทางการเมืองด้วยหลักสราณียธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภวนารินวาส จังหวัดสกลนคร**
Political Communication Based on the Principles of Saraniyadhamma by Local Politicians in Wanorn Niwas District, Sakon Nakhon Province 75

ศิริกล่ำ แก้วสุทอ, ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
 Sirikla Kaewsutho, Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuang
- **การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดน ลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย**
Social Immunity Building Against COVID-19 through Buddhist Integration in the Border Areas of the Mekong River Basin, Loei Province 87

ธงชัย สิงอุดม, ศตวรรษ สงกาพันธ์, พระมหาสมศักดิ์ สติสมฺปนฺโน (สมศักดิ์ สีนนา) และพระมหาวสันต์ วสันตเวที (วสันต์ หงอกชัย)
 Thongchai Singudom, Satawat Songkapan, Phramaha Somsak Satisompanno (Somsak Sinna) and Phramaha Wasan Wasantawetee (Wasan Hngokchai)
- **การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริม การศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้**
Participatory Management Affecting Instructional Management to Develop Student's Career Skills in Pondok Institutions Under the Office of the Private Education Commission in the 3 Southern Border Provinces 103

โสภนา สุดสมบุญ
 Sopana Sudsomboon

- การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

A Study of Living Behavior in Accordance with the Philosophy of Sufficiency Economy of the People in Thung Wang Subdistrict, Satuek District, Buriram Province 117

วรารณ์ สร้อยเสน, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Waraporn Soisean, Sathaporn Wichairam
and Thanyarat Phutthipongchaicharn
- ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

The 21st Century School Administrators' Skills in Secondary Schools Based on Teachers' Perceptions under the Ubon Ratchathani and Amnat Charoen Secondary Educational Service Area Office 131

นาวพร ศรีสวัสดิ์, สมฤทัย เต่าจันทร์ และชวนคิด มะเสนะ
Nawaphorn Srisawat, Somrutai Taochan and Chuankid Masena
- ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

Management Efficiency of the Saving Group for Production in Ban Tako Subdistrict, Huai Rat District in Buriram Province 147

ฐาปกรณ์ ทองทิพย์, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Tapakorn Tongtip, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Putthipongchaicharn
- สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

The Reality and Expectations Regarding Public Services Provided by the Registration Office, Nong Hong District, Buriram Province 161

สุพัตรา อุบัติ, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Supatra Aubut, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Phutthipongchaicharn
- ปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอนวนนิวาส จังหวัดสกลนคร

Factors Influencing Voter Behavior in the Election of the Mayor and Members of the Local Administrative Organization: A Case Study of Inthaplang Subdistrict Administration, Wanon Niwat District, Sakon Nakhon Province 175

ปัญญา แสงโยธา, ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
Panya Saengyotha, Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuang

- การศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

A Study of Basic Science Process Skills and Social Behavior of Early Childhood Students from Inquiry Method 187

นิตยา ศรีมกุฏพันธุ์, สูดาร์ตน์ เปรมชื่น และสุดาพร วิชิตชัยชาคร

Nitaya Srimakutphun, Sudarat Premchun and Sudaporn Vichitchaichakorn
- การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

The Potential Development of Morality Teaching Monks in Phetchabun Province 199

ปัญญา กันภัย และพระมหามนกล กิตติญาโณ (มนกมล มีดีหาญ)

Panya Kanphai and Phramaha Manakamon Kittiyano

(Manakamon Demeehan)
- จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต

Food Ethics in the Future Foodways 213

เฉมอรินทร์ กันตา และปิยะมาศ ใจไผ่

Chareenr Kanta and Piyamas Jaifai
- การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

The Development of Community Democratic Strengthening Processes in Ban Thaen District, Chaiyaphum Province 227

ทักษิณ ประชามอญ และปัญญา คล้ายเดช

Thaksin Prachamon and Panya Klaydesh
- บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์

Role of Morality Teaching Monks on Teaching and Learning Management in School Phetchabun Province 241

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณฺโณ (วุฒิพงษ์ ผลไม้), พระปลัดพีระพงศ์ ฐิตธมฺโม (พีระพงศ์ โชตินอก), พระครูประโชติพัชรพงศ์, (นัฐพงษ์ พิทักษ์อัมพรกุล), พระมนูศักดิ์ อุตุตโร (มนูศักดิ์ คำผา) และเครือวัลย์ มโนรัตน์

Phrapalad Wutthipong Kittivanno (Wutthipong Pholamai),
Phapalad Peerapong Thitadhammo (Peerapong Chotnok),
Phrakhru Prachotphatcharaphong (Natthapong Pitakampornkul),
Phra Manusak Uttaro (Manusak Khampha) and Krueawan Manorat

- **รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ**
Management Model for Studying the Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali Sections of the Chaiyaphum Province Sangha 255
 พระสมพร สมจิตโต (สมพร อ่อนไธสง)
 Phra Somporn Samacitto (Somporn Onthaisong)

บทความวิชาการ: Academic Article

- **พลวัตโลกยุคนี้กับบทบาทภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา:**
ข้อสะท้อนการบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธธรรม
The World Dynamics of the Bani Era and Women's Leadership Roles in the Context of Educational Institutions: Reflections on the Integration of Strategies Based on the Buddhist Way 271
 ญาณัฐพร สิงห์สร, ลำพอง กลมกุล, ญาณัฐกา สงวนวงษ์, เรืองวิชัย นิลโคตร
 และณัฐพัชร สายเสนา
 Natataporn Singsorn, Lampong Klomkul, Nattaka Sanguanwong,
 Reongwit Nilkote and Natthapat Saisena
- **สื่อกับการเมืองไทย**
Media and Thai Politics 287
 นิพนธ์ คุ้มรุ่ง, ศิริพงษ์ มาณะศรี และสุวิทย์ ศรีไกรวัฒนาวงศ์
 Nippeach Krueangsasuk, Siripong Manasri and Suwit Sirigrivatanawong
- **การปรับพฤติกรรมของมนุษย์แนวทางจิตวิทยาตะวันตกกับตามแนวทางพระพุทธศาสนา**
Modifying Human Behavior According to the Guidelines of Western Psychology and Buddhism 299
 พระมหาวราทิต อาทิตวโร (วราทิต คำกลม), พระมหาเมธีชัย กิจจสาโร (เมธีชัย แสงคำภา),
 พระครูปริยัติพุทธิคุณ, พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (เศรษฐา หินศิลา)
 และพระมหาบัวพันธ์ จันทโสภณ (บัวพันธ์ ประสงค์โต)
 Phramaha Waradit Aditavaro (Waradit Khamkamol),
 Phramaha Meechai Kiccasaro (Meechai Saengkampha),
 Phrakhru Pariyattiputthikhun,
 Phramaha Settha Setthamano (Settha Hinsila)
 and Phramaha Buaphan Chandasobhano (Buaphan Prasangkatho)

บทวิจารณ์หนังสือ: Book Reviews

- **ธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิ**
Dharma Yatra in the Land of Buddha 311
พระครูวิริยคุณสาร (สมศรี วงษา) และพระครูสุธีคัมภีรญาณ (ประมวล บุลาอม)
Phrakhru Wiriyakhunnasan (Somsri Wongsas) and Phrakhru Sudhikhambhirayana (Pramuan Bulalom)
- **พุทธศาสนาจะวิกฤต ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน**
Buddhism in Crisis: Think Ahead, Stay Informed 325
พระประภษัญญ์ ธมฺมวโร (ประภษัญญ์ แสงเทียนจันทร์)
และพระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (มิตร วันยาว)
Phra Prakrit Dhammawangso (Prakrit Seangthiamchan) and Phrakru Pariyattiphatthanabundit (Mit Wanyao)

ภาคผนวก:

- **กระบวนการพิจารณาบทความ** 337
- **แนะนำสำหรับผู้ตีพิมพ์บทความ** 338

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร
ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี*

Administrative Factors Affecting the Information Technology
Using in the Administration of Schools under the Pathum Thani
Secondary Educational Service Area Office

ภานุมาศ บัวจีน, โสภนา สุดสมบูรณ์ และอรรณพ จินะวัฒน์

Panumast Boujean, Sopana Sudsomboon and Annop Jeenawat

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: summerzeroii@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร 2) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร และ 4) ศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารเป็นการวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 339 คน ตามสูตรของยามาเน จากนั้นสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามขนาดสถานศึกษา เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .97 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านสมรรถนะครู ด้านการบริหารจัดการทางเทคโนโลยี ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านวัฒนธรรมองค์กร

*ได้รับบทความ: 12 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 24 กันยายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 1 ตุลาคม 2567

Received: September 12, 2027; Revised: September 24, 2024; Accepted: October 1, 2024

2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานบุคคล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานทั่วไป การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานงบประมาณ

3. ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .670$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร ได้แก่ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะของครู นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน เท่ากับร้อยละ 47.40 โดยมีข้อเสนอแนะในนำผลการวิจัยไปใช้ ได้แก่ ผู้บริหาร และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรนำผลการวิจัยไปใช้กำหนดนโยบาย วางแผนบริหาร พัฒนาครูและบุคลากร เทคโนโลยีสารสนเทศ และประยุกต์ใช้ในการวิจัยอื่นๆ ต่อไป

คำสำคัญ: ปัจจัยทางการบริหาร; การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร; มัธยมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the administrative factors related to the use of information technology in administration, 2) study the use of information technology in administration, 3) study the relationship between administrative factors and the use of information technology in administration, and 4) study the administrative factors affecting the use of information technology in administration. The research was quantitative research, that was a sample of 339 teachers according to Yamane's formula. The sample was stratified by school size. The research instrument was a questionnaire with a reliability of .97. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and the coefficient of stepwise multiple regression.

The research results found that:

1. The administrative factors related to the use of information technology in administration were at a high level overall. The average values were in order from highest to lowest, that include executive leadership, teacher competence, technology management, infrastructure, information technology policy, networking, and organizational culture.

2. The use of information technology in administration, that was overall at a high level. The average values from highest to lowest were: Use of information technology in academic administration, Use of information technology in personnel administration, Use of information technology in general administration, Use of information technology in budget administration.

3. The administrative factors had a positive relationship with the use of information technology in administration. Overall, there was a moderate positive relationship ($r = .670$) with statistical significance at the .01 level.

4. The administrative factors is affecting the use of information technology in administration were: technology management, organizational culture, teacher competence, information technology policy, and infrastructure, equal to 47.40 percent. There are suggestions for applying the research results, including administrators and educational service area offices, which should use the research results to determine policies, plan management, develop teachers and personnel, information technology, and apply them to other research.

Keywords: Administrative Factors; Use of Information Technology in Administration; Secondary Education

1. บทนำ

ปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยรัฐธรรมนูญไทยได้ระบุถึงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาประเทศไว้ ตามหมวด 6 ว่าด้วยเรื่องแนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 69 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2566) ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ได้กำหนดการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศและด้านการศึกษา (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2565) และสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2565) ได้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2566-2570 ที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพของประเทศ

การบริหารจัดการศึกษาเพื่อให้ได้สถานศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยปัจจัยทางการบริหารที่หลากหลายที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษามี

ความสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นระหว่างบุคคล ช่วยสนับสนุนและส่งเสริมให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย (วรวรรณ อินทร์ชู และจิตติมา วรณศรี 2565, หน้า 300-311) ทั้งนี้ ผู้บริหารควรตระหนักถึงความสำคัญของการสนับสนุนให้ครูนำความรู้ ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปประยุกต์ใช้ การกำหนดนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่ชัดเจน การสนับสนุนให้สถานศึกษามีความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐาน การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่เหมาะสมการบริหารจัดการทางเทคโนโลยีเพื่อให้สถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ (สมชาย ศรีสุข และคณะ, 2565, หน้า 356-370)

ในขณะเดียวกัน การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในบริหารสถานศึกษามีความสำคัญต่อสร้างความเข้าใจ ความสร้างสรรค์ การเข้าถึงสารสนเทศ ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ ใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการจัดการในองค์กร (กฤติภัทรกร ศิริภัทรนิธิโกติน, 2564) โดยการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องมีการกำหนดโครงสร้างขอบข่ายการบริหารให้ชัดเจน โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2567) กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดขอบข่ายการบริหารงานสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ฝ่าย ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารทั่วไป การบริหารงานบุคคล ในการบริหารงานวิชาการ มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการรวบรวม ตรวจสอบ การประมวลผล การนำเสนอ และการจัดเก็บข้อมูลและสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้การจัดการเรียนการสอน ในการบริหารงานงบประมาณ เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญต่อการจัดตั้งงบประมาณ รวบรวมข้อมูล การวางแผนงบประมาณ การคำนวณต้นทุนกิจกรรม ตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินผลการดำเนินงานสถานศึกษา (วิสุนีย์ ปัญญาตง และธีระภัทร ประสมสุข, 2566, หน้า 909-920) ในการบริหารงานทั่วไป มีนำใช้เทคโนโลยีสารสนเทศไปใช้ในด้านงานธุรการในรวบรวม จัดเก็บและรับส่งเอกสาร, ด้านอาคารสถานที่เทคโนโลยีสารสนเทศถูกนำมาใช้ในการจัดทำข้อมูลอาคารสิ่งก่อสร้าง (วานิช อินคองาม, 2561) และการบริหารงานบุคคล เทคโนโลยีสารสนเทศถูกนำไปใช้ในการบริหารในด้านการวางแผนอัตราค่าจ้าง การสรรหาบุคลากร การจัดทำระบบข้อมูล ทะเบียนประวัติบุคลากรการจัดทำสถิติเลื่อนขั้นเงินเดือน สถิติการปฏิบัติงานของครูและบุคลากร การบันทึกและรายงานผลการปฏิบัติงาน บันทึกแนวปฏิบัติเรื่องวินัยและการรักษาวินัย การออกจากราชการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2567) เพื่อให้สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้อง แม่นยำ และรวดเร็ว สะดวกต่อการนำไปใช้ประโยชน์ประกอบการตัดสินใจ

สำนักเขตพื้นที่มัธยมศึกษาปทุมธานี ได้กำหนดนโยบายด้านเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการให้สถานศึกษามีคุณภาพ โดยจัดทำเป็นแผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2567 กำหนดไว้เป็นส่วนหนึ่งในวิสัยทัศน์ ได้แก่ องค์กรมีคุณภาพตามมาตรฐาน เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และมีนโยบายที่เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้พัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี,

2567) เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการศึกษา ช่วยเพิ่มขีดจำกัดและศักยภาพของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาบุคลากรภายในประเทศให้มีความรู้และความสามารถในการพัฒนาประเทศต่อไป ทั้งนี้ ครูในสถานศึกษา ซึ่งเป็นบุคลากรทางศึกษาและปฏิบัติงานที่สำคัญต่อการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา เนื่องจากเป็นผู้ที่นำใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา ทั้งด้านงานวิชาการ ด้านงานงบประมาณ ด้านงานทั่วไป และด้านงานบุคคล ดังนั้นจึงควรทราบว่าปัจจัยทางการบริหารใดบ้างที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา เพื่อนำไปพัฒนาสถานศึกษา โดยพบว่า สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีหลายแห่งมีปัญหาขาดแคลนด้านอุปกรณ์ทางเทคโนโลยี ไม่เพียงพอต่อการใช้งานของนักเรียนและครู ทำให้เกิดข้อจำกัดในการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารจัดการและการจัดการเรียนการสอน และส่งผลให้คุณภาพการศึกษาในแต่ละสถานศึกษามีความแตกต่างกัน

จากข้อมูลข้างต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี เพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารที่สามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนและกำหนดนโยบายและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สามารถนำผลการวิจัยไปใช้วางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนในสังกัด เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี
4. เพื่อศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ประชากร ได้แก่ ครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ปีการศึกษา 2567 จำนวน 2,024 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู จำนวน 339 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาร์ยามาเน่ (Taro Yamane, 1973, อ้างถึงใน กุลชลี จงเจริญ และนิตยา ภัสสรศิริ, 2561) และสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา ประกอบด้วย ขนาดเล็ก จำนวน 6 คน ขนาดกลาง 50 คน ขนาดใหญ่ 85 คน และขนาดใหญ่พิเศษ 198 คน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องจากหนังสือเอกสารบทความและงานวิจัยต่างๆ 2) สร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สอบถามเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นชนิดเลือกตอบ (Check List) จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 2 สอบถามเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร จำนวน 32 ข้อ และตอนที่ 3 สอบถามเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหาร จำนวน 20 ข้อ โดยแบบสอบถามตอนที่ 2 และ 3 เป็นมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert, 1961) โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) อยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และมีค่าความเที่ยง ได้แก่ ปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา มีค่าความเที่ยง เท่ากับ 0.96 และ 0.97 ตามลำดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยส่งหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล และเก็บแบบสอบถามกลับคืนได้จำนวน 339 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ดังนี้ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (M) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's product moment correlation) และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise multiple regression)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ระดับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวม

ปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$)	ระดับ	ลำดับ
1. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร	4.44	0.42	มาก	1

ปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
2. สมรรถนะครู	4.42	0.39	มาก	2
3. โครงสร้างพื้นฐาน	4.32	0.41	มาก	7
4. นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ	4.32	0.41	มาก	4
5. วัฒนธรรมองค์กร	4.28	0.47	มาก	6
6. การสร้างเครือข่าย	4.32	0.45	มาก	5
7. การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี	4.37	0.42	มาก	3
รวมเฉลี่ย	4.35	0.31	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร ด้านสมรรถนะครู ด้านการบริหารจัดการทางเทคโนโลยี ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการสร้างเครือข่าย และด้านวัฒนธรรมองค์กร ตามลำดับ

2. ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวม

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ	4.50	0.41	มากที่สุด	1
2. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานงบประมาณ	4.39	0.44	มาก	4

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ในการบริหารสถานศึกษา	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ	ลำดับ
3. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน ทั่วไป	4.41	0.44	มาก	3
4. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน บุคคล	4.42	0.42	มาก	2
รวมเฉลี่ย	4.43	0.35	มาก	-

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมากขึ้นไป โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานวิชาการ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานบุคคล การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานทั่วไป การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานงบประมาณ ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 3 ค่าความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางการบริหารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตัวแปร	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา				
	การบริหาร งานวิชาการ (Y ₁)	การบริหารงาน งบประมาณ (Y ₂)	การบริหาร งานทั่วไป (Y ₃)	การบริหาร งานบุคคล (Y ₄)	รวม (Y _{total})
ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (X ₁)	.332**	.222**	.305**	.270**	.340**
สมรรถนะครู (X ₂)	.381**	.354**	.421**	.363**	.459**
โครงสร้างพื้นฐาน (X ₃)	.443**	.383**	.460**	.445**	.523**
นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (X ₄)	.420**	.457**	.469**	.462**	.547**
วัฒนธรรมองค์กร (X ₅)	.361**	.465**	.432**	.430**	.511**

ตัวแปร	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา				
	การบริหารงานวิชาการ (Y_1)	การบริหารงานงบประมาณ (Y_2)	การบริหารงานทั่วไป (Y_3)	การบริหารงานบุคคล (Y_4)	รวม (Y_{total})
การสร้างเครือข่าย (X_6)	.331**	.362**	.489**	.415**	.484**
การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี (X_7)	.480**	.442**	.517**	.469**	.578**
รวม (X_{total})	.532**	.524**	.602**	.556**	.670**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษากับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .670$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษากับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง (r อยู่ระหว่าง .340 - .578) โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี (X_7) มีค่า $r = .578$ นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_4) มีค่า $r = .547$ โครงสร้างพื้นฐาน (X_3) มีค่า $r = .523$ วัฒนธรรมองค์กร (X_5) มีค่า $r = .511$ การสร้างเครือข่าย (X_6) มีค่า $r = .484$ สมรรถนะครู (X_2) มีค่า $r = .459$ และภาวะผู้นำของผู้บริหาร (X_1) มีค่า $r = .340$ ตามลำดับ

4. ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่ปรับแก้ (Adjusted R^2) และการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่ปรับแก้

ตัวแปรทำนาย	R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error	F	P
X_7	.578	.334	.332	.288	168.670	< .001
$X_7 X_5$	.650	.422	.419	.269	122.904	< .001
$X_7 X_5 X_2$	.673	.453	.448	.262	92.508	< .001

ตัวแปรทำนาย	R	R ²	Adjusted R ²	Std. Error	F	P
$X_7 X_5 X_2 X_4$	.684	.467	.461	.259	73.259	< .001
$X_7 X_5 X_2 X_4 X_3$	.688	.474	.466	.258	60.014	< .001

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เรียงตามลำดับดังนี้ ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการทางเทคโนโลยี (X_7) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร (X_5) ปัจจัยด้านสมรรถนะของครู (X_2) ปัจจัยด้านนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ (X_4) และปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน (X_3) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สัมพันธ์พหุ (R) เท่ากับ .688 มีค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่ปรับแก้ (Adjusted R²) เท่ากับ .466 และปัจจัยทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวร่วมกันทำนายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีได้ร้อยละ 47.40 โดยพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร (X_1) และการสร้างเครือข่าย (X_6) ไม่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา เกิดจากปัจจัยทั้ง 2 มีค่าสัมพันธ์กันระหว่างปัจจัยทางการบริหารด้วยกันสูงกว่าการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย เรื่อง ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่าประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายประกอบด้วย ระดับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก ปัจจัยทางการบริหารมีความสัมพันธ์การชิงบวกับใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา และมีปัจจัยทางการบริหาร 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะของครู นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน แสดงให้เห็นว่า ครูตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยทางการบริหารและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารของสถานศึกษา โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ระดับปัจจัยทางการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาสถานศึกษาในสังกัด ได้แก่ องค์กร

คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา สร้างพลเมืองดีสู่สังคมนวัตกรรมและเทคโนโลยี นวัตกรรมแห่งความสุข (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, 2567) จากวิสัยทัศน์ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งได้กำหนดกลยุทธ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาสถานศึกษาไว้ ได้แก่ 1) ส่งเสริมศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถของผู้เรียนให้มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นเลิศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรม โดยบูรณาการแบบมีส่วนร่วม 2) พัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะ จรรยาบรรณวิชาชีพและมาตรฐานทางวิชาชีพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม และ 3) สร้างประสิทธิภาพการบริหารการจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลด้วย นวัตกรรมและเทคโนโลยีจากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

จากผลการศึกษารายด้านพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยได้สูงสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษากระตุ้น ชี้นำและผลักดันให้ครูและบุคลากรนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา และนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการบริหารในสถานศึกษาส่งผลประสิทธิภาพของสถานศึกษาสูงขึ้น ซึ่งหนึ่งในหลักฐานที่บ่งชี้ให้เห็นว่าสถานศึกษามีประสิทธิภาพ พิจารณาได้จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินี้ขั้นพื้นฐาน (O-NET) ทั้งระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 อยู่สูงกว่าระดับประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี, 2566) ในทางตรงข้ามข้อที่มีค่าเฉลี่ยรายข้อต่ำสุด ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษามีทักษะ ความรู้ ความสามารถทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ครูมีทัศนคติว่า ผู้บริหารควรได้รับพัฒนาความรู้ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาทางเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อให้สามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แสดงให้เห็นว่าในการบริหารสถานศึกษา ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นปัจจัยที่มีสำคัญต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของบุญเรือ สังข์สม และพัชรา เดชโฮม (2566, หน้า 139-150) กล่าวว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารเป็นกระบวนการที่สำคัญต่อการสนับสนุนกระตุ้น ชี้นำ ผลักดันนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลมาใช้ทั้งในด้านการบริหารสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาครูผู้สอน ผู้เรียนและสถานศึกษาให้มีคุณภาพการศึกษาที่สูงขึ้น นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่า วัฒนธรรมองค์กรมีค่าเฉลี่ยรายด้านต่ำสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องจากการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีได้รับการส่งเสริมให้ครูนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงาน ได้แก่ สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนรู้โดยใช้คอมพิวเตอร์ และอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การจัดทำรายงานผลการเรียนผ่านระบบ SGS การจัดทำข้อมูลผ่านระบบ Big Data เป็นต้น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรตระหนักถึงค่านิยม ความเชื่อเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการปฏิบัติงานในสถานศึกษา ดังนั้นปัจจัยการบริหารด้านวัฒนธรรมองค์กรจึงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีใน

การบริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับวานิช อินคองาม (2561) กล่าวถึง วัฒนธรรมองค์กร เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 และเพชรรัตน์ วงศ์คำ (2562) กล่าวว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษา ควรวิเคราะห์สารสนเทศ พัฒนา และนำเอาเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาใช้ในการจัดวัฒนธรรมองค์กร และสอดคล้องกับผลวิจัยของวรวรรณ อินทร์ชู และจิตติมา วรณศรี (2565, หน้า 300-311) ในงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดี และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างวัฒนธรรมองค์กร

2. ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับกับผลวิจัยของอนทัย ประสาน และปรีชา สามัคคี (2561, หน้า 100-112) ในงานวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2 ซึ่งพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นกัน นอกจากนี้ เมื่อพิจารณารายด้านยังพบว่า ด้านการบริหารงบประมาณมีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเช่นเดียวกันงานวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้เนื่องจากการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี (2567) ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาสถานศึกษาในด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ได้แก่ ระบบบริหารจัดการศึกษาได้รับการพัฒนาด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยตั้งเป็นกลยุทธ์ที่ 5 สร้างประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีจากการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ดังนั้นจากการกำหนดทำให้ทุกสถานศึกษามีการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศไปใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา โดยการใช้เทคโนโลยีและสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการรวบรวมข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล ประมวลผลข้อมูล นำเสนอข้อมูลและจัดเก็บข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี (2567) ซึ่งกำหนดไว้ในกลยุทธ์ที่ 4 คือ พัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีสมรรถนะ จรรยาบรรณวิชาชีพ และมาตรฐานทางวิชาชีพด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา มีความสัมพันธ์เชิงบวก (.670) กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ซึ่งคล้ายคลึงกับผลการวิจัยของณัฐวิทย์ เจริญพงษ์ และคณะ (2565 หน้า 669-682) ที่ศึกษาการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมขนาดใหญ่พิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาชลบุรี ระยองที่พบว่า ปัจจัยการบริหารกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีความสัมพันธ์กันเชิงบวก (.676) โดยผลวิจัยครั้งนี้พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา 7 ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้แก่ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ โครงสร้างพื้นฐาน วัฒนธรรมองค์กร การสร้างเครือข่าย สมรรถนะครู และภาวะผู้นำของผู้บริหารตามลำดับ พบว่า การบริหารจัดการทางเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์เชิงบวกมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีได้รับการส่งเสริมให้มีกระบวนการวางแผน ติดตามและปรับปรุงการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีโอกาสในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาในด้านต่างๆ

4. ปัจจัยส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยมีปัจจัยทางการบริหาร 5 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยเรียงตามลำดับดังนี้ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะของครู นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน โดยทั้ง 5 ปัจจัยร่วมกันทำนายการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษาได้ร้อยละ 47.40 ซึ่งมีผลการวิจัยที่คล้ายคลึงกับวานิช อินคางาม (2561) ที่ศึกษาปัจจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 ได้แก่ สภาพแวดล้อมด้านบริหาร วัฒนธรรมองค์กรของผู้ร่วมงาน ด้านทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังพบว่ามี 2 ปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ดังนี้ ได้แก่ ปัจจัยด้านภาวะผู้นำของผู้บริหาร และปัจจัยด้านการสร้างเครือข่าย โดยภาวะผู้นำของผู้บริหารไม่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการศึกษาครั้งนี้เป็นศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยรวม โดยภาวะผู้นำมีหลากหลายจึงอาจส่งผลต่อการรับรู้และทัศนคติของครูผู้ให้ข้อมูลในมุมมองภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน ในส่วนของการสร้างเครือข่าย เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ไม่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษาอาจจะเป็นผลจากการสร้างเครือข่าย

ทางเทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างสถานศึกษาพบได้น้อย เนื่องจากการสร้างเครือข่ายทางเทคโนโลยีสารสนเทศส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการผลักดันของหน่วยงานต้นสังกัด หรือตามความจำเป็นต่อสถานการณ์เฉพาะ อาทิ การนิเทศติดตามการจัดการเรียนการสอนในช่วงการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 2019 ดังนั้นการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาจึงมีจำนวนน้อย และเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีวัตถุประสงค์เฉพาะส่งผลโอกาสในการแลกเปลี่ยนความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศระหว่างสถานศึกษาเกิดขึ้นในสภาพจำกัด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งพบว่าปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารศึกษา ประกอบด้วย การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะของครู นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีสามารถนำไปกำหนดนโยบายเกี่ยวกับนโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ 2) ผู้บริหารนำไปใช้พัฒนากระบวนการวางแผน กำหนดแนวทางในการป้องกันและลดความขัดแย้ง และนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษา 3) ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูและบุคลากรได้นำความรู้ทางเทคโนโลยีไปใช้ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และบริหารจัดการด้านต่างๆ ภายในสถานศึกษา 4) สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น สามารถนำผลการวิจัยไปปรับใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัล 5) นักวิชาการและนักวิจัยที่สนใจ สามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

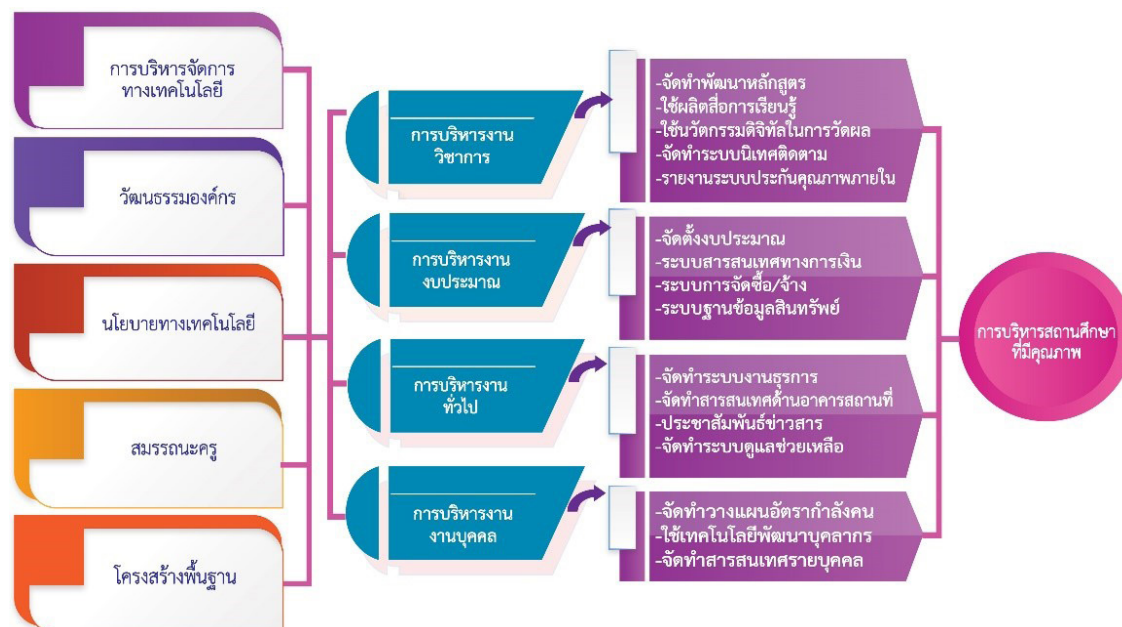
2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการวิจัยนี้มีขอบเขตการศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีเท่านั้น และเป็นการศึกษาในบริบทของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีเท่านั้นซึ่งเป็นข้อจำกัดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีศึกษาเพิ่มเติมในประเด็น ดังนี้ ได้แก่ 1) ควรศึกษาแนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 2) ควรศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา 3) ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษาในสถานศึกษาในรูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพ 4) ควรศึกษาปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารของสถานศึกษาของสังกัดอื่น 5) ควรศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ปัจจัยทางการบริหารที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีในการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ได้แก่ 5 ปัจจัย ได้แก่ การบริหารจัดการทางเทคโนโลยี วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะของครู นโยบายทางเทคโนโลยีสารสนเทศ และโครงสร้างพื้นฐาน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กฤติภัทรกร ศิริภัทรนิธิโกติน. (2564). การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในยุควิถีใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากระบี่. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- กุลชลี จงเจริญ และนิตยา ภัสสรศิริ. (2561). การออกแบบและการวางแผนการวิจัย: หน่วยที่ 9 ในประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธราช.
- ณัฐวิทย์ เจริญพงษ์, ชัยฤทธิ์ แสงสว่าง และธนเสกฐ์ อัครัญญูภูติส. (2565). การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาด้วยอิทธิพลของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 669-682.

- ทรัพย์หิรัญ จันทักษ์, ศักดิ์ไทย สุรกิจบวร, วัลนิกา ฉลากบาง และพรเทพ เสถียรนพเก้า. (2561). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุปัจจัยบทบาทการบริหารเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน. *วารสารราชพฤกษ์*, 16(2), 1-8.
- บุญรื้อ สัมสม และพัชรา เดชโฮม. (2566). บทบาทของผู้บริหารในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในสถานศึกษาของโรงเรียนนันทวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 17(1), 139-150.
- วรรณ อินทร์ชู และจิตมา วรรณศรี. (2565). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษากับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(6), 300-311.
- วานิช อินคางาม. (2561). ปัจจัยการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศที่ส่งผลต่อการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- วิสุนีย์ ปัญญาแดง และธีระภัทร ประสมสุข. (2566). การส่งเสริมการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารงานงบประมาณของโรงเรียนราชประชานุเคราะห์ 22 จังหวัดแม่ฮ่องสอน. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 5(4), 909-920.
- สมชาย ศรีสุข, สุภาพร พงศ์ภิญโญโอบาส และอดิเรก พันเขียว. (2565). กลยุทธ์การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 และเขต 2. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 16(49), 356-370.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี. (2567). แผนปฏิบัติการประจำปีการศึกษา 2567. ปทุมธานี: สำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน (พ.ศ. 2566 - 2570) ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2567). *โครงสร้างองค์กร*. เข้าถึงได้จาก <https://www.obec.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2566). *ยุทธศาสตร์การวิจัยสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ปีงบประมาณ พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎีการ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. เข้าถึงได้จาก http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF

สุรัตน์วดี ปานโพธิ์ทอง, สุวิทย์ ภาณุจारी และวีระวัฒน์ พัฒนกุลชัย. (2565). เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานสถานศึกษาที่มีความสำคัญต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 6(2), 596-607.

อโนทัย ประสาน และปรีชา สามัคคี. (2561). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2. วารสารบัณฑิตศึกษา, 17(77), 100-112.

ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรม
การเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสธารณูปการ
แห่งหนึ่งในประเทศไทย: บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้
ความยุติธรรมในองค์การ*

The Relationship Between Diversity Management and Organizational
Citizenship Behavior Among State Enterprise Employees in the
Public Utilities Branch: The Mediating Role of Perceived
Organizational Justice

พิมพ์ประภัส นุ่มเนียม และกฤตกร นวกิจไพฑูรย์

Pimprapas Numniyom and Kritkorn Nawakitphaitoon

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand

Corresponding Author, E-mail:pimprapas.num@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงาน 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงาน และ 3) ศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงาน เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสธารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย จำนวน 407 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และการบริหารจัดการความหลากหลาย มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89, .95, .92 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย

*ได้รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 4 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 16 ตุลาคม 2567

Received: July 18, 2024; Revised: October 4, 2024; Accepted: October 16, 2024

ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยใช้ PROCESS macro Model 4

ผลการวิจัยพบว่า

1. ระดับการรับรู้ของพนักงานด้านการบริหารจัดการความหลากหลาย ($\bar{X} = 6.27$, S.D. = 0.70) การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ($\bar{X} = 6.07$, S.D. = 0.70) และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ($\bar{X} = 6.14$, S.D. = 0.54) พบว่า อยู่ในระดับสูงมาก
2. การบริหารจัดการความหลากหลายและการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.379 และการบริหารจัดการความหลากหลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.658 และ 0.456
3. การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรเป็นตัวแปรสื่อแบบบางส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

คำสำคัญ: การบริหารจัดการความหลากหลาย; การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร; พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

Abstract

This research aims to: 1) study the level of diversity management, perceived organizational justice, and organizational citizenship behavior; 2) study the relationship between diversity management, perceived organizational justice, and organizational citizenship behavior; and 3) study the mediating role of perceived organizational justice on the relationship between diversity management and organizational citizenship behavior among state enterprise employees in the public utilities sector. The quantitative research sample comprised 407 employees from state enterprises in the public utilities sector. The research tools used included a questionnaire on organizational citizenship behavior, perceived organizational justice, and diversity management. The reliability coefficients were .89, .95, and .92, respectively. The statistics used to analyze the data were mean, standard deviation, Pearson's correlation, and multiple regression analysis, using PROCESS

macro Model 4.

The results of this study show that:

1. The levels of diversity management ($\bar{X}$ = 6.27, S.D. = 0.70), perceived organizational justice ($\bar{X}$ = 6.07, S.D. = 0.70), and organizational citizenship behavior ($\bar{X}$ = 6.14, S.D. = 0.54) are, on average, very high.

2. Diversity management is positively related to organizational citizenship behavior and perceived organizational justice at a statistically significant level of 0.01, with a regression coefficient of 0.379. while perceived organizational justice is positively related to organizational citizenship behavior at a statistically significant level of 0.01, with regression coefficients of 0.658 and 0.456.

3. Perceived organizational justice partially mediates the relationship between diversity management and organizational citizenship behavior at a statistically significant level of 0.01.

Keywords: Diversity Management; Perceived Organizational Justice; Organizational Citizenship Behavior

1. บทนำ

การบริหารจัดการความหลากหลายถือเป็นกุญแจสำคัญในการแบ่งปันความรู้ที่มีความเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล รวมถึงการพัฒนาโดยรวมขององค์กรด้วย (Tsui et al., 1992) โดยรายงานเรื่อง “Diversity Wins: How Inclusion Matters” ของบริษัท McKinsey ในปี ค.ศ. 2020 ที่เก็บข้อมูลมาจากบริษัทกว่า 1,000 แห่ง รวม 15 ประเทศทั่วโลก ได้สรุปว่า องค์กรที่ผู้บริหารสูงสุดมีความหลากหลายทางเพศสูง มีโอกาสได้ผลกำไรสูงกว่าองค์กรที่ผู้บริหารมีความหลากหลายทางเพศต่ำถึงร้อยละ 25 (Dixon-Fyle et al., 2020) ประกอบกับผลการสำรวจของ Adecco Thailand ในปี ค.ศ. 2020 ยังพบว่า ความยุติธรรมคือสิ่งที่ลูกน้องต้องการจากหัวหน้ามากที่สุด การที่พนักงานสามารถทราบได้ว่าผลงานจะถูกประเมินอย่างเป็นธรรมบนพื้นฐานของทักษะและความสามารถ รวมถึงได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม จะช่วยให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานและอยากเติบโตไปกับองค์กร (Adecco Thailand, 2020) ดังนั้นแนวคิดเรื่องการบริหารจัดการความหลากหลายเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จจึงเป็นเรื่องที่องค์กรทั่วโลกให้ความสนใจ ทั้งนี้การบรรลุเป้าประสงค์ขององค์กรจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัย พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ซึ่งหมายถึง พฤติกรรมส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นจากดุลยพินิจและการตัดสินใจของพนักงานโดย

สมัครใจที่มีให้แก่องค์การนอกเหนือจากบทบาทที่องค์การคาดหวังไว้ (Organ et al., 2005)

หนึ่งในปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมภายในองค์การ คือ การบริหารจัดการความหลากหลาย (Diversity Management) หมายถึง การรับรู้ของพนักงานเกี่ยวกับนโยบาย โครงการหรือแนวปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียม การเห็นคุณค่าของความแตกต่างระหว่างพนักงาน (Mousa et al., 2020) โดยทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Social Identity Theory) อธิบายว่า เมื่อได้รับการบริหารจัดการความหลากหลายซึ่งเป็นแนวปฏิบัติเชิงบวก พนักงานจึงยิ่งแสดงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การเพิ่มมากยิ่งขึ้น (Mousa et al., 2020) และอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ นอกเหนือจากการบริหารจัดการความหลากหลาย คือ การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ (Perceived Organizational Justice) หมายถึง การรับรู้ของพนักงานเกี่ยวกับการปฏิบัติในเรื่องต่างๆ ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในด้านผลตอบแทน กระบวนการในการพิจารณา กำหนดผลตอบแทน รวมทั้งการปฏิบัติปฏิบัติต่อกัน (Greenberg, & Colquitt, 2005) โดยทฤษฎีความเสมอภาค (Equity Theory) อธิบายว่า หากบุคลากรได้รับการปฏิบัติที่ยุติธรรมจากองค์การ จะเชื่อมั่นในแนวปฏิบัติหรือนโยบายขององค์การ ดังนั้น พนักงานจึงแสดงพฤติกรรมการให้ความช่วยเหลือกลับมา (Cropanzano, & Greenberg, 1997) อย่างไรก็ตาม จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า ในเชิงวิชาการ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การเป็นประเด็นที่นิยมในต่างประเทศ (Mousa et al., 2020) สำหรับในบริบทของประเทศไทย ยังพบงานวิจัยจำนวนน้อยที่ศึกษาผลของการบริหารจัดการความหลากหลายที่มีต่อผลลัพธ์ต่างๆ และไม่พบการศึกษาในบริบทองค์การรัฐวิสาหกิจ จึงถือเป็นช่องว่างงานวิจัยที่ควรศึกษาต่อยอด

ผู้วิจัยสนใจศึกษาในบริบท “รัฐวิสาหกิจ” โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณูปการยังสามารถทำกำไรได้ถึง 16,107.26 ล้านบาท (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, 2563) นอกจากนี้รัฐวิสาหกิจดังกล่าวยังให้ความสำคัญและตระหนักถึงสิทธิในความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมกันซึ่งสอดคล้องกับหัวข้อการบริหารจัดการความหลากหลายที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา โดยระบุว่าบุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมสนับสนุนในความสำเร็จขององค์การ ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลหนึ่งบุคคลใด เพราะความเหมือนหรือความแตกต่างและเนื่องจากรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณูปการมีนโยบายยึดมั่นแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์การ

งานวิจัยนี้ต้องการศึกษาการบริหารจัดการความหลากหลายที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ โดยมีความยุติธรรมในองค์การเป็นตัวแปรสื่อ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การมากขึ้น และจัดทำเป็นกรอบแนวคิดเชิงเหตุผล เพื่อให้ได้รับข้อมูลเพิ่มเติมในบริบทและกระบวนการของความสัมพันธ์ใหม่ๆ อันก่อให้เกิดคุณค่าเชิงทฤษฎี จากการบูรณาการโดยใช้ทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมและทฤษฎีความ

เสมอภาค ซึ่งจะเป็นการสร้างข้อค้นพบใหม่ทางทฤษฎีนำไปสู่คุณค่าเชิงประจักษ์จากการต่อยอดเพื่อศึกษาเชิงพัฒนาในแนวทางการเสริมสร้างและต่อยอดพฤติกรรมกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การด้วยความมุ่งมั่นเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามที่องค์การคาดหวังหรือเกินกว่าที่คาดหวังไว้ อีกทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณสุขการแห่งหนึ่งในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณสุขการแห่งหนึ่งในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณสุขการแห่งหนึ่งในประเทศไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง โดยประชากร เป็นพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณสุขการแห่งหนึ่งในประเทศไทย จำนวน 1 แห่ง ซึ่งมีจำนวนประชากร 4,251 คน (ข้อมูล ณ เดือนธันวาคม 2565) และกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Krejcie and Morgan (1970) พบว่าใช้จำนวน 361 คน โดยแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาและมีความครบถ้วนสมบูรณ์ มีจำนวน 407 ฉบับ และการวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ เมื่อวันที่ 23 พฤษภาคม 2567 (COA No. 2024/0043) จึงรับรองว่าการวิจัยนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของผู้เข้าร่วมวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน และได้นำแบบสอบถามแต่ละฉบับไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 407 คน แล้วจึงนำมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability Coefficient) ของแบบสอบถามแต่ละฉบับ ดังต่อไปนี้ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 6 ข้อ ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุ อายุงาน สายงาน และระดับตำแหน่ง 2) แบบสอบถาม

เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร จำนวน 24 ข้อ ของ Podsakoff et al. (1990, pp. 107-142) มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม 0.896 และแบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ ความเอาใจใส่และเต็มใจช่วยเหลือ ความสุภาพและให้เกียรติผู้อื่น พฤติกรรมความมีน้ำใจนักกีฬา ความรอบคอบและระมัดระวัง และการประพฤติตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร จำนวน 14 ข้อ ของ Cheng (2014, pp. 1131-1148) มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม 0.950 และแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ความยุติธรรมด้านผลตอบแทน ความยุติธรรมด้านกระบวนการ และความยุติธรรมด้านปฏิสัมพันธ์ และ 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการความหลากหลายของ Mousa et al. (2020, pp. 1249-1269) จำนวน 6 ข้อ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.920

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทำการชี้แจงในแบบสอบถามให้ผู้ตอบแบบสอบถามเข้าใจถึงวัตถุประสงค์และวิธีตอบแบบสอบถาม จากนั้นฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ทำการแจกแบบสอบถามให้กับพนักงานผ่านช่องทางจดหมายเวียน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ Google Form หรือแบบสอบถามที่เป็นชุดเอกสาร เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนแล้ว ทำการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม นำแบบสอบถามที่สมบูรณ์มาทำการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และการบริหารจัดการความหลากหลาย ใช้การหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลาย พฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรและการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient: r) และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) การทดสอบการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยใช้ PROCESS macro Model 4 ของ Hayes (2017) ในโปรแกรม SPSS และทดสอบนัยสำคัญของอิทธิพลทางอ้อม โดยวิธี Nonparametric Bootstrapping Analysis (Preacher et al., 2007, pp. 185-227)

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสาธารณสุขแห่งหนึ่งในประเทศไทย: บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์เพื่อศึกษาระดับของการบริหารจัดการความหลากหลาย

การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจ สาธารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ระดับ	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์		
				DM	POJ	OCB
การบริหารจัดการความหลากหลาย (DM)	6.27	0.70	สูงมาก	1		
การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร (POJ)	6.07	0.70	สูงมาก	0.657**	1	
พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีของ องค์กร (OCB)	6.14	0.54	สูงมาก	0.509**	0.608**	1

** $p < 0.01$; $n = 407$

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับการบริหารจัดการความหลากหลายอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 6.27$, S.D. = 0.70) มีระดับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรอยู่ในระดับสูงมาก ($\bar{X} = 6.07$, S.D. = 0.70) และมีระดับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ($\bar{X} = 6.14$, S.D. = 0.54) อยู่ในระดับสูงมาก

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ จากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สันพบว่าการบริหารจัดการความหลากหลายมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ($r = 0.657$, $p < 0.01$) และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ($r = 0.509$, $p < 0.01$) นอกจากนี้ยังพบว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร ($r = 0.608$, $p < 0.01$)

2. ผลการวิเคราะห์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจ สาธารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์การถดถอย (β) ของ 1) การบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร 2) การบริหารจัดการความหลากหลายกับการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และ 3) การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยปัจจัยส่วนบุคคล

ทั้งหมด ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุ อายุงาน สายงาน และระดับตำแหน่ง เป็นตัวแปรควบคุมในสมการถดถอย ซึ่งผลการวิเคราะห์หามีรายละเอียดดังตารางที่ 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร

ตัวแปร	Model ที่ 1 พฤติกรรมการเป็น สมาชิกที่ดีขององค์กร β	Model ที่ 2 การรับรู้ความ ยุติธรรมในองค์กร β	Model ที่ 3 พฤติกรรมการเป็น สมาชิกที่ดีขององค์กร β
(ค่าคงที่)	4.182	1.969	3.817
การบริหารจัดการความ หลากหลาย	0.379**	0.658**	-
การรับรู้ความยุติธรรม ในองค์กร	-	-	0.456**
Adjusted R2	0.285	0.427	0.395
F	24.088	44.235	38.908

** $p < 0.01$; $n = 407$

จากผลการวิเคราะห์ในตารางที่ 2 พบว่า 1) การบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.379 2) การบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.658 และ 3) การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยเท่ากับ 0.456

3. ผลการวิเคราะห์เพื่อศึกษาบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย โดยใช้ PROCESS macro Model 4 ของ Hayes (2017) ในการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าการบริหารจัดการความหลากหลายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ

0.658 โดยการบริหารจัดการความหลากหลายมีอิทธิพลโดยตรง (Direct Effect) ต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.137 และบริหารจัดการความหลากหลายมีอิทธิพลโดยอ้อม (Indirect Effect) ต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรผ่านการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร โดยค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางอ้อม (ab) เท่ากับ 0.242 เมื่อพิจารณาค่าอิทธิพลทางอ้อมเพื่อทดสอบนัยสำคัญของอิทธิพลทางอ้อมโดยวิธี Nonparametric Bootstrapping Analysis (Preacher et al., 2007, pp. 185-227) พบว่าค่าอิทธิพลทางอ้อมอยู่ในช่วงความเชื่อมั่น (CI) ระหว่าง 0.176 ถึง 0.314 ซึ่งมีความน่าจะเป็นต่ำมากที่ค่าอิทธิพลทางอ้อมดังกล่าวจะมีค่าเท่ากับ 0 จึงสรุปได้ว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรเป็นตัวแปรสื่อแบบบางส่วน (Partial Mediation) ในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายและพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร

ตัวแปร	การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร			พฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การบริหารจัดการความหลากหลาย	0.658**	-	0.658**	0.137**	0.242**	0.379**
การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร	-	-	-	0.368**	-	0.368**
$R^2 = 0.437$ $R^2 = 0.423$						

**p < 0.01; n = 407; DE = Direct Effect, IE = Indirect Effect, TE = Total Effect

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายกับพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของพนักงานรัฐวิสาหกิจสาขาสารณูปการแห่งหนึ่งในประเทศไทย: บทบาทการเป็นตัวแปรสื่อของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ผู้วิจัยจึงสรุปประเด็นการอภิปรายผลได้ดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรอยู่ในระดับสูงมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานเกิดการรับรู้ว่าองค์กรให้ความสำคัญกับพนักงานในทุกๆ ภาคส่วนขององค์กร ซึ่งการรับรู้นี้ส่งผลต่อทัศนคติ อารมณ์ ความรู้สึกที่พนักงานมีต่อองค์กร ตลอดจนพฤติกรรมของพนักงานที่แสดงออก

ในทางที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวราพร เจริญสมบูรณ์นิธิ (2560, หน้า 158-167) ที่พบว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การอยู่ในระดับสูง และงานวิจัยของ Bizri (2018, pp. 233-253) ที่พบว่าการบริหารจัดการความหลากหลาย และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การอยู่ในระดับสูง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า 1) การบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การมีนโยบาย โครงการหรือแนวปฏิบัติที่แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียม ความเคารพ การชื่นชม และความผูกพันระหว่างพนักงานที่มีความแตกต่างหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นแตกต่างในเชิงของเพศ การศึกษา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือหน้าที่ โดยเฉพาะผู้บังคับบัญชาที่สนับสนุนให้บุคลากรประสบความสำเร็จในการทำงาน ส่งเสริมไปจนถึงการตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบ และความกระตือรือร้นในการแก้ไขปัญหาส่งผลให้พนักงานเกิดการรับรู้องค์การให้ความสำคัญกับพนักงานในทุกๆภาคส่วนขององค์การ ส่งผลต่อทัศนคติ อารมณ์ ความรู้สึกที่พนักงานมีต่อองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Tajfel, 1982) ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการความหลากหลายที่ดี ให้ความสำคัญกับอัตลักษณ์ที่แตกต่างกัน พนักงานจะรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งขององค์การ เนื่องจากเกิดทัศนคติที่ดี จึงส่งผลให้พนักงานแสดงออกถึงพฤติกรรมที่ดีตามมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Singh and Banerji (2022, pp. 460-475) และ Mousa et al. (2020, pp. 1249-1269) ที่พบว่าการบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ 2) การบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานรับรู้ถึงการที่องค์กรมีการบริหารจัดการความหลากหลาย จึงส่งผลให้พนักงานมีการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรเพิ่มขึ้น คือการที่พนักงานมองว่าหัวหน้างานปฏิบัติต่อตนเองอย่างเหมาะสม เช่น จ้างและเลื่อนตำแหน่งพนักงานโดยใช้ข้อเท็จจริง ให้คำแนะนำ และประเมินผลการทำงานของพนักงานอย่างเป็นธรรม หรือหัวหน้า นำนโยบายขององค์กรมาใช้กับพนักงานทุกคนอย่างเสมอภาค รวมถึงการที่หัวหน้ามอบหมายงานต่างๆ ตามความรู้และความสามารถของพนักงาน โดยมีได้มีอคติในเชิงของเพศ การศึกษา เชื้อชาติ ชาติพันธุ์ หรือเรื่องอื่นใด ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคม (Tajfel, 1982) ที่เมื่อองค์กรมีการบริหารจัดการความหลากหลายทำให้เกิดผลลัพธ์ในเชิงบวกได้ เนื่องจากการส่งเสริมความเหมือนกันในหมู่สมาชิก ซึ่งสร้างการรับรู้ถึงความไม่แบ่งแยก พนักงานจึงรับรู้ถึงความยุติธรรมที่เกิดขึ้น (Brimhall et al., 2014, pp. 79-88) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Choi and Rainey (2014, pp. 307-331) และ Kim and Park (2016, pp. 41-59) ที่พบว่าการบริหารจัดการความหลากหลายส่งผลเชิงบวกต่อการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร และ 3) การรับรู้ความยุติธรรมในองค์กรส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์การแห่งนั้นมีการส่งเสริมหลัก

ธรรมาภิบาล 6 ประการ โดยเฉพาะหลักความโปร่งใสและหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งมีการนำเสนอเพื่อให้พนักงานเรียนรู้และซึมซับจนกลายเป็นสิ่งที่ตนเองยึดถือนำมาปฏิบัติและประยุกต์ใช้ในการทำงาน เช่น การยึดกฎ ระเบียบที่เป็นธรรมกับทุกฝ่าย ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น นอกจากนี้ยังจัดทำคู่มือที่ระบุบทบาทหน้าที่ของแต่ละตำแหน่งพึงปฏิบัติตามพระราชบัญญัติได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นพนักงานจึงประเมินว่าตนเองได้รับความยุติธรรมจากผลตอบแทนที่เหมาะสมกับความทุ่มเท สัดส่วนของงานมีความยุติธรรม หัวหน้าตัดสินใจ รับฟัง ซึ่งแจ้งเหตุผลในเรื่องงานอย่างเป็นธรรม จึงถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี เนื่องจากได้รับการปฏิบัติที่ดี ทำให้ส่งผลต่อความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ความรู้สึก และแสดงออกผ่านพฤติกรรมที่ดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีความเสมอภาค (Adams, & Freedman, 1976, pp. 43-90) เมื่อพนักงานเปรียบเทียบปัจจัยนำเข้าและผลลัพธ์ของตนกับผู้อื่นว่ามีความยุติธรรมก็จะรับรู้ถึงความเต็มใจที่จะให้การให้ความเป็นธรรมแก่พนักงาน จึงเพิ่มพูนคุณค่าที่สามารถส่งมอบให้องค์การโดยแสดงออกถึงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Novitasari et al. (2021, pp. 303-324) และ เกษราภรณ์ กุณรักษ์ และทิพทินนา สมุทธานนท์ (2561, หน้า 34-53) ที่พบว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลาย และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพนักงานรับรู้ถึงการบริหารจัดการความหลากหลายจากการที่ได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาค แม้แต่ละคนจะมีความแตกต่างทั้งในเรื่องของเพศ ศาสนา อายุหรือภูมิหลังทางสังคม ผ่านการรับรู้ความยุติธรรมได้จากผลตอบแทน ซึ่งผลตอบแทนนั้นได้จากการประเมินผลการปฏิบัติงาน ปฏิสัมพันธ์กับหัวหน้างานที่ถือว่ามีความใกล้ชิดกับตนเอง การสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาที่เกิดขึ้น โดยองค์การเปิดโอกาสให้พนักงานได้แสดงความคิดเห็น เคารพในการตัดสินใจ และรับฟังปัญหาที่พนักงานพบ จึงก่อให้เกิดเป็นความรู้สึกนึกคิดในเชิงบวก และนำไปสู่พฤติกรรมที่พึงประสงค์คือพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีอัตลักษณ์ทางสังคมและทฤษฎีความเสมอภาค โดยพนักงานจะเปรียบเทียบแนวปฏิบัติที่กลุ่มของตนได้รับจากองค์การกับกลุ่มอื่นๆ ว่ามีความยุติธรรมหรือไม่ ยิ่งหากกลุ่มของตนได้รับการปฏิบัติที่ดี จะทำให้เกิดทัศนคติที่ดี หรือเกิดการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การตามมา และเมื่อได้รับการปฏิบัติที่ดีธรรมจากองค์การ จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในแนวปฏิบัติหรือนโยบายขององค์การ บุคลากรจึงแสดงพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ (Cropanzano, & Greenberg, 1997) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Blouch and Azeem (2019, pp. 1079-1097) ที่พบว่าการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การเป็นตัวแปรสื่อในความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารจัดการความหลากหลายในองค์การของพนักงาน (Perceived Diversity) กับผลการปฏิบัติงานขององค์การ (Organizational Performance)

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรบุคคล ฝ่ายนโยบายและยุทธศาสตร์ขององค์การ รวมถึงผู้บริหาร ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ควรดำเนินการโดยกำหนดการฝึกอบรมเกี่ยวกับการบริหารจัดการความหลากหลาย การรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ และพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การให้อยู่ในแผนแม่บทด้านทุนมนุษย์ รวมถึงมีการประเมินหรือตรวจติดตามผลหลังการฝึกอบรม เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงกระบวนการด้านทรัพยากรมนุษย์ต่อไป

1.2 ส่งเสริมการบริหารจัดการความหลากหลาย โดยเริ่มจากการสำรวจประเด็นปัญหาหรือข้อร้องเรียนที่เกิดขึ้น และนำมาจัดทำเป็นโครงการในแผนปฏิบัติการภายใต้แผนแม่บทด้านทุนมนุษย์ สนับสนุนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ ชี้ให้เห็นถึงผลดีที่จะเกิดขึ้นกับตัวของพนักงานเพื่อให้พนักงานในทุกภาคส่วนเข้าใจถึงความเฉพาะตัวของบุคคลที่มีภูมิหลังทางสังคมแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เป็หัวใจของการบริหารจัดการความหลากหลายนั้นคือ การปฏิบัติตนของผู้บังคับบัญชาหรือหัวหน้างานที่ต้องมีทัศนคติเปิดรับ ยอมรับและเข้าใจความแตกต่างของแต่ละบุคคล

1.3 ควรส่งเสริมการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ โดยการจัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้และสมรรถนะของหัวหน้างานที่ดีให้กับผู้บังคับบัญชา เพื่อเสริมสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาและองค์กรควรให้ข้อมูล รับฟังความคิดเห็น ให้คำแนะนำ ปรีกษา ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ เคารพความคิดเห็นของพนักงาน ส่งเสริมพฤติกรรมการเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ

1.4 ควรส่งเสริมการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ โดยให้มีระบบงานที่ชัดเจน มีกระบวนการให้สามารถตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้ และเปิดเผยข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำงานได้อย่างตรงไปตรงมา ให้พนักงานสามารถประเมินและให้ข้อเสนอแนะกับผู้บังคับบัญชาได้ เริ่มจากการจัดฝึกอบรมเสริมสร้างความรู้และสมรรถนะของหัวหน้างานที่ดีให้กับผู้บังคับบัญชา เพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และยังกำหนดสวัสดิการและผลตอบแทนที่เป็นธรรมให้แก่พนักงาน โดยตรวจสอบว่าคำอธิบายงานสอดคล้องกับหน้าที่ความรับผิดชอบหรือไม่ จากนั้นประเมินค่างานตามคำอธิบายงาน และจัดทำแบบสำรวจความต้องการในสวัสดิการ โดยองค์การอาจเลือกสวัสดิการที่พนักงานต้องการมากที่สุด 3 อันดับแรก โดยคำนึงความเหมาะสมและศักยภาพที่องค์กรสามารถทำได้ ผูกโยงไปถึงโครงสร้างเงินเดือนและระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่การประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด (KPIs) และการประเมินสมรรถนะ (Competency)

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยนี้ได้ข้อค้นพบที่สำคัญคือ เกิดแนวคิดในเรื่องของการบริหารจัดการความหลากหลายและพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การผ่านตัวแปรสื่อคือการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การซึ่งถือเป็นการเติมเต็มช่องว่างการวิจัยในบริบทและกระบวนการของความสัมพันธ์ใหม่ๆ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวางแผนนโยบายที่ส่งเสริมทัศนคติของพนักงานให้เกิดการยอมรับความหลากหลายในองค์การ ทำให้พนักงานเกิดความสุขในการทำงาน มุ่งมั่นเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามที่ต้องการคาดหวังหรือเกินกว่าที่คาดหวังไว้ ซึ่งพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การจะเป็นประโยชน์ต่อองค์การในหลายด้าน ได้แก่ การช่วยเหลือคนอื่นๆ การอาสาสมัครทำงาน ให้คำแนะนำเพื่อปรับปรุงสภาพการทำงานและความเต็มใจในการบริการลูกค้า นำไปสู่ผลการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพขององค์การสำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีแนวโน้มเป็นตัวแปรสื่อเพิ่มเติม เช่น ความผูกพันในองค์การ (Engagement) หรือความไว้วางใจ (Trust) เป็นต้น เนื่องจากการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การเป็นตัวแปรสื่อแบบบางส่วน แสดงว่าอาจจะมีตัวแปรอื่นๆ ที่มีบทบาทการเป็นตัวแปรสื่อได้เช่นกัน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณในการทดสอบสมมติฐาน ซึ่งผลการวิจัยอาจไม่ครบถ้วนและลึกซึ้งเท่าที่ควร ดังนั้นการวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยอาจใช้สถิติในขั้นสูงขึ้น ได้แก่ Structural Equation Modeling (SEM) และอาจเก็บจากธุรกิจหลากหลายสาขาอื่นๆ หรือจากทุกกลุ่มสาขาเพื่อขยายผลการศึกษาให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมถึงเพื่อเติมเต็มช่องว่างการวิจัย (Research Gap) ซึ่งจะเป็นการสร้างข้อค้นพบใหม่ทางทฤษฎีนำไปสู่คุณค่าเชิงประจักษ์ (Empirical Contribution) เพื่อให้มีข้อค้นพบที่สมบูรณ์และมีประโยชน์ในการพัฒนาองค์การมากยิ่งขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยสามารถนำมาเป็นองค์ความรู้ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อได้จริง ซึ่งจากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าองค์การสามารถนำแนวคิดในเรื่องของการบริหารจัดการความหลากหลายผ่านตัวแปรสื่อคือการรับรู้ความยุติธรรมในองค์การ มาต่อยอดเพื่อศึกษาเชิงพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การสู่การเผยแพร่ความรู้ใหม่ ให้บุคลากรมีความมุ่งมั่นเต็มใจที่จะปฏิบัติงานให้สำเร็จตามที่ต้องการคาดหวังหรือเกินกว่าที่คาดหวังไว้ นำไปประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับรัฐวิสาหกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างต่อเนื่อง แสดงให้เห็นว่าพนักงานรัฐวิสาหกิจกลุ่มดังกล่าวถือเป็นแบบอย่างที่ดี โดยจะต้องมีการบริหารจัดการความหลากหลายและสร้างพฤติกรรมความเป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ เพื่อร่วมผลักดันองค์การและเศรษฐกิจของประเทศไทย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- เกษราภรณ์ กุณรักษ์ และทิพทินนา สมุทธานนท์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความยุติธรรมขององค์กร การมอบอำนาจในงานเชิงจิตวิทยาและพฤติกรรมกำรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรของข้าราชการในหน่วยงานราชการแห่งหนึ่ง. *วารสาร HR intelligence*, 2(2), 34-53.
- วรพร เจริญสมบูรณ์นิธิ. (2560). อิทธิพลของการรับรู้ความยุติธรรมในองค์กร การรับรู้บรรยากาศขององค์กรและพฤติกรรมกำรเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กร โดยมีคุณภาพชีวิตการทำงานเป็นตัวแปรสื่อ. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 9(1), 158-167.
- สำนักงานประมาณของรัฐสภา. (2563). รัฐวิสาหกิจไทยแหล่งรายได้รัฐบาลหรือภาระงบประมาณของแผ่นดิน สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. เข้าถึงได้จาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/ewt_dl_link.php?nid=855
- Adams, J. S., & Freedman, S. (1976). Equity theory revisited: Comments and annotated bibliography. *Advances in Experimental Social Psychology*, 9, 43-90.
- Adecco Thailand. (2020). *ทำไม Diversity ถึงสำคัญกับองค์กร*. เข้าถึงได้จาก <https://knowledge-center/detail/hr-insight/why-diversity-is-important-in-the-workplace>
- Bizri, R. (2018). Diversity management and OCB: The connection evidence from the Lebanese banking sector. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 37(3), 233-253.

- Blouch, R., & Azeem, M. F. (2019). Effects of perceived diversity on perceived organizational performance: Mediating role of perceived organizational justice. *Employee Relations: The International Journal*, 41(5), 1079-1097.
- Brimhall, K. C., Lizano, E. L., & Barak, M. E. M. (2014). The mediating role of inclusion: A longitudinal study of the effects of leader-member exchange and diversity climate on job satisfaction and intention to leave among child welfare workers. *Children and Youth Services Review*, 40, 79-88.
- Cheng, S. Y. (2014). The mediating role of organizational justice on the relationship between administrative performance appraisal practices and organizational commitment. *The International Journal of Human Resource Management*, 25(8), 1131-1148.
- Choi, S., & Rainey, H. G. (2014). Organizational fairness and diversity management in public organizations: Does fairness matter in managing diversity?. *Review of Public Personnel Administration*, 34(4), 307-331.
- Cropanzano, R., & Greenberg, J. (1997). Progress in organizational justice: Tunneling through the maze. *International Review of Industrial and Organizational Psychology*, 12, 317-372.
- Dixon-Fyle, S., Dolan, K., Hunt, V., & Prince, S. (2020). *Diversity wins: How inclusion matters*. McKinsey & Company report. In.
- Greenberg, J., & Colquitt, J. A. (2005). *Handbook of organizational justice*. Psychology Press.
- Hayes, A. F. (2017). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. Guilford Publications.
- Kim, S., & Park, S. (2016). Organizational justice as an outcome of diversity management for female employees: Evidence from US federal agencies. *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 12(49), 41-59.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Mousa, M., Massoud, H. K., & Ayoubi, R. M. (2020). Gender, diversity management perceptions, workplace happiness and organisational citizenship behaviour. *Employee Relations: The International Journal*, 42(6), 1249-1269.

- Novitasari, D., Riani, A. L., Suyono, J., & Harsono, M. (2021). The moderation role of ethical leadership on organisational justice, professional commitment, and organisational citizenship behaviour among academicians. *International Journal of Work Organisation and Emotion*, 12(4), 303-324.
- Organ, D. W., Podsakoff, P. M., & MacKenzie, S. B. (2005). *Organizational citizenship behavior: Its nature, antecedents, and consequences*. Sage Publications.
- Podsakoff, P. M., MacKenzie, S. B., Moorman, R. H., & Fetter, R. (1990). Transformational leader behaviors and their effects on followers' trust in leader, satisfaction, and organizational citizenship behaviors. *The Leadership Quarterly*, 1(2), 107-142.
- Preacher, K. J., Rucker, D. D., & Hayes, A. F. (2007). Addressing moderated mediation hypotheses: Theory, methods, and prescriptions. *Multivariate Behavioral Research*, 42(1), 185-227.
- Singh, A., & Banerji, R. (2022). Happiness at work, organization citizenship behaviour and workplace diversity: a study on Indian private sector bank employees. *Industrial and Commercial Training*, 54(3), 460-475.
- Tajfel, H. (1982). *Social identity and intergroup relations*. Cambridge University Press.
- Tsui, A. S., Egan, T. D., & O'Reilly III, C. A. (1992). Being different: Relational demography and organizational attachment. *Administrative Science Quarterly*, 37(4), 549-579.

การพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้
ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก
จังหวัดปทุมธานี*

Developing the Potential of Community Knowledge Management
to Become a Sustainable Grassroots Economic Community Learning
Center, Khlong Khwai Subdistrict, Sam Khok District, Pathum
Thani Province

รวีธร ฐานัสสกุล

Ravithon Thanussakul

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี

Valaya Alongkorn Rajabhat University under the Royal Patronage

Pathum Thani Province, Thailand

E-mail: ravithon@vru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กลุ่มตัวแทนภาครัฐ และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชน ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 25 คน ผ่านการใช้เครื่องมือการจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนภายใต้ความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยและสร้างความร่วมมือ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์ โดยการจัดการความรู้ด้วย SECI Model สร้างต้นแบบการเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่เพื่อจัดตั้งศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นในการดำเนินกิจกรรม คือ 1) การ

*ได้รับบทความ: 5 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 6 พฤศจิกายน 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 12 พฤศจิกายน 2567

Received: August 5, 2024; Revised: November 6, 2024; Accepted: November 12, 2024

แลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) ได้หัวข้อความรู้แนวทางการสร้างต้นแบบ การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ชุมชน สร้างนวัตกรรมชุมชนหาแนวทางกาพัฒนาร่วมกัน เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคล ภายนอกและเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของคนในพื้นที่ 2) การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) โดยพัฒนากระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ผ่านฐานการเรียนรู้ 3) การรวบรวมความรู้ (Combination) รวบรวมองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจ อาทิเช่น ความรู้บริหารจัดการขยะ กระบวนการผลิตพลังงานชุมชน ความรู้การผลิตดินพร้อมปลูก การขายออนไลน์ และ 4) การผนึกความรู้ (Internalization) เกิดนวัตกรรม ชุมชนที่เป็นหัวใจหลักของการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้

คำสำคัญ: นวัตกรรมชุมชน; เศรษฐกิจฐานราก; การถ่ายทอด; การจัดการความรู้

Abstract

This research aims to explore the development of community knowledge management potential towards establishing a sustainable grassroots economy learning center in Khlong Khwai Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province. This study employs participatory action research (PAR) involving key informants from government and community representatives. A purposive sampling method was used to select a group of 25 individuals. Knowledge management tools were applied to address community issues through collaboration with network partners in implementing research activities and fostering cooperation. The research tool used was an interview, employing the SECI Model to create a prototype for a community learning center.

The research results found that: appropriate knowledge management in the context of the area for establishing a sustainable community learning center for grassroots economic development can be divided into four key activities: 1) Knowledge Exchange (Socialization) - This involves sharing knowledge on how to create a prototype for becoming a community learning center, fostering community innovators to collaboratively develop strategies to enhance the learning center's recognition among external individuals and to serve as a learning space for local residents. 2) Knowledge Extraction (Externalization) - This focuses on developing processes to convey new knowledge through learning bases. 3) Knowledge Collection (Combination) - This involves gathering knowledge for interested parties, such as waste management knowledge, community energy production

processes, knowledge on producing ready-to-plant soil, online sales, etc. and 4) Knowledge Integration (Internalization) - This leads to the emergence of community innovators, who are the core drivers of the learning center's activities.

Keywords: Community Innovators; Grassroots Economy; Transmission; Knowledge Management

1. บทนำ

ตามที่ภาครัฐได้เชื่อมโยงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ของประเทศไทย และยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ 20 ปี ระหว่างปี 2560 ถึง ปี 2579 โดยน้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นการพัฒนาแบบยั่งยืน โดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่และใช้หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดชบรมนาถบพิตร มาเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบาย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และยกระดับรายได้ของประชาชน แก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างการผลิตภาคเกษตร เสริมสร้างความมั่นคงทางอาหาร พัฒนาโภชนาการและความปลอดภัยด้านอาหาร เพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ของประชาชนและประเทศชาติ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ 10 ทรงมีพระปณิธานแน่วแน่ ที่จะสานต่อโครงการในพระราชดำริของพระราชบิดา เพื่อช่วยเหลือประชาชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ซึ่งในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 ได้จัดทำบนพื้นฐานของกรอบ ยุทธศาสตร์แห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนหลักของการพัฒนาประเทศและเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 โดยการมีส่วนร่วมกับภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน ทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาคและระดับประเทศเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์และทิศทางการพัฒนาประเทศรวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียด ยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ภายหลังสถานการณ์โควิด 19 ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วประเทศไทย นอกจากนี้พฤติกรรมการใช้ชีวิตของคนใน สังคมไทยที่มีระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม จนทำให้คนทำทุกวิถีทางเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ต้องการ สละจรรยาบรรณในวิชาชีพ นำความรู้ความสามารถของตนเองไป แสวงหาผลประโยชน์โดยไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนที่จะเกิดขึ้นในสังคม มองเพียงผลประโยชน์ส่วนตนเป็นที่ตั้ง เกิดการแข่งขันและเพื่อตอบสนองความต้องการของ ตนเองโดยไม่จำกัดรูปแบบ (อารีย์ เชื้อเมืองพาน, 2551) การพัฒนาชุมชนให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และมีเศรษฐกิจฐานรากที่เข้มแข็งเป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้างสังคมที่ยั่งยืน การเรียนรู้ตลอดชีวิตไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาตนเอง แต่ยังเป็นการสร้างทุนทางสังคมและส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับชุมชน อย่างไรก็ตาม ชุมชนหลายแห่งยังคงเผชิญกับอุปสรรค

ในการพัฒนาศักยภาพ สถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 นั้นได้ส่งผลกระทบด้านสุขภาพ ด้านเศรษฐกิจ เช่น เกิดการว่างงานของคนในชุมชน ประชาชนขาดรายได้ การขาดความรู้ และการขาดการมีส่วนร่วมของชุมชน

การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เนื่องจากชุมชนแห่งนี้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด 19 คนว่างงานมีเป็นจำนวนมาก ขาดรายได้ ในทางกลับกันชุมชนมีความพร้อมในด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชาชนที่อาศัยตำบลคลองควายส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกร มีองค์ความรู้ มีทรัพยากรทางการเกษตร แต่ยังขาดโอกาสในการนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ การเลือกศึกษาและทำการวิจัยชุมชนตำบลคลองควายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิตและพัฒนาทักษะที่จำเป็นในการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต โดยมีเป้าหมายในการสร้างเศรษฐกิจฐานรากที่ยั่งยืน พัฒนาสู่ชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจฐานรากตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (Sornphaisan, 2017) ผลการวิจัยนี้คาดว่าจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน และเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดนโยบายของภาครัฐในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

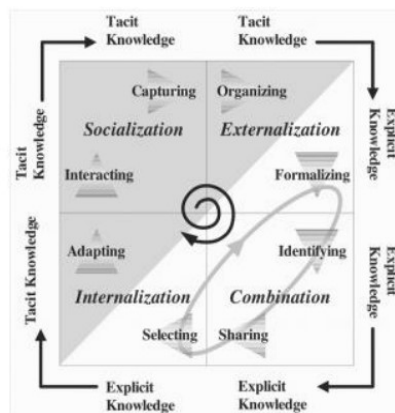
การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยการทบทวนเอกสารและงานวิจัยหรือข้อมูลชั้น ทฤษฎี พร้อมทั้งการเก็บข้อมูลปฐมภูมิผ่านการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) และการสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง โดยการคัดเลือกพื้นที่ดำเนินการ และประชากร กลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มตัวแทนภาครัฐ และกลุ่มตัวแทนภาคประชาชน ซึ่งใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Selection) 1) กลุ่มตัวแทนภาครัฐ ที่เป็นตัวแทนของหน่วยงานท้องถิ่น และหน่วยงานในพื้นที่ จำนวน 5 คน (1) หน่วยงานส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนตำบลคลองควาย (2) หน่วยงานส่วนกลางและส่วนภูมิภาคในพื้นที่ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก ที่ว่าการอำเภอสามโคก สำนักงานเกษตร

อำเภอสามโคก กรมวิชาการเกษตร เป็นต้น และ 2) กลุ่มตัวแทนภาคประชาชน ได้แก่ ประธานกลุ่มคณะกรรมการ สมาชิกวิสาหกิจชุมชนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านสวนพันธุ์ผัก” ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ผู้นำชุมชน และในการการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการชุมชน จำนวน 20 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชนภายใต้ความร่วมมือของภาคีเครือข่าย ในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยและสร้างความร่วมมือผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือวิจัย พบว่า มีแนวทางการจัดการความรู้ต้นแบบการเป็นผู้นำจิตอาสา โดยแบ่งความรู้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit) และความรู้ฝังลึก (Tacit) เพื่อสกัดเป็นองค์ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืนในพื้นที่ตามแนวคิดการจัดการความรู้ SECI หรือ “ ทฤษฎีวงจรความรู้ Knowledge Spiral : SECI Model)” Nonaka, Ikujiro and Hirotaka, Takeuchi, 1995) สามารถนำมาใช้ในการ แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เพราะเป็นทฤษฎีหนึ่งของการบริหารจัดการความรู้ที่สามารถเข้าใจได้ง่าย เหมาะกับบริบทของคนไทยที่นิยมการถ่ายทอดความรู้จากคนสู่คน มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) ขั้นตอนที่ 2 การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมความรู้ (Combination) และขั้นตอนที่ 4 การผนึกความรู้ (Internalization) เพื่อให้เกิดการพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิต แก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมั่งคั่งและยั่งยืน ผลจากการลงพื้นที่ดำเนินการวิจัยและพัฒนาแบบมีส่วนร่วม และเกิดการบูรณาการเกิดเป็นภาคีเครือข่ายความร่วมมือจากภาครัฐ และภาคประชาชน (United Nations Office for South-South Cooperation, 2018) ผ่านแนวคิดการจัดการเรียนรู้ SECI ผสมผสานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ส่งผลให้เกิดการพัฒนายกระดับคุณภาพชีวิตที่ยั่งยืน

ภาพที่ 1 โมเดลเซกิ (SECI Model) โนนากะ กับ ทาเคอุชิ (Nonaka และ Takeuchi, 1995)
ที่มา: Nonaka's SECI Model (1995)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เศรษฐกิจฐานราก อย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สามารถแบ่งออกเป็น 4 ประเด็นในการดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การแลกเปลี่ยนความรู้ (Socialization) เกิดภาคีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมตำบลคลองควาย องค์การบริหารส่วนตำบลคลองควาย คณะครูและนักเรียน โรงเรียนวัดสหราษฎร์บำรุงและผู้นำชุมชน หมู่บ้านที่ 8 ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี ในการหาแนวทางกาพัฒนาาร่วมกัน เพื่อพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นที่รู้จักแก่บุคคลภายนอกและเป็นพื้นที่แห่งการเรียนรู้ของคนในพื้นที่

ได้มีการจัดประชุมอธิบายวัตถุประสงค์และความสำคัญในการสร้างแนวทางต้นแบบการเป็นนวัตกรรมชุมชนของศูนย์การเรียนรู้ฯ โดยทำการระดมสมองกับและที่ปรึกษาจัดกิจกรรมวางแผนในการพัฒนาเพื่อหาทางออกจากปัญหาของชุมชนด้วยตัวของชุมชนเองเป็นการได้คิดได้เรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน จนตกผลึกความคิดเห็นทางออกของปัญหาหรือการพัฒนาแต่ละประเด็นซึ่งหัวข้อความรู้ที่เกี่ยวข้องนี้จะถูกวิเคราะห์ออกมาเป็นตารางความรู้รูปแบบการดำเนินกิจกรรมในด้านการประสานงานเครือข่าย แม้ชุมชนมีการรวมกันเป็นกลุ่มที่หลากหลาย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ ผลักดันการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน และสร้างเสริมการจัดการมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นไปตามตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน และสร้างเสริมการจัดการมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นไปตามตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน รวมถึงการแสวงหากลไกสนับสนุนจากภายนอก และการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายในลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน

ขั้นตอนที่ 2 การสกัดความรู้ออกจากตัวคน (Externalization) ผู้วิจัยและคณะทำงานในพื้นที่ร่วมกันวางแผน วิเคราะห์แนวทางการดำเนิน โครงการ พบว่า ผู้วิจัยมีองค์ความรู้ความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการและถ่ายทอดองค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างความมั่นคงและยั่งยืนทางด้านอาหารและสุขภาพที่ดีภายในพื้นที่ชุมชนและจะให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน จำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรหรือการสร้าง “นวัตกรรมชุมชน” ด้านเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นต้นแบบการนำไปใช้และสามารถเป็นวิทยากรบรรยาย และน้อมนำ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวัน จึงได้ร่วมกำหนดเป้าหมายพื้นที่ “สวนพันธุ์ผัก” ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ต้นแบบศูนย์เรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบไปด้วยฐานการเรียนรู้ จำนวน 6 ฐาน คือ

1. ฐานการเรียนรู้บริหารจัดการขยะด้วยการส่งเสริมให้ชุมชน คัดแยกขยะ องค์ความรู้ในการบริหารจัดการขยะของชุมชน การบริหารจัดการขยะ ตามหลัก 3Rs (Reduce = ลดการใช้ (คิดก่อนใช้),

Reuse = นำกลับมาใช้ซ้ำ (ใช้ แล้วใช้อีก), Recycle = นำกลับมาใช้ใหม่) มาบูรณาการร่วมกันกับการทำเกษตรปลอดสารพิษ เช่น การทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์ การทำน้ำหมักจากผักผลไม้ การทำก๊าซชีวภาพจากการหมักเศษอาหารที่ได้มาจากครัวเรือน การนำวัสดุสิ่งของที่ไม่ใช้แล้วมาทำเป็นภาชนะสำหรับปลูกต้นไม้ การปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อให้เกิดสิ่งแวดล้อมที่ดี เป็นต้น

ภาพที่ 2 กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้บริหารจัดการขยะภายในชุมชน

2. ฐานพลังงานชุมชน กระบวนการผลิตพลังงานชุมชนที่ศูนย์เรียนรู้นี้ ใช้ขยะ/เศษอาหารมาผลิตก๊าซชีวภาพ เนื่องจากการลดปริมาณของเสียไม่มีต้นทุนของวัตถุดิบ และยังเป็น การนำของเสียมาเพิ่มมูลค่า สามารถนำก๊าซชีวภาพที่ผลิตขึ้นไปใช้เป็นเชื้อเพลิง ในการประกอบอาหารซึ่งช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน อีกทั้ง สามารถกำจัดขยะในชุมชน ลดปัญหามลพิษสิ่งแวดล้อม ใช้พื้นที่น้อยในการติดตั้งระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากขยะครัวเรือน ถังหมักก๊าซชีวภาพจากขยะอินทรีย์ จะเป็นถังหมักก๊าซชีวภาพขนาดเล็ก จะทำหน้าที่ย่อยสลายขยะอินทรีย์ประเภทต่างๆ เช่น เศษอาหารจากชุมชน โรงเรียน ตลาดสด เศษใบไม้จากไร่ นา สวน ขยะจากครัวเรือน เป็นต้น โดยอาศัยหลักการย่อยสลายของจุลินทรีย์ที่ไม่ใช้ออกซิเจน เปลี่ยนขยะอินทรีย์ให้เป็นก๊าซชีวภาพสำหรับใช้หุงต้มในครัวเรือนถึงหมักก๊าซชีวภาพ จะมีองค์ประกอบดังนี้ ชุดใบกวน ชุด บดย่อยขยะอินทรีย์ ถังสูบลบขยะอินทรีย์และกากตะกอนบ่มสุบขยะอินทรีย์ และกากตะกอน ถังเก็บก๊าซชีวภาพ ฯลฯ ขั้นตอนในการทำคือ นำขยะอินทรีย์มาบดย่อยด้วย เพื่อให้มีขนาดที่เล็กเหมาะสำหรับการย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ แล้วนำขยะอินทรีย์ใส่ไปยังถังหมักก๊าซชีวภาพผ่านทางท่อป้อนขยะ ขยะชีวภาพในถังหมักจะถูกย่อยสลายโดยจุลินทรีย์ที่ไม่ใช้ออกซิเจนเกิดเป็นก๊าซชีวภาพ โดยก๊าซชีวภาพที่เกิดขึ้นจะไหลผ่านท่อนำก๊าซไปยังถังเก็บก๊าซชีวภาพเพื่อใช้งานสำหรับหุงต้ม ตะกอนที่เกิดขึ้นจากการย่อยสลายจะถูกระบายออกทางท่อระบายตะกอนในรูปของเหลว เมื่อนำไปประเหยน้ำออกกากที่ได้จากการหมักแก๊สชีวภาพเราสามารถนำไปใช้ เป็นปุ๋ยได้ดีกว่ามูลสัตว์สดๆ และปุ๋ยคอก ทั้งนี้ เนื่องจากในขณะที่มีการหมัก จะมีการเปลี่ยนแปลง สารประกอบไนโตรเจนในมูลสัตว์ ทำให้พืชสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ นับว่าเป็นการกำจัดขยะเน่าเหม็นที่ส่งกลิ่นรบกวนชุมชน ลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 3 กิจกรรมติดตั้งระบบผลิตก๊าซชีวภาพจากขยะครัวเรือน

3. ฐานการเรียนรู้การทำดินพร้อมปลูก ฐานการเรียนรู้การทำดินพร้อมปลูก การถ่ายทอดองค์ความรู้ การผลิตดินพร้อมปลูกโดยคิดสูตรของดินขึ้นเพื่อใช้ภายในศูนย์การเรียนรู้และเพื่อจำหน่าย พบว่าดินพร้อมปลูกนี้มีคุณสมบัติช่วยปรับสภาพโครงสร้างของดินให้ร่วนซุย อุ้มน้ำและอากาศได้ดียิ่งขึ้น ช่วยเร่งการเจริญเติบโตของพืชให้สมบูรณ์ แข็งแรงตาม ธรรมชาติด้านทานโรคและแมลง เกษตรในพื้นที่ได้นำความรู้จากการมาอบรมที่ศูนย์การเรียนรู้ฯ แห่งนี้นำไปปรับใช้ในการเพาะปลูก เป็นการต่อยอดองค์ความรู้และลดค่าใช้จ่ายได้อีกทาง

ภาพที่ 3 ดินพร้อมปลูก “บ้านสวนพันธุ์ผัก”

4. ฐานทำน้ำหมักชีวภาพ ศูนย์เรียนรู้ฯ ได้เริ่มมาให้ความสำคัญกับการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหมักชีวภาพกำลังเป็นที่สนใจของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการทำในระดับครัวเรือนและชุมชนที่สนใจ ศูนย์เรียนรู้ฯ จึงมีแนวคิดที่จะนำวัสดุที่เหลือใช้จากเศษอาหาร เปลือกผลไม้ เช่น เปลือกส้ม เปลือกสับปะรด แดงโมและเศษผักต่างๆ นำมาผลิตเป็นน้ำหมักชีวภาพ อีกทั้งเพื่อเป็นการส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทิ้งขยะมูลฝอย แก้ไขปัญหาขยะอินทรีย์ที่ส่งกลิ่นเหม็น เรียนรู้วิธีการคัดแยกขยะอย่างถูกวิธี การเอาจุลินทรีย์ EM มาช่วยในการเร่งปฏิกิริยาย่อยสลายผลิตภัณฑ์

ต่างๆ ที่เหลือใช้เป็นน้ำจุลินทรีย์ หรือน้ำหมักชีวภาพ เพื่อไปทำการล้างท่อลดปัญหาการส่งกลิ่นเหม็น ทดแทนการใช้สารเคมี ลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

ภาพที่ 4 หมักชีวภาพบรรจุขวด

5. ฐานผักปลอดสารพิษ แรกเริ่มก่อนที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จะเข้ามาพัฒนาที่ศูนย์เรียนรู้แห่งนี้ ที่นี้ปลูกผักกลางแจ้งพบเจอปัญหาแมลงกัดกินใบ เนื่องจากที่นี้ไม่ใช้สารเคมี ส่งผลให้ผลผลิตไม่สวยงาม ขายไม่ได้ราคา โดยหลังจากที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์เข้ามาส่งเสริม พาไปศึกษาดูงานที่ฟาร์มออร์แกนิกที่ทำในแนวเกษตรอินทรีย์ไม่ใช้สารเคมีในการทำเกษตร ปลูกผัก เลี้ยงสัตว์ ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพ่อหลวง (จังหวัดราชบุรี) พัฒนาเต็มองค์ความรู้กลับมาพัฒนาสร้างโรงเรียนปลูกผักโดยชุมชนร่วมมือ ร่วมแรงกันทำเพื่อส่วนรวม จนทำให้เกิดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร เป็นพื้นที่ทดลองปลูก ปัจจุบันพืชผัก ผลผลิตสวยงาม มีคุณภาพที่ดีมากขึ้น ซึ่งสร้างกำลังใจให้กับผู้ปลูกเป็นอย่างยิ่ง อีกทั้งได้รับมาตรฐานผัก GAP จากกรมส่งเสริมการเกษตร

ภาพที่ 5 โรงเรียนปลูกผักปลอดสารโดยความร่วมมือของชุมชน

6. ฐานผลผลิตชุมชน ศูนย์เรียนรู้ฯ ปลูกพืชหลายชนิด อาทิเช่น มะเขือเทศ เมล่อน ผักสลัด พริก มะเขือยาว มะเขือเปาะ ต้นหอม ผักชี ตั้งโอ๋ ถั่วฝักยาว แตงกวา เสาวรส ฟัก บวบ เป็นต้น อีกทั้งยังมีการจำหน่ายดินพร้อมปลูก ที่ได้มีวางขายในร้านค้าชุมชน และมีไปขายที่ศาลากลางจังหวัด

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมความรู้ (Combination) นอกจากสามารถจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านสวนพันธุ์ผัก” ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนได้สำเร็จยังสามารถพัฒนา

องค์ความรู้ฝีมือและทักษะ ของ “นวัตกรชุมชน” ด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 ท่านได้แก่ 1) คุณวินัย พันธุ์ฝัก และ 2) นางสาวพรทิพย์ ขอบมาก ที่สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดองค์ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวคิดน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และได้มีการจัดทำคู่มือแนะนำศูนย์การเรียนรู้ฯ รวบรวมองค์ความรู้สำหรับผู้สนใจ อาทิเช่น ความรู้บริหารจัดการขยะ กระบวนการผลิตพลังงานชุมชนที่ศูนย์เรียนรู้ฯ ใช้ขยะ/เศษอาหารมาผลิตก๊าซชีวภาพ ความรู้การผลิตดินพร้อมปลูก การทำน้ำหมักชีวภาพ การผลิตและดูแลผักปลอดสารพิษ ด้านการประสานงานเครือข่าย การขายออนไลน์ และการเป็นวิทยากร ต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรปลอดภัย เป็นต้น

ภาพที่ 6 กิจกรรมอบรมและศึกษาดูงานกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลคลองควาย

ขั้นตอนที่ 4 การผนึกความรู้ (Internalization) จากการดำเนินก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ สามารถนำมาสร้างเป็นแนวการผนึกความรู้ แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) เชิงคุณภาพ พัฒนาสมาชิกในกลุ่มมีความรู้ความเข้าใจองค์ความรู้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถ ถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ผู้เข้าอบรมผู้มาศึกษาได้ โดยน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ สามารถผลิตชุดกักเก็บแก๊สชีวภาพเพื่อใช้งานได้ด้วยตนเอง เกิดเป็น “นวัตกรชุมชน” สามารถผลิตผักปลอดสารพิษเพื่อรับประทานและจำหน่าย ยกย่องคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน 2) เชิงปริมาณ เกิดศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจำนวน 1 ศูนย์ และเกิดนวัตกรชุมชนด้านเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 2 ท่านได้แก่ 1) คุณวินัย พันธุ์ฝัก และ 2) นางสาวพรทิพย์ ขอบมาก ทั้งนี้จากการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ฯ ได้มีเปิดการอบรม ศึกษาดูงานโดยมีบุคลากรจากกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม องค์การบริหารส่วนตำบลคลองควาย สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก สำนักงานเกษตรอำเภอสามโคก และคณะครูและนักเรียนโรงเรียนวัดสหราษฎร์บำรุง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี เข้าร่วมศึกษาอบรมเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งในอนาคตควรมีการปลูกฝังองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นต่อไปนั้น ต้องอาศัยวิธีการในการถ่ายทอดองค์ความรู้ในมิติของเทคโนโลยีที่สร้างความสนใจสำหรับสร้างคนรุ่นใหม่ให้สืบทอดความรู้ต่อไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย การพัฒนาศักยภาพของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี สามารถอภิปรายได้ดังนี้

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยใช้ SECI Model ผลลัพธ์ที่ได้ คือ การแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ (Socialization) มีปัจจัยสำคัญจากการจัดการความรู้เป็นกระบวนการพัฒนาความรู้ของบุคคลและศูนย์การเรียนรู้เพื่อสร้างคุณภาพและประสิทธิภาพโดยการรวมกลุ่มกัน กำหนดแผนงานร่วมคิดร่วม ทำแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากประสบการณ์ของสมาชิก ผสมผสานกับความรู้จากแหล่งข้อมูลทั่วไป มีการกำหนด เป้าหมาย วิธีการปฏิบัติ การทดลอง การสังเคราะห์และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ชุมชนมีผู้นำองค์กรชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ และมีความเข้มแข็ง พอที่จะจัดการกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และประสานความร่วมมือในการจัดการในแง่การพัฒนาความพร้อม ของชุมชนในด้านความรู้ เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการตนเอง รวมทั้งหาแนวทางส่งเสริมจาก ภายนอกชุมชน เช่น นโยบายรัฐที่เข้ามาสนับสนุนไม่ว่าจะเป็น การส่งเสริมภาคการตลาด การเชื่อมโยงแหล่งทุนจาก ภายนอก รวมทั้งการส่งเสริมด้านสินค้าออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับ Andersen (2005) ที่กล่าวถึงการจัดการความรู้ว่าเป็นกระบวนการที่เกี่ยวกับการประมวลข้อมูลสารสนเทศ ความคิด การกระทำ ตลอดจนประสบการณ์ของบุคคล มาสร้างเป็นความรู้หรือนวัตกรรมและจัดเก็บในลักษณะของแหล่งข้อมูลที่บุคคลสามารถเข้าถึงได้ โดยอาศัย ช่องทางต่างๆ ที่องค์กรจัดเตรียมไว้ เพื่อนำความรู้ที่มีอยู่ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายทอดความรู้ผ่านฐานการเรียนรู้จำนวน 6 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเรียนรู้บริหารจัดการขยะ 2) ฐานพลังงานชุมชน 3) ฐานการเรียนรู้การดินพร้อมปลูก 4) ฐานทำน้ำหมักชีวภาพ 5) ฐานผักปลอดสารพิษ และ 6) ฐานผลผลิตชุมชน ด้านการประสานงานเครือข่าย แม้ชุมชนมีการรวมกันเป็นกลุ่มที่หลากหลาย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ก็ได้เป็นตัวแทนในการทำหน้าที่ ผลักดันการกำหนดทิศทางการพัฒนาของชุมชน และสร้างเสริมการจัดการมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นไปตามตามเจตนารมณ์ของสมาชิกในชุมชน รวมถึงการแสวงหากลไกสนับสนุนจากภายนอก และการทำงานเป็นภาคีเครือข่ายในลักษณะการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mangkhang et al. (2016) ที่กล่าวถึงการพัฒนาศักยภาพของชุมชนที่ได้ให้สมาชิกในชุมชนเป็นกลไกหลักในการพัฒนาความยั่งยืนเชิงพื้นที่ในการสนับสนุนเสริมสร้างศักยภาพเพื่อที่จะทำให้ชาวบ้านในชุมชน เกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรชุมชน มุ่งสร้างการพัฒนาในพื้นที่ของตน

ดังนั้นผลการวิจัยนี้ สามารถพัฒนาเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับชุมชนจากจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “บ้านสวนพันธุ์ผัก” ได้สำเร็จเกิดรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ ฐานการเรียนรู้ 6 ฐานการเรียนรู้ เกิดความมั่นคงด้านการบริหารจัดการเนื่องจากมีนวัตกรรมชุมชนที่เป็น

หัวใจหลักของการขับเคลื่อนศูนย์การเรียนรู้ โดยใช้ SECI Model ที่ถูกแลกเปลี่ยนระหว่างสมาชิกชุมชน ผู้นำชุมชนและหัวหน้างานวิจัย การสกัดความรู้ ออกจากตัวคน (Externalization) มีการจัดระเบียบ โดยการจำแนกหัวข้อแนวทางการสร้างต้นแบบการเป็นอีกทั้งได้เปิดโอกาสให้ สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน การทำกิจกรรม การติดตามประเมินผล การเรียนรู้และรับประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนา ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนในด้านต่างๆ รวมถึงมีการกำหนดมีกฎเกณฑ์ กติการ่วมกันของคนในชุมชน จึงทำให้สามารถกำกับดูแลให้เป็นไปตามกติกาที่วางไว้ได้ เช่น การจัดตั้งวิสาหกิจชุมชนศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บ้านสวนพันธุ์ผัก นอกจากนั้นยังสร้างความมั่นคงของเศรษฐกิจฐานรากตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความมั่นคงด้านสุขภาพที่มีผักปลอดสารไว้รับประทานและจำหน่าย สร้างรายได้และลดรายจ่ายภายในครัวเกิดความยั่งยืน จากผลการวิจัยเมื่อนำไปเทียบเคียงกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ใช้แนวคิดทฤษฎีเดียวกันพบว่า การใช้ SECI Model ช่วยให้ความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) เกิดเป็นความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่จะนำไปปฏิบัติได้ซึ่งในการค้นคว้าแบบอิสระนี้มีความรู้ฝังลึก (Tacit Knowledge) อาทิเช่น ความรู้บริหารจัดการขยะ กระบวนการผลิตพลังงานชุมชนที่ศูนย์เรียนรู้นี้ ใช้ขยะ/เศษอาหารมาผลิตก๊าซชีวภาพ ความรู้การผลิตดินพร้อมปลูก การทำน้ำหมักชีวภาพ การผลิตและดูแลผักปลอดสารพิษ ด้านการประสานงานเครือข่าย การขายออนไลน์ การเป็นวิทยากร ต้นแบบถ่ายทอดองค์ความรู้ เป็นต้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในเชิงการบริหารจัดการ

1.1 หน่วยงานภาครัฐ อาทิเช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสามโคก ที่ว่าการอำเภอสามโคก ควรมีการพัฒนาระบบการจัดการความรู้: พัฒนาระบบการจัดการความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เช่น การสร้างฐานข้อมูลความรู้ชุมชน การจัดทำเว็บไซต์ของศูนย์การเรียนรู้ฯ เพื่อเพิ่มการเข้าถึง สร้างการรับรู้ให้กับคนภายนอก

1.2 สร้างการยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ โดยจัดตั้งคณะกรรมการอำนวยการในระดับส่วนกลางเพื่อให้การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

1.3 จากการศึกษาค้นพบสิ่งสำคัญที่เป็นจุดอ่อนในการกระบวนการพัฒนาศักยภาพของศูนย์การเรียนรู้ชุมชน กล่าวคือ สมาชิกมีความหลากหลาย ทั้งในเรื่องของอายุ การศึกษา พื้นฐานทางครอบครัว ประสบการณ์ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของงานวิจัย ควรมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการความรู้ของชุมชนเพื่อลดช่องว่างของปัญหาความหลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต

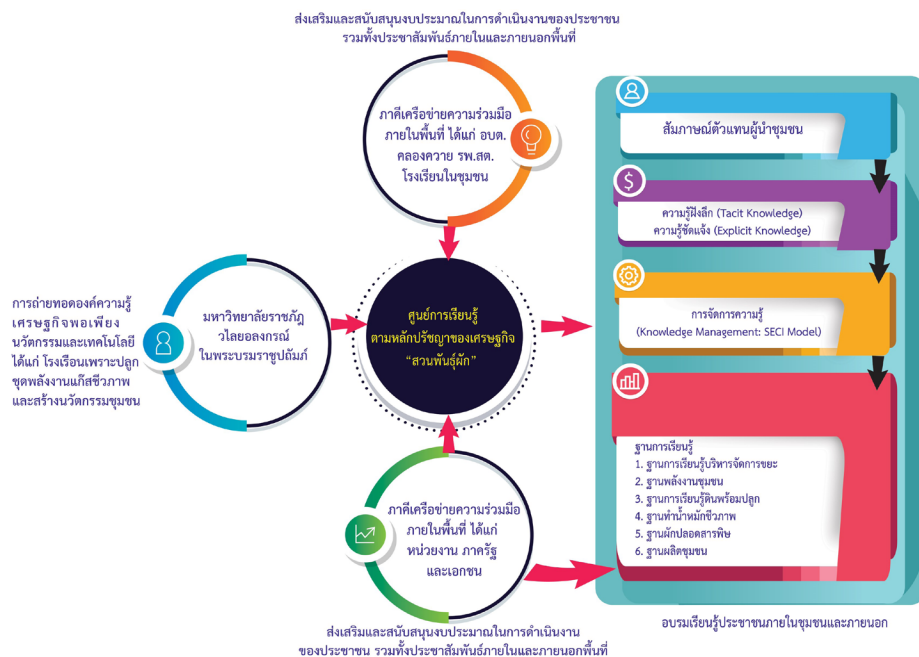
2.1 ควรมีการเชื่อมโยงกับองค์ความรู้ที่มีอยู่และนำองค์ความรู้ที่มีอยู่เกี่ยวกับการจัดการความรู้และการพัฒนาชุมชนมาประยุกต์ใช้

2.2 ควรมีการเพิ่มเครื่องมือในการวิจัยให้มากขึ้น นอกเหนือจากการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม เช่น การสนทนากลุ่ม การสังเกตพฤติกรรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ให้ได้ผลตรงกับความเป็นจริงที่สุด

2.3 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพการจัดการความรู้ของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจฐานรากของศูนย์การเรียนรู้พื้นที่ประสบความสำเร็จ

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผู้วิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพของชุมชนสู่ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน เศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” ใช้เครื่องมือการจัดการความรู้เพื่อแก้ไขปัญหาชุมชน พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนต้นแบบ ภายใต้ความร่วมมือของภาคีเครือข่ายภายในภายนอก รวมทั้งมหาวิทยาลัย หน่วยงานราชการ และผู้ชุมชนในการดำเนินกิจกรรมการวิจัยและสร้างความร่วมมือในพื้นที่ตามแนวคิดการจัดการความรู้ SECI “ทฤษฎีวงจรรวมความรู้ Knowledge Spiral : SECI Model)” ผ่านการเรียนรู้ 6 ฐานการเรียนรู้ โดยมีสมาชิกใส่ตำบลคลองควายเป็นนวัตกรรมผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการ ยุทธศาสตร์ชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อารีย์ เชื้อเมืองพาน. (2551). วิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง: ทางรอดพ้นกับดักทาง เศรษฐกิจและสังคม. *วารสารแม่โจ้ปริทัศน์*, 9(6), 9-11.
- Andersen, A. (2005). *Knowledge management news*. Retrieved from <http://www.kmnews.com/index.php?page=themopportunity>
- Mangkhang, C., et al. (2016). *A study project of the royal project's knowledge transfer and capacity building for highland communities*. Chiang Mai: Highland Research and Development Institute (Public Organization).
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). *โมเดลเซกิ (SECI Model)*. เข้าถึงได้จาก <http://aminaghazadeh.edublogs.org/2010/08/30/nonakas-seci-model/>
- Nonaka, I. and Takeuchi, H. (1995). *The knowledge creating company: How Japanese companies create the dynamics of innovation*. New York: Oxford University.
- Sornphisarn. (2017). *Pracharat for the people and for the state*. Retrieved form <https://mgronline.com/mualfund/detail/9580000106890>
- United Nations Office for South-South Cooperation. (2018). *Good Practices in South-South and Triangular Cooperation for Sustainable Development-Volume 2*. New York: UNOSSC.

เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงาน
ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด
และบริษัทในเครือ*

Objective and Key Results for Human Resource Management
Operations: A Case Study of SQI Group Co., Ltd. and Its Subsidiaries

ฉัตรวัฒน์ ชัยชนาภกุล

Chattawat Shatnataphat

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail:chattawat.sh@western.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลของพนักงานในภาคเอกชนที่มีความสัมพันธ์กับการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานในด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) 2) ประเมินประสิทธิผลของการดำเนินงานที่เกิดจากการใช้เครื่องมือเหล่านี้ และ 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานในด้าน HRM โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 10 คน แบ่งออกเป็นผู้เชี่ยวชาญด้าน HRM 5 คน และนักวิชาการด้าน HRM 5 คน ซึ่งได้รับการคัดเลือกอย่างเจาะจง (Purposive Sampling) ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มประชากรจำนวน 895 คน และกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 273 คน คำนวณตามสูตรทาร์ยามาเน่ ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามปลายปิดและมาตราส่วนการประเมินค่า วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละ รวมถึงสถิติเชิงอนุมาน เช่น t-test และ ANOVA เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น อายุ เพศ การศึกษา และประสบการณ์ มีอิทธิพลต่อการใช้เครื่องมือ HRM โดยพนักงานเพศหญิงอายุ 31-40 ปี มีการใช้เครื่องมืออย่างมีประสิทธิภาพ

*ได้รับบทความ: 24 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2567

Received: September 24, 2024; Revised: December 24, 2024; Accepted: December 26, 2024

2. เครื่องมือกำหนดเป้าหมายและวัดผล เช่น KPIs, SMART Goals, OKRs, 360-Degree Feedback, BSC และ Performance Appraisal System ส่งเสริมการบริหารและพัฒนาพนักงาน โดยเฉพาะ BSC ช่วยสร้างสมดุลระหว่างการบรรลุเป้าหมายธุรกิจและพัฒนาศักยภาพพนักงาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้ HRM ปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของตลาด และความต้องการองค์กร ส่งผลต่อความสำเร็จและพัฒนาทักษะพนักงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การกำหนดเป้าหมาย; การวัดผลการดำเนินงาน; การบริหารทรัพยากรมนุษย์; บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป และบริษัทในเครือ

Abstract

This research aims to: 1) study the personal factors of private sector employees that are related to the use of tools for goal setting and performance measurement in Human Resource Management (HRM), 2) evaluate the efficiency of operations resulting from the use of these tools, and 3) examine the relationship between the use of goal-setting tools and performance measurement in HRM. The research utilized both qualitative and quantitative methodologies. The qualitative research involved in-depth interviews with 10 key informants, divided into 5 HRM experts and 5 HRM academics, selected through purposive sampling. The quantitative research targeted a population of 895 people, with a sample size of 273, calculated using Taro Yamane's formula. Data were collected through closed-ended questionnaires and rating scales. The data were analyzed using descriptive statistics such as mean and percentage, and inferential statistics such as t-tests and ANOVA to test the relationships between variables.

The results revealed that:

1. Personal factors such as age, gender, education, and experience influence the use of HRM tools, with female employees aged 31-40 using these tools more effectively.

2. Goal-setting and performance measurement tools such as KPIs, SMART Goals, OKRs, 360-Degree Feedback, BSC, and Performance Appraisal Systems support employee management and development, with BSC in particular helping balance business goal achievement and employee potential development.

3. The relationship between these tools enables HRM to adapt to market

changes and organizational needs, resulting in continuous success and skill development for employees.

Keywords: Objective and Key Results; Performance Measurement; Human Resource Management; SQI Group Co., Ltd., and Its Subsidiaries

1. บทนำ

การจัดเป้าหมายและวัดประสิทธิภาพในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาคเอกชนมีความสำคัญมาก การใช้เครื่องมือที่เหมาะสมช่วยกำหนดเป้าหมายและวัดผลการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้เครื่องมือมาตรฐานช่วยในการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลประกอบและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดและองค์กร (Fernandes, Belfort, & Campos, 2021) การใช้ OKRs ที่ชัดเจนและเกี่ยวข้องกับยุทธศาสตร์ของบริษัทเป็นสิ่งสำคัญ โดยการตั้ง Key Results ที่สามารถวัดได้จะช่วยให้บริษัทราบถึงการปฏิบัติตามเป้าหมายของทีม การรับฟัง feedback จากทีมและการปรับปรุง OKRs ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงมีความสำคัญ (Sparrow, 2013) การใช้เครื่องมือในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาคเอกชนรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์และแพลตฟอร์มออนไลน์ช่วยติดตามและวัดผลการปฏิบัติงาน (Hao, & Yu-Ling, 2018) องค์กรควรปรับปรุงเครื่องมือตามความก้าวหน้าและความเปลี่ยนแปลงขององค์กรและตลาด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความยั่งยืนในตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ การฝึกอบรมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มความรู้ ทักษะของพนักงาน (Doerr, 2018)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาความสำคัญของการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของบริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความสำเร็จขององค์กร โดยเฉพาะในภาคเอกชน การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนและการวัดผลที่แม่นยำเป็นกระบวนการที่ช่วยให้องค์กรสามารถพัฒนาและใช้ทรัพยากรมนุษย์อย่างเต็มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือในการบริหาร HRM อย่างถูกต้อง ยังส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพและทักษะของพนักงานได้อย่างตรงจุด (ดาวิชา ศรีธัญรัตน์, 2562) การศึกษาเรื่องนี้มุ่งเน้นบริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือเป็นองค์กรที่มีบทบาทสำคัญในภาคอุตสาหกรรม โดยเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อสร้างความสามารถในการแข่งขันในตลาด อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแนวทางการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลที่มีประสิทธิภาพส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหาร HRM ในบริบทที่ตลาดเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาองค์กรนี้มีความสำคัญเพราะช่วยระบุปัจจัยที่มีผลต่อการใช้เครื่องมือ HRM การพัฒนาพนักงาน ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายบริหารขององค์กร ตลอดจนหน่วยงานอื่นๆ ในการนำแนวทางที่ได้ไปปรับใช้เพื่อยกระดับกระบวนการ HRM ให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาระยะยาว

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลพนักงานเอกชนกับ เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของผลการดำเนินงานผ่านการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ
3. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

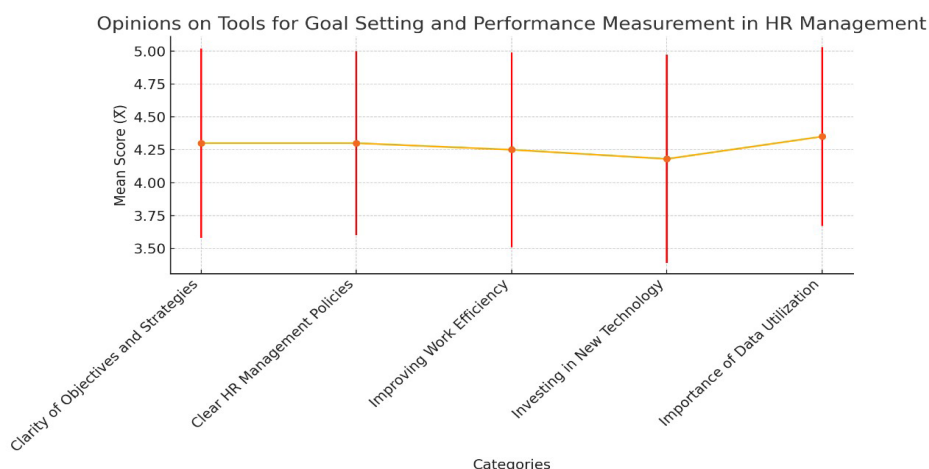
1. การวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 5 คน และนักวิชาการด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 5 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) (Merriam, 2009) 2) เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยคำถามผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.86 แสดงถึงความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล จัดส่งหนังสือขอสัมภาษณ์และแบบสัมภาษณ์ล่วงหน้า 14 วัน บันทึกเสียงการสัมภาษณ์และสรุปข้อมูลโดยการถอดเทป และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การถอดเทปสัมภาษณ์และแยกข้อมูลเป็นหมวดหมู่ตามตัวแปรสำคัญสรุปผลโดยใช้แนวคิดที่เกี่ยวข้อง และประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Creswell, 2013)
2. การวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วย 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรคือนักพนักงานบริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ จำนวน 895 คน ใช้สูตรทาร์ยามาเน่เพื่อคำนวณขนาดตัวอย่าง 273 คน (บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด, 2566) 2) เครื่องมือการวิจัย ใช้แบบสอบถามที่มีคำถามปลายปิดและมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น โดยมีค่าความเชื่อมั่น (Cronbach's alpha) 0.925 (สุพธิมา ชำนาญเวช, 2564) 3) การเก็บรวบรวมข้อมูล เก็บข้อมูลโดยใช้ระบบ Google Forms เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูล และ 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ความถี่ และค่าร้อยละ รวมถึงการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วย Independent Sample t-test และ ANOVA เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (พุทธัสสรค์ สุทธิไชยเมธี, 2563)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคลพนักงานเอกชนกับ เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถามในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ($n = 273$ คน) โดยจำแนกตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่ง และรายได้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 31-40 ปี มีสถานภาพสมรส ระดับการศึกษาปริญญาตรี ทำงานเป็นพนักงานทั่วไป และมีรายได้อยู่ในช่วง 10,001-20,000 บาท การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติค่าร้อยละ (Percentage) และข้อมูลนี้สะท้อนถึงลักษณะของผู้ตอบแบบสอบถามในภาพรวม ในการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ พบว่า ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แสดงให้เห็นว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีความคิดเห็นเห็นด้วยอย่างยิ่งกับการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผล โดยเฉพาะในด้านของความชัดเจนในวัตถุประสงค์และยุทธศาสตร์ ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.72) และการมีนโยบายการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่ชัดเจน ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.70) นอกจากนี้ ความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ยังครอบคลุมถึงการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.74) การลงทุนในเทคโนโลยีใหม่ ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.79) และความสำคัญของการใช้ข้อมูล ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.68) แสดงตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับเครื่องมือสำหรับการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการปฏิบัติงานในฝ่ายบริหารทรัพยากรบุคคล

ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า การใช้เครื่องมือเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความสำเร็จขององค์กร และการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากร อีกทั้งยังส่งเสริมความพึงพอใจของพนักงานและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในองค์กร จากข้อมูลดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์มีความสำคัญและมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กรและบุคลากรภายในองค์กร

2. ศึกษาประสิทธิภาพของผลการดำเนินงานผ่านการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การศึกษานี้เน้นการวิเคราะห์เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ในบริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ ผ่านการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้าน HRM จำนวน 10 คน การวิจัยนี้พบว่าเครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลประกอบด้วย KPIs, SMART Goals, OKRs, 360-Degree Feedback, Balanced Scorecard (BSC) และ Performance Appraisal System โดยผู้เชี่ยวชาญระบุว่า การใช้เครื่องมือเช่น KPIs และ SMART Goals ช่วยให้พนักงานมีความชัดเจนในเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ นอกจากนี้ OKRs และ 360-Degree Feedback ยังช่วยกระตุ้นการทำงานและสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในองค์กร ด้าน Balanced Scorecard (BSC) เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การบริหารจัดการ HRM สามารถสร้างความสมดุลระหว่างเป้าหมายทางธุรกิจและการพัฒนาพนักงานได้อย่างยั่งยืน นักวิชาการที่เข้าร่วมการสัมภาษณ์เห็นพ้องกันว่า เครื่องมือเหล่านี้ไม่เพียงแต่ช่วยในการวัดผลการทำงานของพนักงานเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาความสามารถและศักยภาพของพนักงานในระยะยาว ทั้งนี้ ผู้เชี่ยวชาญได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีในการจัดการและวัดผลการดำเนินงาน ซึ่งช่วยให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ผลมีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนั้น การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นการเรียนรู้และพัฒนาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ โดยการใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพช่วยให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานและมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้ การพัฒนาเครื่องมือให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่าง เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ การศึกษาเรื่องการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทขององค์กรสมัยใหม่ โดยเฉพาะในบริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ ซึ่งได้มีการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการด้าน HRM จำนวน 10 คน พบว่า เครื่องมือที่ได้รับความนิยมในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานประกอบด้วย KPIs, SMART Goals, OKRs, 360-Degree Feedback, Balanced

Scorecard (BSC) และ Performance Appraisal System ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสร้างความชัดเจนในเป้าหมายและทิศทางการทำงานให้กับพนักงาน ทำให้พนักงานมีความเข้าใจและสามารถมุ่งมั่นไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ การใช้เครื่องมือ เช่น OKRs และ 360-Degree Feedback ช่วยกระตุ้นการทำงานและสร้างวัฒนธรรมการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง BSC ซึ่งช่วยให้การบริหารจัดการ HRM สามารถสร้างความสมดุลระหว่างเป้าหมายทางธุรกิจและการพัฒนาพนักงานได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีในการจัดการและวัดผลการดำเนินงานทำให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ผลมีความแม่นยำและมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งยังส่งเสริมให้พนักงานมีแรงจูงใจในการทำงานและมุ่งมั่นสู่ความสำเร็จขององค์กร ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้าน HRM มีผลต่อความสำเร็จขององค์กรและการพัฒนาของพนักงาน เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้องค์กรสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดและการแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นไปอย่างราบรื่นและยั่งยืน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ กรณีศึกษา บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด และบริษัทในเครือ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการวิจัยในครั้งนี้สรุปได้ว่า การศึกษาของนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2563, หน้า 367-382) ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเครื่องมือการจัดการ เช่น KPI, OKR และ Balanced Scorecard ในการกำหนดเป้าหมายและประเมินผลการปฏิบัติงานขององค์กร โดยผลลัพธ์สอดคล้องกับข้อมูลของบริษัท เอส คิวไอ กรุ๊ป จำกัด ที่เน้นย้ำถึงบทบาทของเครื่องมือเหล่านี้ในการเพิ่มความชัดเจนของเป้าหมายและเชื่อมโยงวัตถุประสงค์ขององค์กรกับผลการปฏิบัติงานของพนักงาน นอกจากนี้ ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับเครื่องมือวัดยังส่งผลต่อความพึงพอใจและระดับการปฏิบัติงานของพนักงานเป็นอย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม นิภาพรรณ เจนสันติกุล เน้นย้ำถึงความสำคัญของการเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กร และให้บุคลากรทุกระดับมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายและประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคล

2. ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปาณิสรา สืบไชยวัง และคณะ (2565, หน้า 46-61) ที่กล่าวถึงความสำเร็จของการใช้ OKRs ในการเพิ่มประสิทธิภาพและความชัดเจนในการตั้งเป้าหมายขององค์กร อีกทั้งยังสนับสนุนงานวิจัยของ Anthony Igwe และคณะ (2014) ที่กล่าวถึงบทบาทของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในการเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กร ซึ่งเป็นการยืนยันว่าการใช้เครื่องมือในการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและเสริมสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นการพัฒนาได้ ในขณะที่

เดียวกัน การศึกษาของ Randall Schuler และ Susan E. Jackson (2014) ยังแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการวัดผลการดำเนินงานที่แม่นยำและมีประสิทธิภาพ

3. จากการศึกษาของจิตติมา อัครธิติพงศ์ (2564, หน้า 153-166) พบว่าการใช้ OKRs (Objective and Key Results) ในการประเมินผลการปฏิบัติงานช่วยให้พนักงานมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายที่สอดคล้องกับองค์กร และเน้นผลลัพธ์ที่สามารถวัดผลได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับเนื้อหาที่กล่าวถึงความสำคัญของการสื่อสารเป้าหมายที่ชัดเจนและการติดตามผลที่เป็นระบบในการใช้เครื่องมือกำหนดเป้าหมายใน HRM อย่างไรก็ตาม การศึกษาของจิตติมา อัครธิติพงศ์ (2564, หน้า 153-166) ไม่ได้เน้นถึงบทบาทของการสื่อสารภายในองค์กรและการสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่เนื้อหาในระบุนี้ระบุว่ามีผลต่อความสำเร็จในการใช้เครื่องมือ HRM ดังนั้น แม้ว่าทั้งสองแหล่งข้อมูลจะเห็นพ้องในความสำคัญของการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลที่ชัดเจน แต่เนื้อหาในได้เพิ่มเติมปัจจัยด้านการสื่อสารการสนับสนุนจากผู้บริหาร ซึ่งไม่ได้ถูกกล่าวถึงในงานวิจัยของจิตติมา อัครธิติพงศ์ (2564, หน้า 153-166)

4. จากการศึกษาของนิภาพรรณ เจนสันติกุล (2563, หน้า 367-382) เครื่องมือการจัดการ เช่น OKRs KPIs และ BSC มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร การนำ OKRs มาใช้ช่วยให้พนักงานทุกระดับสามารถกำหนดเป้าหมายและระบุตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับความก้าวหน้าขององค์กรได้ ในขณะที่ KPIs เน้นย้ำทั้งการวัดเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อเพิ่มผลผลิตและประสิทธิภาพ BSC ทำหน้าที่เป็นการประเมินเพื่อวัดประสิทธิผลของการดำเนินกลยุทธ์ ดังนั้น การเลือกเครื่องมือที่เหมาะสมควบคู่ไปกับการใช้เทคโนโลยีในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของระบบการจัดการทรัพยากรบุคคล ทำให้องค์กรสามารถแข่งขันได้ท่ามกลางสถานะตลาดที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

5. สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการตรวจสอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีร่วมสมัยในการจัดการและประเมินประสิทธิภาพ เช่น การใช้ซอฟต์แวร์วิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อประเมินประสิทธิภาพการทำงานของพนักงาน นอกจากนี้ ควรมีการตรวจสอบเพิ่มเติมเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องมือการจัดการทรัพยากรบุคคลและวัฒนธรรมองค์กร รวมถึงองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงและยั่งยืน ตลอดจนเครื่องมือการจัดการทรัพยากรบุคคลที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมองค์กรและความสำเร็จในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การศึกษาแนะนำว่าเทคโนโลยีดิจิทัลช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการบริหารจัดการทรัพยากรบุคคลพร้อมทั้งสร้างความสามารถในการแข่งขัน (มนิรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง, 2566, หน้า 104-115)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีทันสมัย เช่น OKRs, KPIs, และ BSC ในการวัดผลและจัดการพนักงาน เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ช่วยให้การสื่อสารในองค์กรราบรื่นและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 เน้นนโยบายพัฒนาทักษะพนักงานผ่านการฝึกอบรมต่อเนื่อง ช่วยเพิ่มความสามารถในการปรับตัว สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแข่งขันขององค์กร

1.3 ใช้ OKRs เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจน เน้นผลลัพธ์สำคัญ ช่วยให้พนักงานเข้าใจวัตถุประสงค์ ร่วมมือบรรลุเป้าหมาย และส่งเสริมความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยให้ครอบคลุมพนักงานเอกชนในธุรกิจและภูมิภาคต่างๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวโน้มการใช้เครื่องมือการกำหนดเป้าหมายและวัดผลในแต่ละบริบทอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทเทคโนโลยี เช่น AI และการวิเคราะห์ข้อมูลในการปรับปรุงการกำหนดเป้าหมายและวัดผล เพื่อเข้าใจผลกระทบต่องค์กรมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรศึกษาเพิ่มเติมผลกระทบทางจิตวิทยาที่เครื่องมือการกำหนดเป้าหมายและวัดผลมีต่อพนักงาน โดยเน้นความพึงพอใจ ความผูกพันต่อองค์กร และความมุ่งมั่นในการบรรลุเป้าหมาย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรื่องเครื่องมือในการกำหนดเป้าหมายและการวัดผลการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HRM) ในภาคเอกชน ได้แก่ ความสำคัญของการใช้เครื่องมือที่เหมาะสม เช่น KPIs, SMART Goals, OKRs, 360-Degree Feedback, Balanced Scorecard (BSC) และ Performance Appraisal System เครื่องมือเหล่านี้ช่วยให้พนักงานเข้าใจเป้าหมายและทิศทางขององค์กร ส่งเสริมการพัฒนาทักษะและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการใช้ OKRs มีประสิทธิภาพในการเพิ่มความชัดเจนในเป้าหมายและผลลัพธ์ นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการและวัดผลการดำเนินงานทำให้การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์มีความแม่นยำ ส่งผลให้องค์กรสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงในตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิตติมา อัครธิติพงศ์. (2564). การประเมินผลการปฏิบัติงานโดยใช้ OKRs. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเทพฯ, 8(2), 153-166.
- ดาวิษา ศรีธัญรัตน์. (2562). ระบบงานทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อการพัฒนาองค์กร. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- นิภาพรณ เจนสันติกุล. (2563). การบริหารองค์การด้วยการประยุกต์ใช้แนวคิด Objective and Key Results. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 37(2), 367-382.
- ปาณิสรา สืบไชยวัง, ระพีพรรณ พิริยะกุล, และนภาพร ชันธนา. (2565). ความสำเร็จของบุคคลจากการบริหารวัตถุประสงค์และผลลัพธ์ที่สำคัญ (OKRs) ในมิติของการจัดการเป้าหมายและการสื่อสาร: หลักฐานเชิงประจักษ์บริษัท THAI ALPHA วิศวกรรมจำกัด. วารสารการจัดการสมัยใหม่, 20(1), 46-61.
- พฤตสรณ์ สุทธิไชยเมธี. (2563). สถิติขั้นสูงเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.
- มณีนรัตน์ ชัยยะ และเพ็ญศรี ฉิรินัง. (2566). การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ยุคดิจิทัล (Digital HR). วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 11(1), 104-115.
- บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด. (2566). รายงานประวัติพนักงานเดือนมีนาคม 2566. นนทบุรี: ฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ บริษัท เอส คิว ไอ กรุ๊ป จำกัด.

- Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches*. (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Doerr, J. (2018). *Measure What Matters takes you behind the scenes for the creation of Intel's powerful OKRs*. In Portfolio Penguin.
- Fernandes, F., Belfort, R., & Campos, F. (2021). Agile CMII: A methodology for assessing social project impacts within agile contexts. In *AHFE Conferences on Human Factors, Business Management and Society, and Human Factors in Management and Leadership*. Anais Universidade Europeia, Faculdade de Design, Tecnologia e Comunicação, Unidade de Investigação em Design e Comunicação, Portugal: Springer Science and Business Media Deutschland GmbH.
- Hao, Z., & Yu-Ling, H. E. (2018). *Comparative study of OKR and KPI*. DEStech Transactions on Economics, Business and Management.
- Igwe, A., Onwumere, J. U. J., & Egbo, O. P. (2014). Effective human resource management as tool for organizational success. *European Journal of Business and Management*, 6(39), 210-219.
- Merriam, S. B. (2009). *Qualitative research: A guide to design and implementation*. Retrieved from <https://www.sqigroup.com/about-us/>
- Schuler, R., & Jackson, S. E. (2014). Human resource management and organizational effectiveness: Yesterday and today. *Journal of Organizational Effectiveness, People and Performance*, 1(1), 35-55.
- Sparrow, P. R. (2013). Strategic HRM and employee engagement. In K. Truss, K. Alfes, R. Delbridge, A. Shantz, & E. Soane (Eds.), *Employee engagement in theory and practice*, 107-134.

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์*

Desirable Leadership of Subdistrict Headman, Village Headman in Chamni District Buriram Province

สิริมล กะชีรัมย์, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ

Sirimon Kachiram, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Phutthiphongchaicharn

มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Buriram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: 660426070014@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ช่วยให้เข้าใจถึงแนวทางในการพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำของผู้นำชุมชน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน และ 2) ศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 380 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.47) โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความคิดริเริ่ม ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการตัดสินใจ ตามลำดับ
2. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และรวดเร็ว ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตรงไปตรงมา

*ได้รับบทความ: 28 สิงหาคม 2567; แก้ไขบทความ: 10 พฤศจิกายน 2567; ตอรับตีพิมพ์: 12 พฤศจิกายน 2567

มีความเสียสละเพื่อประชาชน รองลงมาคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นคนรุ่นใหม่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีความสามารถในการติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เพื่อให้การสนับสนุนหรือแก้ไขปัญหาในชุมชน

คำสำคัญ: ผู้นำ; ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์; กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the desired leadership levels of village headmen and subdistrict chiefs in Chamni District, Buriram Province, to understand approaches to enhancing community leaders' leadership skills, which will lead to an effective and sustainable improvement in the quality of life for people in the area, and 2) examine opinions and recommendations on developing the desirable leadership qualities of village headmen and subdistrict chiefs that can respond to the needs of the people in Chamni District, Buriram Province. This quantitative research employed a sample group of 380 residents of Chamni District, Buriram Province, selected through simple random sampling. The research tool used was a questionnaire with a reliability value of 0.96. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

The research findings were as follows:

1. The overall desirable leadership qualities of village headmen and subdistrict chiefs in Chamni District, Buriram Province, were at a high level ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.47). The areas ranked from highest to lowest in terms of mean score were personality, initiative, role and responsibilities, interpersonal relationships, and decision-making.
2. Opinions and suggestions for enhancing the desired leadership of village headmen and subdistrict chiefs to meet the needs of the people in Chamni District, Buriram Province, included that these leaders should be bold in thinking, action, and decision-making, act promptly, perform duties with honesty, transparency, accountability, integrity, and self-sacrifice for the public. Following this, it was suggested that village headmen and subdistrict chiefs should ideally be from the younger generation, physically fit, possess

a minimum of a bachelor's degree, and be able to utilize technological knowledge to develop their villages/communities. Moreover, they should have the ability to liaise and seek support or solutions from other agencies to address community issues effectively.

Keywords: Leader; Desired Leadership Qualities; Village Headmen and Subdistrict Chiefs

1. บทนำ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคลากรที่มีความสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำทางปกครองในระดับตำบล หมู่บ้าน และอีกบทบาทหนึ่งคือการทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก ส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณี อำนาจความสะอาดแก่ราษฎรในการติดต่อหรือรับบริการกับส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับฟังปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการที่จำเป็นของราษฎร แจ้งต่อส่วนราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การช่วยเหลือ รวมถึงการสนับสนุน ส่งเสริม อำนาจความสะอาดในการปฏิบัติหน้าที่หรือให้บริการส่วนราชการ หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคุมดูแลราษฎรให้ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนราชการและเป็นตัวอย่างแก่ราษฎร อบรม ศึกษา ให้ราษฎรมีความรู้ ความเข้าใจข้อราชการ แจ้งให้ราษฎรช่วยเหลือกิจการสาธารณประโยชน์ เพื่อบำบัดป้องกันภัยอันตรายสาธารณฉุกเฉิน จัดให้มีประชุมราษฎร และคณะกรรมการหมู่บ้าน ปฏิบัติตามคำสั่งทางราชการ ปฏิบัติการตามภารกิจหรืองานอื่น ตามกฎหมาย ระเบียบทางราชการ หรือตามที่กฎกระทรวง ทบวง กรม หน่วยงานอื่นของรัฐ ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอมอบหมาย เป็นผู้แทนของรัฐบาลนำภารกิจของรัฐและนโยบายของรัฐบาลไปปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ พร้อมกันนั้นจะต้องดูแลให้มีการปฏิบัติและบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นธรรมในสังคม โดยเฉพาะการบูรณาการทุกภาคส่วนราชการในการจัดให้มีการคุ้มครองป้องกัน ส่งเสริม และช่วยเหลือประชาชนและชุมชนที่ด้อยโอกาส เพื่อให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งด้านเศรษฐกิจ และสังคมในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2562, หน้า 132)

ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งในองค์กรหรือกลุ่มใด ๆ เพราะผู้นำมีบทบาทในการกำหนดทิศทาง และสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานโดยการสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นสมาชิกให้ทำงานได้ดีขึ้น ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และผลักดันและนำพาให้กลุ่มหรือองค์กรไปสู่ความสำเร็จและบรรลุตามเป้าหมายที่องค์กรได้กำหนดไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้านใดก็ตาม เพื่อสร้างผลลัพธ์ที่เป็นเลิศให้กับองค์กร ซึ่งในภาพรวมแล้ว ผู้นำต้องสามารถโน้มน้าวและสร้างอิทธิพลต่อคนผ่านสายสัมพันธ์อันดีและการสนับสนุนเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร (พัชรา วาณิชวสิน, 2560, หน้า 33) ภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาและบริหารจัดการหมู่บ้าน ชุมชน ให้เกิดความเข้มแข็ง โดยการใช้ทักษะการบริหารจัดการและความสามารถในการเป็นตัวอย่างที่ดี จะช่วยให้หมู่บ้าน ชุมชนมีความสงบเรียบร้อย และสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืน ผู้นำที่ดีจะทำให้ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ช่วยพัฒนาหมู่บ้าน ชุมชนไปในทิศทางที่ดี สามารถขับเคลื่อนงานได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ถ้าหมู่บ้านหรือชุมชนใด มีผู้นำที่ไม่ดี ไม่มีประสิทธิภาพในการทำงาน และขาดภาวะความเป็นผู้นำ ก็จะทำให้การพัฒนาในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นเคลื่อนไปได้ช้า

อำเภอขานี เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ มีประชากรจำนวนทั้งสิ้น 35,311 คน มีครัวเรือนจำนวน 9,403 ครัวเรือน มีเนื้อที่ประมาณเนื้อที่ 242 ตารางกิโลเมตร แบ่งเขตการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ออกเป็น 6 ตำบล 63 หมู่บ้าน มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 6 แห่ง (แผนพัฒนาอำเภอ พ.ศ. 2566-2570 อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์, 2566, หน้า 2-5) ด้วยสภาพบางพื้นที่ที่อยู่ห่างไกล ผู้นำหมู่บ้านจึงเป็นที่พึ่งที่ดีที่สุดของชาวบ้าน กำนันและผู้ใหญ่บ้านจึงเปรียบเสมือนพ่อบ้านประจำหมู่บ้านที่มีความสำคัญในการที่จะดูแลช่วยเหลือ และปกป้องลูกบ้านของตนเอง เพราะปัญหาบางอย่างองค์กรต่าง ๆ ก็ไม่สามารถเข้าไปช่วยเหลือชาวบ้านได้ทัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการสนับสนุนการบริหารงานราชการส่วนภูมิภาคและส่วนท้องถิ่น เป็นบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด รับรู้ปัญหาและเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้น ประชาชนส่วนใหญ่จึงคาดหวังในตัวของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในหลายด้าน โดยเฉพาะในแง่ของการเป็นผู้นำที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรของหมู่บ้านและชุมชน การมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดีย่อมมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับภาครัฐ โดยการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งจะช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนและเป็นการสำคัญในการพัฒนาชุมชนให้มีความเจริญก้าวหน้า และนำไปสู่ความสำเร็จของหมู่บ้านและชุมชน

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นปลัดอำเภอและปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลวิจัยที่ได้นำเสนอเป็นสารสนเทศพื้นฐานในการปรับปรุงและพัฒนาคุณลักษณะภาวะความเป็นผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของประชาชน และนำไปใช้ประโยชน์ในการพิจารณาและตัดสินใจเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านซึ่งจะเข้ามาเป็นผู้นำของหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งการมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีที่ประชาชนต้องการจะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ และสามารถปฏิบัติงานให้เชื่อมโยงต่อภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยสร้างความไว้วางใจและได้รับการสนับสนุน รวมถึงความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการพัฒนาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินงานและระเบียบวิธีวิจัยโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ประชากรในการวิจัย คือ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 35,311 คน (ที่ทำการปกครองอำเภอลำสนธิ สำนักทะเบียนอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์, 2566) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 380 คน โดยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970, pp. 607-610) แล้วทำการสุ่มกระจายไปตามตำบลต่างๆ ตามสัดส่วน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีลักษณะเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ อาชีพ และระดับการศึกษา ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของประชาชนอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการตัดสินใจ และด้านความคิดริเริ่ม มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 แบบสอบถามความคิดเห็น และข้อเสนอแนะมีลักษณะเป็นแบบปลายเปิด (Open-ended form) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะความคิดเห็นเพิ่มเติม

ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์ไปตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาโดยหาค่าความสอดคล้องของวัตถุประสงค์กับข้อคำถาม (Index of Item-Objective Congruence : IOC) พบว่ามีค่า IOC ระหว่าง .66-1.00 จากนั้นได้นำเครื่องมือในการวิจัยไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในพื้นที่อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ แล้วนำมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีของครอนบาค (Cronbach) (บุญชม ศรีสะอาด, 2558) พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.962

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ออกหนังสือแนะนำตัวผู้วิจัย ถึงกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย จากนั้นผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่าง

ที่เลือกจากประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตที่อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ เก็บรวบรวมและติดตามแบบสอบถามด้วยตนเอง จนเก็บแบบสอบถามได้ครบทั้งหมด 380 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาตรวจความสมบูรณ์ ปรากฏว่ามีความสมบูรณ์ทุกฉบับ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ แล้วแสดงจำนวนและร้อยละ 2) ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ ตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตอำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย 3) ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ที่เป็นคำถามปลายเปิด นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยจัดคำตอบเข้าประเด็นเดียวกันแล้วแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละและเสนอข้อมูล

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 380 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อยละ 32.10 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 66.80 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 156 คน คิดเป็นร้อยละ 41.10

2. ผลการวิเคราะห์ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขานี จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์	ระดับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์			อันดับที่
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	
1. ด้านบทบาทหน้าที่	4.46	0.51	มาก	2
2. ด้านบุคลิกภาพ	4.47	0.48	มาก	1
3. ด้านมนุษยสัมพันธ์	4.44	0.51	มาก	4
4. ด้านการตัดสินใจ	4.43	0.53	มาก	5
5. ด้านความคิดริเริ่ม	4.46	0.52	มาก	2
โดยรวม	4.45	0.47	มาก	-

จากตารางที่ 1 พบว่า ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.47) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านบุคลิกภาพ ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.48) ด้านความคิดริเริ่ม ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.52) ด้านบทบาทหน้าที่ ($\bar{X} = 4.46$, S.D. = 0.51) ด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.51) และด้านการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.53) ตามลำดับ

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ สรุปได้ดังนี้ 1) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องกล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และรวดเร็ว ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตรงไปตรงมา มีความเสียสละเพื่อประชาชน 2) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรเป็นคนรุ่นใหม่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี และสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน 3) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรตรวจสอบดูแลประชาชนให้ทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เพื่อให้การสนับสนุนหรือแก้ไขปัญหาในชุมชน 4) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องมีความจริงใจ ไม่ถือตัว ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีจิตใจที่เข้มแข็ง โอบอ้อมอารีต่อลูกบ้าน พร้อมบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชน

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบทบาทหน้าที่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านการตัดสินใจ และด้านความคิดริเริ่ม ทำให้มีข้อมูลที่จะสามารถนำไปปรับปรุงเป็นแนวทางพัฒนาบุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ ทักษะและภาวะผู้นำที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตอำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยดังนี้

1. ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงมีติดตัวและแต่ละบุคคลจะมีระดับภาวะผู้นำมากหรือน้อยย่อมขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การฝึกฝนและการพัฒนาปรับปรุงตนเอง โดยกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ครบตามคุณลักษณะของผู้นำ คือ ด้านบุคลิกภาพ ต้องมีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เป็นอย่างดี วางตัวน่านับถือ สุขุมรอบคอบ กล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ด้านความคิดริเริ่ม ควรมีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าคิด กล้าทำ นำความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์และสอดคล้องกับความต้องการของราษฎร เป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ภายในและภายนอกหมู่บ้าน/ชุมชน แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ ด้านบทบาทหน้าที่ ต้องมีความตั้งใจ อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานโดยให้ทุกคนมี

ส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ให้คำปรึกษา แก่ราษฎรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ต้องสื่อสารกับคนทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากราษฎร ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นหรือ หน่วยงานอื่นได้โดยไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ด้านการตัดสินใจ ต้องตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง เต็มขนาด รอบคอบอยู่บนพื้นฐานความถูกต้อง ถูกระเบียบ กฎหมายและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม เป็นสำคัญ ปรัชญาหรือรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ติดตามและประเมินผลการตัดสินใจ และรับผิดชอบ ต่อผลที่เกิดจากการตัดสินใจ การมีภาวะความเป็นผู้นำที่ดีตามที่ประชาชนต้องการย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติ หน้าที่ในพื้นที่ และสามารถปฏิบัติงานให้เชื่อมโยงต่อภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับผล งานวิจัยของณัทย เลิศหล้า (2561, หน้า 66-73) ได้ศึกษา ทศนคติของประชาชนต่อคุณลักษณะด้าน ภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลกลุ่มหัก อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก

2. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

2.1 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านบทบาทหน้าที่ พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ต้องการกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีความตั้งใจ อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เป็นกันเองกับประชาชน สามารถติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ฉลาด มีไหวพริบ ให้คำปรึกษาแก่ราษฎรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของเนตร์พัฒนา ยาวีราข (2557, หน้า 113-114) ได้สรุปลักษณะของผู้นำไว้ว่า ผู้นำต้องเป็นผู้ที่มีความพยายามสูงในการทำงานให้บรรลุความสำเร็จสูงสุด มีความกระตือรือร้น พยายามทำงานให้สำเร็จแม้ว่าจะมีอุปสรรค มีความริเริ่มสร้างสรรค์ มีแรงขับต้องการประสบผลสำเร็จ ซึ่งหมายถึงการเจริญเติบโตขององค์กร มีแรงจูงใจสูง (Leadership Motivation) ผู้นำที่ยิ่งใหญ่ไม่เพียงแต่มีแรงขับแรงเท่านั้น แต่มีแรงจูงใจในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ และยังมีความซื่อสัตย์ (Integrity) กล่าวคือ ผู้ที่มีคุณลักษณะที่กระทำตามที่ได้พูดไว้รักษาคำมั่นสัญญาเพื่อให้ผู้อื่นเกิดความไว้วางใจ (Trust) ความซื่อสัตย์ (Honesty) ทำให้บุคคลอื่นเชื่อถือ (Credibility) สอดคล้องกับงานวิจัยของศากกร วิเศษนคร (2566, หน้า 292-294) ได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง อำเภอนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า ด้านบทบาทหน้าที่ อยู่ในระดับมาก

2.2 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านบุคลิกภาพ พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง มั่นใจในตนเอง แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ท่าทางเป็นมิตร สุภาพอ่อนโยน

มารยาทดี ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เป็นอย่างดี วางตัวน่านับถือ น่าชื่นชม เป็นแบบอย่างที่ดี สุขุม รอบคอบ กล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของเดซา เดซะวัฒน์ไพศาล (2565, หน้า 18) ได้อธิบายลักษณะของด้านด้านบุคลิกภาพของผู้นำไว้ว่า บุคลิกภาพคือทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏออกมาจากตัวบุคคล ซึ่งทำให้แต่ละบุคคลมีลักษณะที่แตกต่างกัน บุคลิกภาพบางอย่างติดตัวมาตั้งแต่กำเนิด บางอย่างได้รับอิทธิพลจากการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสภาพแวดล้อมหรือสังคมที่ใกล้ชิด ผ่านกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งบุคลิกภาพมักจะถูกแสดงออกซ้ำๆ กัน แม้ว่าบุคคลจะอยู่ในสถานการณ์ที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการมองเห็นหรือการรับรู้จากบุคคลอื่นๆ ด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมรินทร์พานิต (2563, หน้า 131-141) ได้ศึกษาเรื่อง อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอโพธาราม จังหวัดนครพนม พบว่าด้านบุคลิกภาพ อยู่ในระดับมาก

2.3 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สามารถสื่อสารกับคนทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งของราษฎร มีความเห็นอก เห็นใจ เข้าถึงราษฎร จิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากราษฎร ให้เกียรติและยกย่องชมเชยผู้อื่นได้เหมาะสมกับกาลเทศะ ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นได้โดยไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของรัตติกรณ์ จงวิศาล (2560, หน้า 11) ได้กล่าวถึงลักษณะของภาวะผู้นำด้านมนุษยสัมพันธ์ไว้ว่า มนุษยสัมพันธ์เป็นการศึกษาพฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร และศึกษาปฏิสัมพันธ์หรือความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กร เพื่อให้ทั้งบุคคล กลุ่มและองค์กรบรรลุเป้าหมายร่วมกัน รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์แบบที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทั้งความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นภายในองค์กร และในทุกๆ สถานที่ที่มีคนอาศัยอยู่ มนุษยสัมพันธ์ไม่ใช่เป็นเพียงเรื่องของสามัญสำนึก แต่เป็นการศึกษาจากองค์ความรู้ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยเชิงประจักษ์ว่าทำอย่างไรจะจูงใจให้บุคคลสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ใช้ความสามารถและศักยภาพอย่างเต็มที่ มีความสุข ความเพลิดเพลินในการทำงาน มีความพึงพอใจและสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งของตนเองและองค์กรได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พินดา รัชฎาเพชร (2565, หน้า 2354-2368) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษา ตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพัทลุง เขต 2 ผลการศึกษาพบว่า ด้านมนุษยสัมพันธ์ อยู่ในระดับมาก

2.4 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอขำนิ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการตัดสินใจ พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง เด็ดขาด และรอบคอบด้วยวิธีที่ดีที่สุด หลากหลาย สอดคล้องกับสภาพ

บริบทและสภาพปัญหา ตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง ถูกระเบียบ กฎหมายและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน ปรึกษาหารือรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เพื่อนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจ มีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ กล้าแสดงจุดยืนของตนเอง ติดตามและประเมินผล การตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการตัดสินใจ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของ กัลยารัตน์ ธีระธนชัยกุล (2562, หน้า 177) ได้กล่าวถึงลักษณะของภาวะผู้นำด้านการตัดสินใจไว้ว่า การตัดสินใจของผู้นำต้องมีการพิจารณาอย่างรอบคอบเพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าพอใจ ไม่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง เป็นการตัดสินใจอย่างมีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับของบุคคลต่างๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณหทัย เลิศหล้า (2561, หน้า 66-73) ได้ศึกษาเรื่อง ทักษะคติของประชาชนต่อคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ตำบลกุ่มหัก อำเภอนองแคะ จังหวัดสระบุรี พบว่าด้านการตัดสินใจอยู่ในระดับมาก

2.5 จากผลการวิจัย ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอนานิง จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านความคิดริเริ่ม พบว่า อยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าประชาชนต้องการกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าคิด กล้าทำ นำความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการวางแผนพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับความต้องการของราษฎรมีการปรับเปลี่ยนวิธีการปฏิบัติงาน เป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ภายในและภายนอกหมู่บ้าน/ชุมชน สามารถเปลี่ยนแปลงความคิด ทักษะคติของประชาชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง และนำมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวความคิดของไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2553, หน้า 59) ได้กล่าวว่า ผู้นำต้องมีลักษณะสำคัญของภาวะผู้นำด้านความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นคุณลักษณะภายในและภายนอกของผู้นำที่แสดงถึงความสามารถในการนำผู้ใต้บังคับบัญชาให้บรรลุเป้าหมายขององค์การ โดยใช้การประสานงาน ความยืดหยุ่น ความเชื่อมั่นในการมุ่งสู่ความสำเร็จขององค์การ สอดคล้องกับงานวิจัยของสกุรัตน์ นุชผักแว่น (2560, หน้า 113-120) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอยะรัง จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการศึกษาพบว่า ด้านความคิดริเริ่ม อยู่ในระดับมาก

3. ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีจำนวนมากที่สุด คือ กล้าคิด กล้าทำ กล้าตัดสินใจ และรวดเร็ว ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ตรงไปตรงมา มีความเสียสละเพื่อประชาชน รองลงมา คือ ควรเป็นคนรุ่นใหม่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง มีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าปริญญาตรี และสามารถนำความรู้ด้านเทคโนโลยีมาพัฒนาหมู่บ้าน/ชุมชน ควรเสียสละเวลาของตัวเอง มีความสามารถในการติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น เพื่อให้การสนับสนุนหรือแก้ไขปัญหาในชุมชน ควรตรวจสอบดูแลประชาชนให้ทั่วถึง โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและผู้ยากไร้ เพื่อขอรับการช่วยเหลือจากหน่วยงานรัฐ มีความจริงใจ ไม่ถือตัว ไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก รับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และ

มีความโอบอ้อมอารีต่อลูกบ้าน ควรมีจิตใจที่เข้มแข็ง พร้อมบำบัดทุกข์ บำรุงสุขให้ประชาชน ตามลำดับ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ ควรมีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง มั่นใจในตนเอง แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ทำทางเป็นมิตร สุภาพอ่อนโยน มารยาทดี ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้ เป็นอย่างดี วางตัวน่านับถือ น่าชื่นชม เป็นแบบอย่างที่ดี สุขุม รอบคอบ กล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน

1.2 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรให้ความสำคัญต่อการตัดสินใจถูกต้อง เด็ดขาด และรอบคอบ สอดคล้องกับสภาพบริบทและสภาพปัญหา ตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง ภูกระเปียบ กฎหมายและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ มีการศึกษาข้อมูลอย่างรอบด้าน ปรีกษาหารหรือรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในการตัดสินใจ กล้าแสดงจุดยืนของตนเอง ติดตามและประเมินผลการตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการตัดสินใจ

1.3 กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ควรกล้านำเสนอแนวคิดและลงมือทำสิ่งใหม่ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาหรือความต้องการที่เกิดขึ้นโดยไม่กลัวความล้มเหลว สามารถในการตัดสินใจได้อย่างรวดเร็วในสถานการณ์ที่เร่งด่วน มีความมุ่งมั่นและทุ่มเทในการปฏิบัติหน้าที่ มีความซื่อสัตย์และโปร่งใส ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจ

1.4 ที่ทำการปกครองอำเภอและจังหวัด รวมถึงกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการออกแบบหลักสูตรการฝึกอบรมสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเพื่อให้มีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่เหมาะสม ซึ่งจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติหน้าที่เพื่อเป็นประโยชน์ประชาชนต่อไป

1.5 ประชาชนสามารถนำผลการวิจัยภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและพิจารณาเลือกผู้ใหญ่บ้านที่มีความเหมาะสมที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำของหมู่บ้านและชุมชน ซึ่งการเลือกผู้นำที่ดีมีคุณภาพจะสามารถนำพาชุมชนไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน และสามารถสนองความต้องการของหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ

2.2 ควรมีการวิจัยเรื่องปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์

2.3 ควรมีการศึกษาภาวะผู้นำที่ส่งผลการความสำเร็จในการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อำเภอลำสนธิ จังหวัดบุรีรัมย์

2.4 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบภาวะผู้นำของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ดำรงตำแหน่งในช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าระยะเวลาในการดำรงตำแหน่งส่งผลต่อภาวะผู้นำอย่างไรบ้าง

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในสภาพปัจจุบันจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ ประกอบด้วยภาวะผู้นำทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบทบาทหน้าที่ คือ ต้องมีความตั้งใจ อุทิศเวลาในการปฏิบัติงาน มีความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานโดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ สามารถติดต่อประสานงานและขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่น ให้คำปรึกษาแก่ราษฎรในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ 2) ด้านบุคลิกภาพ คือ ต้องมีสุขภาพจิตดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ร่างกายแข็งแรง มั่นใจในตนเอง แต่งกายสะอาดเรียบร้อย ควบคุมอารมณ์ตัวเองได้เป็นอย่างดี เป็นแบบอย่างที่ดี สุขุม รอบคอบ กล้าแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ และมีทัศนคติและค่านิยมที่เหมาะสมในการปฏิบัติงาน 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ คือ ต้องสามารถสื่อสารกับคนทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่พึ่งของราษฎร เข้าถึงราษฎร จิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากราษฎร ทำงานร่วมกับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่นได้โดยไม่มีการแบ่งพรรคแบ่งพวก 4) ด้านการตัดสินใจ คือ สามารถตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง เด็ดขาด และรอบคอบ ตัดสินใจบนพื้นฐานความถูกต้อง ถูกระเบียบ กฎหมายและคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ปรึกษาหารือรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น กล้าแสดงจุดยืนของตนเอง ติดตามและประเมินผลการตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลที่เกิดจากการตัดสินใจ และ 5) ด้านความคิดริเริ่ม คือ ต้องมีวิสัยทัศน์กว้างไกล กล้าคิด กล้าทำ นำความรู้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาพื้นที่อย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับความต้องการของราษฎร เป็นผู้นำในการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ภายในและภายนอกหมู่บ้าน/ชุมชน แสวงหาความรู้ใหม่ๆ มาพัฒนาตนเอง และนำมาประยุกต์ใช้และถ่ายทอดสู่การปฏิบัติ โดยจากผลการวิจัยจะให้เห็นภาพชัดเจนว่าหมู่บ้าน ชุมชนต้องการผู้นำแบบใด ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางในการเปรียบเทียบและพิจารณาเลือกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่มีความเหมาะสมที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้นำของหมู่บ้าน และชุมชนได้เป็นอย่างดี และหากได้ผู้นำที่มีคุณภาพที่ประชาชนต้องการก็จะส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่และสามารถปฏิบัติงานให้เชื่อมโยงต่อภาครัฐ ภาคเอกชนและภาคส่วนอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี รวมถึงได้รับความไว้วางใจและได้รับความร่วมมือจากประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชนให้ยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2562). คู่มือปฏิบัติงานกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ประจำปี 2562. กรุงเทพฯ: อสารักขาตินแดน.

กัลยารัตน์ อธิระชนชัยกุล. (2562). พฤติกรรมองค์การและการพัฒนาองค์การ. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น
ณทัย เลิศหล้า. (2561). ทศนคติของประชาชนต่อคุณลักษณะด้านภาวะผู้นำของนายกองค์การบริหาร
ส่วนตำบล ตำบลกุ่มหัก อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตร
มหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.

เดชา เดชะวัฒนะไพศาล. (2565). พฤติกรรมองค์การ: ทฤษฎีและการประยุกต์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.

ที่ทำการปกครองอำเภอขำนิ. (2566). สำนักทะเบียนอำเภอขำนิ. บุรีรัมย์: ที่ว่าการอำเภอขำนิ.

_____. (2566). แผนพัฒนาอำเภอ พ.ศ. 2566-2570 ฉบับทบทวน 2566 อำเภอขำนิ จังหวัดบุรีรัมย์.
บุรีรัมย์: ที่ว่าการอำเภอขำนิ.

- เนตรพัฒนา ยาวีราข. (2557). *ภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ: เซ็นทรัล เอ็กเพรส.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2558). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์
- พนิดา รัชฎาเพชร. (2565). คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา เขต 2. *การประชุมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 13, 12 พฤษภาคม 2565* (หน้า 2353-2368). สงขลา: มหาวิทยาลัยหาดใหญ่.
- พัชรา วาณิชสิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำ: จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชน.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน. (2553). *ผู้นำเชิงสร้างสรรค์และผลผลิตภาพ: กระบวนทัศน์ใหม่และผู้นำใหม่ทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตติกรณ์ จงวิศาล. (2560). *มนุษย์สัมพันธ์: พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศากกร วิเศษนคร. (2566). ภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลหนองยาง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ*, 3(5), 285-300.
- สกุรัตน์ นุชผักแว่น. (2560). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามความคิดเห็นของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลตาเสา อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์*. (การค้นคว้าอิสระรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- อัมรินทร์ พานัด. (2563). *อิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในอำเภอโพนสวรรค์ จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

การสื่อสารทางการเมืองด้วยหลักสารานิยมของนักการเมืองท้องถิ่น
ในอำเภowanรนิวาส จังหวัดสกลนคร*

Political Communication Based on the Principles of Saraniyadhamma
by Local Politicians in Wanorn Niwas District, Sakon Nakhon Province

ศิริคล้า แก้วสุทอ, ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
Sirikla Kaewsutho, Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail:panya.klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นตามความคิดเห็นของประชาชน 2) เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองโดยการประยุกต์ใช้หลักสารานิยมของนักการเมืองท้องถิ่น เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งในอำเภowanรนิวาส จังหวัดสกลนคร จำนวน 399 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย อยู่ในระดับมาก คือ ด้านผู้ส่งสาร และระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านสาร ด้านช่องทางการสื่อสาร ด้านผู้รับสาร อยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการวางแผน

2. ผลการเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของ

*ได้รับบทความ: 5 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2567

นักการเมืองท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองโดยการประยุกต์ใช้หลักสารานิยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น ดังนี้ 1) ด้านผู้ส่งสาร ต้องมีความรอบรู้ในการสื่อสารโดยใช้เมตตากายกรรม เมตตามโนกรรม การแสดงออกด้วยการกระทำที่มีเมตตาและสร้างสรรค์ 2) ด้านสาร มีทัศนคติที่ดี ใช้สาธารณโภคีตา เมตตากายกรรม การมุ่งทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ 3) ด้านช่องทางการสื่อสาร นักการเมืองมีเมตตากายกรรม เมตตามโนกรรม ส่งเสริมความสงบสุข ความไว้วางใจ 4) ด้านผู้รับสาร ทัศนคติที่ดีโดยประยุกต์หลักสี่สัณณูตา ทิฏฐิสามัญญูตา ทำให้การเมืองที่สะอาดเป็นธรรม มีความโปร่งใสและศรัทธาในระบบการเมือง

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; หลักสารานิยธรรม; นักการเมืองท้องถิ่น

Abstract

The objectives of this research are: 1) to study the political communication of local politicians according to the opinions of the public, 2) to compare the political communication of local politicians by classifying it according to personal factors, and 3) to explore ways to develop political communication by applying the principles of *Sārāṇīya-Dhamma* (Principles of Right Conduct) to local politicians. This is a mixed-methods research study, with a sample of 399 eligible voters from the Wanorn Niwas District in Sakon Nakhon Province, selected through simple random sampling. Key informants include 9 experts. The research instruments are questionnaires and in-depth interviews. The statistical analysis used includes percentages, means, standard deviations, and descriptive statistics.

The research results found that:

1. The overall political communication of local politicians, according to the public's opinion, is at a moderate level. When broken down by aspect, the highest mean is for the "Sender", followed by three moderate aspects: "Message," "Communication Channels," and "Receiver." The "Planning" aspect is at a low level.

2. The comparison of political communication by personal factors such as gender, age, education, and occupation shows that there are statistically significant differences in opinions regarding political communication at the 0.05 level.

3. Ways to develop political communication by applying the principles of *Sārāṇīya-Dhamma* to local politicians are as follows: 1) The "Sender" should be

knowledgeable in communication, using acts of kindness, positive thinking, and actions that are compassionate and constructive. 2) The "Message" should convey a positive attitude, focusing on public welfare and kindness, working for the benefit of the public without personal gain. 3) The "Communication Channels" should be used by politicians with kindness and positive thinking, promoting peace and trust. 4) The "Receiver" should have a positive attitude, applying the principles of Sīla-Sammā-Nāṇa (Morality and Right Understanding), leading to clean and just politics, unity, and trust in the political system.

Keywords: Political Communication; Sārāṇīya-Dhamma; Local Politicians

1. บทนำ

การสื่อสารทางการเมือง (Political Communications) ถือเป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริง ทศณคติ ความคิดเห็นตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ของการเมืองระหว่างบุคคล ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคมกับการเมือง (พระสังวณ สายเนตร และคณะ, 2565, หน้า 357-368) อีกทั้งยังเป็นกระบวนการที่ใช้ในการสื่อสารข้อมูล และรับรู้ข่าวสารทางการเมือง ดังนั้น การสื่อสารทางการเมืองจึงบทบาทสำคัญในการกำหนดและสร้างเปลี่ยนแปลงของความคิดเห็นและทัศนคติทางการเมือง ตลอดจนถึงค่านิยมและพฤติกรรมทางการเมืองของประชาชนทั้งโดยส่วนรวมและโดยส่วนตัว ซึ่งตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองไทยมีหลายประการไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการครอบงำสื่อ ปัญหาการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของจริยธรรมของผู้ใช้สื่อ และปัญหาด้านบุคลากรที่ทำหน้าที่สื่อมวลชน จะเห็นได้ว่าการสื่อสารจึงเป็นตัวแปรสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคมซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน หรือมีผลต่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ หากขาดการสื่อสารมนุษยจะอยู่ร่วมกันเป็นสังคมไม่ได้ ขณะที่เสรี วงษ์มณฑา (2537) ได้กล่าวถึงการสื่อสารที่มีผลต่อระบบการเมือง อันจะประกอบด้วย 1) เป็นการสร้างทัศนคติทางการเมือง 2) เป็นสร้างความสนใจทางการเมือง 3) เป็นการสร้างความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการเมือง 4) สร้างบทบาททางการเมือง 5) เป็นการนำเอารัฐบาลเข้าไปอยู่ในบ้านของประชาชน เป็นต้น

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งทำให้เกิดการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ความเข้มแข็งของการปกครองจะเกิดขึ้นได้จะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด นักการเมืองท้องถิ่นที่มาจากประชาชนจะต้องเป็นสื่อที่สำคัญที่จะชักจูงให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยใช้วิธีการทางการเมืองที่ถูกต้อง ชัดเจน และเหมาะสมกับพื้นที่ ประกอบกับปัจจุบันสภาวการณ์ทางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมเปลี่ยนแปลงไปการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยได้รุดหน้าควบคู่กับพัฒนาการทางเทคโนโลยีทางการสื่อสารรวมถึง พัฒนาการด้านความรู้ความเข้าใจและ

การมีส่วนร่วมในทางการเมืองของประชาชน (วัฒนา นนทชิต, 2558, หน้า 37)

สำหรับในพื้นที่เขตอำเภอานานิवास จังหวัดสกลนคร จะมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 15 แห่ง โดยแบ่งเป็นเทศบาลตำบล จำนวน 6 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 9 แห่ง โดยประชาชนได้มีการเลือกตั้งตัวแทนของตนเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดังกล่าว โดยการเลือกตั้งนั้น จะถูกจัดขึ้นตามรูปแบบและวิธีการตามที่กฎหมายกำหนดไว้จนอาจทำให้ประชาชนทั่วไปมองว่าการเลือกตั้งนั้นเป็นเพียงหน้าที่เพียงอย่างเดียว ในส่วนของนักการเมืองที่ได้รับเลือกตั้งไปแล้วจะไปทำหน้าที่ โดยมีได้มีการสื่อสารกลับมายังประชาชนเพื่อแจ้งถึงผลงานในฐานะที่เป็นตัวแทนของประชาชน ได้รับทราบ จึงเป็นที่น่าศึกษาอย่างยิ่งว่า นักการเมืองท้องถิ่นมีการสื่อสารทางการเมืองกับประชาชนในพื้นที่นั้นเป็นอย่างไร โดยทำการศึกษาจากระดับการสื่อสารทางการเมืองในโดยพิจารณาจากมิติด้านผู้ส่งสาร (Source) สาร (Message) ช่องทางสาร (Channel) และผู้รับสาร (Receiver) นอกจากนี้ ผู้วิจัยจะได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาพิจารณาประกอบในการวิจัยว่า หลักธรรมคำสอนนี้ มีส่วนสนับสนุนส่งเสริมเพื่อให้เกิดการสื่อสารทางการเมืองที่ดี อันจะนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองประกอบด้วย ซึ่งอิสรพงษ์ ไกรสินธุ์ (2558, หน้า 116) ได้กล่าวไว้ว่า สถานการณ์ทางการเมืองทำให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ที่มีลักษณะของการสื่อสารความเป็นมิตรหรือตรงกันข้ามกัน การสื่อสารทางการเมืองถูกใช้เป็นเครื่องมือเชื่อมโยงและเป็นตัวขับเคลื่อนให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นกับสมาชิกของสังคมการเมืองนำไปสู่เป้าหมายทางการเมือง โดยอาศัยการสื่อสารสร้างแนวทางการยอมรับในกลุ่มผู้รับสาร ทั้งนี้หลักคำสอนของพระพุทธองค์ที่ว่าด้วยการสื่อสารในด้านกระบวนการสื่อสารหลักการพูด การฟัง จะเป็นหลักการที่ช่วยให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพ การสื่อสารของพระพุทธองค์ยังครอบคลุมถึงหลักจรรยาบรรณและจริยธรรมของการสื่อสารอีกด้วย

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษาการสื่อสารทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของนักการเมืองท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอานานิवास จังหวัดสกลนคร โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักสาราณียธรรม อันเป็นคำสอนเกี่ยวกับรูปแบบการสื่อสารสัมพันธ์กันด้วยความปรารถนาดีในมิติต่างๆ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปเป็นนโยบายและเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองในจังหวัดสกลนครและจังหวัดอื่นๆ ต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอานานิवासจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน
2. เพื่อเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอานานิवास จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชนโดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองโดยการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิในการเลือกตั้งในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร จำนวน 122,509 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมด้วยวิธีการของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, p. 110) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 399 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ เพื่อคำนวณปัจจัยส่วนบุคคล ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อหาระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของประชาชน และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติค่าที สถิติค่าเอฟ เพื่อเปรียบเทียบระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของประชาชนจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แล้วนำเสนอในรูปของตารางประกอบ การบรรยาย ตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่จำนวน 9 รูป/คน ประกอบด้วย 1) กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา 1 รูป/คน 2) ผู้กลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น 2 คน 3) กลุ่มนักวิชาการด้านการสื่อสาร 2 คน 4) กลุ่มตัวแทนผู้นำชุมชน 2 คน และ 5) กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ 2 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) เพื่อหาแนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองโดยการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) แล้วนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาความ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองด้วยหลักสาราณียธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นใน อำเภอวานรนิวาสจังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่า การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส

จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.22$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ผลการประเมินอยู่ในอยู่ในระดับมาก คือ ด้านผู้ส่งสาร ($\bar{X} = 3.62$) และอยู่ในระดับปานกลาง 3 ด้าน คือ ด้านสาร ($\bar{X} = 3.30$) ด้านช่องทางการสื่อสาร ($\bar{X} = 3.07$) และ ด้านผู้รับสาร ($\bar{X} = 2.87$) ตามลำดับ ผลการประเมินอยู่ในระดับน้อย คือ ด้านการวางแผน ($\bar{X} = 2.42$)

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล โดยพิจารณาตามสมมติฐานการวิจัย พบว่า 1) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 2) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 3) ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ 4) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. แนวทางการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองโดยการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร มีดังนี้

3.1 ด้านผู้ส่งสาร ต้องมีความรอบรู้ในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองสถานการณ์ต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเสมอ ควรสร้างความเข้าใจในเรื่องการเมืองที่ถูกต้องชอบธรรมให้แก่บุคคลในสังคม และต้องไม่สร้างความขัดแย้ง ส่งเสริมให้ประชาชนมีความปรองดองสามัคคี โดยการประยุกต์ตามหลักสาราณียธรรม 6 ในการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ในด้านผู้ส่งสาร หลักสาราณียธรรม 6 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านเมตตาทายกรรม กล่าวคือ แสดงออกอย่างจริงใจ เคารพในสิทธิเสรีภาพการมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นการมีกิริยาที่สุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน คิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แจ้งสิ่งที่ประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นและคิดฉ้อฉลให้ผู้อื่นเดือดร้อนสนับสนุน สิ่งที่ดีแก่คณะทำงานไม่คิดแค้นเคือง พยาบาทผู้อื่นรู้จักให้อภัย และ ด้านเมตตาตามโนกรรม กล่าวคือ ในการสื่อสารบางครั้งเป็นการโจมตีฝ่ายตรงข้ามมากกว่าที่จะพูดในเรื่องจริงที่เป็น เรื่องสร้างสรรค์และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมปัจจุบันมีสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามามากมาย ที่จะมาตรวจสอบว่าสิ่งที่สื่อสารไปนั้น เป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดหรือเป็นข้อเท็จจริงอย่างไร จึงเป็นโอกาสที่ จะช่วยให้นักการเมืองท้องถิ่นระมัดระวังทุกครั้งที่จะสื่อสารและต้องใช้หลักเมตตาจริกรรมเป็นตัวช่วยในการสื่อสารอีกด้วย ซึ่งปัญหา

และอุปสรรคส่วนใหญ่ การใช้สื่อออนไลน์มีทั้งแง่บวกและแง่ลบที่ว่าคนที่มีความสติปัญญาจะเชื่อถือได้อย่างเหมาะสมส่วนคนที่ไม่มีปัญญาก็จะเชื่อในสิ่งที่นักการเมืองได้กล่าวไว้ ทำให้การสื่อสารผิดพลาดก่อให้เกิดความเสื่อมเสียได้ง่ายขึ้น

3.2 ด้านสาร เนื้อหาการสื่อสารเป็นกระบวนการของการถ่ายทอดความคิด และทัศนคติทางการเมืองนั้นจะต้องมีความชัดเจนถูกต้อง เนื้อหาการสื่อสารทางการเมืองจะต้องมีเนื้อหาที่เป็นสาระ ซึ่งถ่ายทอดความคิดเจตนารมณ์ต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์โดยรวม ให้ความสำคัญกับ เนื้อหาการสื่อสารทางการเมืองในประเด็นต่างๆ โดยนำเอาสาระหรือประเด็นต่างๆ มารวมกัน ก่อนส่งออกไปภายนอก หลักสารณียธรรม 6 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านสาธารณโภคี กล่าวคือ จะต้องรู้จักแสวงหาจุดร่วมและสวนจุดต่างของผู้อื่น มีความรับผิดชอบ ประพฤติสุจริตตั้งมานับถือ ตรงต่อเวลารักษาระเบียบวินัยของส่วนรวมเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น สื่อที่สื่อออกมาออกมาบางครั้งเป็นเท็จ มากกว่าความจริงหรือบางครั้งเป็นการผสมระหว่างสิ่งที่ไม่ใช่สาระกับสิ่งที่เป็นสาระมากเกินไป จะต้องประสานหน่วยงานหรือว่าจะมีองค์กรที่เข้ามาช่วยตรวจสอบข้อมูลเหล่านี้ก่อนที่จะเผยแพร่ออกไป และด้านเมตตาทายกรรม คือต้องแสดงออกอย่างจริงใจ เคารพในสิทธิเสรีภาพการมีความปรารถนาดีต่อผู้อื่นการมีกิริยาที่สุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน คิดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แจ้งสิ่งที่ประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นและคิดฉ้อฉลให้ผู้อื่นเดือดร้อน

3.3 ด้านช่องทางการสื่อสาร การใช้สื่อเพื่อการสื่อสารการเมืองผ่านทางไลน์ Facebook ทวิตเตอร์ เป็นสื่อที่มีความรวดเร็วในการติดต่อข้อมูลข่าวสาร หรือช่องทางข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จึงควรมีการเลือกให้สอดคล้องและมีความเหมาะสมกับสื่อแต่ละประเภทที่มีต่อผู้รับสารในแต่ละกลุ่ม หลักสารณียธรรม 6 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ ด้านเมตตาทายกรรม กล่าวคือ เราต้องอยู่กับสังคมโดยไม่สร้างความเดือดร้อนให้สังคม ในส่วนของฝ่าย ปกครองนั้นต้องคิดถึงส่วนรวมหรือปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ให้มีหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือเมตตา ได้แก่ปรารถนาดีต่อกันไม่ว่าจะเป็นการใช้ชีวิตหรือการอยู่กับสังคมไม่สร้างความเดือดร้อนที่ ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมจริยธรรมก็จะถือว่าอยู่ด้วยกันอย่างเมตตา และด้านเมตตาตามโนกรรม กล่าวคือ การเคารพใน ความคิดของคนอื่น ก่อให้เกิดการคิดการมองกันในแง่ดี มีความหวังดีและปรารถนาดีต่อกัน คิดแต่ในสิ่ง ที่สร้างสรรค์ปราศจากความอิจฉาริษยา ไม่คิดอคติ ไม่พยาบาท ไม่โกรธแค้นเคืองกัน รู้จักให้ด้าน โอกาสและให้อภัยต่อกันอยู่เสมอ มีจิตปรารถนาดีคิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มองกันในแง่ดีมีจิตใฝ่มิตร ไม่ตรีที่ติดต่อกัน ตั้งจิตปรารถนาดีต่อกัน นึกคิดแต่ในสิ่งที่จะก่อประโยชน์ให้แก่กัน ไม่คิดเบียดเบียนมุ่ง ร้ายแก่กันมองกันในแง่ดีมีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส เป็นการแสดงความรักและไม่ตรีอย่างจริงใจโดยไม่มี อุบายซ่อนเร้น

3.4 ด้านผู้รับสาร ปัจจัยของผู้รับสารนั้นจะต้องประกอบด้วย ทักษะในการสื่อ ทัศนคติที่ดี และความรู้ที่มีความเห็นด้วยกับทัศนคติของตนเอง ความรู้สึกของผู้รับสารจะต้องมีการ แสวงหาความรู้

และมีความสนใจในการรับข้อมูลอย่างมีวิจารณ์ญาณ สามารถตรวจสอบได้ว่าคำพูด หรือสารนั้นจริงหรือเท็จ หลักสารณียธรรม 6 ที่ประยุกต์ใช้ ได้แก่ด้านศีลสามัญญตา เพื่อใช้รักษาความประพฤติกฎระเบียบ ข้อบังคับไม่ทำตัวเป็นแกะดำในกลุ่มเพื่อนสมาชิก เมื่อรับข่าวสารนั้นมาแล้วจะเกิดความคิดชอบหรือไม่ก็ตาม ต้องเคารพกฎระเบียบที่ตกลงยอมรับกัน มีใจที่บริสุทธิ์ประพฤติสุจริตดีงาม ไม่ทำตนให้เป็นที่รังเกียจของหมู่คณะจะก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยสังคมไม่วุ่นวาย และการใช้ชีวิตต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นต้องอยู่ในกรอบกติกาของสังคม ความมีวินัย และยังเป็นการส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองในแง่ของ ผู้นำจะต้องมีระเบียบวินัยหมายถึงการตรงต่อเวลาเพราะการสื่อสารการเมืองที่ดีผู้นำโดยนักการเมืองจะต้องรักษาเวลาแล้วก็ตรงต่อเวลาเป็นสิ่งสำคัญ จะช่วยส่งเสริมให้การสื่อสารเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามธรรมเนียมปฏิบัติ และด้านทวิภูฏิสสามัญญตา กล่าวคือ การมีความคิดเห็นเป็นอย่างเดียวกัน คิดในสิ่งที่ตรงกัน ปรับมุมมองให้ตรงกัน รู้จักแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่างของกันและกันไม่ยึดถือความคิดของตนเป็นใหญ่ รู้จักยอมรับความคิดเห็นของคนอื่นเสมอจะช่วยให้เกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในการให้ข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาและถูกต้อง ก่อให้เกิดสังคมแห่งการให้ความเคารพและให้เกียรติต่อกัน ผลงานต่างๆ จะออกมาในทางที่ดี และเป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์กับประชาชนสังคมโดยรวมมากกว่าส่วนตน ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึงเป็นผู้ที่เป็นสัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบก็คือเห็นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองด้วยหลักสารณียธรรมของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ระดับการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาสจังหวัดสกลนคร พบว่า การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูธรรมธรบุญเที่ยง พุทธสาโว (ลักษณะพลวงค์) (2665, หน้า 15-25) การทำวิจัยเกี่ยวกับการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ พบว่า การสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์ในจังหวัดพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะด้านผู้ส่งสาร การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร เป็นผู้มีความรอบรู้ในเรื่องการสื่อสารทางการเมืองในสถานการณ์ต่างๆ รอบตัวที่เกิดขึ้นเสมอ ด้านสาร อาจมีการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ประชาชนเห็นด้วยกับเนื้อหาความในการสื่อสารของนักการเมือง และคิดว่าเนื้อหาสาระที่ถูกนำมาถ่ายทอดตรงประเด็นและตรงกับข้อมูลบริบทของประชาชนในท้องถิ่น และนักการเมืองท้องถิ่น นำปัญหาของประชาชนในท้องถิ่นมาเป็นนโยบายและนำเสนอต่อประชาชนอย่างตรงไปตรงมา และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระชินกร สุจิตโต (ทองดี) (2564)

ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า สภาพทั่วไปของการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้านรู้เข้าใจหลักการส่งสารจะต้องอาศัยความจริง มีทักษะในการสื่อสาร มีทัศนคติที่ถูกต้อง ต้องไม่มัวคืดและมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้นๆ ด้านช่องทางการสื่อสาร การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอมโนรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน อาจเป็นได้ว่า การใช้สื่อเพื่อการสื่อสารการเมืองผ่านทางไลน์ Facebook ทวิตเตอร์เป็นสื่อที่มีความรวดเร็วในการติดต่อข้อมูลข่าวสาร หรือช่องทางข้อมูลข่าวสารที่ถูกส่งผ่านทาง วิทยุโทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ซึ่ง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระนุชิต นาคเสโน (โพธิชัย) (2565) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า องค์ประกอบของการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองเชิงพุทธของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ช่องทางสาร (Channel) ประกอบไปด้วยหลักการสำคัญ คือ การสื่อสารเมื่อสมัยโบราณ ก็จะใช้การบันทึก ในปัจจุบันนี้ก็จะมีเขียนเป็นเบื้องต้น ในการสื่อสารทางเดียว เช่น สิ่งพิมพ์ แผ่นพับ ใบปลิว โปสเตอร์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ หรือสื่ออื่นๆ เป็นต้น ส่วนด้านผู้รับสาร ตามความคิดเห็นของประชาชน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ปัจจัยของผู้รับสารนั้นจะต้องประกอบด้วย ทักษะในการสื่อสาร ทัศนคติที่ดี และความรู้ที่ดีมีความเห็นด้วยกับทัศนคติของตนเอง สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พระมหาพิพัฒพงศ์ ฐิตธมโม (วงศ์ชาลี) (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารของนักการเมืองไทย พบว่า สภาพทั่วไปของการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองไทยที่มีความสำคัญ ได้แก่ การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองสามารถสื่อสารให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นในการแก้ไขปัญหาให้ได้สำเร็จและโน้มน้าวให้ประชาชนเลือกมาเป็นตัวแทนของประชาชนได้

2. เปรียบเทียบระดับความคิดเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอมโนรนิวาส จังหวัดสกลนคร โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความเห็นต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอมโนรนิวาส จังหวัดสกลนคร แตกต่างกัน จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า ด้วยความทันสมัยของสังคมยุคปัจจุบันที่มีการสื่อสารที่ทันสมัย และรวดเร็ว ประกอบกับความมีเสรีภาพในการติดต่อสื่อสารระหว่างกันระหว่างชาย-หญิง โดยจะพบว่า เพศหญิงจะมีติดตามการสื่อสารทางการเมืองได้สูงกว่าเพศชาย ในขณะเดียวกัน ประชาชนที่ช่วงอายุ 18-28 ปี มีความตื่นตัวทางการเมืองอยู่ในระดับมาก และมีความตื่นตัวทางการเมืองมากกว่าช่วงอายุ 49-58 ปี อายุ 39-49 ปี อายุ 59 ปีขึ้นไป และอายุ 29-38 ปี ในด้านระดับการศึกษานั้น ก็จะพบว่า ประชาชนที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี จะมีความเห็นอยู่ในระดับสูงกว่าประชาชนที่สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และระดับต่ำกว่ามัธยมศึกษา และประชาชนที่มีอาชีพรับข้าราชการหรือบุคลากรของรัฐจะมีความเห็นอยู่ในระดับสูงกว่าประชาชนที่มี

อาชีพอื่นๆ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาณัฐพจน์ ขนติธโร (2565, หน้า 281-292) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร พบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง แตกต่างกัน และไม่สอดคล้องกับผลงานวิจัยของมนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา (2566, หน้า 74-86) ที่ได้ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ อาชีพ ต่างกัน มีความคิดเห็นโดยรวมไม่แตกต่างกัน

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

มีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ ดังต่อไปนี้

1.1 ควรมีนโยบายจัดหลักสูตรการอบรมเทคนิคการสื่อสารทางการเมืองด้านการถ่ายทอดเนื้อหาสาระทางการเมืองให้ถูกต้องและชัดเจน

1.2 ควรมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมทางการเมืองอย่างต่อเนื่องและแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับทางการเมืองอย่างสม่ำเสมอ

1.3 นักการเมืองท้องถิ่นควรส่งสารที่มีความเข้าใจง่ายและน่าติดตามเพื่อให้ประชาชนเข้าใจและนำไปปฏิบัติได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการและบรรลุเป้าหมายนั้นได้

1.4 ควรที่จะจัดกิจกรรมบ่อยๆ สานสัมพันธ์ช่องว่าง และพูดคุยสอบถามปัญหาในท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดอื่นๆ

2.2 ควรศึกษาปัจจัยๆ ที่ส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่น

2.3 ควรศึกษาการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองท้องถิ่นในหลักธรรมหมวดอื่นๆ นอกจากหลักสารานิยมธรรม 6 เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่น

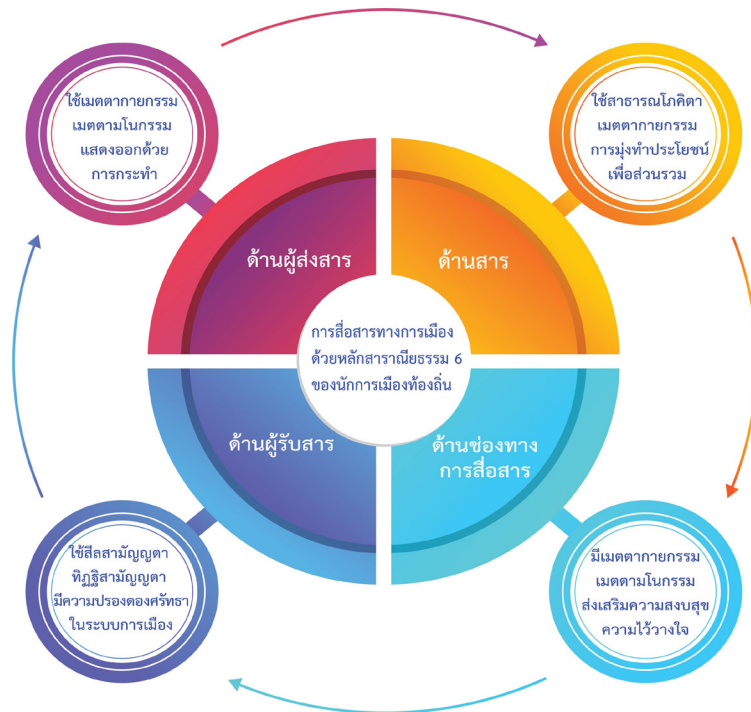
2.4 ควรศึกษาเปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่นที่วัดได้จากการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั่วไประหว่างจังหวัด เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์สร้างการสื่อสารทางการเมืองท้องถิ่นที่ดียิ่งขึ้นไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ คือ การสื่อสารทางการเมืองด้วยหลักสารานิยมธรรม ของนักการเมืองท้องถิ่นในอำเภอวนรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามทฤษฎี

การสื่อสาร โดยบูรณาการร่วมกับหลักสารานิยมธรรม 6 ได้ดังนี้ 1) ด้านผู้ส่งสาร สามารถบูรณาการร่วมกับหลักเมตตาทายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความหวังดี) และหลักเมตตาตามโนกรรม (การมีจิตที่มุ่งปรารถนาที่ดี) 2) ด้านสาร สามารถบูรณาการร่วมกับหลักเมตตาตามโนกรรม (การมีจิตที่มุ่งปรารถนาที่ดี) และหลักสาธารณโภคี (การเอื้อเฟื้อแบ่งปันต่อกัน) 3) ด้านช่องทางของสาร สามารถบูรณาการร่วมกับหลักเมตตาทายกรรม (การปฏิบัติต่อกันด้วยความหวังดี) และหลักเมตตาตามโนกรรม (การมีจิตที่มุ่งปรารถนาที่ดี) 4) ด้านผู้รับสาร สามารถบูรณาการร่วมกับหลักศีลสามัญญตา (การมีหลักเกณฑ์พื้นฐานในทิศทางเดียวกัน) และหลักทวิญญูสามัญญตา (การทัศนคติในทิศทางเดียวกัน) ดังภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระครูธรรมธรรณูเที่ยง พุทฺธสวโก (ลักษณะพลวงค์). (2565). การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการสื่อสารทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างความสมานฉันท์. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 5(2), 15-25.
- พระชินกร สุจิตโต (ทองดี). (2564). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารทางการเมืองสำหรับประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระนุชิต นาคเสโน (โพธิชัย). (2565). การพัฒนาการสื่อสารทางการเมืองตามแนวพระพุทธศาสนาของ
นักการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา:
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาณัฐพงษ์ ขนดีธโร. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม
จังหวัดชุมพร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(1), 281-292.
- พระมหาพิพัฒพงศ์ จิตธมโม (วงษ์ขาลี). (2564). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการสื่อสารของ
นักการเมืองไทย. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสังวาม สายเนตร และคณะ. (2565). การสื่อสารทางการเมือง. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 7(3), 357-368.
- มนัสนันท์ ศิวะพรพัฒนา. (2566). การสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองที่มีผลต่อการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง
ทั่วไปของประชาชนในอำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(1), 74-86.
- วัฒนา นนทชิต (2558). การสื่อสารทางการเมืองกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น: ศึกษา
เฉพาะกรณีเทศบาลเมืองท่าข้าม อำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารนวัตกรรมการจัดการ
ภาครัฐและภาคเอกชน*, 3(1), 35-49.
- เสรี วงษ์มณฑา. (2537). การประยุกต์ทฤษฎีในการสื่อสารหลักและทฤษฎีการสื่อสาร. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช.
- อิสรพงษ์ ไกรสินธุ์. (2560). พุทธวิธีการสื่อสารทางการเมืองในยุคศตวรรษที่ 21. *การประชุมวิชาการระดับ
ชาติ ครั้งที่ 1 การวิจัยทางพระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาความหลากหลายทางวัฒนธรรมในอีสาน
ใต้*, 20 มีนาคม 2560. บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper & Row.

การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ
ในพื้นที่ตะเข็บชายแดน ลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย*

Social Immunity Building Against COVID-19 through Buddhist
Integration in the Border Areas of the Mekong River Basin,
Loei Province

ธงชัย สิงอุตม, ศตวรรษ สงกาพันธ์, พระมหาสมศักดิ์ สติสมฺปนฺโน (สมศักดิ์ สินนา)¹

และพระมหาวันต์ วสันตเวที (วันต์ หงอกชัย)²

Thongchai Singudom, Satawat Songkapan, Phramaha Somsak Satisompanno (Somsak Sinna)

and Phramaha Wasan Wasantawetee (Wasan Hngokchai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เลย¹

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น²

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Loei Buddhist College, Thailand

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: somsak_maha2011@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ และ 2) เสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 60 คน โดยวิธีแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการพรรณนาตามหลักอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทางด้านการป้องกันตัวในโควิด 19 แต่ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวจึงทำให้ไม่มีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเฝ้าระวัง

*ได้รับบทความ: 6 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2567

Received: September 6, 2024; Revised: December 21, 2024; Accepted: December 23, 2024

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้ฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม 4 มิติ คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา การสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีต้องดูแลแบบบูรณาการทั้งทางด้านกาย จิต สังคม เพราะหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้ขาดความสมดุล สิ่งสำคัญที่เป็นสารตั้งต้น คือ สุขภาพจิตที่แข็งแกร่ง จะเป็นฐานรากให้คนเราสามารถยืนหยัดต่อสู้และเผชิญปัญหาต่างๆ ในชีวิตได้ การมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่เข้มแข็งทำให้กายเป็นสุข สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบที่ต้องอยู่ร่วมกันหากขาดส่วนใดชีวิตก็จะสูญเสียการทำงานไป ส่งผลต่อองค์ประกอบอื่นๆ ที่เหลือมีผลให้ร่างกายโดยรวมเจ็บป่วย จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ครอบคลุมร่างกายทุกระบบทั้งทางด้านร่างกาย ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักภาวนา 4 หมายถึง หลักการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรมและการพัฒนาด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ที่เกี่ยวกับสุขภาวะ

คำสำคัญ: การสร้างภูมิคุ้มกัน; โรคโควิด-19; เชิงพุทธบูรณาการ; พื้นที่ตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขง

Abstract

This research the objectives are to 1) study recovery measures and drive policies to monitor the spread of COVID-19. Buddhist integration and 2) propose guidelines for building social immunity from COVID-19. Buddhist Integration It is qualitative research. The tools used in the research include: In-depth interview Group discussion 60 key informants using purposive methods Data were analyzed using descriptive inductive principles.

The research results found that:

1. Problems in driving policy to monitor the spread of COVID-19 Along the border seam in Loei Province People in Loei Province are alert about self-protection against COVID-19, but lack the knowledge and understanding of self-protection, causing them to not participate in receiving information about surveillance.

2. The Buddhist Integrative Approach to Building Social Immunity Against COVID-19 focuses on applying Buddhist principles to promote holistic well-being across four dimensions: physical, mental, social, and intellectual. Effective health promotion must involve an integrated approach, addressing the body, mind, and society. Neglecting any one of these dimensions can lead to imbalance. Mental health, as a core foundation, empowers individuals to face life's challenges. Strong mental resilience contributes to physical

well-being, with social and environmental factors playing a key role. If any of these components are absent, life can become dysfunctional, negatively impacting the others, potentially leading to illness. Hence, achieving balance with the surrounding environment is essential for overall health. This aligns with the Buddhist doctrine of the Four Foundations of Mindfulness (Bhāvanā), which emphasizes development and training in body, morality, mind, and wisdom, all of which are integral to well-being.

Keywords: Building Immunity; COVID-19; Buddhist Integration; Border Areas of the Mekong River Basin

1. บทนำ

ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเปลี่ยนแปลงของสังคมโดยภาพรวม เศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการเทคโนโลยี ซึ่งความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่หยุดนิ่ง นับวันยิ่งซับซ้อนมากขึ้น จึงเป็นความจำเป็นที่ประชาชนทุกกลุ่ม อายุจะต้องเตรียมความพร้อมที่จะเดินเข้าสู่ยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง สามารถรู้เท่าทันโดยการใช้ความรู้ วิเคราะห์ข้อมูลข่าวสารอย่างมีสติปัญญา สามารถปรับตัวให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสมท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว (ธนัชชา รอดกันภัย, 2560) เป็นเวลากว่าหนึ่งปีครึ่งแล้วที่ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ข้อมูลหลายด้าน ทั้งที่เกี่ยวกับผู้ติดเชื้อ วิธีการรักษา วัคซีน การตรวจหาเชื้อ รวมไปถึงการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับผลกระทบอย่างใดก็ได้ ความเห็นที่ว่าข้อมูลดังกล่าวยังมี ข้อจำกัดหลายประการทำให้สภาพการเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยีต่างๆ ซึ่งมีผลมาจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นั้น แม้จะทำให้เกิดการป้องกันและมีมาตรการต่างๆ จากหน่วยงานภาครัฐก็ตาม แต่ก็ส่งผลกระทบต่อประชาชนผู้ที่ติดเชื้อและประชาชนผู้ที่กำลังดำเนินชีวิตในปัจจุบันเกิดความตื่นตระหนกกลัว ทำให้ระบบเศรษฐกิจของประเทศไม่สามารถเดินหน้าได้ รวมไปถึงการพัฒนาสังคมแบบขาดทิศทางซึ่งนำไปสู่การทำลายโครงสร้างพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่ดีของชุมชนและสังคมรอบด้าน ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาผู้ที่ติดเชื้อรายวันในรูปแบบต่างๆ ตามมา ทั้งนี้ นโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการใช้วิธีการที่หลากหลายปรากฏให้เห็นมากมายจนทำให้นำไปสู่การแพร่กระจายของไวรัสโควิด-19 ได้อย่างรวดเร็ว และจะเห็นได้ว่าหน่วยงานของสาธารณสุขจะมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ซึ่งบุคลากรทางการแพทย์มีหมอและพยาบาลเป็นด่านหน้าที่ปฏิบัติงานสนองนโยบายของรัฐบาล แต่ก็ปฏิบัติตามนโยบายได้ในระดับหนึ่ง

จังหวัดเลยมีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) ความยาว 197 กิโลเมตร มีแม่น้ำโขง แม่น้ำเหือง เป็นแนวสันเขาพรมแดนติดต่อกับแขวงไชยะบูลี และแขวงเวียงจันทน์ ของสปป.ลาว ซึ่งห่างจากแม่น้ำโขงถึง 71 กิโลเมตร ติดเขตอำเภอปากชม และอำเภอเชียงคาน ส่วนแม่น้ำเหืองมีความยาว 123 กิโลเมตร อยู่ในเขตอำเภอท่าลี่อำเภอภูเรือ อำเภอด่านซ้าย และอำเภอนาแห้ว แนวสันเขาติดอำเภอนาแห้ว 3 กิโลเมตร ซึ่งมีแม่น้ำโขงเป็นเส้นกั้นพรมแดนอำเภอด่านซ้ายติดต่อกับบ้านนาข้าเมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลีระยะทางระหว่างเมืองบ่อแตนกับอำเภอด่านซ้ายประมาณ 30 กิโลเมตร อำเภอนาแห้วติดต่อกับบ้านเหมืองแพร์เมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลีมีระยะทางระหว่างเมืองบ่อแตนกับอำเภอนาแห้วประมาณ 40 กิโลเมตรอำเภอภูเรือติดต่อกับเมืองแก่นท้าวเมืองบ่อแตนแขวงไชยะบูลี (สำนักงานจังหวัดเลย, 2560, หน้า 8)

ดังนั้นปัญหาสำคัญของประชาชนในพื้นที่ตะเข็บชายแดน จังหวัดเลย ซึ่งนับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้นและมีผลกระทบโดยตรงต่อประชาชนเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ความเป็นอยู่ จึงทำให้รัฐบาลยุคปัจจุบัน มีนโยบายที่จะแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวของบ้านเมืองให้กลับคืนสู่ภาวะปกติ โดยพยายามมอบหมายภารกิจในการป้องกันและจัดหาวัดขึ้นให้ได้ตามความต้องการของประชาชนให้ได้เร็วที่สุด แต่ก็ไม่ทันทั่วทั้งที่กับการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซึ่งสภาพการแพร่ระบาดของโควิด-19 ได้กระจายลงสู่ท้องถิ่น แต่เนื่องจากสภาพของสังคมตามแนวตะเข็บชายแดนมีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อนมากขึ้นทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ โรงพยาบาล ประจำอำเภอ โรงพยาบาลสุขภาพประจำตำบล และกลุ่ม อสม. พยายามบริหารจัดการ และทำหน้าที่ตามนโยบายของรัฐ มีการสร้างโรงพยาบาลสนามเพื่อรองรับจากผู้ติดเชื้อไวรัส แต่ปัญหาที่พบเจออย่างขาดกระบวนการทำงานที่ชัดเจน เพราะองค์ความรู้และมาตรการในการบริหารจัดการ ตลอดจนการถ่ายทอดด้านการป้องกันและเตรียมความพร้อมในการดำเนินการไม่มีแผนการรองรับในเบื้องต้น

กล่าวได้ว่า คนไทยหลายคนยังไม่รู้ ว่าต้องเริ่มต้นทำอะไรเมื่อตนเองติดโควิด หลายคนเลือกปรึกษาเพื่อนหรือคนรู้จัก หรือหาข้อมูลเองทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งก็มี ข้อจำกัดสำหรับคนที่ไม่ถนัดในการหาข้อมูลออนไลน์ หรือไม่มีอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อ อินเทอร์เน็ต จากสถิติของสำนักงานสถิติ แห่งชาติ พบว่าจำนวนครัวเรือนในประเทศไทยที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อยู่ที่ร้อยละ 74.6 ในปี 2562 (บุญวรา สุขะโน และ ญญฐณิชา อเนกสมบุญผล, 2564) จึงทำให้งานวิจัยนี้เน้นการมีส่วนร่วม ซึ่งมีเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม การสำรวจ และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก การถ่ายภาพ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2) เตรียมทีมคน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 5) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

การวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมีการบูรณาการระหว่างศาสตร์ คือ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศิลปะสร้างสรรค์ เป็นต้น มีการบูรณาการระหว่างหน่วยงาน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการทำงานในพื้นที่วิจัยคือ อำเภอเชียงคาน อำเภอกาฬสินธุ์ อำเภอปากชม จังหวัดเลย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษากระบวนการตอบสนองเชิงจริยธรรมของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในจังหวัดเลยภายใต้สถานการณ์ไวรัสโควิด-19 2) เพื่อพัฒนากระบวนการขับเคลื่อนอย่างยืดหยุ่นเชิงพุทธบูรณาการต่อนโยบายเฝ้าระวังการแพร่ระบาดไวรัสโควิด-19 3) ถ่ายทอดแนวปฏิบัติเชิงพุทธบูรณาการในการเปิดพื้นที่รองรับการกักตัวสำหรับผู้อพยพคืนถิ่นของชุมชน นอกจากนี้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนวิชาการ ชุมชน สังคม และเศรษฐกิจ จะได้ประโยชน์เชิงนโยบายในการป้องกันและเฝ้าระวังปัญหาโรคโควิด-19 และนโยบายความร่วมมือของภาครัฐและภาคเอกชนที่จะเห็นความสำคัญของกระบวนการการป้องกันโรคโควิด-19 และการใช้อัตลักษณ์ในการประชาสัมพันธ์การกลับคืนถิ่นที่อบอุ่นของชุมชนแนวตะเข็บชายแดน ที่จะช่วยขับเคลื่อนแก้ไขปัญหาท้าทายและยกระดับการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านสังคมและความมั่นคงทกมิติ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19
เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย
2. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่
ตะเข็บชายแดนลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) แล้วการบูรณาการข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในพื้นที่การศึกษาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ตามขั้นตอนดังนี้

1. พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดสถานที่ทำการวิจัยในขอบเขตพื้นที่ชุมชนที่มีพื้นที่ชายแดนติดต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) จำนวน 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอยางตลาด จังหวัดเลย ชุมชนตำบลเชียงคาน อำเภอยางตลาด จังหวัดเลย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ของจังหวัดเลยตามเขตปกครองของจังหวัดเลยตามการแบ่งเขตการปกครองท้องที่ของกระทรวงมหาดไทย
2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้ 1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยจัดสนทนากลุ่มโดยหารคัดเลือกรูปแบบเจาะจง เพื่อใช้ในการศึกษาความคิดเห็น ทศนคติ

ความรู้สึก การรับรู้ ความเชื่อ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านมาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย ในการหาคำตอบที่ยังคลุมเครือ หรือยังไม่แน่ชัดของการวิจัย เพื่อช่วยให้งานวิจัยสมบูรณ์ถูกต้องยิ่งขึ้น จำนวน 10 คน 2) การจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน ประกอบด้วย (1) ผู้ทรงคุณวุฒิ จากชุมชนบ้านท่าดีหมี่ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสาธารณสุข จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากอาสาสมัครชุมชน จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชนและพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป/คน รวม 30 คน และ (2) ผู้ทรงคุณวุฒิ จากชุมชนตำบลเชียงคาน อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ประกอบด้วย ตัวแทนจากสาธารณสุข จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากอาสาสมัครชุมชน จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง จำนวน 5 รูป/คน ตัวแทนภาคประชาชนและพระสงฆ์ จำนวน 5 รูป/คน รวม 30 คน รวมทั้งหมด 60 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การจัดเวทีสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) การสำรวจ (Participatory Observation) และการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีเครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูลได้แก่ การจดบันทึก ถ่ายภาพ การทำ mind Mapping และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม โดยมีขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ 1) การพัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 2) เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง 3) เก็บรวบรวมข้อมูลบริบทชุมชนและสภาพปัญหาชุมชน 4) การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และ 5) สรุปผลและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

4. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ มีขั้นตอนดังนี้ 1) การศึกษาเชิงเอกสาร โดยกำหนดกรอบที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย โดยศึกษาวิเคราะห์ ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องที่ทำการศึกษาเพื่อทำการวิจัยในขั้นต่อไป มาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการจัดเตรียมโครงสร้างคำสัมภาษณ์ให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้พิจารณา โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มีวัตถุประสงค์ ศึกษามาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย และกระบวนการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย ตรวจสอบความเป็นไปได้และความเหมาะสมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการต่อไป 3) การสนทนากลุ่ม โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ ระหว่างผู้มีส่วนได้เสีย หรือ stakeholders เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปร่วม 4) การจัดเวทีคืนความรู้สู่

ชุมชน โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน

5. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ โดยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้ 1) ศึกษาทฤษฎี หลักการแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสาร ตำรา รายงานการวิจัย และวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้อง 2) ศึกษาแบบการสร้างเครื่องมือจากหนังสือ เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 3) นำแบบสัมภาษณ์ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงภาษาที่ใช้ความครอบคลุมของเนื้อหาของคำถามแต่ละข้อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยผู้เชี่ยวชาญ 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่ได้รับการตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงนำเก็บข้อมูลกับผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ

6. การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนาโจทย์วิจัยและนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ โดยมีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิประจำสถาบัน ได้กลั่นกรองโครงการวิจัย และนำเสนอวิจัยฉบับสมบูรณ์ส่งสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ และอัปโหลดข้อเสนอวิจัยผ่านระบบการจัดการวิจัย (NRIIS)

ขั้นที่ 2 เตรียมทีม คน และสร้างความเข้าใจกับชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง ทีมวิจัยมีการเตรียมความพร้อมในช่วงแรกโดยการประชุมสร้างความเข้าใจโครงการร่วมกันพร้อมจัดสรรบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ มีการจัดประชุมเปิดโครงการเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกับชุมชนและประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อในชุมชน เวทีประชาคมชาวบ้าน ตลอดจนทีมวิจัยเข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเตรียมความพร้อมของทีมวิจัยในการศึกษารวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กิจกรรมในช่วงที่ 3 ได้แก่ 1) กิจกรรมประชุมเตรียมทีมวิจัย 2) กิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเตรียมความพร้อมนักวิจัย 3) กิจกรรมเปิดโครงการวิจัย

ขั้นที่ 3 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ทีมวิจัยได้ประชุมเพื่อออกแบบเครื่องมือวิจัย และหารือ เกี่ยวกับการเก็บข้อมูล ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานและจัดทำรายงาน โดยจัดประชุมในช่วงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566 และปฏิบัติการเก็บข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลสภาพปัญหาของชุมชน โดยใช้วิธีการจัดเวทีระดมความคิด การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์กลุ่ม สัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปแบบเอกสารรายงานมาวิเคราะห์แบบมีส่วนร่วมของทีมวิจัยเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ขององค์ความรู้

ขั้นที่ 4 การสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบบันทึกการสัมภาษณ์ เป็นการสัมภาษณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แสดงความคิดเห็นอย่างเสรี ภายใต้รูปแบบการสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบกึ่งทางการ

ขั้นที่ 5 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ จัดเวทีรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะและข้อเสนอแนะ โดยผู้วิจัยจะเชิญผู้มีส่วนได้

ส่วนเสีย ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่มีหน้าที่โดยตรง ผู้ซึ่งมีความสำคัญต่อความสำเร็จในการศึกษาการวิจัยที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัยในเขตพื้นที่ที่ทำการวิจัย เข้าร่วมสนทนา และแสดงความคิดเห็น ภายใต้บรรยากาศการมีส่วนร่วม และการแสดงความคิดเห็นอย่างเสรี โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อสามารถสังเคราะห์ หาลักษณะร่วม และข้อสรุปประเด็น

ขั้นที่ 6 การจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชน โดยจัดเวทีรับฟังความคิดเห็น โดยใช้เทคนิคการประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ เพื่อรับฟังข้อเสนอแนะ และหาข้อสรุป จากผู้ที่เกี่ยวข้อง จากรูปแบบการพัฒนาที่สังเคราะห์ขึ้นจากผลการวิจัย เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลประกอบการวิเคราะห์ หาลักษณะร่วม และถ่ายทอดความรู้สู่ชุมชน หลังจากนั้น ทีมวิจัยจะจัดประชุมทีมวิจัยและผู้เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการทดลองปฏิบัติการตามโครงการในระยะที่ 2 เช่น โครงการทำวิดิทัศน์ชุมชน คืนความรู้สู่ชุมชน เมื่อดำเนินแต่ละโครงการเสร็จสิ้น มีการประชุมเพื่อติดตามการทดลองปฏิบัติการ สรุปบทเรียนในการทำงานและประเมินผลการประชุมเชิงปฏิบัติการตามลำดับ

ขั้นที่ 7 การสรุปและจัดทำรายงาน

7. การวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์และสรุปข้อมูลจากการศึกษาเชิงเอกสาร 2) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ด้วยหลักแห่งเหตุผล 3) การวิเคราะห์ข้อมูลการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ลักษณะแบบมีส่วนร่วมด้วยกระบวนการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท 4) การวิเคราะห์ สังเคราะห์และสรุปผลจากการวิจัย เพื่อให้การสรุปข้อมูลเกิดความสมบูรณ์ และนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่สู่สาธารณะ

4. สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย สามารถสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. มาตรการฟื้นฟูและการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในชุมชนตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงในจังหวัดเลย พบว่า สภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย ประชาชนในจังหวัดเลยมีการตื่นตัวในทางด้านการป้องกันตัวในโควิด-19 แต่ขาดความรู้ความเข้าใจในการป้องกันตัวจึงทำให้ไม่ส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเฝ้าระวังและการป้องกันตนเองส่งผลให้ประชาชนไม่สนใจติดตามการปฏิบัติงานของฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ประชาชนในจังหวัดเลย ตามแนวชายแดน ทั้ง 4 อำเภอ เป็นพื้นที่ที่ผู้วิจัยได้ลงเก็บข้อมูลเชิงลึก ประชาชนมีความตื่นตัวในทางด้านการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ก็จริง แต่ประชาชนในพื้นที่ทั้งหมดส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในทางป้องกันตนเองจึงทำให้ประชาชนมองโรคโควิด 19 เป็นเรื่องที่ไกลตัว ทั้งที่

เป็นเรื่องใกล้ตัวที่สังคมประเทศชาติและทั่วโลกให้การติดตามอยู่ตลอดเวลาและเป็นเรื่องที่อยู่ใกล้ตัวมากที่สุด เพราะกิจวัตรประจำวันทุกคนล้วนพบเจอในทางวัฒนธรรมทั้งทางตรงและทางอ้อม เพราะฉะนั้นประชาชนจะคลุกคลีในเรื่องการเฝ้าระวังกับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐทุกระดับ ทั้งระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เนื่องจาก ปัญหาและอุปสรรคที่ประชาชนจะพบเจอและมีความคุ้นเคยมาก คือ ปัญหาพฤติกรรมและความเชื่อของประชาชนยังขาดการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่นโดยวงกว้าง เพราะระบบราชการมีการยึดหลักระบบอุปถัมภ์ทำให้ประชาชนขาดความเชื่อมั่นและไม่ศรัทธาในชุมชนตามแนวชายแดน นำมาซึ่งทำให้ประชาชนมีความตื่นตัวในการป้องกันตนเอง แต่ขาดความรู้ในระบบประชาธิปไตยที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาหรือขับเคลื่อนนโยบายแบบมีส่วนร่วมในทางนโยบายการพัฒนาสาธารณสุขอย่างแท้จริง

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย พบว่า แนวทางการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้ฐานความคิดทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม 4 มิติ คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา ซึ่งหลักการเชิงพุทธบูรณาการเป็นพื้นฐานมุมมองด้านสุขภาพ โดยสุขภาวะแบบองค์รวมมีพื้นฐานมาจากการพึ่งพากัน กล่าวคือ การสร้างเสริมสุขภาวะที่ดีต้องดูแลแบบบูรณาการทั้งทางด้านกาย จิต สังคม เพราะหากขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะทำให้ขาดความสมดุล และสิ่งที่สำคัญที่เป็นสารตั้งต้นในเรื่องสุขภาวะที่ดี นั่นก็คือ สุขภาพจิตที่แข็งแกร่ง ซึ่งการมีสุขภาพทางจิตที่ดี จะเป็นฐานรากให้เราสามารถยืนหยัดต่อสู้และเผชิญปัญหาต่างๆ ที่เข้ามาในชีวิตได้ การมีภูมิคุ้มกันทางจิตที่เข้มแข็งก็จะทำให้กายเป็นสุข สังคม สิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยแวดล้อมก็ได้รับการพัฒนาอย่างปกติ สุขและสมดุล องค์ประกอบด้านกาย จิต สังคม เป็นองค์ประกอบที่ต้องอยู่ร่วมกันหากขาดส่วนใดชีวิตก็จะสูญเสียการทำงานไปและจะส่งผลกระทบต่อองค์ประกอบอื่นๆ ที่เหลือมีผลให้ร่างกายโดยรวมเจ็บป่วย จึงจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล ครอบครัวร่างกายทุกระบบทั้งทางด้านร่างกาย การปรับตัวด้านพฤติกรรมและการปรับตัวระดับจิตสำนึก เป็นเรื่องของดุลยภาพในท่ามกลางปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรวมทั้งแนวทางในการรักษาสุขภาวะที่ เน้นการดำรงชีวิตให้ความประสานสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักอริยสัจ 4 หมายถึง หลักการเจริญ การทำให้เป็นให้มีขึ้น การฝึกอบรมและการพัฒนาด้านกาย ด้านศีล ด้านจิต และด้านปัญญา ที่เกี่ยวกับสุขภาวะทั้ง 4 มิติ ดังนี้ 1) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางกาย ได้แก่ การบูรณาการหลักกายอริยสัจ 4 หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากาย การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ มิให้เกิดโทษ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ การพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 2) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางจิตใจ ได้แก่ การบูรณาการหลักศีล อริยสัจ 4 หลักธรรมนี้เป็นหลักธรรมที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับทุกเรื่องในชีวิต เพื่อสร้างสังคม

สันติสุข เพราะศีลเป็นเรื่องของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เป็นส่วนประกอบทางด้านคุณธรรม ความดีงามภายในจิตใจ การการเสริมสุขภาพทางจิตให้เข้มแข็งเป็นสภาวะของการกระทำให้เกิดจิตที่ตั้งมั่น สงบ เป็นเรื่องของการมีสติ ตื่นรู้ และจิตมีความตั้งมั่นมีสมาธิ องค์ธรรมที่สร้างเสริมให้จิตใจมีความสงบสุข 3) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางสังคม กล่าวคือ การบูรณาการหลักจิตตาวานา หมายถึง การเจริญจิตพัฒนาจิต การฝึกอบรมจิตใจให้เข้มแข็งมั่นคงเจริญอกงามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น จิตมีเมตตา กรุณา จิตมีสมาธิ ย่อมส่งผลให้มีภูมิคุ้มกันทางสังคม ทำให้เป็นคนไม่วิตกกังวล ไม่กลัวจนเกินไป สามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่กำลังเผชิญหน้ากับภาวะโรคโควิดได้ และ 4) หลักธรรมที่สร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางปัญญา ได้แก่ การบูรณาการหลักปัญญาวานา การเจริญปัญญา การพัฒนาปัญญา การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา การมีสติปัญญา ความรู้ ความนึกคิด ในทาง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับปัญญา หมายถึง ความรู้เข้าใจในเหตุและผล รอบรู้ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ และไม่เป็นประโยชน์ ตลอดจนรู้แจ้งในสภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้เข้าใจว่าสิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัยของมัน อันทำให้สามารถวางตนและปฏิบัติได้ถูกต้องดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดน กลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. อภิปรายผลสภาพปัญหาการขับเคลื่อนนโยบายการเฝ้าระวังการแพร่ระบาดโรคโควิด-19 ตามแนวตะเข็บชายแดนในจังหวัดเลย โดยสภาพปัญหาทั่วไปด้านองค์ความรู้ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีต่อชุมชน เนื่องจากสภาพพื้นที่ทุรกันดารและห่างไกลความเจริญ การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ในการลงพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนนโยบายนั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก สืบเนื่องจากกำลังคนที่ไม่มีความชำนาญการเฉพาะด้านส่วนใหญ่ปฏิบัติหน้าที่ตามพื้นที่ทุรกันดาร ห่างไกลความเจริญ บางพื้นที่ต้องส่งกำลังของเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญการเฉพาะด้านไปช่วย จึงทำให้การขับเคลื่อนนโยบายศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นค่อนข้างที่จะกระทำได้ยาก ประกอบกับผู้ที่มาช่วยปฏิบัติราชการแทนไม่ใช่คนในพื้นที่ด้วย การขับเคลื่อนนโยบายด้านการป้องกันโควิด19จึงเป็นไปค่อนข้างยากกว่าหน่วยงานอื่น หากกำลังพลส่วนที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ตามทุรกันดารจะได้รับการฝึกอบรม ต้องมีกำลังเจ้าหน้าที่มาทำหน้าที่ทดแทน ในการที่จะพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่นั้นๆ หากเป็นไปได้ก็ควรที่จะพัฒนาตั้งแต่การรับสมัครคนที่ จะสอบแข่งขันไปเป็นเจ้าหน้าที่เฉพาะด้านมีความรู้ความสามารถด้านต่างๆที่ได้กำหนดไว้ เช่น มีความต้องการบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านไต่เบ้ง และต้องกำหนดด้วยว่าเป็นข้าราชการด้านสาธารณสุขมีความชำนาญงาน

เกี่ยวกับเครื่องมือทางการแพทย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของวชิษฐ์พล กุลพรม (2560) การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของ เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน พบว่า บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง ด้านสภาพสังคมมีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ด้านโครงสร้าง พื้นฐานและการคมนาคมมีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนสัญจรสะดวก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแม่น้ำปิง แม่น้ำกวง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรม มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms 1) technology ด้านเทคโนโลยีนั้น นำมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวก รวดเร็ว 2) Economic ด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง 3) Resource ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่างๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ 4) Mental ด้านจิตใจความเข้มแข็งของชุมชน เริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอ ไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต ไม่สามารถ แก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนได้ 5) Socio-cultural system ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม

2. แนวทางสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย จากสภาพปัญหาการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขงจังหวัดเลย ผลกระทบของสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) จากมาตรการที่ต้องควบคุมการระบาดส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยทั้งภายในและภายนอกผลจากการล็อกดาวน์ประเทศส่งผลให้เกิดการชะงักต่อเศรษฐกิจของประเทศ จากผลประเมินของการวิจัยกรุงศรีได้ประเมินผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ทำให้เศรษฐกิจหดตัวร้อยละ 3.2 และเศรษฐกิจอาเซียนจะลดลงราวร้อยละ 2.1-5.4 หากมีการล็อกดาวน์ประเทศจะส่งผลต่อการลดลงของนักท่องเที่ยวคาดลดลงกว่าร้อยละ 60 ปัญหาจากการขาดดุลของห่วงโซ่การผลิตทั้งในและต่างประเทศอาจส่งผลให้เศรษฐกิจของประเทศไทยหดตัวลงร้อยละ 5.4 คาดการอาจเกิดผลกระทบถึงระดับต่ำสุดตั้งแต่วิกฤตต้มยำกุ้งในปี พ.ศ. 2541 กระทรวงสาธารณสุขเป็นหนึ่งในหน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญในการควบคุมสถานการณ์การระบาด จัดทำหลักเกณฑ์มาตรฐานการเฝ้าระวัง จัดทำคู่มือการปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส โคโรนา (COVID-19) ร่วมกับหน่วยงานต่างๆ เพื่อป้องกันการแพร่กระจายของเชื้อ ได้แก่ จัดทำคู่มือ Sandbox Safety Zone in School ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการเพื่อกำหนดมาตรการให้โรงเรียนสามารถเปิดให้มีการเรียนการสอนได้ จัดทำคู่มือ 2 มาตรการ Factory Sandbox ร่วมกับ

กระทรวงแรงงาน และด้านการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศกระทรวงสาธารณสุขได้ร่วมพัฒนารูปแบบการเดินทางเข้าประเทศไทยเพื่อการท่องเที่ยวในพื้นที่ Sandbox และมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจแนวพรมแดนถาวร (One Day Trip) เพื่อรองรับนโยบายและมาตรการรองรับการเปิดประเทศ การกำหนดมาตรฐานการพำนักในพื้นที่นำร่องการท่องเที่ยว (Sandbox Programme) การเข้ากักตัว (Quarantine Facilities) ร่วมกับกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา จากบทบาทกระทรวงสาธารณสุขในช่วงการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักเกณฑ์มาตรฐานเพื่อสร้างความมั่นใจให้กับประชาชนในประเทศและชาวต่างประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของระนอง เกตุดาว และอัมพร เทียงตรงดี และภาสินี ไทอินทร์ (2564, หน้า 53-61) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวังป้องกันและควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี (Udon Model COVID-19) พบว่า รูปแบบการเฝ้าระวังป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย 1) การบริหารจัดการเฝ้าระวัง คัดกรองสอบสวน ควบคุม ป้องกันโรคมีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนาศักยภาพเจ้าหน้าที่และการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ อาสาสมัครสาธารณสุข ภาควิชาเครือข่ายและประชาชนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว 3) การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง การประเมินผลหลังการนำรูปแบบไปใช้พบว่า ความรู้เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลก่อนและหลังพัฒนามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการประเมินความพึงพอใจต่อการนำรูปแบบไปใช้ กลุ่มตัวอย่างพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน ปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอำเภอและภาคีเครือข่ายอย่างเข้มแข็ง ภายใต้ “คนอุดรไม่ทอดทิ้งกันฝ่าฟันโควิด” โดยสื่อสารข้อมูล ความรู้รวดเร็วด้วยเทคโนโลยีทันสมัย ข้อเสนอแนะสามารถนำรูปแบบดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ตามบริบทพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรเร่งศึกษาผลกระทบทางสังคมต่อกลุ่มเปราะบางเพิ่มขึ้นในช่วงการระบาดระลอกสอง ทั้งความสามารถในการรับมือกับผลกระทบ ทางเลือกของเขาเหล่านั้นในการปรับตัวว่ามีมากน้อยเพียงใด มาตรการของภาครัฐอะไรบ้างที่ช่วยเขาได้ มาตรการอะไรที่อาจช่วยเขาได้แต่เขาไม่ได้หรือยังไม่ได้ และเพราะเหตุใดจึงไม่ได้หรือได้ช้า เป็นต้น

1.2 ภาครัฐ “ต้อง” มีมาตรการเยียวยาเป็นพิเศษสำหรับกลุ่มเปราะบางและกลุ่มที่เสี่ยงจะเกิดแผลเป็น โดยควรเป็นมาตรการที่หลากหลาย เพิ่มเติมจากการให้เป็นเงิน เช่นการดูแลให้เข้าถึงบริการภาครัฐด้านต่างๆ เช่นการจ้างงาน การดูแลสุขภาพ การช่วยดูแลบุตรหลานให้เรียนรู้ออนไลน์ได้มากขึ้น การเข้าถึงบริการเหล่านี้ต้องเป็นไปโดยไม่ตกหล่น หรือควรเข้าถึงมากขึ้นกว่าในภาวะปกติด้วยซ้ำ การ

ป้องกันการตกหล่นอาจใช้ทั้งกลไกภาครัฐบาลกลาง รัฐบาลท้องถิ่น ชุมชน ภาคเอกชน หรือแม้กระทั่งประชาชนทั่วไปในการแจ้งให้ภาครัฐทราบกรณีพบเห็นกลุ่มเปราะบางที่ตกหล่นจากการได้รับการช่วยเหลือและเยียวยา

1.3 ควรมีมาตรการเฝ้าระวัง (monitoring) การเกิดแผลเป็นทางเศรษฐกิจและสังคม โดยแผลเป็นหมายถึงกิจการหรือประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโควิด-19 แบบต่อเนื่องยาวนาน และไม่มีโอกาสฟื้นตัวแม้การระบาดจะหายไป ตัวอย่างเช่นเจ้าของกิจการขนาดเล็กที่สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีเงินทุนจะเริ่มกิจการใหม่ แรงงานที่ถูกเลิกจ้างถาวรและไม่มีโอกาสได้รับการจ้างงานใหม่ เป็นต้น คาดว่ากลุ่มเหล่านี้จะทับซ้อนกับกลุ่มเปราะบางที่กล่าวถึง และเมื่อพบแผลเป็นเหล่านี้แล้ว ก็ต้องเร่งออกมาตรการในการบรรเทาความทุกข์ร้อนและประคับประคองให้เขาสามารถกลับเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและฟื้นฟูทางสังคมควบคู่กันไป

1.4 ในระยะยาว ต้องทำการปรับปรุงระบบความคุ้มครองทางสังคม (social protection) ที่คำนึงถึงการได้รับผลกระทบที่ต่อเนื่องและรุนแรงของกลุ่มเปราะบางและผู้ที่กลายเป็นแผลเป็นจากการระบาด ซึ่งเป็นเรื่องใหญ่และต้องการการออกแบบที่เหมาะสม ดังจะกล่าวถึงในบทความฉบับต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยในพื้นที่ชุมชนอื่นตามแนวชายแดนในจังหวัดอื่นนอกเหนือจากจังหวัดเลยที่มีความแตกต่างทางด้านบริบทชุมชน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม ซึ่งจะทำให้ทราบถึงบริบทพื้นที่และสภาพปัญหาและแนวทางแก้ปัญหาต่างๆ

2.2 ควรศึกษาในประเด็นแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวเพื่อเป็นการส่งเสริมผู้ประกอบการรายย่อยด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมจากโรคโควิด-19 เชิงพุทธบูรณาการในพื้นที่ตะเข็บชายแดนกลุ่มแม่น้ำโขง จังหวัดเลย ได้องค์ความรู้ โดยการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปรับใช้ในการป้องกันและรับมือกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อให้เกิดความสงบสุขและความยั่งยืนในชีวิตประจำวันในช่วงวิกฤติ ประกอบด้วย 1) ศิล การรักษาศีล การรับผิดชอบต่อสุขภาพของตนเองและผู้อื่น การเว้นจากการทำร้ายผู้อื่น (เช่น การละเมิดมาตรการสุขอนามัย) และการปฏิบัติตามกฎหมาย 2) สมာธิ การฝึกสมาธิหรือการทำจิตให้สงบเพื่อควบคุมความกังวลและความเครียดในช่วงเวลาของความไม่แน่นอน การทำสมาธิช่วยให้จิตใจสงบและลดความวิตกกังวล ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่สำคัญในช่วงวิกฤติ 3) ปัญญา การใช้ปัญญาหรือความรู้ในการตัดสินใจอย่างรอบคอบและมีสติ ปัญญาในการปฏิบัติตน เช่น การรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางการแพทย์ และการประยุกต์ใช้ความรู้

เพื่อป้องกันและรักษาตนเองให้ปลอดภัยจากโรคระบาด 4) ขันติและความมีเมตตา การฝึกเมตตาต่อผู้อื่น โดยการแสดงความเห็นอกเห็นใจและช่วยเหลือกันในยามวิกฤติ ซึ่งจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่สังคมและลดความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้น และ 5) สติปัญญาในการดำรงชีวิต การอยู่ร่วมกันทางสังคมอย่างสันติสุข และมีความปลอดภัยจากสถานการณ์ โดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาให้เกิดสุขภาวะองค์รวม คือ ทางด้านร่างกาย ทางด้านจิตใจ ทางด้านสังคม และทางด้านปัญญา

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- ธนัชชา รอดกันภัย. (2560). *การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมของเยาวชนกลุ่มเสี่ยง: กรณีศึกษา นักศึกษา กศน. ตำบลควนทอง อำเภอชนอม จังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต).
- สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
- บุญวรา สุมะโน และณัฐธนิชา อเนกสมบุรณ์ผล. (2564). *ความสำคัญของข้อมูลในช่วงโรคระบาด*. เข้าถึงได้จาก <https://tdri.or.th/2021/08/the-importance-of-data-in-the-fight-against-covid/>

ระนอง เกตุดาว, อัมพร เทียงตรงดี และภาสินี โทอินทร์. (2564). การพัฒนารูปแบบการเฝ้าระวัง ป้องกัน และควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จังหวัดอุดรธานี (Udon Model COVID-19). *วารสารสารธารณสุข*, 30(1), 53-61.

วสิษฐ์พล กุลพรม. (2560). *การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานจังหวัดเลย. (2560). *รายงานประจำปี 2560*. เลย: สำนักงานจังหวัดเลย.

การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนา
ทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้*

Participatory Management Affecting Instructional Management to
Develop Student's Career Skills in Pondok Institutions Under the
Office of the Private Education Commission in the 3 Southern
Border Provinces

โสภณา สูดสมบุญ

Sopana Sudsomboon

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Sopana.sud@stou.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะ 2) การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน และ 4) การบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 406 คน โดยสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนโดยใช้จังหวัดที่ตั้งเป็นเกณฑ์แล้วสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม มีค่าความเที่ยงเท่ากับ .91 และ .92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย

ผลการวิจัยพบว่า

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะ พบว่า ในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.11) โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ความผูกพันต่อ

*ได้รับบทความ: 5 พฤศจิกายน 2567; แก้ไขบทความ: 4 ธันวาคม 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 4 ธันวาคม 2567

องค์กร การให้ความไว้วางใจ การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกัน การเป็นอิสระในงานที่ได้รับผิดชอบ และการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน

2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.08) โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ การเสริมสร้างทักษะอาชีพผ่านการจัดหลักสูตรระยะสั้น การเสริมสร้างทักษะอาชีพโดยการจัดฐานการเรียนรู้ และการเสริมสร้างทักษะอาชีพในรูปแบบโครงงานอาชีพ

3. การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ($r = 832$) กับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วมส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสามารถทำนายการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน ได้ร้อยละ 73.30

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม; การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ; สถาบันการศึกษา ปอเนาะ; จังหวัดชายแดนภาคใต้

Abstract

This research aimed to: 1) study participative management in pondok educational institutions, 2) examine teaching management for students' vocational skill development, 3) analyze the relationship between participative management and teaching management for students' vocational skill development, and 4) evaluate the impact of participative management on teaching management for students' vocational skill development. This survey research involved 406 school administrators and teachers, selected through proportional stratified random sampling based on the provinces where the institutions are located, followed by simple random sampling. The research instrument was a questionnaire with reliability coefficients of .91 and .92. Statistical analyses included mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and simple regression analysis.

The research findings were as follows:

1. Participative management in pondok educational institutions was rated at a high level overall and across all aspects ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.11). The aspects ranked from highest to lowest were: organizational commitment, trust, communication and information

exchange, decentralization and joint decision-making, autonomy in responsibilities, and setting shared objectives and goals.

2. Teaching management for students' vocational skill development was also rated at a high level overall and across all aspects ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.08). The aspects ranked from highest to lowest were: enhancing vocational skills through short-term courses, developing vocational skills through learning stations, and fostering vocational skills through project-based learning.

3. Participative management had a strong positive correlation with teaching management for students' vocational skill development ($r = .832$).

4. Participative management significantly influenced teaching management for students' vocational skill development at the .01 level of statistical significance and could predict 73.30% of the variance in teaching management for vocational skill development.

Keywords: Participatory Management; Instructional Management to Develop Career Skills; Pondok Institutions; Southern Border Provinces

1. บทนำ

การศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการสร้างความรู้และทักษะต่างๆ ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561-2580 ที่ได้กำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ในช่วงวัยเรียนให้เป็นคนดี มีความรู้ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยคำนึงความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนรวมถึงทักษะอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการของประเทศเพื่อให้ผู้เรียนนำไปวางแผนชีวิตและวางแผนการประกอบอาชีพสามารถอยู่ร่วมและทำงานร่วมกับผู้อื่นภายใต้การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) สำหรับหน่วยงานเอกชนพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 43 และ 45 ได้กำหนดให้การบริหารและการจัดการศึกษาของเอกชนเป็นไปอย่างมีอิสระโดยมีการกำกับติดตามการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐและต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานคุณภาพเช่นเดียวกับสถานศึกษาของภาครัฐ รวมถึงการให้สิทธิในการจัดการศึกษาได้ทุกระดับและทุกประเภทและเปิดโอกาสให้หน่วยงานภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาได้ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2550 ขึ้นเพื่อเป็นแนวทางและกรอบการดำเนินงานของโรงเรียน

การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ให้ผู้บุคลากรมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการตัดสินใจ การวางแผน การแก้ปัญหา การดำเนินงาน และการบริหารหรือเพื่อให้บุคลากรรู้สึกผูกพันต่อองค์กรและสามารถทำงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการบริหารแบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบสำคัญ คือ 1) การตั้งเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกัน 2) ความผูกพัน 3) ความเป็นอิสระต่อความรับผิดชอบในงาน และ 4) การไว้วางใจกัน (Swansbuge, 1996) นอกจากนี้ ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2564) ได้สรุปว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย การกระจายอำนาจและการให้อำนาจในการตัดสินใจ ความไว้วางใจ การร่วมกำหนดวัตถุประสงค์เป้าหมายและร่วมรับผิดชอบดำเนินการ การมีความเป็นอิสระที่จะรับผิดชอบและสามารถดูแลตนเองได้ ความผูกพันต่อกันและรู้สึกเป็นเจ้าของหน่วยงานร่วมกัน และการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วนและทันสมัยต่อทุกคนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ จะเห็นได้ว่าการศึกษากลับมาเกี่ยวกับบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษามีความหลากหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกรอบแนวคิดของนักทฤษฎีและนักวิชาการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่การบริหารจัดการสถานศึกษา

การจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมทักษะอาชีพในสถานศึกษาเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนทุกระดับมีทักษะและศักยภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น การส่งเสริมทักษะอาชีพช่วยให้นักเรียนสามารถก้าวสู่โลกการทำงาน หรือการศึกษาต่ออย่างมีคุณภาพ เป้าหมายการเสริมทักษะอาชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2561) ทักษะอาชีพเป็นหนึ่งในทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่จำเป็นและสำคัญเป็นอย่างยิ่ง โดยมีแนวคิดที่ว่าทักษะอาชีพจะเน้นที่ทักษะในการวิเคราะห์ตนเอง เลือกอาชีพเพื่อสนองความต้องการของตนเอง วิเคราะห์และพิจารณาเกี่ยวกับอาชีพที่เหมาะสมกับบุคลิกภาพของแต่ละคนที่สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม ค่านิยมและภูมิหลังของแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน นอกจากนี้ทักษะที่ได้รับอิทธิพลจากพันธุกรรม ภูมิหลังครอบครัว และอิทธิพลจากการประกอบอาชีพของบิดามารดา (Anne, 1964 อ้างถึงใน สายเพ็ญ บุญทองแก้ว, 2563) ดังนั้นการพัฒนาทักษะอาชีพจึงเป็นการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนควรได้รับรู้และเข้าใจตนเองในด้านความถนัด ความสนใจ ความสามารถ ความคาดหวังของตนเอง ตลอดจนการเรียนรู้งานเข้าใจลักษณะงาน ทั้งนี้กระทรวงศึกษาธิการ (2561) ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียนไว้ว่าสถานศึกษาสามารถดำเนินการในวิธีการที่หลากหลาย อาทิ การบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดรายวิชาอาชีพเพิ่มเติม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นเพื่อทำให้เกิดการปลูกฝังลักษณะนิสัยในการทำงานเพื่อให้นักเรียนพัฒนาไปสู่การประกอบอาชีพ

การจัดการการศึกษาเอกชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นสังคมสันติสุขและยกระดับคุณภาพการศึกษาเอกชนให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้นให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ของคนในพื้นที่ที่เป็นจุดแข็ง เน้นการจัดการศึกษาที่มุ่งไปสู่การประกอบชีพในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพ และเพื่อการมีงานทำ โดยอาศัยความสมบูรณ์ และความได้เปรียบของทรัพยากรและความหลากหลายในพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องอพยพย้ายพื้นที่ถิ่นกำเนิด การจัดการศึกษาของโรงเรียนเอกชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ โรงเรียนในระบบ และนอกระบบ สำหรับสถาบันการศึกษาปอเนาะ ซึ่งเป็นการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นเป็นการจัดการเรียนการสอนตามอัธยาศัยตลอดชีวิต ที่เน้นอิสลามศึกษา ไม่จำกัดอายุของผู้เรียน ปัจจุบันถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งในการศึกษาหาความรู้ด้านศาสนา วิชาชีพ และพัฒนา คุณภาพชีวิตของชุมชน และประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังนิยมให้เยาวชนได้เข้าเรียนในสถาบันปอเนาะ แต่ปัญหาโดยรวมของสถาบันปอเนาะในการจัดการศึกษานั้นคือ การเรียนรวมที่ค่อนข้างยืดหยุ่นในกลุ่มอายุผู้เรียนและเวลาเรียน ทำให้มีปัญหาในเรื่องการวัดผลประเมินผล ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้จัดทำหลักสูตรแกนกลางสถาบันปอเนาะ ประกาศให้ใช้หลักสูตรแกนกลางของสถาบันศึกษาปอเนาะ พุทธศักราช 2561/อิจเราะฮ์ศักราช 1439 โดยกำหนดให้มี 8 สารการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนมีสมรรถนะที่สำคัญ 5 ด้าน คือ 1) ความสามารถในการอ่าน เขียน ท่องจำ 2) ความสามารถในการคิด 3) ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตและพัฒนาปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม 4) ความสามารถในการสื่อสาร 5) ทักษะในการอยู่ร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561)

สถาบันการศึกษาปอเนาะในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส มีสถาบันการศึกษาปอเนาะจำนวน 411 แห่ง ผู้เรียนจำนวน 36,228 คน และผู้สอนจำนวน 1,315 คน ปัจจุบันสถาบันการศึกษาปอเนาะมีการเปลี่ยนแปลงสภาพไปจากอดีตเป็นอย่างมาก เช่น การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและนโยบายการจัดการศึกษาของภาครัฐ ส่งผลให้สถาบันการศึกษาปอเนาะบางส่วนต้องเปลี่ยนแปลงสภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ จากการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการศึกษาในสถาบันการศึกษาปอเนาะ พบว่า บุคลากรที่มีอยู่ไม่เพียงพอและไม่มีประสบการณ์และไม่มีเทคนิคการสอนเนื่องจากยังไม่มีใบประกอบวิชาชีพครู อาคารเรียนและห้องปฏิบัติการมีไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน งบประมาณไม่เพียงพอต่อการพัฒนาครู ขาดการสื่อสารหรือประสานงานกับหน่วยงานของรัฐอย่างต่อเนื่อง ขาดสื่อการเรียนการสอนรวมถึงที่มีอยู่ก็ไม่ทันสมัย ไม่มีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนโดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาอาชีพ นอกจากนี้ได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการเทียบโอนความรู้สายสามัญให้กับผู้เรียนที่สำเร็จวิชาศาสนาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะเพื่อการศึกษาต่อสายสามัญในระดับที่สูงขึ้น และการจัดกิจกรรมโครงการอบรมเสริมสร้างทักษะอาชีพให้กับผู้เรียนเพื่อให้สามารถไปประกอบอาชีพในอนาคตได้ (สุริยา หะยีเหียบ, 2564, หน้า 219-233)

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้นักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อนำผลการวิจัยมาใช้ในการกำหนดและวางแผนการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพให้นักเรียนเพื่อให้สามารถนำไปประกอบอาชีพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
2. เพื่อศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้
4. เพื่อศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ปีการศึกษา 2567 จำนวน 411 แห่ง จำนวนบุคลากรทั้งสิ้น 1,315 คน 2) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ สถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชนในจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ปีการศึกษา 2567 จำนวน 203 แห่ง กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรทาร์โยยามาเน่ โดยกำหนดผู้ให้ข้อมูลเป็น ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 1 คน รวมเป็น 2 คนต่อสถาบันการศึกษาปอเนาะ รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 406 คน จากนั้นสุ่มแบบหลายขั้นตอนขั้นตอนที่ 1 เป็นการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วนโดยใช้จังหวัดที่ตั้งเป็นเกณฑ์ ขั้นตอนที่ 2 สุ่มตัวอย่างอย่างง่าย
2. เครื่องมือและการพัฒนาเครื่องมือในการวิจัย เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วมและการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนจำนวน 62 ข้อ เป็นแบบมาตร

ประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 โดยมีค่าความเที่ยงเท่ากับ .91 และ .92 ตามลำดับ ซึ่งได้จากการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของครอนบาค

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยจัดทำแบบสอบถามในรูปแบบออนไลน์ (Google form) จากนั้นประสานไปยังสถานศึกษาต่างๆผ่านเครือข่ายของผู้บริหารและครู จำนวน 203 แห่งได้รับกลับมาจำนวน 186 แห่งภายในระยะเวลา 1 เดือน จากนั้นตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามและดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 1 ศึกษาระดับการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะ แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะ

การบริหารแบบมีส่วนร่วม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
1. การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน	4.34	0.18	มาก
2. การให้ความไว้วางใจ	4.39	0.21	มาก
3. การเป็นอิสระในงานที่รับผิดชอบ	4.34	0.28	มาก
4. ความผูกพันต่อองค์กร	4.41	0.25	มาก
5. การกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกัน	4.37	0.23	มาก
6. การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร	4.38	0.25	มาก
รวมเฉลี่ย	4.37	0.11	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาปอเนาะในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.11) โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ความผูกพันต่อองค์กร ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.25) การให้ความไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.21) การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.25) การกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกัน ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.18) การเป็นอิสระในงานที่รับผิดชอบ ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.28) และการกำหนด

วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.18) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 2 ศึกษาระดับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน
ในสถาบันการศึกษาปอเนาะ แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของ
นักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ

การบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพ ของนักเรียน	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	ระดับ
1. การเสริมทักษะอาชีพในรายวิชาพื้นฐาน	4.32	0.27	มาก
2. การเสริมสร้างทักษะอาชีพในรายวิชาเพิ่มเติม	4.38	0.21	มาก
3. การเสริมสร้างทักษะอาชีพด้วยการศึกษาค้นคว้าอิสระ	4.37	0.20	มาก
4. การเสริมสร้างทักษะอาชีพโดยการจัดฐานการเรียนรู้	4.41	0.23	มาก
5. การเสริมสร้างทักษะอาชีพผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน	4.36	0.19	มาก
6. การเสริมสร้างทักษะอาชีพผ่านการจัดหลักสูตรระยะสั้น	4.42	0.27	มาก
7. การเสริมสร้างทักษะอาชีพในรูปแบบโครงงานอาชีพ	4.39	0.20	มาก
รวมเฉลี่ย	4.38	0.08	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนของสถาบัน
การศึกษาปอเนาะในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.08) โดยเรียง
ค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ การเสริมสร้างทักษะอาชีพผ่านการจัดหลักสูตรระยะสั้น ($\bar{X} = 4.42$, S.D.
= 0.27) การเสริมสร้างทักษะอาชีพโดยการจัดฐานการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = 0.23) การเสริมสร้าง
ทักษะอาชีพในรูปแบบโครงงานอาชีพ ($\bar{X} = 4.39$, S.D. = 0.20) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการ
เรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะ
อาชีพของนักเรียน

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_{total}
X_1	.674*	.435**	-.003	.008	-.059	-.138	-.090	.352**

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y_7	Y_{total}
X_2	.083	.403**	.718**	.082	.010	.148	.006	.453**
X_3	.029	.135	.747**	.001	.057	.050	.074	.389**
X_4	.080	.022	.154*	.908**	.115	-.040	.122	.367**
X_5	-.073	-.086	.119	.458**	.745**	-.035	-.071	.366**
X_6	-.124	.079	-.019	.012	.308**	.538**	.014	.327**
X_{total}	.068	.324**	.666**	.561**	.448**	.217**	-.063	.832**

** อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

หมายเหตุ:

1. X_1 คือ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน, X_2 คือ การให้ความไว้วางใจ, X_3 คือ การเป็นอิสระในงานที่รับผิดชอบ, X_4 คือ ความผูกพันต่อองค์กร, X_5 คือ การกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกัน, X_6 คือ การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร, X_{total} คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยรวม

2. Y_1 คือ การจัดในรายวิชาพื้นฐาน, Y_2 คือ การจัดในรายวิชาเพิ่มเติม, Y_3 คือ การศึกษาค้นคว้าอิสระ, Y_4 คือ การจัดฐานการเรียนรู้, Y_5 คือ การจัดในกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน, Y_6 คือ การจัดหลักสูตรระยะสั้น, Y_7 คือ การจัดโครงการอาชีพ, และ Y_{total} คือ การบริหารจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยรวม

จากตารางที่ 3 พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนเชิงบวกในระดับสูง ($r = .832$) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ 1

วัตถุประสงค์การวิจัยที่ 4 ศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชนใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (R) ค่าสัมประสิทธิ์การทำนาย (R^2) ค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่ปรับแก้ (Adjusted R^2) และการทดสอบนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์การทำนายที่ปรับแก้

ตัวแปรทำนาย	R	R^2	Adjusted R^2	Std. Error	F	p
X_{total}	.862 ^a	.743	.733	.04274	76.442	.000

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อนำการบริหารแบบมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์เพื่อค้นหาว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาปอเนาะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของ

นักศึกษาโดยใช้วิธี Enter พบว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมของสถาบันการศึกษาปอเนาะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียน ได้ร้อยละ 73.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2

5. อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยได้พิจารณาประเด็นที่ค้นพบมานำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยดังต่อไปนี้

1. การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือความผูกพันต่อองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสถาบันการศึกษาปอเนาะเป็นการศึกษานอกระบบ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นเป็นการจัดการเรียนการสอนตามอัธยาศัยตลอดชีวิต ที่เน้นอิสลามศึกษา ไม่จำกัดอายุของผู้เรียน ปัจจุบันถือได้ว่าเป็นทางเลือกหนึ่งในการศึกษาหาความรู้ด้านศาสนา วิชาชีพและพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน และประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ยังนิยมให้เยาวชนได้เข้าเรียนในสถาบันปอเนาะเปรียบเสมือนการจัดการศึกษาโดยครอบครัวที่มีหลักศาสนาเป็นแนวทางซึ่งก่อให้เกิดความผูกพันและมีลักษณะของการเป็นอยู่เป็นครอบครัวเป็นชุมชนขนาดเล็กที่เน้นการร่วมด้วยช่วยกันในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับอมรภักดิ์ ปิ่นกำลัง (2562) ที่พบว่าความยึดมั่นผูกพันมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ Elliont (1994, pp. 23-25) ที่ได้ศึกษาเรื่องการจัดการแบบร่วมมือและกระจายอำนาจ และการรับรู้ผลลัพธ์การศึกษาที่มีคุณภาพ ที่พบว่าความเพิ่มความร่วมมือและการตัดสินใจร่วมกันในการปฏิบัติงานเป็นการเพิ่มคุณภาพของโรงเรียน

2. การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในภาพรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยการเสริมสร้างการจัดการเรียนการสอนผ่านหลักสูตรระยะสั้นมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนาทักษะอาชีพเป็นการพัฒนาความสามารถของนักเรียนเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งนักเรียนควรได้รับรู้และเข้าใจตนเองในด้านความถนัด ความสนใจ ความสามารถ ความคาดหวังของตนเอง ตลอดจนการเรียนรู้งานเข้าใจลักษณะงาน สอดคล้องกับ Jansen (2013) ที่ให้ความสำคัญกับความยืดหยุ่นในการทำงานของช่วงวัยรุ่นเพื่อการเปลี่ยนแปลงและการดำเนินชีวิตที่ได้กำหนดไว้ โดยมีการจัดการเวลาเพื่อความสำเร็จตามเป้าหมาย กลุ่มวัยรุ่นสามารถตัดสินใจและแก้ปัญหาได้โดยคำนึงถึงช่วงเวลาที่กำหนดไว้ตามเป้าหมาย

3. การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการที่ให้บุคลากรมีส่วนเกี่ยวข้องในการตัดสินใจการวางแผน การแก้ปัญหา การดำเนินงาน และการปรึกษาหารือเพื่อทำให้บุคลากรรู้สึกผูกพันต่อองค์กรและ

สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เมื่อพิจารณาในองค์ประกอบย่อยของการบริหารแบบมีส่วนร่วมพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงมาก เช่น ความผูกพันต่อองค์กรกับการเสริมสร้างการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยการจัดเป็นฐานการเรียนรู้ แต่ในขณะที่อีกกลุ่มจะมีความสัมพันธ์ทางลบ เช่น การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันกับการเสริมสร้างการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยการจัดหลักสูตรระยะสั้น เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากหลักการจัดการศึกษาของสถาบันการศึกษา ปอเนาะมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจน คือ เป็นการจัดการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นเป็นการจัดการเรียนการสอนตามอัธยาศัยตลอดชีวิต ที่เน้นอิสลามศึกษา ไม่จำกัดอายุของผู้เรียนแต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันได้มีการปรับเปลี่ยนแนวคิดไปจากอดีตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางด้านการเมือง การปกครอง สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยีและนโยบายการจัดการศึกษาของภาครัฐ ส่งผลให้สถาบันการศึกษาปอเนาะบางส่วนต้องเปลี่ยนแปลงสภาพการจัดการเรียนการสอนเป็นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีการเรียนการสอนทั้งวิชาศาสนาและวิชาสามัญ (สุรียา หะยีเหี้ยบ, 2564, หน้า 219-233) นอกจากนี้ยังมีประเด็นทางด้านสังคมที่พื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนใต้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะเป็นสังคมพหุวัฒนธรรมซึ่งถือเป็นสำคัญอย่างหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความคิดและความเชื่อเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคตซึ่งสอดคล้องกับอภิขัม เพชรพรรณ (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานวิชาการ พบว่า มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับชัยอนันท์ แก้วเงิน (2563) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมประสิทธิผลของสถานศึกษา พบว่า มีความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกในระดับสูงมาก

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วมในสถาบันการศึกษาปอเนาะส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนได้ร้อยละ 73.30 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากการจัดการศึกษาใน 3 จังหวัดชายแดนใต้มุ่งเน้นสังคมสันติสุขและยกระดับคุณภาพการศึกษาเอกชนให้ได้มาตรฐานที่สูงขึ้นให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ที่เป็นจุดแข็ง เน้นการจัดการศึกษาที่มุ่งไปสู่การประกอบอาชีพในท้องถิ่นได้อย่างมีศักยภาพและเพื่อการมีงานทำ โดยอาศัยความสมบูรณ์ และความได้เปรียบของทรัพยากรและความหลากหลายในพื้นที่ เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้โดยไม่ต้องอพยพย้ายพื้นที่ถิ่นกำเนิด ประกอบกับกระทรวงศึกษาธิการกำหนดแนวทางในการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียนไว้ 2 ส่วน ได้แก่ การเสริมทักษะอาชีพในหลักสูตรสถานศึกษาซึ่งเน้นให้สถานศึกษาดำเนินการในวิธีการที่หลากหลายเพื่อเสริมทักษะอาชีพให้กับนักเรียน อาทิ การบูรณาการในรายวิชาพื้นฐาน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดรายวิชาอาชีพเพิ่มเติม การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเกี่ยวกับอาชีพ การจัดโครงการอาชีพ การจัดฐานการเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพ การเสริมทักษะอาชีพในกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน และหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) อย่างไรก็ตามนักวิจัยได้เสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยให้พิจารณา

บริบทอื่นๆ ประกอบด้วย อาทิ Wang, Wu, Wang, Jing, Xin, Sang, & Dai (2023) ได้กล่าวว่าการพัฒนาทักษะอาชีพในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาเน้นเกินไป ดังนั้นการศึกษาสายอาชีพควรเริ่มจากระดับพื้นฐานขึ้นไป ซึ่งสอดคล้องกับ Kim and Lee (2023) ที่ได้กล่าวว่าช่วงมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นช่วงเปลี่ยนผ่านที่สำคัญในระหว่างที่นักเรียนสำรวจอาชีพและการตัดสินใจด้านอาชีพ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาตนเองตลอดชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะใน 2 ประเด็นดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานต้นสังกัดของสถาบันการศึกษาปอเนาะควรนำผลการวิจัยไปกำหนดนโยบายในการส่งเสริมให้สถาบันการศึกษานำหลักการการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเฉพาะการให้ความไว้วางใจไปใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนอย่างจริงจัง

1.2 สถาบันการศึกษาปอเนาะควรนำผลการวิจัยไปประกอบในการกำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบทภายนอก อาทิ ด้านสังคม วัฒนธรรม นโยบายการจัดการศึกษา ในขณะที่ประเด็นภายในสถาบันควรให้ความสำคัญกับความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากรที่จะนำมาซึ่งความร่วมมือในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะเพื่อสร้างโอกาสในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

2.2 ควรศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับเสริมสร้างการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนโดยการจัดการศึกษาค้นคว้าอิสระของสถาบันการศึกษาปอเนาะ

2.3 ควรศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในสถาบันการศึกษาปอเนาะใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้จากภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นในปัจจุบัน ซึ่งการที่จะดำเนินการให้ประสบความสำเร็จและมีประสิทธิภาพได้นั้นจำเป็นจะต้องอาศัยปัจจัยหลายปัจจัยหนึ่งในนั้นคือการบริหารแบบมีส่วนร่วมซึ่งมุ่งเน้นการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน การให้ความไว้วางใจ การเป็นอิสระในงานที่รับผิดชอบ ความ

ผูกพันต่อองค์กร การกระจายอำนาจและการตัดสินใจร่วมกัน และ การสื่อสารแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ซึ่งจะส่งผลให้การพัฒนาทักษะอาชีพของนักเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดในรายวิชาพื้นฐาน รายวิชาเพิ่มเติม การศึกษาค้นคว้าอิสระ การจัดฐานการเรียนรู้ การจัดผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การจัดหลักสูตรระยะสั้น และ การจัดโครงการอาชีพ นอกจากนี้ยังจะต้องพิจารณาปัจจัยภายนอกอื่นประกอบด้วย อาทิบริบทด้านสังคม วัฒนธรรมและภาษา นโยบายการจัดการศึกษา และสภาพพื้นที่ตั้งของสถานศึกษาแต่ละพื้นที่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). *แนวทางการเสริมทักษะและสร้างเสริมประสบการณ์อาชีพให้กับนักเรียน*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- ชัยอนันท์ แก้วเงิน. (2563). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต).
- ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

- ชูชาติ พ่วงสมจิตร. (2564). หน่วยที่ 6 การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน *ประมวลสาระชุดวิชาการวิจัยการบริหารการศึกษา หน่วยที่ 6-10*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สายเพ็ญ บุญทองแก้ว. (2563). *การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพสำหรับนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2561). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษา พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- สุริยา หะยิเหียบ. (2564). สภาพปัญหา ความคาดหวังและแนวทางการพัฒนาการศึกษาสถาบันศึกษาปอเนาะ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จังหวัดสตูล. *วารสารอัล-อิกมะฮฺ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี*, 11(22), 219-233.
- อภิขพัฒ เพชรพรณ. (2560). *ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อมรภาค ปิ่นกำลัง. (2562). *การบริหารแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนรวม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Elliont, D. C. (1994). Collaborative decentralized management and perceptions of quality schooling outcome. *Dissertation Abstracts International*, 52(10), 23-25.
- Jansen, A. N. B. (2013). *Life skills that enable resilience: a profile of adolescents from a coloured community in Kimberley*. Retrieved from <http://hdl.handle.net/11660/1844>
- Kim, Y., & Lee, H. (2023). Investigating the effects of career education programs on high school students' career development competencies in Korea. *Sustainability*, 15(18), 13970.
- Wang, P., et al. (2023). *The development of career planning scale for junior high school students based on cognitive information processing theory* *Frontiers in Psychology*. Retrieved from <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1106624>

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์*

A Study of Living Behavior in Accordance with the Philosophy of
Sufficiency Economy of the People in Thung Wang Subdistrict,
Satuek District, Buriram Province

วรารณ สร้อยเสน, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Waraporn Soisean, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Phutthipongchaicharn
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 660426070017@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อปี 3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการวิจัยแบบผสมผสานระหว่างเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนในตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 381 คน ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ กำนัน ผู้นำตำบลทุ่งวัง ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาแบบอุปนัยวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1. พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.64) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการประหยัด อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

*ได้รับบทความ: 1 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 31 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2567
Received: September 1, 2024; Revised: October 31, 2024; Accepted: December 20, 2024

ด้านความเอื้ออาทร และด้านการเพิ่มรายได้

2. ผลเปรียบเทียบการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยจำแนกตาม เพศ อายุ อาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนรายได้ต่อปี มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรลดรายจ่ายด้วยการปลูกพืชผักสวนครัว การใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตรเต็มที่ การส่งเสริมการออมและเข้าร่วมสหกรณ์ การอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น การรักษาสีงแวดล้อม และการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการ เพื่อคอยช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน

คำสำคัญ: พฤติกรรมการดำเนินชีวิต; ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง; ประชาชน

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study living behavior based on the Philosophy of Sufficiency Economy, 2) compare living behavior according to the Philosophy of Sufficiency Economy categorized by gender, age, occupation, and annual income, and 3) provide recommendations regarding living behavior based on the Philosophy of Sufficiency Economy. This study employed a mixed-methods approach, combining quantitative and qualitative research. The sample consisted of 381 residents of Thung Wang Subdistrict, Satuek District, Buriram Province, selected through simple random sampling. Key informants included 15 individuals, such as the subdistrict headman, community leaders, and village heads. Research instruments included a questionnaire with a reliability coefficient of .98 and an interview guide. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (One-way ANOVA), and inductive content analysis.

The research findings revealed that:

1. Overall, living behavior based on the Philosophy of Sufficiency Economy was rated at a high level ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.64). When examined by aspects, the highest-rated aspect was saving, followed by reducing expenses, daily living, natural resource and environmental conservation, generosity, and increasing income.

2. Comparisons of living behavior based on the Philosophy of Sufficiency Economy by gender, age, and occupation showed no significant differences, leading to the rejection

of the hypothesis. However, differences in behavior based on annual income were statistically significant at the .05 level, supporting the hypothesis.

3. Recommendations for living behavior based on the Philosophy of Sufficiency Economy include: reducing expenses by planting kitchen gardens, fully utilizing agricultural land, promoting savings and cooperative participation, preserving local traditions, protecting the environment, and establishing welfare funds to support underprivileged members of the community.

Keywords: Living Behavior; Philosophy of Sufficiency Economy; People

1. บทนำ

เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในช่วงปี พ.ศ.2540 เมื่อปีที่ประเทศไทยต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพเพื่อที่จะยืนหยัดในการพึ่งตนเอง และการพัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการสร้างแนวคิดเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ ซึ่งคนไทยสามารถเลี้ยงชีพโดยอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า “มันไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (NIC)” พระองค์ทรงอธิบายว่าความพอเพียงและการพึ่งตนเองคือทางสายกลางที่จะป้องกันความไม่มั่นคงของประเทศได้ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญา หรือแนวปฏิบัติ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงปรารภจะให้รากแก้วในสังคมได้ยึดเป็นแนวดำรงชีวิตเพื่อความอยู่ดีกินดี ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียงมีด้วยกัน 7 ข้อ คือ พึ่งพาตนเอง พอประมาณ เติบโตอย่างยั่งยืน มีภูมิคุ้มกัน มีเหตุผล เป็นคนดี และรู้จักสามัคคี โดยหลักสำคัญทั้ง 7 ข้อนี้ คนทุกกลุ่ม ทุกอาชีพ สามารถน้อมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (อำพล เสนาณรงค์, 2550, หน้า 58)

การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารเศรษฐกิจ ได้แยกออกเป็น 4 ส่วน คือ การพัฒนาคนของประเทศไทย คิดแบบเศรษฐกิจพอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงในภาคปฏิบัติ และเศรษฐกิจพอเพียงกับหนทางข้างหน้า ในเนื้อหาสำคัญส่วนหนึ่งของ เศรษฐกิจพอเพียงในภาคปฏิบัติ ได้ระบุไว้นักเศรษฐศาสตร์แสดงให้เห็นเช่นกันว่าหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารเศรษฐกิจ การออกแบบนโยบายและการวางแผนการพัฒนาประเทศได้ ในช่วงการฟื้นฟูจากวิกฤติเศรษฐกิจในปี พ.ศ. 2540 หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง ในเรื่องการสร้างภูมิคุ้มกันจากผลกระทบ ทำให้เกิดมาตรการและเครื่องมือในการจัดการกับความเสี่ยงและความผันผวนในระบบเศรษฐกิจมหภาคขึ้นหลายอย่าง การจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ก็ยึดแนวทางของเศรษฐกิจ

พอเพียงเป็นแนวทางหลักที่ให้คนเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนา และมีแนวคิดที่จะทบทวนวิธีการใช้ทรัพยากรและงบประมาณทั้งหมดของประเทศ เพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่มีความสมดุล ความยั่งยืน และการเติบโตที่เสมอภาคยิ่งขึ้น ผลสำเร็จระยะยาวของการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับข้อเท็จจริงที่ว่า แนวคิดนี้จะ สามารถซึมลึกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมประเทศได้มากน้อยเพียงใด ขณะที่ส่วนท้ายสุด คือ เศรษฐกิจพอเพียงกับหนทางข้างหน้า ได้มีข้อเสนอแนะ 6 ประการ ในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง คือ 1) เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญยิ่งสำหรับการจัดความยากจน และการลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน 2) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชน และการพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ 3) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท ด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน 4) หลักการเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ 5) ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน และเพื่อปรับปรุงนโยบายต่างๆ ให้เหมาะสม 6) ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคนเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาจจะไม่เห็นภาพชัดเจนในห้วงเวลาอันใกล้นี้ เพราะจะต้องเริ่มตั้งแต่การสร้างและปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนให้เกิดความพอเพียง ให้เกิดการสานต่ออย่างสม่ำเสมอ และแนวทางของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความลึกซึ้งมากกว่าแนวทางการพัฒนาทั่วไป เนื่องจากมีการเชื่อมโยงเรื่องการพัฒนาที่เน้นเรื่องคนเป็นเป้าหมาย (จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2550, หน้า 98)

ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีเขตการปกครองทั้งหมด 15 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 8,162 คน (สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครองอำเภอสตึก, 2567) ผู้วิจัยเป็นประชาชนในพื้นที่ตำบลทุ่งวัง ได้พบเห็นการดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชน และจากการได้สัมภาษณ์ผู้ใหญ่บ้าน (การสัมภาษณ์, 19 มิถุนายน 2567) ได้ข้อมูลว่า ส่วนใหญ่จัดเป็นกลุ่มประชาชนที่มีฐานะยากจน อันเนื่องมาจากการทำเกษตรเชิงเดี่ยว ขาดความรู้ด้านต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การยึดติดกับสิ่งอำนวยความสะดวก เกินพอดี การติดบ่วงมุข ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาในระดับครอบครัว ความขัดแย้งทางความคิดและความต้องการของสมาชิกในครอบครัว ปัญหาหนี้สินในครัวเรือนซึ่งเกิดจากการขาดการวางแผนใช้จ่ายในครอบครัว เกิดภาวะหนี้สินที่มากขึ้นทุกปีจากการขาดทุนในการปลูกข้าวและพืชทางการเกษตร คนในชุมชนลดการพึ่งพากัน หันมาใช้เครื่องจักรทางการเกษตร เครื่องพ่นยาปราบศัตรูพืชมีการใช้สารเคมี และปุ๋ยเคมีมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของคนในชุมชน และทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนมีความเสื่อมโทรม แรงงานวัยหนุ่มสาวต้องเดินทางไปทำงานในภาคอุตสาหกรรมและประชาชนหันมาทำการ

เกษตรและค้าขายในหมู่บ้านมากขึ้นเนื่องจากประสบปัญหาต่างๆ

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาพื้นที่และส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ และรายได้ต่อปี
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology) ระหว่างการใช้ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ประชากรในชุมชนในเขตพื้นที่ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 หมู่บ้าน 8,162 คน (สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครองอำเภอสตึก, 2567, หน้า 1) และกลุ่มตัวอย่าง เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยใช้เครื่องมือในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ แบบสอบถามและใช้แบบสัมภาษณ์ ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถาม จำนวน 381 คน แล้วทำการสุ่มให้กระจายไปยังหมู่บ้านต่างๆ ตามสัดส่วนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) คือ ประชาชนในตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 15 คน ประกอบด้วย กำนัน ผู้นำตำบลทุ่งวัง จำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน จำนวน 14 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ รายได้ต่อปี มีลักษณะเป็นคำถามแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับ การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัด

บุริรัมย์ 6 ด้าน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ 1) ด้านการลดรายจ่าย 2) ด้านการเพิ่มรายได้ 3) ด้านการประหยัด 4) ด้านการดำรงชีวิต 5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 6) ด้านความเอื้ออาทร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็นเทคนิคการสัมภาษณ์ และใช้แบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องและการหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) วิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item-Objective Congruence) หรือ IOC ซึ่งผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบเครื่องมือ มีจำนวน 5 ท่าน ที่ระดับ 0.5 ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ และตรวจสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีครอนบาค (Cronbach, 1951) ผลปรากฏว่าได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .98 ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ เพื่อขอหนังสือถึงกำนันตำบลทุ่งวัง และผู้ใหญ่บ้านในการขอเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง จากแบบสอบถามจำนวน 381 ฉบับ เก็บรวบรวมข้อมูลได้จำนวน 381 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 และการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง สรุปรวบรวมความคิดเห็นพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง ในแต่ละด้านที่การสัมภาษณ์จบ เมื่อสัมภาษณ์สิ้นสุดลงผู้วิจัยสรุปอีกครั้ง หากผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นเพิ่มเติมก็บันทึกเพิ่มเติม และบันทึกเทปไว้ทุกครั้งโดยขออนุญาตบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม เมื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) 2) การศึกษาความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับพฤติกรรม การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ วิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแยกเป็น รายชื่อ รายด้าน และโดยภาพรวมการนำเสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบคำอธิบาย 3) เปรียบเทียบการ ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตาม เพศ วิเคราะห์โดยใช้ค่าที (F-test Independent) ส่วน อายุ อาชีพ และรายได้ ต่อปี วิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) หรือ F-test 4) การวิเคราะห์ข้อมูลจากการ สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ถอดข้อมูลจากการบันทึกเทปมาพิจารณารวมกับการจดบันทึกของผู้วิจัย แล้วทำความเข้าใจในภาพรวมตามความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์แต่ละคน วิเคราะห์โดยการตีความในรูปของการ

วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) หรือตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปมาน (Inductive Method) คือ พิจารณาความเหมือนกัน ความแตกต่างกัน และความสัมพันธ์กันมาหาข้อสรุปแล้วบรรยายวิเคราะห์เป็นความเรียง

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัยตามตารางดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ แสดงตามตาราง 1 โดยรวม และรายด้าน (n = 381)

การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการลดรายจ่าย	4.01	0.63	มาก
2. ด้านการเพิ่มรายได้	3.75	0.70	มาก
3. ด้านการประหยัด	4.17	0.69	มาก
4. ด้านการดำรงชีวิต	3.89	0.53	มาก
5. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	3.85	0.73	มาก
6. ด้านความเอื้ออาทร	3.80	0.68	มาก
รวมเฉลี่ย	3.64	0.64	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.64$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการประหยัด อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.17$) รองลงมา คือ ด้านการลดรายจ่าย ($\bar{X} = 4.01$) ด้านการดำรงชีวิต ($\bar{X} = 3.89$) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ($\bar{X} = 3.85$) ด้านความเอื้ออาทร ($\bar{X} = 3.80$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเพิ่มรายได้ ($\bar{X} = 3.75$)

ตารางที่ 2 ผลเปรียบเทียบการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล	พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง			
	T-test	F-test	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน
เพศ	1.538	-	.125	ปฏิเสธสมมติฐาน
อายุ	-	0.287	.887	ปฏิเสธสมมติฐาน
อาชีพ	-	0.833	.476	ปฏิเสธสมมติฐาน
รายได้ต่อปี		4.252*	.006	ยอมรับสมมติฐาน

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลเปรียบเทียบการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ โดยจำแนกตามเพศ อายุ อาชีพ โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ส่วนรายได้ต่อปี มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ข้อเสนอแนะในการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีดังนี้ 1) ด้านการลดรายจ่าย พบว่า ควรมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้บริโภคประชาชน ภายในครัวเรือน การให้ความช่วยเหลือแก่ครัวเรือนที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการปลูกพืชผักสวนครัว 2) ด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า ควรมีการใช้ที่ดินในการทำเกษตรเต็มที่เพื่อเพิ่มผลผลิต ให้มีเจ้าหน้าที่จากทางราชการแนะนำการทำเกษตรแบบผสมผสาน รวมถึงการจัดอบรมหาอาชีพเสริมให้คนว่างงาน 3) ด้านการประหยัด พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนรู้จักการเก็บออม ทุกครัวเรือนควรเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน 4) ด้านการดำรงชีวิต พบว่า ควรให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณีไม่ให้สูญหาย 5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์แม่น้ำลำคลองไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ รักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้สะอาด จัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนเป็นประจำ 6) ด้านความเอื้ออาทร พบว่า ควรให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในชุมชน เพื่อคอยช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา มีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจซึ่งกันและกัน วิเคราะห์เชิงคุณภาพ

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ทั้ง 6 ด้าน ทำให้ทราบถึงระดับการศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นน่าสนใจที่ผู้วิจัยจะขออภิปรายผลดังนี้ ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความเอื้ออาทร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนตำบลทุ่งวังมีการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต จนมีผลอยู่ในระดับมากนั้น เพราะความร่วมมือร่วมใจกันของประชาชนทุกคนในชุมชน ประชาชนมีความเชื่อมั่นว่าหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถช่วยแก้ปัญหาความยากจนให้กับประชาชนได้อย่างยั่งยืน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ประหยัดอดออม ขยันหมั่นเพียรช่วยกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความเพียงพอในทุกๆ ด้าน ประชาชนมีความตระหนักศรัทธาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักพอประมาณ หลักเหตุผล และหลักภูมิคุ้มกัน จึงร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติในด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านความเอื้ออาทร ประกอบกับความสามารถของผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งจัดหาแนวทางให้ทำกิจกรรมการดำเนินงานตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น เน้นให้ประชาชนทำบัญชีครัวเรือน ปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภคเอง ลดการใช้สินค้าที่ฟุ่มเฟือย ปลูกฝังการออม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของหัสดี ขวัญไตรรงค์ (2555, หน้า 83-84) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านคลองเจ็ดรื้อเก่าตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านคลองเจ็ดรื้อเก่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1. เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1.1 ด้านการลดรายจ่าย พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่า ผู้นำชุมชนกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนส่วนใหญ่ยึดหลักการประหยัด โดยงดเว้นการใช้ชีวิตอย่างฟุ่มเฟือย จึงทำให้หมู่บ้านนี้มีจุดเด่นในเรื่องของการส่งเสริม และถ่ายทอดกิจกรรมให้เกิดการลดรายจ่าย ด้วยการร่วมกันบริโภคอาหารหรือวิธีการช่วยเหลือครัวเรือนที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการลดรายจ่าย กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง เช่น การทำปุ๋ยหมักใช้เอง การทำน้ายาล้างจาน น้ายาสระผม การปลูกพืชผักสวนครัว การเลี้ยงไก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงปลา ซึ่งจากความหลากหลายของชนิดพืชที่ปลูกและสัตว์เลี้ยง ทำให้มีรายได้ประจำเป็นรายวัน ค่าครองชีพต่ำลง เนื่องจากภาระค่าใช้จ่ายด้านอาหารลดลง ทำให้

ประชาชนในชุมชนลดการใช้จ่ายเงินชีวิตประจำวัน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับปราณี บัวบางโป่ง (2556, หน้า 70-78) ได้ศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” จังหวัดอุดรธานี มีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตด้านการลดรายจ่าย อยู่ในระดับมาก

1.2 ด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนยึดหลักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้โดยการสร้างโอกาสให้กับตนเอง มีความขยันหมั่นเพียรในอาชีพหลักเพิ่มผลผลิตให้สามารถนำออกจำหน่ายได้ นอกจากนั้นประชาชนส่วนใหญ่ยังมีอาชีพเสริม เช่น การปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด มีผลผลิตตลอดปีสามารถนำส่วนที่เหลือจากการบริโภค ออกจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี มีการรวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มอาชีพเพื่อช่วยเพิ่มมูลค่าผลผลิตและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน มีการเข้ารับการอบรมการพัฒนาอาชีพจากทางราชการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเสริมศักยภาพของชุมชนและครัวเรือน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของอิทธิพล บุษะศิริ (2553, หน้า 60-61) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก ตามตัวชี้วัด 6x2 กระทรวงมหาดไทย พบว่า มีผลการดำเนินงานในด้านการเพิ่มรายได้อยู่ในระดับมาก

1.3 ด้านการประหยัด พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะคนในชุมชนส่วนใหญ่ยึดหลักการประหยัดส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนเก็บออมไว้ใช้จ่ายจำเป็น ช่วยกันวางแผนในการใช้จ่ายเงินอย่างรอบคอบ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของสุภาวดี หันสันเทียะ (2559, หน้า 86-99) ได้ศึกษาผลการศึกษากการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านม่วงเจริญ ตำบลสระทอง อำเภอนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการประหยัด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

1.4 ด้านการดำรงชีวิต พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าประชาชน มีการดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่เรียบง่าย หรือการได้ร่วมกันทำกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ ประพฤติตนตามหลักกรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตด้วยการ ลด ละ เลิก อบายมุข ทั้งเป็นชุมชนที่ได้นำข้อข่าวสารที่เป็นประโยชน์มาเผยแพร่มาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน และสืบทอดต่อไปให้กับลูกหลานและคนรุ่นใหม่ เพื่อสังคมและชุมชนมีความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของภูษิตา วงศ์ธรรมวัฒน์ (2552, หน้า 137-138) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องประสิทธิผลของการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขต้นแบบของจังหวัดปทุมธานี พบว่า มีผลการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก

1.5 ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนรู้คุณค่าของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงร่วมมือกันรักษาป่าไม้ทั้งการปลูกเพิ่มและรักษาไว้ โดยเฉพาะแหล่งน้ำในชุมชนมีกิจกรรมจิตอาสาเพื่อรักษาคุคลองไม่ตื้นเขิน ไม่ให้สกปรก มีน้ำที่ใสสะอาดใช้เท่าที่จำเป็นตามความเหมาะสม ลดการใช้ถุงพลาสติก และใช้

ให้เกิดประโยชน์สูงสุด กักเก็บน้ำไว้ในหน้าแล้ง ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระา เทียวศิริทรัพย์ (2557, หน้า 160-170) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีค่าเฉลี่ยอยู่ระดับมาก

1.6 ด้านความเอื้ออาทร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เป็นเพราะว่าประชาชนในชุมชนได้ร่วมกันทำกิจกรรมของส่วนรวม ทำให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียว ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีจิตใจที่มุ่งพัฒนาตนเองและชุมชนให้ดีขึ้น ให้ความช่วยเหลือผู้พิการ ผู้ยากไร้ ผู้ด้อยโอกาส ด้วยการมอบสิ่งของเครื่องใช้ และการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ รวมทั้งการจ้างแรงงานในชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและกรรมการได้ให้ความสำคัญในการติดตามดูแลผู้ประสบปัญหา ร่วมวางแผนแก้ไขปัญหามิให้ปัญหาในชุมชน ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของปราณี วังโป่ง (2556, หน้า 70-78) ได้ศึกษาพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็นเป็นสุข” จังหวัดอุดรธานี มีพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตด้านความเอื้ออาทร อยู่ในระดับมาก

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ทั้ง 6 ด้าน ด้านการลดรายจ่าย ด้านการเพิ่มรายได้ ด้านการประหยัด ด้านการดำรงชีวิต ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านความเอื้ออาทร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของหัสดีขวัญ ไตรรงค์ (2555, หน้า 83 - 84) ได้ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านคลองเจ็ดริ้วเก่าตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านคลองเจ็ดริ้วเก่า ในภาพรวมผลการเปรียบเทียบอยู่ในระดับมาก

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน ตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านการลดรายจ่าย พบว่า ควรมีการปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้บริโภคประชาชน ภายในครัวเรือน ให้ความช่วยเหลือแก่ครัวเรือนที่ยังไม่ประสบผลสำเร็จในการปลูกพืชผักสวนครัว ด้านการเพิ่มรายได้ พบว่า ควรมีการใช้ที่ดินในการทำการเกษตรเต็มที่เพื่อเพิ่มผลผลิต ให้มีเจ้าหน้าที่จากทางราชการแนะนำการทำเกษตรแบบผสมผสาน รวมถึงการจัดอบรมหาอาชีพเสริมให้คนว่างงาน ด้านการประหยัด พบว่า ควรมีการส่งเสริมให้สมาชิกในครัวเรือนรู้จักการเก็บออม ทุกครัวเรือนควรเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชน ด้านการดำรงชีวิต พบว่า ควรให้มีการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ให้สูญหาย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ควรณรงค์ให้มีการอนุรักษ์แม่น้ำ ลำคลองไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ รักษาสภาพแวดล้อมในชุมชนให้สะอาด จัดกิจกรรมปลูกป่าทดแทนเป็นประจำ

ด้านความเอื้ออาทร พบว่า ควรให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสในชุมชน โดยการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการในชุมชน เพื่อคอยช่วยเหลือผู้ประสบปัญหา มีความเห็นอกเห็นใจ มีน้ำใจซึ่งกันและกัน

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการประหยัด โดยการนำแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงการอดออม ใช้สิ่งของให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่า

1.2 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านการเพิ่มรายได้ ภาครัฐควรเข้าไปให้ความรู้ และส่งเสริมการประกอบอาชีพเสริมที่สอดคล้องกับภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในชุมชน เช่น รวมกลุ่มทำผลิตภัณฑ์จักสานหรือทอผ้า หรือพัฒนาเป็นสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพิ่มมูลค่าให้สินค้า และเพิ่มรายได้แก่คนในชุมชน

1.3 การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นการลดรายจ่าย และเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร มีการอบรมเพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและปลูกพืชผักสวนครัวสำหรับบริโภคเอง กลุ่มตัวอย่างต้องการให้เจ้าหน้าที่แนะนำการเกษตรแบบผสมผสาน และมีการส่งเสริมการออมผ่านสหกรณ์ชุมชน นอกจากนี้ยังอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษาทรัพยากรธรรมชาติ โดยจัดกิจกรรมปลูกป่าและไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ รวมทั้งมีการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสผ่านกองทุนชุมชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ และท้องถิ่นในพื้นที่อื่นๆ

2.2 ควรมีการวิจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในแต่ละชุมชนเพื่อขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เกิดการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน

2.3 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยพบว่า การศึกษาพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนตำบลทุ่งวัง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการลดรายจ่าย 2) ด้านการเพิ่มรายได้ 3) ด้านการประหยัด 4) ด้านการดำรงชีวิต 5) ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม 6) ด้านความเอื้ออาทร ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิรายุ อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2550ค). *ไขพลังขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเสริมสร้างภูมิคุ้มกันประเทศ*. เข้าถึงได้จาก <http://www.thairath.co.th/news.php>
- ปราณี บัววังโป่ง. (2556). *พฤติกรรมกรรมการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและคุณภาพชีวิตของประชาชนในหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง “อยู่เย็น เป็นสุข” จังหวัดอุดรธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). อุดรดิตต์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตต์.
- ภูษิตา วงศ์ธรรมวัฒน์. (2552). *ประสิทธิผลของการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขต้นแบบของจังหวัดปทุมธานี*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วีระา เตียวศิริทรัพย์. (2557). *การศึกษาผลการดำเนินงานหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนหนองตาเข้ม อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.

- สำนักงานบริหารการทะเบียน กรมการปกครองอำเภอสตึก. (2567). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th/stat/statnew/statMONTH/statmonth/#/mainpage>
- สุภาวดี หันสนั่นเที่ยง. (2559). การศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชน บ้านม่วงเจริญ ตำบลสระทอง อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- หัสดี ขวัญไตรรงค์. (2555). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้นำกับความสำเร็จในการขับเคลื่อนหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบของหมู่บ้านคลองเจ็ดริ้วเก่าตำบลหลักสอง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อำพล เสนาณรงค์. (2550). องค์มนตรีของคนไทยช่วยกันเผยแพร่เศรษฐกิจพอเพียง. เข้าถึงได้จาก <http://www.manager.co.th/QOL/ViewNews.aspx>
- อิทธิพล บุปผะศิริ. (2553). ยุทธศาสตร์การพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334.

ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา
ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
อุบลราชธานี อำนาจเจริญ*

The 21st Century School Administrators' Skills in Secondary
Schools Based on Teachers' Perceptions under the Ubon Ratchathani
and Amnat Charoen Secondary Educational Service Area Office

นวพร ศรีสวัสดิ์, สมฤทัย เต่าจันทร์ และชวนคิด มะเสนะ

Nawaphorn Srisawat, Somrutai Taochan and Chuankid Masena

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

Ubon Ratchathani Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nawaphorn.sg65@ubru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู 2) เปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ครู จำนวน 344 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ 2) กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์คือ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน ครูผู้สอนจำนวน 4 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .95 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test)

*ได้รับบทความ: 18 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 24 ตุลาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 6 พฤศจิกายน 2567

Received: July 18, 2024; Revised: October 24, 2024; Accepted: November 6, 2024

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .35)
2. การเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน
3. แนวทางการพัฒนา ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า 1) ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายการดำเนินงานภายในองค์กร 2) ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีวิธีการสื่อสารทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกัน 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาควรเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวม 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาให้มีความทันสมัยด้วยวิธีการที่หลากหลาย และ 6) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน

คำสำคัญ: ผู้บริหารสถานศึกษา; ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21; โรงเรียนมัธยมศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the 21st-century skills of school administrators in secondary schools based on teachers' perceptions, 2) compare the 21st-century skills of school administrators in secondary schools based on teachers' perceptions, categorized by position, educational level, and work experience, and 3) explore development guidelines regarding the 21st-century skills of school administrators in secondary schools according to teachers' perceptions. This is quantitative research. The sample group consisted of 1) 344 teachers selected through stratified random sampling, and 2) a targeted interview group including 2 school administrators and 4 teachers selected through purposive sampling. The research instruments used were a 5-point Likert scale questionnaire, with a reliability coefficient of .95, and a structured interview. Data analysis employed percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The 21st-century skills of school administrators in secondary schools, as perceived by teachers, were at a high level overall ($\bar{X} = 4.41$, S.D. = .35).

2. The comparison of 21st-century skills of school administrators in secondary schools, categorized by position, educational level, and work experience, showed no significant differences overall.

3. The development guidelines for the 21st-century skills of school administrators in secondary schools were as follows: 1) In terms of technical skills, school administrators should establish operational networks within the organization. 2) In terms of communication skills, administrators should implement communication strategies that foster shared understanding among staff. 3) Regarding interpersonal skills, school administrators should encourage participation from all stakeholders. 4) Concerning analytical and creative thinking skills, administrators should be able to integrate ideas holistically. 5) In terms of technological and digital skills, school administrators should use diverse approaches to modernize through digital technology. 6) As for learning management skills, school administrators should have clear and accurate processes for transmitting information.

Keywords: School Administrators; 21st Century School Administrators' Skills; Secondary Schools

1. บทนำ

ระบบการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปตามสังคมโลก ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและนักเรียนต้องเตรียมพร้อมสำหรับโลกในศตวรรษที่ 21 โดยสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการที่จะให้ความรู้แก่ผู้เรียนด้วยการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในภาพรวมมากกว่าความสำเร็จทางวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวในศตวรรษที่ 21 สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรที่ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมความรู้และทักษะต่อโลกและเข้าใจถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในโลก สถานศึกษาควรเป็นสถานที่ใช้เป็นศูนย์รวมการประสานระหว่างครูและนักเรียน เพื่อจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันได้ ผู้เรียนจะเกิดองค์ความรู้ขึ้นได้ต้องอาศัยสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ดี มีการเรียนรู้ด้วยวิธีการแก้ปัญหาและการควบคุมตนเองที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ องค์ประกอบของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องสามารถคิดแก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ สื่อสารได้ และตระหนักรู้สิ่งต่างๆ ได้ทั่วโลก รวมทั้งมีความสามารถทางเทคนิค สถานศึกษาต้องกำหนดให้ผู้เรียนมีทักษะและความสามารถในการคิดสิ่งต่างๆ ได้ด้วยตัวเอง มีทักษะด้านความรู้ความเข้าใจ ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และทักษะภายในตัวบุคคล ซึ่งทักษะเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการทำงานและเป็นพลเมืองที่มีชีวิตอยู่ในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับสถานศึกษาจะต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ความสามารถในด้านต่างๆ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรมทักษะชีวิตและอาชีพ และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสามารถในการรับรู้และปรับตัวตามความเปลี่ยนแปลง โดยการพัฒนาตนเอง คิดค้นยุทธศาสตร์การบริหารจัดการใหม่ๆ และปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงาน นอกจากนี้ ควรให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของผู้ปฏิบัติงานทั้งในและนอกองค์กร รวมถึงวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ ใส่ใจในศาสตร์ทางการสอนที่เหมาะสม ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพทางการศึกษา และปรับบทบาทในการสร้างระบบการทำงานและการจัดการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เพื่อยกระดับผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถและมีทักษะทัดเทียมเป็นที่ยอมรับของต่างประเทศ และดำรงชีวิตได้ในสังคม (สมหมาย อัครนอกกลอย 2556, หน้า 6)

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ไม่ว่าจะองค์กรประเภทหรือระดับใดก็ตาม จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง จากผลที่เกิดจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีโลกข้อมูลข่าวสาร การแข่งขันที่ไร้พรมแดน ภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและภาวะที่มีทรัพยากรจำกัด ผู้บริหารจึงต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ด้วยข้อผูกพันต่อการให้บริการสาธารณะและมีความสามารถในการกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการใช้ศักยภาพที่ดี ทำงานให้เกิดผลสูงสุด สร้างปฏิสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกองค์กร มีการติดต่อสื่อสารลูกค้าอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งเป็นผู้มีทักษะทางการบริหารการจัดการ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อองค์กรสูงสุด ภายใต้แรงกดดันที่เปลี่ยนแปลงในลักษณะเช่นนี้ หัวหน้าถือว่าเป็นบุคลากรผู้นำหลักที่จะนำองค์กรไปสู่ความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ได้ ซึ่งมีความถามว่า คุณลักษณะของผู้นำเช่นไรที่จะเหมาะสมกับสถานการณ์ ในยุคของการเปลี่ยนแปลงหรือการปฏิรูปนี้ เพื่อจะได้มีการเตรียมผู้บริหารหรือสร้างผู้บริหารรุ่นใหม่ ให้มีลักษณะเหมาะสมกับยุคปฏิรูป ทั้งในปัจจุบันจนถึงอนาคต (เทียน ทองแก้ว 2554, หน้า 1)

ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนและพัฒนาตนเองอยู่เสมอไม่ว่าจะเป็นการพัฒนา ทักษะเชิงมโนภาพ เพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างถูกต้องและเกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ทั้งนี้ยังเป็นผลมาจากผู้นำจะดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคลากรในการตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ มากขึ้น จะต้องมียุทธศาสตร์เป็นนักพัฒนานโยบายมากกว่าเป็นผู้รังสรรค์นโยบายไปปฏิบัติ และแนวโน้มแรงกดดันทางสังคมที่เกิดขึ้น อย่างรวมเร็วจำเป็นต้องมีผู้บริหารที่มีทักษะ ในลักษณะที่ว่ามานั้นอยู่ในระดับสูง กว่าที่เคยเป็นมา นอกจากการพัฒนาทักษะเชิงมโนภาพแล้ว ทักษะเชิงมนุษย์ มีความสำคัญอย่างยิ่งด้วยเช่นกัน เกี่ยวกับหลักการแนวคิดนักวิชาการและทฤษฎีต่างๆ ตามทัศนคติเชิง วิทยาศาสตร์เพื่อให้เกิดทักษะเชิง เทคนิคซึ่งจำเป็นอยู่ด้วยเช่นกัน เพราะสิ่งเหล่านั้นจะแสดงให้เห็นถึงความเป็นมืออาชีพการบริหารได้ในระดับหนึ่ง และเป็นสิ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาใหม่ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบริบทของหน่วยงานหรือ ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม (วิโรจน์ สารรัตนะ 2557, หน้า 261-271)

ดังนั้นสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ขับเคลื่อนการดำเนินงานโดยมุ่งสร้างจุดเน้นพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาที่เน้นทักษะ สร้างสมรรถนะที่ดี ส่งเสริมประสิทธิภาพ การบริหารจัดการศึกษา สร้างความเข้มแข็งการบริหารจัดการโดย ผ่านสหวิทยาเขต เน้นการให้บริการ สถานศึกษา และการมีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา มีระบบการบริหารจัดการศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ สร้างหลักประกันในการจัดการศึกษาทั้งด้านโอกาสและคุณภาพการศึกษา ที่ยั่งยืน สนองกลยุทธ์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญที่ 3-4 และ ยุทธศาสตร์ชาติที่ 6 เพื่อพัฒนาการดำเนินงาน ผู้บริหารสถานศึกษาให้มีทักษะ เทคนิค สมรรถนะ คุณลักษณะครอบคลุมการเป็นผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ 2566, หน้า 30)

จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ทางผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญ ในเรื่องทักษะของผู้บริหารสถาน ศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ว่าครูมีความคิดเห็นอย่างไรต่อทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 มากน้อยเพียงใด และต้องการเปรียบเทียบว่าทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาที่จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน ของครู มีความแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนา ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการใช้เป็นแนวทางในการบริหาร งานของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้นและได้รับการยอมรับจากชุมชนและสังคมและเพื่อ พัฒนาการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและเป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติ ของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของ โรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ปีการศึกษา 2566 จากจำนวนสถานศึกษาทั้งหมด 81 โรงเรียน จำนวนครู 3,289 คน (หนังสือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ที่ ศธ 04351/6733)
2. ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี ปีการศึกษา 2566 จำนวน 3,289 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามตำแหน่งของครูผู้สอน และเทียบสัดส่วน รวมทั้งสิ้น 344 คน
3. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน และตัวแปรตาม ได้แก่ ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยศึกษาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำนวน 6 ทักษะ ดังนี้ 1) ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล 6) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้
4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ ได้แก่ ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน ตอนที่ 2 แบบสอบถาม โดยมีข้อความครอบคลุมเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี ทั้ง 6 ทักษะ คือ ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน ทักษะการสื่อสาร ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 40 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามแบบปลายเปิด ให้ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับบทบาททักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา
5. สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าความตรงของเนื้อหา ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติการทดสอบค่าที (t-test) ค่าสถิติการทดสอบค่าเอฟ (F-test)
6. การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือส่งจากคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี ถึงผู้อำนวยการสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

มัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำหนังสือขอความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งในรูปแบบออนไลน์และด้วยตนเองไปยังสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและนัดหมายเพื่อขอรับแบบสอบถามคืนภายในเวลาที่กำหนด การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยการนัดหมายกับผู้บริหารสถานศึกษาและครูกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการสัมภาษณ์

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ สามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.41$, $S.D. = .35$) เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.47$, $S.D. = .30$) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ($\bar{X} = 4.46$, $S.D. = .32$) ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 4.43$, $S.D. = .34$) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ($\bar{X} = 4.37$, $S.D. = .33$) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.31$, $S.D. = .36$) และทักษะการสื่อสาร ($\bar{X} = 4.29$, $S.D. = .26$)

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้บริหารสามารถสร้างเครือข่ายการดำเนินงานภายในองค์กร มีวิธีการสื่อสารทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม สามารถคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวม เทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาให้มีความทันสมัยด้วยวิธีการที่หลากหลาย มีกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูลอย่างถูกต้องชัดเจน

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ตามความคิดเห็นของครู 6 ทักษะ ได้แก่ 1) ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน 2) ทักษะการสื่อสาร 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล 6) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ มีระดับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก และรายด้านอยู่ในระดับมาก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารมีกลยุทธ์และเทคนิควิธีการในการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม มีวิสัยทัศน์กว้างไกล รู้เท่าทันกระแสโลกาภิวัตน์ ในยุคปัจจุบัน ส่งเสริมให้บุคลากรใช้สื่อเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการปฏิบัติงานและส่งเสริมให้ บุคลากรมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน มีการนำเสนอความคิดในการทำงานด้วยวิธีการที่หลากหลาย อีกทั้งยัง ส่งเสริมและให้โอกาสผู้ร่วมงานมีบทบาทเป็นผู้นำ เกี่ยวกับงานที่ได้รับมอบหมาย ยอมรับข้อแตกต่างทางวัฒนธรรมของบุคคลในองค์กรและผู้บริหารมีทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาการบริหารจัดการ และให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชัยบัณฑิตกุลสุภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ (2561, หน้า 31) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ศศิตา เพลินจิต (2558, หน้า 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แพรดาว สนองพันธ์ (2557, หน้า 34) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตาม ตำแหน่ง ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน สามารถอธิบายได้ ดังนี้

2.1 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีความเห็นเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวม อยู่ในระดับ มาก และรายด้านอยู่ในระดับ มาก ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน เนื่องจาก การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาและครูทุกคนมองเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองให้ก้าวทันสังคมโลก ทุกคนล้วนนำ นวัตกรรม สื่อ เทคโนโลยีสารสนเทศ เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อีกทั้งยังมีนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดที่ได้

กำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษาและครูเข้าร่วมการอบรมเพื่อพัฒนาตนเองในด้านต่างๆอย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ครูมีความคิดเห็นต่อทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของเมธาพร ชีวชาญภรณ์ (2563, หน้า 98-100) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในอำเภอเชียงใหม่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3 พบว่า ผลการเปรียบเทียบทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของไกรสร เจียมทอง (2561, หน้า 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32 พบว่า จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

2.2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีความเห็นเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาเข้าใจหลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหาร สามารถประยุกต์ใช้และบริหารตามสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถบริหารงานทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นระบบและเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑาทิพย์ นามนุ (2561, หน้า 91) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า ครูที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของโชคชัย นาไชย (2559, หน้า 31) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทักษะการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก พบว่า ครูที่มีวุฒิการศึกษาแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับทักษะการบริหารความขัดแย้ง ไม่แตกต่างกัน

2.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูที่มีความเห็นเกี่ยวกับทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มีเทคนิคในการคิดเชิงกลยุทธ์ การวางแผนและกำหนดนโยบายรวมถึงทิศทางของสถานศึกษาอย่างชัดเจนเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารควรมีเทคนิคในการตัดสินใจ โดยอิงข้อมูลสารสนเทศ และควรมีความสามารถในการสั่งการ มอบหมายงาน ประเมินผล และสอนงาน นอกจากนี้ ยังต้องมีเทคนิคในการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ใช้สื่อ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีได้

อย่างคล่องแคล่ว รวมทั้งมีเทคนิคในการระดมความคิดเพื่อพัฒนาการทำงาน แบบร่วมมือสอดคล้องกับงานวิจัยของกรรณิกา ประสมนาค (2554, หน้า 59) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตเสรีไทย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของศศิตา เพลินจิต (2558, หน้า 7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 พบว่า จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน ในภาพรวมและรายด้าน ไม่ความแตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู จำแนกเป็นรายทักษะ ดังนี้

3.1 ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างเครือข่ายการดำเนินงานภายในองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของไกรสร เจียมทอง (2561, หน้า 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารจะต้องมีเทคนิคการบริหารได้เกิดจากการมีเครือข่ายความร่วมมือให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารโดยใช้หลักการของวงจรเดมมิงหรือรูปแบบชุมชนทางวิชาชีพ มาเป็นรูปแบบการบริหาร การให้ขวัญกำลังใจมีผลกระทบมาภิบาลมากขึ้นผู้บริหารต้องรอบรู้เรื่องกฎหมายเกี่ยวกับการเงินและพัสดุ ผู้บริหารมีความเข้าใจความต้องการของครูจึงจะสนองความต้องการได้อย่างถูกต้อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง กรุงขาลี (2561, หน้า 6-7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ทักษะด้านการทำงานเป็นทีม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความชำนาญหรือความสามารถ ในการกระทำหรือการปฏิบัติ ในการเป็นผู้นำทีม เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานหรือบุคลากรในสถานศึกษาได้ปฏิบัติงานตามความถนัดและความสามารถ ผู้บริหารสถานศึกษาทำหน้าที่ในการประสานงานและ หาแนวทางให้บุคลากรได้ทำงานร่วมกันหรือประสานงานกัน แบ่งหน้าที่การทำงานให้บุคลากรมีส่วนร่วม ร่วมในการรับผิดชอบงาน ให้โอกาสบุคลากรได้แสดงบทบาทผู้นำในงานที่ได้รับมอบหมาย

3.2 ทักษะการสื่อสาร ผู้บริหารสถานศึกษามีวิธีการสื่อสารทำให้บุคลากรเกิดการรับรู้ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของไกรสร เจียมทอง (2561, หน้า 102) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยนาท พบว่า ผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีในการสื่อสารและการนำเสนอข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพตระหนักและให้ความสำคัญวิธีการสื่อสารกับองค์กรและชุมชนให้มีความเข้าใจตรงกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง กรุงขาลี (2561, หน้า 6-7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า

ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน สรุปได้ตรงประเด็น ชัดเจน มีทักษะภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี สามารถเจรจาต่อรอง และโน้มน้าวเพื่อประโยชน์ในการทำงาน มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อการทำงานเป็นทีม นำการประชุมและนำเสนอในที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานของสถานศึกษาไปสู่ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอกได้อย่างต่อเนื่องและทันเวลา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสาร

3.3 ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนได้มีส่วนร่วม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และนโยบายขององค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของมณฑาทิพย์ นามนุ (2561, หน้า 91) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 พบว่า พฤติกรรมของมนุษย์ มีมนุษยสัมพันธ์สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล รู้จักการยืดหยุ่นเห็นคุณค่าให้เกียรติผู้อื่น สร้างบรรยากาศให้เกิดความเชื่อใจ ยอมรับซึ่งกันและกัน รับฟังความคิดเห็น เสริมสร้างความร่วมมือซึ่งกันและกันภายในสถานศึกษา ตลอดจนประสานงานและการให้คำแนะนำแก่ผู้ร่วมงานเป็นอย่างดี และสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญส่ง กรุงเทพฯ (2561, หน้า 6-7) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความสามารถในการฟัง พูด อ่าน เขียน สรุปได้ตรงประเด็น ชัดเจน มีทักษะภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี สามารถเจรจาต่อรอง และโน้มน้าวเพื่อประโยชน์ในการทำงาน มีความสามารถในการสร้างมนุษยสัมพันธ์เพื่อการทำงานเป็นทีม นำการประชุมและนำเสนอในที่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมและผลงานของสถานศึกษาไปสู่ผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรภายนอกได้อย่างต่อเนื่องและทันเวลา โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเพิ่มช่องทางในการสื่อสาร

3.4 ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ผู้บริหารสถานศึกษาคิดเชื่อมโยงอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวดา สอนองผั่น (2557, หน้า 34) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า ผู้บริหารต้องนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้บริหารจัดการเชื่อมโยงระบบงานภายในองค์กรเข้าด้วยกับเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นการใช้เทคโนโลยีที่มีอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับ Robinson (2012, p. 191) กล่าวว่า การเป็นผู้นำสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีความคิดสร้างสรรค์ และสามารถเป็นผู้นำในกระบวนการคิดสร้างสรรค์เพื่อหาวิธีการใหม่ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ

3.5 ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษานำเทคโนโลยีดิจิทัลมาพัฒนาให้มีความทันสมัยด้วยวิธีการที่หลากหลาย สอดคล้องกับงานวิจัยของบุญส่ง กรุงเทพฯ (2561, หน้า 92) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3 ความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาเกี่ยวกับทักษะการบริหาร ในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สุรินทร์ เขต 3 พบว่า ทักษะด้านเทคโนโลยีและดิจิทัล ผู้บริหารควรมีการพัฒนาในด้านการนำเทคโนโลยี เข้ามาใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่องค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของผ่องพรรณ พลราช (2560, หน้า 27-40) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า ผู้นำสถานศึกษาจะต้องรวบรวม วิเคราะห์ และ ใช้ข้อมูลในการตัดสินใจในการพัฒนา องค์กร มอบหมายความรับผิดชอบให้กับบุคลากรให้เหมาะสมกับ ความสามารถของแต่ละบุคคล ยึดมั่นตาม กฎระเบียบขององค์กร และมีการใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการบริหารงาน วางแผนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการทรัพยากรอื่นๆ ได้อย่างเหมาะสม โดยใช้กระบวนการในการ ติดตามประเมิน ประสิทธิภาพที่หลากหลายและมีมาตรฐาน เพื่อให้ผลการดำเนิน งานเป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3.6 ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษามีกระบวนการถ่ายทอดข่าวสารข้อมูล อย่างถูกต้องชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวดา สอนงพันธ์ (2557, หน้า 34) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะ ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 3 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในการจัดการเรียนรู้ ต้องรู้จักประกอบของการจัดการ เรียนรู้ ขอบข่ายงานวิชาการครอบคลุมตั้งแต่การวางแผน การจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ การ จัดบริการการวัดผลประเมินผลและการติดตามผล รวมทั้งการใช้จัดหาทรัพยากรแหล่งวิทยาการในการ สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารโรงเรียนจำเป็นต้องเป็นผู้มีภูมิรู้ เป็นนักวิชาการที่ดีจึงจะบริหารงาน ในโรงเรียนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องพรรณ พลราช (2560, หน้า 27-40) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษ ที่ 21 สังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีวิสัย ทัศน์มุ่งเน้นความสำเร็จของผู้เรียน วางแผนพัฒนาเชิงกลยุทธ์ในระดับเขตพื้นที่และระดับโรงเรียนตาม บริบทของวัฒนธรรม ชุมชน ความสนใจของผู้เรียน และการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบัน เพิ่มขีดความ สามารถของบุคลากรในองค์กรให้ทำงานตามความถนัดและความสามารถของตนเองเพื่อให้เกิด ประสิทธิภาพสูงสุดในการทำงาน และสามารถบริหารทรัพยากรอื่นๆ ในโรงเรียนได้อย่างมีคุณภาพ พร้อม ทั้งกำหนดเป้าหมายและแผนงานในการบรรลุเป้าหมายได้อย่างชัดเจน

6. ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยการศึกษา ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผู้วิจัยมีแนวทาง

การพัฒนาทักษะที่มีการปฏิบัติงานน้อยที่สุด คือ ทักษะการสื่อสาร และทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ ดังต่อไปนี้

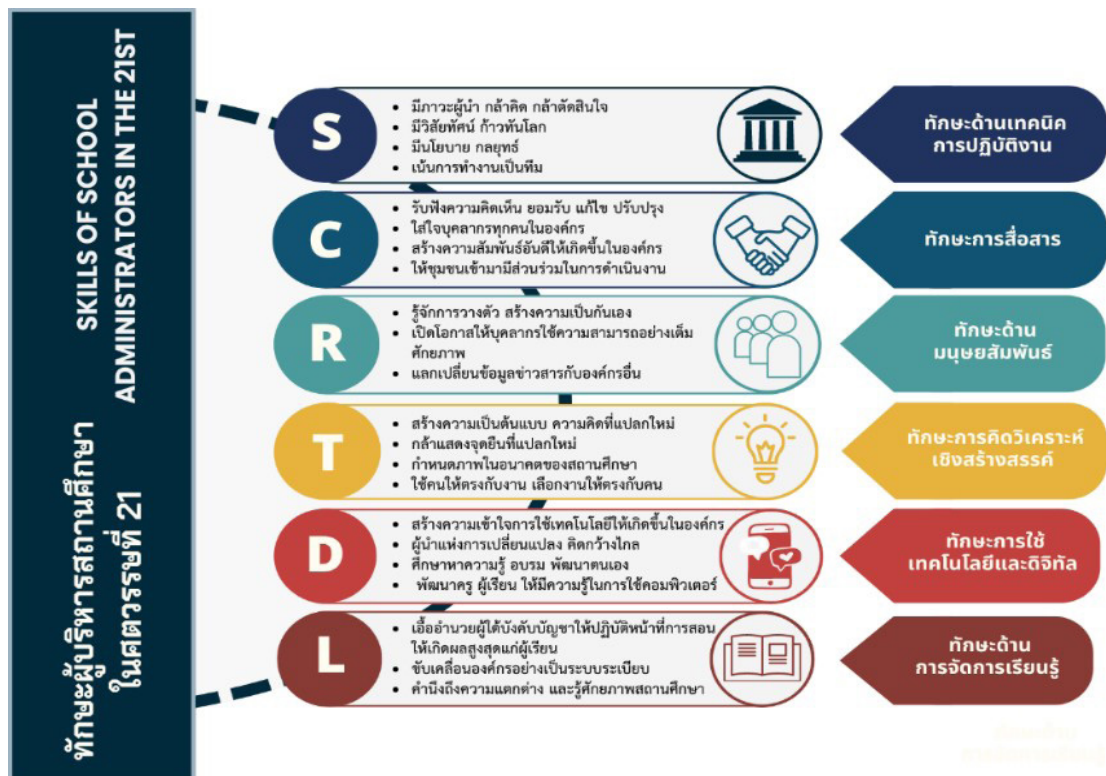
1. ควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการอบรม พัฒนาตนเองด้านบุคลิกภาพ และการสื่อสาร เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงาน ส่งผลให้เกิดบริบทสภาพแวดล้อมที่ดีในองค์กร
2. ควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา ส่งผลให้เกิดการเพิ่มพูนทางการเรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด
3. ควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษาได้รับการอบรม พัฒนาตนเองด้านนวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ และการบริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก และการดำเนินงานภายในองค์กรเกิดประสิทธิภาพสูงสุด
4. ควรส่งเสริมและพัฒนาให้ผู้บริหารสถานศึกษา มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นภายในองค์กรเพื่อให้เกิดความคิดใหม่ๆ สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดองค์กรให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ตามทัศนคติของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ได้องค์ความรู้ดังนี้ 1) ทักษะด้านเทคนิคการปฏิบัติงาน ต้องก้าวทันโลก มีภาวะผู้นำ กล้าตัดสินใจ เด็ดขาดเป็นผู้นำขององค์กร มองเป้าหมายมากกว่าวิธีการ ดำเนินการภายใต้การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีกลยุทธ์วิธีการในการขับเคลื่อนกำลังคน เห็นความสำคัญของผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นผู้ให้คำปรึกษา ให้การสนับสนุนในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา เน้นการทำงานเป็นทีมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ สร้างขวัญและกำลังใจให้เกิดขึ้นในองค์กร นำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการจัดการระบบ ลดขั้นตอน เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว 2) ทักษะการสื่อสาร ต้องรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้ได้ทางออกที่ดีที่สุด เกิดการแสดงความคิดเห็นและสะท้อนกลับ มองปัจจัยบริบทสิ่งแวดล้อมรอบด้านเสมอ ใส่ใจบุคลากรทุกคนในองค์กร สร้างความสัมพันธ์อันดีให้เกิดขึ้นในองค์กร สื่อสารได้ดีเพราะจะนำไปสู่การรับรู้และเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจถูกต้อง ตรงกันกับบุคคลภายในและภายนอกองค์กร โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดผู้เรียน นำพาองค์กรถึงเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) ทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ต้องรู้จักการวางตัว ต้องสร้างความเป็นกันเอง มีกาลเทศะ เห็นอกเห็นใจผู้อื่น สร้างศรัทธา สร้างความสัมพันธ์อันดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ทำตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา เปิดโอกาสให้บุคลากรภายในองค์กรได้ใช้ความสามารถอย่างเต็มศักยภาพ สร้างบรรยากาศประชาธิปไตย บริหารงานแบบสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารสู่ผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานต่างๆอย่างสร้างสรรค์ 4) ทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงสร้างสรรค์ สร้างความเป็นต้นแบบ มีความคิดที่แปลกใหม่ คิดนอกกรอบ ตามการเปลี่ยนแปลงของโลก

กล้าแสดงจุดยืนที่แปลกใหม่ สามารถคิดวิเคราะห์นโยบาย กลยุทธ์ จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายงาน และระบบงาน ในสถานศึกษาจนนำไปสู่การปฏิบัติ สร้างวิสัยทัศน์ ทั้งสามารถกำหนดภาพในอนาคตของสถานศึกษาได้ว่า ใช้คนให้ตรงกับงาน เลือกรงานให้ตรงกับคน เพื่อเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำเนินงาน 5) ทักษะการใช้เทคโนโลยีและดิจิทัล มีความสำคัญมากในการบริหารงานภายในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสร้างความเข้าใจการใช้เทคโนโลยีให้เกิดขึ้นในองค์กร ขับเคลื่อน พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ให้มีทักษะและความรู้ในการใช้คอมพิวเตอร์ เป็นผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลง คิดกว้างไกล ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ศึกษาหาความรู้ อบรม พัฒนาตนเองในเรื่องเทคโนโลยีดิจิทัลเสมอ และ 6) ทักษะด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหารสถานศึกษาต้องเอื้ออำนวยผู้ใต้บังคับบัญชาให้ปฏิบัติหน้าที่การสอนให้เกิดผลสูงสุดแก่ผู้เรียนและการขับเคลื่อนองค์กรอย่างเป็นระบบระเบียบ ควบคุมความแตกต่างของบริบทสิ่งแวดล้อม และสำคัญเลยคือความแตกต่างของผู้เรียน ต้องรู้ถึงศักยภาพของสถานศึกษา ศักยภาพของครู และศักยภาพผู้เรียน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา เรตมอนต์. (2559). ตัวบ่งชี้ทักษะภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ดัชนีนิพนธ์ศึกษาศาสตร์ดุสิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ไกรสร เจียมทอง. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 32. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550. (2550). (27 เมษายน 2550). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 124 ตอนพิเศษ 51 ง. หน้า 42-47.
- โชคชัย นาไชย. (2559). ทักษะการบริหารความขัดแย้งของผู้บริหารสถานศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- เทียน ทองแก้ว. (2554). สมรรถนะ (Competency): หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- บุญส่ง กรุงชาติ. (2561). ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 3. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). บุรีรัมย์: มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- ผ่องพรรณ พลราช และเกริกไกร แก้วล้วน. (2560). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences*, 1(1), 27-40.
- แพรวดา สอนองฝัน. (2557). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานีเขต 3. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- มณฑาทิพย์ นามนุ. (2561). ทักษะของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เมธافر ชิวขยาภรณ์. (2563). ทักษะผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ในอำเภอเชียงแสน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 3. (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต). พะเยา: มหาวิทยาลัยพะเยา.

- วิโรจน์ สารรัตนะ และคณะ. (2557). ภาวะผู้นำสำหรับศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 20(1), 261-271.
- ศศิตา เพลินจิต. (2558). *ทักษะการบริหารในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1. (การค้นคว้าอิสระครุศาสตรมหาบัณฑิต)*. กาญจนบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี.
- สมหมาย อ่อนนกลอย. (2556). บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม*, 7(1), หน้า 1-10.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ. (2566). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566*. อุบลราชธานี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ.
- Robinson, J. (2019). *Crawling Out-of-the-Box: 5 New Skills for 21st Century School Leaders*. Retrieved from <https://the21ststcentury principal.blogspot.com>

ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านตะโก
อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์*

Management Efficiency of the Saving Group for Production in Ban
Tako Subdistrict, Huai Rat District in Buriram Province

ฐาปนกร ทองทิพย์, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Tapakorn Tongtip, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Putthipongchaichan
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 660426070002@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับสภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 2) เปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน 3) ศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต 6 หมู่บ้าน จำนวน 237 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89 และแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลหลัก คือ ประธานและเลขานุการกลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 12 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.26) โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.41) ด้านการอำนวยการ ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.40) ด้านการบริหารบุคลากร ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.46) ด้านการควบคุม ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.33) และด้านการวางแผน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.40)

*ได้รับบทความ: 7 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 19 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 21 ธันวาคม 2567
Received: September 7, 2024; Revised: December 19, 2024; Accepted: December 21, 2024

2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก จำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน พบว่า กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโกแต่ละหมู่บ้าน มีประสิทธิภาพการบริหารจัดการไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน ที่ตั้งไว้

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต พบว่า ด้านการวางแผน ควรวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิก ด้านการจัดการองค์กร ควรระบุหน้าที่และอำนาจในการตัดสินใจของแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน ด้านการบริหารบุคลากร ควรกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ด้านการอำนวยการ ควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ การสื่อสารที่ดี และความรับผิดชอบร่วมกัน ด้านการควบคุม ควรระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการ; กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต

Abstract

This research aimed to: 1) study the management status of savings groups for production; 2) compare the management efficiency of savings groups for production across different villages; and 3) explore recommendations for improving the management efficiency of savings groups for production. The study employed a mixed-methods approach. The sample consisted of 237 members of savings groups for production across six villages, selected through purposive sampling. Research tools included a questionnaire with a reliability coefficient of .89 and a semi-structured interview. The key informants were 12 savings group leaders and secretaries. Statistical analyses included percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA, and content analysis.

The results of the research found that:

1. The overall management efficiency of the savings groups for production in Ban Tako sub-district was rated at a high level ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.26). The highest to lowest scores were as follows: organizational structure ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.41), direction ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.40), personnel management ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.46), control ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.33), and planning ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.40).

2. A comparison of management efficiency across different villages in the Ban Tako sub-district showed no significant differences, leading to the rejection of the hypothesis.

3. Recommendations for improving management efficiency included: for planning, aligning plans with members' needs; for organizational structure, clearly defining roles and decision-making authority for each position; for personnel management, encouraging member participation in decision-making; for direction, fostering an organizational culture that promotes collaboration, effective communication, and shared responsibility; and for control, identifying and assessing potential risks in operations.

Keywords: Efficiency; Management; Production Saving Group

1. บทนำ

ปัญหาหนี้ครัวเรือนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่เรื้อรัง ซึ่งปัจจุบันหนี้ครัวเรือนไทยอยู่ในระดับสูงขยายตัวมากขึ้น โดยพบว่า "คนไทยเริ่มเป็นหนี้เร็วขึ้น เป็นหนี้มากขึ้น และเป็นหนี้มากขึ้น" และสะท้อนว่าคนไทยจำนวนไม่น้อยกำลังติดอยู่ในวงจรหนี้ที่ส่วนหนึ่งมาจากการขาดวินัยและความรู้ทางการเงิน ปัญหาหนี้ครัวเรือนถึงแม้จะเป็นปัญหาระดับครัวเรือน แต่ในที่สุดก็จะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งภาวะเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ รัฐบาลจึงมีนโยบายลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม สร้างโอกาสประชาชนเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อประกอบอาชีพ และการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น จากการสถานการณ์ที่เป็นจริงของกองทุนในชุมชน พบว่ามีแหล่งทุนที่จะช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากจำนวนมาก (สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน, 2566, หน้า 2)

กรมการพัฒนาชุมชนดำเนินการส่งเสริมการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต มาตั้งแต่ พ.ศ. 2517 ริเริ่มโดยศาสตราจารย์ ดร.ยุวัฒน์ วุฒิเมธี อดีตอธิบดีกรมการพัฒนาชุมชน ได้เริ่มทดลองดำเนินการครั้งแรก เมื่อวันที่ 6 มีนาคม 2517 จำนวน 2 แห่ง คือ ตำบลขัวมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ และตำบลละงู อำเภอละงู จังหวัดสตูล กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเป็นกองทุนชุมชนที่สำคัญ โดยกรมการพัฒนาชุมชนได้ส่งเสริมให้ประชาชนมารวมตัวกันออมเงินตามศักยภาพของตนเอง เพื่อนำผลกำไรไปพัฒนาและจัดสวัสดิการให้ชุมชน โดยยึดหลักคุณธรรม 5 ประการ ได้แก่ ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจ เรียนรู้การทำงานร่วมกันในรูปแบบ “กระบวนการกลุ่ม” ใช้ “สัจจะ ออมทรัพย์” เป็นเครื่องมือในการสร้างวินัยการออมของสมาชิก (กรมการพัฒนาชุมชน, 2564, หน้า 6)

ปัจจุบันมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 31,715 กลุ่ม สมาชิกกว่า 3 ล้านคน เงินสัจจะสะสมมากกว่า 31,000 ล้านบาท ทั้งนี้ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีความเข้มแข็ง คณะกรรมการมีศักยภาพในการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอื่นๆ ที่ยังไม่เข้มแข็ง ภายใต้แนวคิด “พี่สอนน้อง เพื่อนช่วยเพื่อน” เป็น “โรงเรียนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อ

การผลิต” 8 แห่ง และปี 2566 จัดตั้ง “ศูนย์เรียนรู้กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต” 4 ศูนย์ ทั่วทุกภาค รวมถึงเป็นแกนหลักสำคัญในการขับเคลื่อน “ศูนย์จัดการกองทุนชุมชน” (ศจก.) จำนวน 1,645 แห่ง เพื่อบูรณาการกองทุนต่างๆ ในชุมชน แก้ไขปัญหาหนี้สิน ของครัวเรือน นำไปสู่การลดหนี้ ปลดหนี้แก้ปัญหาทางการเงิน ของครัวเรือนอย่างได้ผลดี (กรมการพัฒนาชุมชน, 2566)

กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานจากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอห้วยราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนให้สมาชิกประหยัดและออมเงินในรูปแบบเงินสัจจะ รวมถึงเข้าถึงแหล่งทุนเพื่อสนับสนุนในการประกอบอาชีพ และส่งเสริมให้สมาชิก มีประสบการณ์ในการบริหารและจัดทำเงินทุนด้วยตนเอง ปัจจุบันมีจำนวน 6 กลุ่ม มีสมาชิกรวม 237 คน มีคณะกรรมการบริหารมาจากคนในชุมชนโดยการคัดเลือกของสมาชิก ปัจจุบันมีเงินสัจจะสะสมรวม 1,830,210 บาท การดำเนินงานบางกลุ่มพบสภาพปัญหา การบริหารจัดการ การขาดความรู้ความเข้าใจในการดำเนินงาน และแหล่งเงินทุนไม่เพียงพอต่อความต้องการของสมาชิก (อรุณศรี ติมอนรัมย์, 2566)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำผลการศึกษามาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา กลุ่มออมทรัพย์ให้มีความเข้มแข็งเป็นแบบอย่างการปฏิบัติที่ดีสำหรับชุมชนอื่นๆ ในการนำไปปรับใช้ตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่ได้ โดยมุ่งหวังให้เกิดการพัฒนา และเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ในอนาคต

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับสภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed methods research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยการสำรวจ และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

โดยการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอยะหา จังหวัดบุรีรัมย์ โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ที่เป็นหน่วยทั้งหมดในการศึกษา จำนวน 237 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 18 มิถุนายน 2566)

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ บุคลากรของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตโดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ประธานและเลขานุการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโกแต่ละหมู่บ้าน โดยการคัดเลือกจากประสบการณ์ ความรู้และความเชี่ยวชาญ ได้จำนวน 12 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์ เพื่อสร้างเครื่องมือและปรับปรุงให้เหมาะสมกับพื้นที่ที่วิจัย จำนวน 50 ข้อ นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ตรวจสอบความสอดคล้องและความตรงเชิงเนื้อหา และประเมินค่าดัชนี ความสอดคล้องรายข้อมีค่าอยู่ระหว่าง 0.6 ถึง 1 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามชุดนี้มีคุณภาพ ในด้านความตรงของเนื้อหาในเกณฑ์ที่ยอมรับได้และทดสอบแบบสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่น ของแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นสูงสามารถใช้เก็บข้อมูลได้ และแบบสัมภาษณ์ก็ทั้งโครงสร้าง โดยผ่านการตรวจสอบ ความสอดคล้องของเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้แจกแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 237 คน จากกลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก จำนวน 6 หมู่บ้าน ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ จำนวน 237 ชุด คิดเป็น 100เปอร์เซ็นต์ และแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 12 คน โดยการจดบันทึกและบันทึกเสียงให้ครบถ้วนตามคำถามการสัมภาษณ์ และวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำไปเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบความแปรปรวนทางเดียว (One-Way ANOVA) และเชิงคุณภาพ ใช้การพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้ 1) นำข้อมูลมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้อง และนำมา จัดหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย เพื่อสะดวกต่อการวิเคราะห์ข้อมูล 2) สรุปข้อมูล จากเครื่องมือแต่ละประเภท 3) นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงตามความมุ่งหมายของการวิจัย เชิงพรรณนาหลังจากที่มีการจัดกระทำข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาตรวจสอบ ความครบถ้วนแล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์นำเสนอในรูปแบบพรรณนา และนำเนื้อหาที่ได้จากผู้ทรงคุณวุฒิมาสังเคราะห์ เพื่อปรับปรุงแก้ไของค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปการวิจัย ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามหลักการบริหารจัดการ 5 ด้าน (n = 237)

การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	ระดับการบริหารจัดการ		แปลผล
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านการวางแผน	3.64	0.40	มาก
2. ด้านการจัดองค์กร	3.90	0.41	มาก
3. ด้านการบริหารบุคลากร	3.84	0.46	มาก
4. ด้านการอำนวยความสะดวก	3.85	0.39	มาก
5. ด้านการควบคุม	3.82	0.33	มาก
รวมเฉลี่ย	3.81	0.26	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$, S.D. = 0.26) โดยเรียงค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการจัดองค์กร ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.41) ด้านการอำนวยความสะดวก ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.40) ด้านการบริหารบุคลากร ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.46) ด้านการควบคุม ($\bar{X} = 3.82$, S.D. = 0.33) และด้านการวางแผน ($\bar{X} = 3.64$, S.D. = 0.40) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอยะราช จังหวัดบุรีรัมย์ จำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์กร ด้านการบริหารบุคลากร ด้านการอำนวยความสะดวก และด้านการควบคุม

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก จำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน

แนวประเด็นการศึกษา	ความแปรปรวน	SS	Df	MS	F	Sig.	แปลผล
ด้านการวางแผน	ระหว่างกลุ่ม	0.780	5	0.156	0.996	0.421	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	36.198	231	0.157			
	รวม	36.978	236				
ด้านการจัดองค์กร	ระหว่างกลุ่ม	0.442	5	0.088	0.531	0.753	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	38.456	231	0.166			
	รวม	38.897	236				
ด้านการบริหารบุคลากร	ระหว่างกลุ่ม	0.602	5	0.120	0.567	0.725	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	49.035	231	.212			
	รวม	49.636	236				
ด้านการอำนวยการ	ระหว่างกลุ่ม	0.238	5	0.048	0.307	0.909	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	35.814	231	0.155			
	รวม	36.052	236				
ด้านการควบคุม	ระหว่างกลุ่ม	0.494	5	0.099	0.891	0.488	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	25.637	231	0.111			
	รวม	26.131	236				
รวมเฉลี่ย	ระหว่างกลุ่ม	0.409	5	0.082	1.176	0.322	ไม่แตกต่าง
	ภายในกลุ่ม	16.081	231	0.070			
	รวม	16.490	236				

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก จำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก ไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์การสัมภาษณ์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก 5 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรวางแผนการทำงานให้สอดคล้องกับ ความต้องการของสมาชิก 2) ด้านการจัดการองค์กร พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรระบุหน้าที่และอำนาจในการตัดสินใจของแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน 3) ด้านการบริหารบุคลากร พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) ด้านการอำนวยการ พบว่า คณะกรรมการกลุ่ม ออมทรัพย์เพื่อการผลิตควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ การสื่อสารที่ดี และความรับผิดชอบร่วมกัน 5) ด้านการควบคุม พบว่า คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ เพื่อการผลิตควรระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะ การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตให้มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวางแผนที่ชัดเจน โดยการกำหนดเป้าหมายและกลยุทธ์ที่เหมาะสม การจัดองค์กรมีโครงสร้างที่ชัดเจนและการจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารบุคลากรมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะและสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การอำนวยการมีการสื่อสารที่ดี มีการติดตามผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ส่วนการควบคุมมีการใช้ข้อมูลในการประเมินผลและปรับปรุงกระบวนการเพื่อให้กลุ่มดำเนินงานได้อย่างยั่งยืนและประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง) (2564, หน้า 175-176) พบว่า ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารสมัยใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยดังนี้ การควบคุม การนำ การวางแผน และการจัดองค์การตามลำดับ จำแนกตามรายด้านได้ดังนี้

1.1 ด้านการวางแผน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะการวางแผน เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การจัดทำแผนปฏิบัติการระยะยาวในการลดต้นทุนการผลิต การนำรายได้จากดอกเบียการปล่อยเงินกู้ การจัดการและวางแผนเงินทุนสำรอง สมาชิกใช้เงินกู้ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุรตดา ตาเสือ (2564, หน้า 56) พบว่า ด้านการวางแผน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตสามารถทำงานเสร็จก่อนกำหนดหรือภายในระยะเวลาที่กำหนด การวางแผนมีขั้นตอนการดำเนินงานเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนสิ้นเปลืองทรัพยากรสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญพร อิงชาติเจริญ (2565, หน้า 96) พบว่า ด้านการกำหนดเป้าหมายและการวางแผนการทำงาน โดยภาพรวม

อยู่ในระดับมาก คณะกรรมการเปิดโอกาสให้สมาชิกกลุ่มได้คัดเลือกตัวแทนเพื่อเป็นคณะกรรมการ ในการวางแผนการดำเนินงาน มีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกก่อนการตัดสินใจ ได้จัดทำแผนการนำผลกำไรของกลุ่มไปจัดสรรตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่กำหนดไว้ อย่างไรก็ตามกลุ่มออมทรัพย์ยังมีความปัญหาและอุปสรรคในการวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน อุปสรรคและโอกาสในการกำหนดปัญหาการจัดทำแผนในวางแผน ตลอดจนการแก้ไขปัญหาให้สมาชิกใช้เงินกู้ไม่ตรงวัตถุประสงค์ กลุ่มออมทรัพย์จึงมีการพัฒนาโครงการและกิจกรรมของกลุ่มอาชีพและสมาชิกทุกคน เพื่อพัฒนาให้สมาชิกสู่ระบบคนก้าวหน้า

1.2 ด้านการจัดองค์กร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการ การสรุปผลการปฏิบัติงานการประชุมของคณะกรรมการ การจัดการความร่วมมือระหว่างกลุ่มออมทรัพย์คณะกรรมการปฏิบัติหน้าที่ประสานงาน ซึ่งสอดคล้องกับภูษณิศรา สุวงศ์ (2559, หน้า 85) พบว่า ด้านการจัดองค์กร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตชุมชนบ้านโคกเมือง มีการเลือกคณะกรรมการซึ่งการได้มาของคณะกรรมการมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกกลุ่ม โดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถและความเหมาะสมเป็นสำคัญ มีการกำหนดโครงสร้างคณะกรรมการอย่างชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบและคำนึงถึงความชำนาญ เฉพาะด้าน อย่างไรก็ตามกลุ่มออมทรัพย์มีการกำหนดกระบวนการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายมีความชัดเจนและเข้าใจง่ายในการปฏิบัติงานในหน้าที่ ตลอดจนการสรุป การปฏิบัติงานทุกครั้ง แต่กลุ่มออมทรัพย์มีความจำเป็นต้องปรับปรุงในการสร้างวัฒนธรรมคุณธรรม เพื่อการเชื่อมโยงทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกองค์กรให้การดำเนินงานโครงการและกิจกรรมขององค์กรเกิดความร่วมมือที่พึ่งพาซึ่งกันและกัน ทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ซึ่งมีผลให้องค์กรได้สร้างวัฒนธรรมคุณธรรมและทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง และมีความยั่งยืนต่อไป

1.3 ด้านการบริหารบุคลากร พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะกระบวนการตรวจสอบคุณสมบัติการเข้าเป็นสมาชิก ความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของคณะกรรมการบริหาร มีการแบ่งงานให้คณะกรรมการแต่ละท่าน การดำเนินการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับ การสร้างขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานให้แก่สมาชิกทุกระดับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพินิตธรรม แก้วอ่อน (2561, หน้า 101-104) พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก การคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านเป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีคัดเลือก เป็นที่ยอมรับของประชาชนในหมู่บ้าน มีความรู้ความสามารถเหมาะสมในการดำเนินงาน กลุ่มออมทรัพย์ที่เข้มแข็งต้องมีบุคลากร ที่มีคุณภาพการพัฒนาโดยการอบรม ปฏิบัติศึกษาดูงาน อย่างสม่ำเสมอ ทำให้เกิดวัฒนธรรมคุณธรรม 5 ประการ ขององค์การและสอดคล้องกับผลงานวิจัยบุษรินทร์ จิรัฐนากุล (2562, หน้า 104) พบว่า ด้านคณะกรรมการบริหารงาน สมาชิกมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบางหักในภาพรวมอยู่ในระดับดีมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้ออยู่ในระดับดีมากที่สุดทั้งหมด ได้แก่ คณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์มีความตั้งใจในการทำงานและเสียสละอย่างเต็มที่ มีกิริยา มารยาท และมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีการพัฒนาความรู้

ความสามารถอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามกลุ่มออมทรัพย์มีการคัดเลือกสมาชิกได้ตรงตามความสามารถ แต่ละฝ่ายในการปฏิบัติงานและเหมาะสม สมาชิกมีความพึงพอใจด้วยความพึงพอใจ แต่กลุ่มออมทรัพย์มีความจำเป็นต้องปรับปรุงคุณภาพของสมาชิกให้มีคุณธรรม 5 ประการ ตลอดจนสมาชิกที่ขาดความรู้ในการปฏิบัติงานและขาดขวัญ และกำลังใจในการดำเนินงาน จึงต้องมีการพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนที่มีคุณภาพปรับตัวเป็นเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคม

1.4 ด้านการอำนวยการ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะสมาชิกได้รับข่าวสารผลการดำเนินงาน การสนับสนุนและส่งเสริมงานด้านอาชีพ ภาระเบียบ ข้อบังคับ ในการแก้ปัญหา การเปิดโอกาสให้สมาชิกได้แก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดจากพฤติกรรมปัญหา การชำระหนี้อย่างสม่ำเสมอ การขอรับคำแนะนำและการสนับสนุนด้านต่างๆ การให้ความช่วยเหลือฉุกเฉินแก่สมาชิก การส่งเสริมการติดต่อสื่อสารและประสานงาน ทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระเหมวรารักษ์ ญาณสีโล (แก้วกำพล) (2562, หน้า 105) พบว่า ด้านการอำนวยการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของท่านมีการช่วยเหลือในยามฉุกเฉินให้กับสมาชิกในเวลาจำเป็นเร่งด่วน รองลงมาคือกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ของท่านมีการให้โอกาสกับสมาชิกในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ได้เริ่มต้นใหม่ มีการส่งเสริมอาชีพ ให้ความรู้กับสมาชิกในกลุ่มสัจจะออมทรัพย์อยู่เสมอ อยู่ระดับค่าเฉลี่ยต่ำ อย่างไรก็ตามกลุ่มออมทรัพย์มีความจำเป็นต้องปรับปรุงการรับคำแนะนำและสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น งบประมาณ เทคโนโลยี การฝึกอบรม เป็นต้น ประสิทธิภาพการช่วยเหลือฉุกเฉินแก่สมาชิก และการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งจะทำให้องค์กรพัฒนาและมีการพัฒนาเศรษฐกิจแบบพึ่งพา

1.5 ด้านการควบคุม พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เพราะคณะกรรมการบริหารมีการรายงานข้อมูลให้องค์กรที่เกี่ยวข้องและสมาชิกกลุ่มทราบ มีการพัฒนาระบบการทำงานของคณะกรรมการจัดระบบการทำงานเป็นระบบ การดำเนินการตามหลักเกณฑ์ในการอนุมัติเงินกู้แก่สมาชิก การดำเนินการตามมาตรการการติดตามหนี้ของสมาชิกที่ค้างชำระ คณะกรรมการฝ่ายตรวจสอบปฏิบัติหน้าที่ตรวจสอบตามระเบียบของกลุ่มออมทรัพย์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภูษณิศ สว่างศ์ (2559, หน้า 71-72) พบว่า ด้านการควบคุม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก กลุ่มมีระบบการควบคุมและตรวจสอบสถานะทางการเงิน และผลประกอบการอย่างสม่ำเสมอมีค่าเฉลี่ยสูงสุด กลุ่มมีกระบวนการควบคุมติดตามประเมินผลการดำเนินงานในด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ สามารถนำผลจากการติดตามประเมินผลไปปรับปรุงและพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของวีระชัย โชคลาภานันต์ (2559, หน้า 218) การติดตามกำกับ พบว่า ระดับการบริหารจัดการของคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ ด้านการติดตามกำกับโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายประเด็นอยู่ในระดับมากทุกประเด็น ได้แก่ 1) การกำหนดแผนการติดตาม 2) การตรวจสอบกระบวนการปฏิบัติ 3) การเทียบวัดเป้าหมาย ทั้งนี้กลุ่มออมทรัพย์ได้จัดทำรายงานข้อมูลให้ทุกภาคส่วนทราบทั้งภายในและภายนอกองค์กร ให้มีระบบการติดตามตรวจสอบการ

ดำเนินการ มีความทันสมัย มีประสิทธิภาพ และให้สมาชิกที่ประสบปัญหา ในด้านต่างๆมีความจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขและปรับปรุงการดำเนินการอย่างเร่งด่วนได้อย่างต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโกจำแนกตามแต่ละหมู่บ้าน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เป็นเพราะแต่ละกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีคุณลักษณะประชากรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาอยู่ในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้มีภูมิลำนาบริบทเชิงพื้นที่ไม่ได้มีความแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญพร อิงชาติเจริญ (2565) พบว่า สมาชิกกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีเพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ และระยะเวลาอยู่ในกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ที่แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสระยายชี ไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลบ้านตะโก จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 12 คน ผู้วิจัยสรุปบทสัมภาษณ์ เป็นแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำแนกตามรายด้านได้ดังนี้ 1) ด้านการวางแผน มีการวางแผนให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกเพื่อการลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต รวมทั้งมีการจัดทำแผนและวางแผนปฏิบัติ เงินกู้ และเงินทุนสำรอง ให้สมาชิกภายในกลุ่มออมทรัพย์ใช้ตรงตามวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ 2) ด้านการจัดองค์กร มีการระบุหน้าที่และอำนาจในการตัดสินใจของแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจนในการคัดเลือกบุคคลเข้าปฏิบัติงาน รวมทั้งการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์กรให้มีการเชื่อมโยงคณะกรรมการกับสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ให้ความสะดวก รวดเร็ว มีความเหมาะสม และชัดเจนเป็นการเพิ่มศักยภาพการจัดองค์กรให้สูงขึ้น 3) ด้านการบริหารบุคลากร มีการกระตุ้นให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ รวมทั้งมีการพัฒนาเสริมสร้างคุณธรรม 5 ประการ ความสามารถในการปฏิบัติงานตามความสามารถด้วยความพึงพอใจ ให้เป็นลักษณะบุคลากรในกลุ่มออมทรัพย์ 4) ด้านการอำนวยการ มีการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมความร่วมมือ การสื่อสารที่ดีและความรับผิดชอบร่วมกัน รวมทั้งการจัดทำกฎระเบียบ ข้อบังคับในการแก้ปัญหาตรงความต้องการของสมาชิกภายในกลุ่มออมทรัพย์ และ 5) ด้านการควบคุมมีการระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน รวมทั้งการติดตาม การตรวจสอบ การรายงาน การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์ อย่างเคร่งครัดและรวดเร็ว

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของกลุ่มให้ชัดเจน รวมทั้งตั้งเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวที่สามารถวัดผลได้ เพื่อให้กลุ่มออมทรัพย์มีทิศทางและเป้าหมายที่เป็นรูปธรรม

1.2 ควรจัดทำแผนการฝึกอบรมที่สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มและทักษะที่ขาดหายไป เพื่อเสริมสร้างความสามารถและความรู้ของสมาชิก

1.3 ควรระบุและประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำเนินงาน พร้อมทั้งวางแผนการจัดการความเสี่ยงเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้น

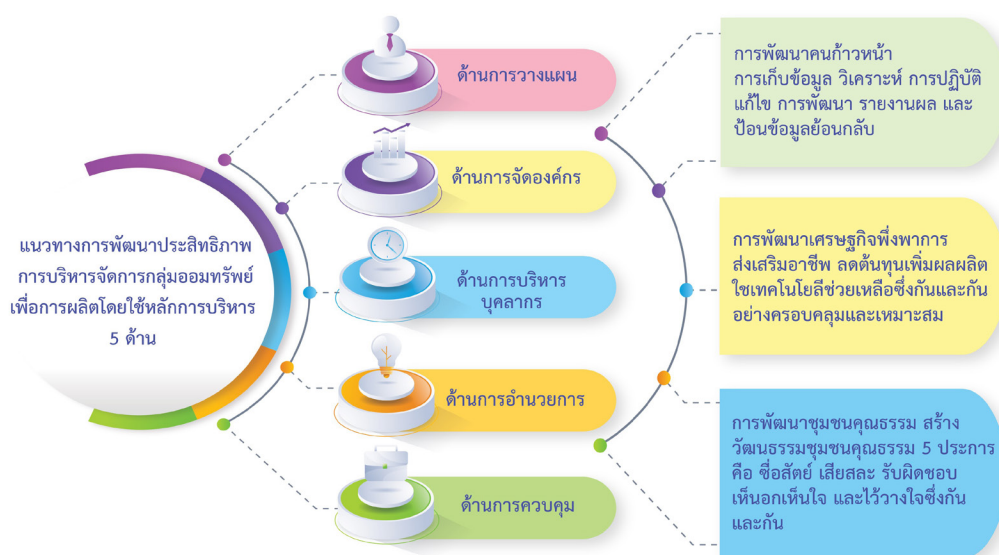
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายการศึกษาผลการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์ไปยังพื้นที่อื่นๆ หรือกลุ่มออมทรัพย์ที่มีลักษณะต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบและหาปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการ

2.2 ควรวิเคราะห์ผลกระทบที่กลุ่มออมทรัพย์มีต่อสมาชิกและชุมชนในด้านสังคม และเศรษฐกิจ เพื่อเข้าใจผลประโยชน์และข้อจำกัดในการดำเนินงาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ ได้ดังนี้ แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต โดยใช้หลักการบริหาร 5 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคลากร การอำนวยความสะดวก และการควบคุม และกำหนดเป็นแนวทาง 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การพัฒนาคนก้าวหน้า เก็บข้อมูล วิเคราะห์ ปฏิบัติ แก้ไข พัฒนา รายงานผล ป้อนข้อมูลย้อนกลับ 2) การพัฒนาเศรษฐกิจพึ่งพา การส่งเสริมอาชีพ ลดต้นทุนเพิ่มผลผลิต ใช้เทคโนโลยีช่วยเหลือซึ่งกันและกันครอบคลุมและเหมาะสม 3) การพัฒนาชุมชนคุณธรรมสร้างวัฒนธรรมชุมชนคุณธรรม 5 ประการ ซื่อสัตย์ เสียสละ รับผิดชอบ เห็นอกเห็นใจ และไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการพัฒนาชุมชน. (2564). ยุทธศาสตร์การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ปี พ.ศ. 2565-2568. กรุงเทพฯ: บริษัท บีทีเอส เพลส จำกัด.
- กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). มหกรรมการออม 50 ปี ชุมชนขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก พัฒนาอาชีพ สร้างภูมิคุ้มกัน ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน. เข้าถึงได้จาก <https://www.cdd.go.th/content/670307-1>
- บุญยพร อิงชาติเจริญ. (2565). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสระยายชี ตำบลเนินปอ อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.
- บุษรินทร์ จิรัฐธนากุล. (2562). ความคิดเห็นของสมาชิกต่อการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบางหัก อำเภอพานทอง จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พระมหาวิเศษ กนตธมโม (มั่งคั่ง). (2564). พุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลเมืองในจังหวัดชลบุรี. (ดุสิตนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเหมวรารักษ์ ญาณสีโล (แก้ว กำพล). (2562). การบริหารจัดการกลุ่มลัทธิจะออมทรัพย์ตามหลักธรรมาภิบาลในเขตตำบลไผ่ขวาง อำเภอเมืองพิจิตร จังหวัดพิจิตร. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พิมพ์พรณ แก้วอ่อน. (2561). ประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านในเขต ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ลำปาง: มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง.
- ภูษณิศ สุธงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตชุมชนบ้านโคกเมือง ตำบลจระเข้มาก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- วีระชัย โชคลาภานันต์. (2559). ตัวแบบการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่มีประสิทธิผล: กรณีศึกษากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจังหวัดอุดรธานี. (ดุสิตนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์.
- สำนักพัฒนาทุนและองค์การการเงินชุมชน กรมการพัฒนาชุมชน. (2566). คู่มือแนวทางการดำเนินงานศูนย์จัดการกองทุนชุมชน ปีงบประมาณ 2566. กรุงเทพฯ: บริษัท ดีเอสที จำกัด.

- สุรัตดา ตาเสื่อ. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลหัวปลวก อำเภอสายบุรี จังหวัดสระบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.
- อรุณศรี ติมอนรัมย์. (2566). รายงานการประชุมกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านตะโก. บุรีรัมย์: กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ตำบลบ้านตะโก อำเภอห้วยราช จังหวัดบุรีรัมย์.

สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชน
ของสำนักทะเบียน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์*

The Reality and Expectations Regarding Public Services Provided
by the Registration Office, Nong Hong District, Buriram Province

สุพัตรา อุบัติ, สถาพร วิชัยรัมย์ และธัญญรัตน์ พุทธิพงษ์ชัยชาญ
Supatra Aubut, Sathaporn Wichairam and Thanyarat Phutthiphongchaicharm
มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Buriram Rajabhat University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: 660426070015@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน 2) เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชากรผู้มีชื่อในทะเบียนราษฎร อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 380 คน ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วย แบบสอบถาม มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.30) ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.42) รองลงมาคือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.45) และด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.37) สภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.26) ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.37) รองลงมาคือ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.30) และด้านความ

เข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.30)

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชน โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. แนวทางการพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน ได้แก่ ควรมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการใช้บริการของประชาชนและยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: สภาพจริง; สภาพที่คาดหวัง; การให้บริการประชาชน

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the reality and expected conditions of public services provided by the Registrar Office, 2) compare the reality and expected conditions in providing public services, and 3) explore approaches for improving public services at the Registrar Office. This quantitative research used a sample of 380 registered residents of Nong Hong District, Buriram Province, selected through simple random sampling. Data was collected using a questionnaire with a reliability score of 0.91. Data analysis included percentage, mean, standard deviation, and t-test analysis.

The research findings were as follows:

1. The reality and expectations regarding for the public service of the Registry Office are at a high level ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.30) Reliability and Trust There is a maximum average. ($\bar{X} = 4.31$, S.D. = 0.42) The next is The concreteness of the service ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.45) and the response to the service recipient ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.37) The overall expectation of public service is very high ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.26) Reliability and Trust There is a maximum average. ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.37) The next is The concreteness of the service ($\bar{X} = 4.53$, SD. = 0.30) and the understanding and empathy of the service recipient ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.30).

2. The results of the comparison of the reality and expectations regarding for public service were statistically significantly different at the level of 0.05.

3. The guidelines for the development of public services of the Registry Office include that there should be a sufficient number of staff for the number of people who

come to use the service to meet the needs of the public and improve the efficiency and effectiveness of public services.

Keywords: The Reality; Expectations Regarding; Public Service

1. บทนำ

การจัดการบริการประชาชนเป็นภารกิจหลักของภาครัฐ รัฐมีหน้าที่ดูแลและบริหารจัดการให้ประชาชนอยู่ดีกินดี มีความสงบสุข ภาครัฐได้รับการสนับสนุนภาษีจากประชาชน ดังนั้นประชาชนจึงมีสิทธิที่จะคาดหวังคุณภาพการให้บริการที่ดีจากภาครัฐ หากการบริการของภาครัฐไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จะก่อให้เกิดความไม่พึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของภาครัฐ ประกอบกับสถานการณ์ในโลกยุคปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอยู่ตลอดเวลาทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว และความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องปรับตัวการให้บริการประชาชนที่ทันสมัย เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการอย่างถูกต้องรวดเร็ว การบริการประชาชนแบบเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One Stop Service) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส อำนวยความสะดวกในการปฏิบัติราชการและการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น และเป็นการลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ เนื่องจากมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน มีการตรวจสอบรายการเอกสาร (Check List) ที่จะต้องใช้ดำเนินการที่ชัดเจน ส่งผลให้ประชาชนไม่ต้องเดินทางกลับไปเตรียมเอกสารเพิ่มเติม อันเป็นการสิ้นเปลืองเสียเวลา และเป็นการเสียประโยชน์ในการทำธุรกรรม อีกทั้งยังช่วยจัดช่องว่างที่เอื้อต่อการทุจริตอีกด้วย (พัฒนสิน สำเร็จรัมย์ และคณะ, 2562, หน้า 370-382)

สำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นหน่วยงานราชการที่จะต้องพัฒนาคุณภาพการให้บริการที่ดี มีระบบการบริหารจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้มาขอรับบริการเพียงพอและเหมาะสม เจ้าหน้าที่จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถ ความเข้าใจ และปฏิบัติงานตามระเบียบกฎหมายของกรมการปกครอง รวมถึงกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด โดยต้องคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของงานว่าดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว มีความถูกต้อง เสมอภาคและมีการพัฒนาให้ก้าวหน้าตรงตามความต้องการของประชาชน โดยการให้บริการเป็นหัวใจสำคัญในการปฏิบัติงาน หากประสบปัญหาการให้บริการล่าช้า หรือประชาชนไม่ได้รับความสะดวกอย่างที่คาดหวัง อาจทำให้ประชาชนเกิดความไม่พอใจ การปรับบทบาทภารกิจปรับกระบวนการทำงานให้ทันสมัย การนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ การปรับเปลี่ยนระเบียบกฎหมายใหม่ๆ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานจะต้องศึกษาเรียนรู้ระเบียบกฎหมายใหม่ๆ อยู่เสมอเพื่อพัฒนาหน่วยงาน

ให้มีคุณภาพ ให้บริการอย่างมีประสิทธิภาพ อำนาจความสะดวกตอบสนองความต้องการของประชาชน จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาการให้บริการ ความรวดเร็วในการให้บริการ ความถูกต้องและเสมอภาคต่อการให้บริการประชาชน จึงมีความสนใจที่จะศึกษา สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนนโยบายตามภารกิจ พัฒนาปรับปรุง เปลี่ยนแปลงแนวคิด รูปแบบ บทบาทที่เหมาะสมในการให้บริการของสำนักงานทะเบียน เพื่อให้การบริการ อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นและเป็นที่ยอมรับ สนองตอบต่อความต้องการของประชาชนผู้มา รับบริการอย่างแท้จริง

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการให้บริการประชาชนของสำนัก ทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวนประชากรผู้ที่มีชื่อในทะเบียนราษฎร อำเภอหนอง หงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 33,108 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตามตารางสำเร็จรูปของเครจซี่และ มอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 380 คน จากนั้นทำการสุ่มกระจาย ตามลำดับต่างๆ ตามสัดส่วนโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random)
2. เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ได้รวบรวมจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยปรับปรุงข้อคำถามให้เหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษาโดย แบบสอบถามแบ่งเป็น ส่วนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถามมีลักษณะแบบตรวจ สอบรายการ (Check List) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ ประเภทการรับบริการ ส่วนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชน ของสำนักงานทะเบียน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านความ น่าเชื่อถือในการบริการ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ด้านให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และด้านความ

เห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended-Form) เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะความคิดเห็นเพิ่มเติม นอกจากนี้ที่กล่าวมาเกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังในการให้บริการประชาชน

3. การสร้างแบบสอบถามและการหาคุณภาพของเครื่องมือ ดังนี้ 1) ศึกษาค้นคว้าเอกสารวิชาการ ตำรางานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม 2) นำแบบสอบถามฉบับร่างเสนออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขในด้านความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งด้านความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ด้านรูปแบบ (Format) และ ภาษา (Wording) ที่ใช้ 3) นำแบบสอบถามกลับไปปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ 4) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชาชนที่มาใช้บริการสำนักทะเบียนอำเภอхани จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คนเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สัมประสิทธิ์อัลฟา (Coefficient of Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 ขึ้นไป 5) จัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล 6) การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิจัย การวิเคราะห์ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลและใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้วยการทดสอบค่าที (t-test dependent)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 51.84 และหญิง จำนวน 183 คน คิดเป็นร้อยละ 48.16 มีอายุมากที่สุด อยู่ระหว่างอายุ 46 - 60 ปี มีจำนวน 108 คน คิดเป็นร้อยละ 24.40 มีการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวน 144 คน คิดเป็นร้อยละ 32.50 ประกอบอาชีพเกษตรกรมากที่สุด จำนวน 135 คน คิดเป็นร้อยละ 30.50 มีรายได้เฉลี่ยมากที่สุด ไม่เกิน 10,000 บาท จำนวน 273 คน คิดเป็นร้อยละ 61.60 ประเภทการรับบริการที่มากที่สุด คืองานบัตรประจำตัวประชาชน จำนวน 168 คน คิดเป็นร้อยละ 37.90

2. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน

สภาพที่เป็นจริงของการให้บริการประชาชนของ สำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ	4.25	0.45	มาก
2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ	4.31	0.42	มาก
3. ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ	4.11	0.37	มาก
4. ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ	4.18	0.53	มาก
5. ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	4.16	0.41	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.17	0.44	มาก

จากตารางที่ 1 สภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.17$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.31$) รองลงมาด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{X} = 4.25$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ($\bar{X} = 4.11$) ความคาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความคาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมและรายด้าน

สภาพที่เป็นจริงของการให้บริการประชาชนของ สำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ	4.53	0.30	มากที่สุด
2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ	4.58	0.37	มากที่สุด
3. ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ	4.42	0.41	มาก
4. ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ	4.49	0.38	มาก
5. ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	4.29	0.30	มาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.42	0.35	มาก

จากตารางที่ 2 โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ ($\bar{X} = 4.58$) รองลงมาด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ($\bar{X} = 4.53$) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยที่น้อยที่สุดคือ ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ ($\bar{X} = 4.29$)

3. การเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและที่สภาพคาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

เปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชน	สภาพที่เป็นจริง		สภาพที่คาดหวัง		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ	4.25	0.45	4.53	0.30	-11.554*
2. ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ	4.31	0.42	4.58	0.37	-18.889*
3. ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ	4.11	0.37	4.42	0.41	-14.645*
4. ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ	4.18	0.53	4.49	0.38	-16.493*
5. ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ	4.16	0.41	4.29	0.30	-7.929*
รวมค่าเฉลี่ย	4.17	0.30	4.48	0.26	-23.624*

* มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

จากตารางที่ 3 พบว่าสภาพที่เป็นจริงและที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 หมายความว่าค่าเฉลี่ยของระดับสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ สูงกว่าสภาพที่เป็นจริงของการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียน อำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ มีขั้นตอนในการให้บริการที่มีความชัดเจน มีความสะดวกรวดเร็ว มีการจัดลำดับก่อนหลังของ

ผู้มารับบริการ ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการหรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือระบบการบริการมีประสิทธิภาพในการจัดระบบการบริการที่ส่งผลให้การปฏิบัติงานมีความคล่องตัวและตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างถูกต้องรวดเร็ว และมีคุณภาพ อย่างไรก็ตามควรหาวิธีการในการลดขั้นตอนในการให้บริการ เช่น ศูนย์บริการเบ็ดเสร็จ (one stop service) ลดระดับความเป็นทางการในการให้บริการเพื่อให้ประชาชนได้เข้าถึงการให้บริการได้ง่ายขึ้น สำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการให้บริการที่ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน มีความชัดเจนและตรงความต้องการของผู้ใช้บริการทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ เป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในการให้บริการ มีใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสทำงานเป็นระบบระเบียบและถูกต้องตามขั้นตอนทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการให้บริการ สอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman, Zeithaml & Berry (1988 อ้างถึงใน รุ่งทิพย์ นิลพัท, 2561, หน้า 25) ที่อธิบายถึงกำหนดเกณฑ์วัดคุณภาพการบริการ (Determinant of Service Quality) คือ 1) ความเชื่อมั่นไว้วางใจ (Reliability) บริการที่ให้นั้นจะต้องมีความถูกต้องแม่นยำและเหมาะสมตั้งแต่ครั้งแรก รวมทั้งต้องมีความสม่ำเสมอ คือ บริการทุกครั้งต้องได้ผลเช่นเดิมทำให้ผู้ใช้บริการรู้สึกว่าคุณให้บริการพึงได้ 2) ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ (Responsiveness) ผู้ให้บริการต้องมีความพร้อมและเต็มใจที่จะให้บริการ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ทันทั่วทั้งที่ เช่น สำนักทะเบียนมีความพร้อมและเต็มใจที่จะให้บริการ มีความพร้อมที่จะจัดบริการต่างๆได้อย่างรวดเร็ว สามารถจัดบริการตามความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม มีการสื่อสารที่ดีในการชี้แจงรายละเอียดการให้บริการทุกครั้ง ทั้งในรูปของการสนทนาหรือการประชาสัมพันธ์ 3) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) ความน่าเชื่อถืออันเกิดจากความซื่อสัตย์ ความจริงใจ ความสนใจอย่างแท้จริงของผู้ให้บริการ ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญมากที่สุดของการให้บริการทางสุขภาพ และส่งผลให้มีผู้ใช้บริการมากขึ้น ความเชื่อถือของผู้มารับบริการที่มีผลต่อผู้ให้บริการนั้น อาจเกิดปัจจัยเสริมอื่นๆ เช่น ชื่อเสียงของสำนักงานทะเบียนและบุคลากร 4) ความเข้าใจและรู้จักผู้ใช้บริการ ผู้ให้บริการจะต้องมีความเข้าใจและรู้จักผู้มารับบริการ เช่น สามารถจำชื่อผู้รับบริการได้ 5) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible) เป็นสิ่งที่สามารถจับต้องได้ รวมถึงลักษณะทางกายภาพ คุณภาพของบริการจะถูกประเมินโดยการเปรียบเทียบบริการที่คาดหวังกับบริการที่ผู้ใช้บริการได้รับจริง บริการที่น่าเสนอออกมาเป็นรูปธรรมจะทำให้ผู้ใช้บริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้นๆ ได้ชัดเจน และง่ายขึ้น

นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของนุชิดา ทับศรี (2559) ที่ทำการวิจัยเรื่องระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการสำนักทะเบียนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยโดยรวมประชาชนมีความพึงพอใจการให้บริการอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ระดับความพึงพอใจของประชาชนต่อด้านสถานที่/สภาพแวดล้อมการให้บริการ และด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการอยู่ในระดับมาก และ สัทธิกร สมบูรณ์พร้อม (2563, หน้า 66-77) ศึกษาเรื่องคุณภาพการให้

บริการของสำนักทะเบียนอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม ผลการศึกษาโดยรวมคุณภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภออยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านภาพลักษณ์มีคุณภาพการให้บริการอยู่ในระดับมาก

ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ สภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีที่จอดรถ มีโต๊ะ เก้าอี้ น้ำดื่ม รถเข็น สำหรับบริการประชาชน ที่เหมาะสมเพียงพอ มีป้ายประชาสัมพันธ์แนะนำขั้นตอนอย่างชัดเจน และมีบางประเด็นที่ประชาชนมีความต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ หลายช่องทางและมีการรักษาความปลอดภัยอย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับประเด็นที่สามมิติ และชาญยุทธ หาญชนะ (2565, หน้า 128-129) ได้ทำการวิจัยเรื่องคุณภาพการให้บริการสาธารณะของที่ว่าการอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น พบว่าด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ได้แก่ มีป้ายประชาสัมพันธ์ขั้นตอนการบริการที่ชัดเจน และมีสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ที่นั่ง ห้องน้ำ ที่จอดรถ ที่เพียงพอ

ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ สภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะเจ้าหน้าที่ให้บริการอย่างเสมอภาคมีการจัดลำดับก่อนหลังในการให้บริการโดยไม่เลือกปฏิบัติพิจารณาเอกสารตามหลักเกณฑ์และระเบียบปฏิบัติที่แจ้งไว้การรักษาข้อมูลส่วนบุคคลเป็นความลับ และประชาชนบางส่วนต้องการให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บข้อมูลที่ต้องการแม่นยำ สอดคล้องกับ รุ่งทิพย์ ศรีทอง (2561, หน้า 59) ได้ทำการวิจัยการรับรู้คุณภาพของกลุ่มงานฝ่ายทะเบียนและบัตรที่ว่าการอำเภอ พบว่า ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ยึดถือกฎระเบียบข้อบังคับตามกฎหมายเป็นสำคัญ ให้ความสำคัญกับผู้มารับบริการอย่างเสมอภาค

ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ สภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่เต็มใจและความพร้อมในการให้บริการ และให้บริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใส แต่งตัวสุภาพเรียบร้อย และบางส่วนต้องการให้เจ้าหน้าที่แนะนำขั้นตอนในการให้บริการที่ดีสอดคล้องกับธีระพันธ์ สมบูรณ์ และพิรชรัฐ หมั่นดวง (2566, หน้า 76-78) ได้ทำการศึกษาเรื่องคุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอ พบว่า ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ได้แก่ ประชาชนพอใจตามวัตถุประสงค์ของการให้บริการต่างๆ

ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ สภาพที่เป็นจริงต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวังอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีการแสดงอัตราค่าธรรมเนียมต่างๆ ไว้อย่างเปิด

เผย และชัดเจน มีการแสดงตัวอย่างในการกรอกเอกสารที่เข้าใจง่าย และประชาชนคาดหวังให้เจ้าหน้าที่ให้บริการให้บริการโดยไม่เกิดข้อผิดพลาดตามมาภายหลัง สอดคล้องกับสมคิด ดวงจักร์ และชัชวาล แอร่มหล้า (2566, หน้า 10) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ได้แก่ การพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความรู้ความสามารถอย่างสม่ำเสมอ

ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ สภาพที่เป็นจริงต่อให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ อยู่ในระดับมาก และสภาพที่คาดหวัง อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะเจ้าหน้าที่ของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ มีความเต็มใจที่จะช่วยอำนวยความสะดวกและมีความกระตือรือร้นให้บริการแก่ประชาชน และประชาชนมีความต้องการให้เจ้าหน้าที่เต็มใจที่จะช่วยอำนวยความสะดวกต่อผู้มารับบริการ สอดคล้องกับสงกรานต์ กาญจนดิษฐ์ และคณะ (2565, หน้า 108 -109) ได้ทำการวิจัยเรื่องสภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลปล้องจังหวัดชุมพร ด้านการดูแลเอาใจใส่อยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีผลต่อการให้บริการ ได้แก่ รับฟังถึงปัญหา และยอมรับคำตำหนิและสำรวจกิริยาท่าทาง

2. การเปรียบเทียบสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 สอดคล้องกับ คำนาย อภิปรัชญา (2557, หน้า 57) ที่กล่าวว่าลักษณะของความคาดหวังโดยทั่วไปของผู้รับบริการ ต้องการการต้อนรับที่อบอุ่น ให้ความสนใจและความเอาใจใส่ พุดจาสุภาพไพเราะ ซึ่งจะทำให้ผู้รับบริการรู้สึกว่ามีค่าสำคัญ เป็นผลให้เขาเกิดความพอใจ จำแนกได้ 2 ประเภท คือ 1) ความคาดหวังที่บรรลุตามที่มุ่งหวังไว้ จะทำให้เกิดความประทับใจ 2) คาดหวังที่บรรลุสูงเกินกว่าที่มุ่งหวังไว้จะทำให้เกิดความปิติยินดี เป็นผลให้ผู้ใช้บริการบริการกลับมาให้บริการอีกและองค์กรย่อมจะประสบความสำเร็จและก้าวหน้า

3. แนวทางการพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักงานทะเบียน ได้แก่ ควรมีจำนวนเจ้าหน้าที่ที่เพียงพอต่อจำนวนประชาชนที่มาใช้บริการ เพื่อตอบสนองความต้องการใช้บริการของประชาชนและยกระดับประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการให้บริการประชาชนมากยิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

การให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ควรยึดหลักการปฏิบัติ ดังนี้

1.1 ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ ควรมีการรักษามาตรฐานและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ในการให้บริการที่เสมอภาคให้บริการโดยไม่เลือกปฏิบัติ

1.2 ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ ควรมีการปลูกฝังอบรมเจ้าหน้าที่และบุคลากรให้ปฏิบัติงานด้านบริการอย่างเท่าเทียมทั่วถึง และเจ้าหน้าที่สามารถบริการประชาชนแทนกันได้หากเจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งติดภารกิจ

1.3 ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ ควรจัดให้มีการอบรมเจ้าหน้าที่ ในด้านคุณลักษณะของการเป็นผู้ให้บริการที่ดี เจ้าหน้าที่ควรมีทัศนคติที่ดีต่อผู้มารับบริการ พร้อมทั้งจะนำคำติชมไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อเพิ่มระดับคุณภาพของการบริการของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์มากยิ่งขึ้น สำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ ต้องพัฒนาการให้บริการประชาชน ด้านความเชื่อถือไว้วางใจ ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ และด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ เนื่องจากการให้บริการทั้ง 3 ด้าน ยังได้รับการพัฒนาที่น้อยเมื่อเปรียบเทียบกับการพัฒนาด้านอื่น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัญหาการตอบสนองต่อผู้รับบริการของของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์

2.2 ควรศึกษาสภาพที่เป็นจริงและสภาพที่คาดหวังต่อการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปปรับปรุงพัฒนาคุณภาพของการบริการประชาชนของสำนักทะเบียนอำเภอหนองหงส์ จังหวัดบุรีรัมย์ต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยพบว่า การพัฒนาการให้บริการประชาชนของสำนักทะเบียน ประกอบด้านการพัฒนา 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านรูปธรรมของการบริการ 2) ด้านความน่าเชื่อถือไว้วางใจ 3) ด้านการตอบสนองต่อผู้รับบริการ 4) ด้านการให้ความมั่นใจต่อผู้รับบริการ และ 5) ด้านความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้รับบริการ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- คำนาย อภิปรัชญาสกุล. (2557). *การบริการลูกค้า*. กรุงเทพฯ: โฟกัสมีเดียแอนด์พับลิชชิง.
- ธีระพันธ์ สมบูรณ์ และพิรัชรัฐ หมั่นด้วง. (2566). คุณภาพการให้บริการของศูนย์ดำรงธรรมอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี. *วารสารปารมิตา ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 5(1), 69-81.
- นุชิดา ทับศรี. (2559). ความพึงพอใจของประชาชนต่อการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ปณณทัต สามิบัติ และชาญยุทธ หาญชนะ. (2565). คุณภาพการให้บริการสาธารณะของที่ว่าการอำเภออุบลรัตน์ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารพุทธมอค์*, 7(1), 120-132.
- พัฒนสิน สำเร็จรัมย์ และคณะ. (2562). ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานศูนย์บริการจุดเดียวเบ็ดเสร็จของเทศบาลตำบลในจังหวัดนครราชสีมา. *การประชุมวิชาการระดับชาติ วิทยาลัยนครราชสีมา ครั้งที่ 6 เรื่องสังคมผู้สูงวัย: โอกาสและความท้าทายของอุดมศึกษา*, 30 มีนาคม 2562 (หน้า 370-382). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา.

- รุ่งทิพย์ นิลพัท. (2561). *คุณภาพให้บริการและความพึงพอใจที่มีความสัมพันธ์กับการกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้รับบริการโรงพยาบาลเปาโลรังสิต*. (ค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- รุ่งทิพย์ ศรีทอง. (2561). *ศึกษาคุณภาพการให้บริการของกลุ่มงานฝ่ายทะเบียนและบัตรที่ว่าการอำเภอ สัตหีบ จังหวัดชลบุรี*. (งานนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สงกรานต์ กาญจนดิษฐ์, โสภ มุขมณเฑียร และวันเพ็ญ จันทรงค์. (2565). สภาพการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลรับร่อ จังหวัดชุมพร. *วารสารวิชาการนอร์ทเทิร์น*, 9(1), 102-111.
- สมคิด ดวงจักร์ และชัชวาล แอร่มหล้า. (2566). แนวทางการพัฒนาคุณภาพให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 11(2), 1-11.
- สิทธิกร สมบูรณ์พร้อม. (2563). *คุณภาพการให้บริการของสำนักทะเบียนอำเภอศรีสงคราม จังหวัดนครพนม*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Krejcie, R. & Morgen, D. (1970). Determining sample sizes for research activities. *Education and Psychological Measurement*, 30, 607-610.

ปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น:
ศึกษาเฉพาะกรณีบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภowanรนิวาส
จังหวัดสกลนคร*

Factors Influencing Voter Behavior in the Election of the Mayor
and Members of the Local Administrative Organization: A Case
Study of Inthaplang Subdistrict Administration, Wanon Niwat
District, Sakon Nakhon Province

ปัญญา แสงโยธา, ปัญญา คล้ายเดช และไพฑูรย์ มาเมือง
Panya Saengyotha, Panya Klaydesh and Phaitoon Mamuang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: riangdow@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) เสนอแนวการประยุกต์หลักการบริหารนิยธรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้ง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 358 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 9 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์การทดสอบค่าที (t-test) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านคุณสมบัติของตัวผู้สมัคร ด้านนโยบาย

*ได้รับบทความ: 1 กรกฎาคม 2567; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 23 ธันวาคม 2567
Received: July 1, 2024; Revised: December 21, 2024; Accepted: December 23, 2024

ด้านสื่อบุคคลที่มีอิทธิพล และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง

2. เปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนก เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3. แนวการประยุกต์หลักอภินิหารธรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้ง คือ 1) ด้านการประชุมกันเนื่องนิมิต เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการระดมความคิด 2) ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม เป็นการฝึกวินัยและขันติธรรมให้มีความอดทนและรับผิดชอบต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย 3) ด้านการไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ 4) ด้านการเคารพเชื่อฟังผู้บังคับบัญชา เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ 5) ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี 6) ด้านการส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม 7) ด้านการอารักขา คุ้มครอง ปกป้อง อันชอบธรรม มีความปลอดภัยและเสรีภาพในการปฏิบัติหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตย

คำสำคัญ: ปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้ง; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น; หลักอภินิหารธรรม

Abstract

This research aims to 1) study the factors influencing the behavior of voting for the mayor and local council members, 2) compare the factors influencing voting behavior for the mayor and local council members based on personal factors, and 3) propose ways to apply the principles of Apiratanism to develop voting behavior. This is a mixed-methods research study. The sample consists of 358 eligible voters aged 18 years and older, and 9 key informants. The research instruments include a questionnaire and in-depth interviews. Statistical analysis methods include percentage, mean, standard deviation, hypothesis testing through t-test, and qualitative analysis using descriptive interpretation.

The research findings are as follows:

1. The factors influencing voting behavior for the mayor and local council members overall are at a moderate level. The ranking of mean scores from highest to lowest is: qualifications of candidates, policies, influential individuals, and election campaign efforts.
2. When comparing factors influencing voting behavior based on gender, age, education, and occupation, the results showed significant statistical differences at the 0.05 level.

3. The application of Apiratanism principles to develop voting behavior includes: 1) Regular meetings to allow public participation in brainstorming, 2) Collective meeting readiness to cultivate discipline and patience, 3) No arbitrary amendments or dismissals of resolutions, 4) Respecting the authority of leaders to ensure organizational efficiency, 5) Honoring and protecting women's rights, 6) Promoting and preserving good cultural traditions, and 7) Ensuring protection and safety in carrying out duties based on democratic principles.

Keywords: Election Behavioral Factors; Local government organizations; Principles of Aparihaniyadhamma

1. บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่น คือรากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกว่ามีส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบและหวงแหนต่อ ปะโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย การปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถแบ่งออกเป็นสองด้าน คือ ด้านการเมืองการปกครอง และการบริหาร กล่าวคือในด้านการเมืองการปกครองนั้นเป็นการ ปูพื้นฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย และเรียนรู้การปกครองตนเอง ส่วนด้านการบริหารนั้น เป็นการแบ่งเบาภาระรัฐบาลและประชาชนในท้องถิ่นได้หาทางสนองแก้ปัญหาด้วยตนเองด้วย กลไกการบริหารต่างๆ ทั้งในแง่ของการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ และการจัดการ (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2518, หน้า 42) การกระจายอำนาจการปกครองให้คนในท้องถิ่นมีอิสระในการปกครองตนเอง การบริหาร ท้องถิ่นมีงบประมาณของตนเอง มีเจ้าหน้าที่ของตนเอง และมีฐานะเป็นนิติบุคคล รูปแบบการ ปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยในนั้นปัจจุบันมี 2 รูปแบบด้วยกัน คือรูปแบบที่ 1 การปกครองท้องถิ่นทั่วไป รูปแบบที่ 2 การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ ซึ่งมีฐานะเป็นทบวงการเมือง และนิติบุคคล โดยในประเทศไทยมีอยู่ 2 แห่ง คือ (1) กรุงเทพมหานคร มีโครงสร้างบริหาร คือ ผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร สภากรุงเทพมหานคร และสภาเขต (2) เมืองพัทยา มีโครงสร้างบริหาร คือ สภาเมืองพัทยา การกระจายอำนาจสามารถตอบสนองความต้องการของ ประชาชนในท้องถิ่นและเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองตนเองให้มากที่สุด (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539, หน้า 31)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 252 กำหนดไว้ว่า ผู้บริหารท้องถิ่นให้มาจากการเลือกตั้งหรือมาจากความเห็นชอบของสภาท้องถิ่นหรือในกรณี องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบ

พิเศษ จะให้มาโดยวิธีอื่นก็ได้ แต่ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วม ของประชาชนด้วย ทั้งนี้ ตามที่กฎหมายบัญญัติ คุณสมบัติของผู้มีสิทธิเลือกตั้งและผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง และหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้ง สมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ ซึ่งต้องคำนึงถึงเจตนารมณ์ ในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตตามแนวทางที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญด้วย มาตรา 253 ในการดำเนินงาน ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สภาท้องถิ่น (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2560, หน้า 75) การเลือกตั้ง จึงถือเป็นกิจกรรมสำคัญในกระบวนการทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเป็นที่มา ของความชอบธรรมในการปกครองและเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารที่ตนเองเลือก การเลือกตั้งจึงกลายเป็นหัวใจสำคัญที่ ต้องจัดให้มี ขึ้นในทุกระดับการปกครองของประเทศไทย ด้วยเหตุนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ปีพุทธศักราช 2550 จึงได้ กำหนดให้การเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของคนไทยทุกคนที่ต้องไปใช้สิทธิลงคะแนน ในการเลือกผู้แทนเข้าไปทำหน้าที่ ปกครองผลประโยชน์และดูแลทุกข์สุขของประชาชน แต่ด้วยสภาพ การณ์ที่ผ่านมาประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อการเลือกตั้งตามรูปแบบการปกครองส่วน ต่างๆ ของไทย ประชาชน จึงไม่ให้ความสนใจและ ขาดการรักษาสิทธิในการเลือกตั้งประกอบกับความเบื่อ หน่ายทางการเมือง ความถึในการจัดการเลือกตั้งบ่อยครั้ง ความคิดเห็นที่แตกแยกในการปกครองระบอบ ประชาธิปไตยทั้งในระดับประเทศและระดับการปกครองท้องถิ่น (บุญเลิศ ช้างใหญ่, 2545, หน้า 12) องค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งได้รับการจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วน ตำบล พ.ศ.2537 โดยมีเหตุผลในการจัดตั้งเนื่องจากสภาตำบล ซึ่งจัดตั้งขึ้นตามประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ทำให้การบริหารงานไม่สามารถ ดำเนินไปได้อย่างมี ประสิทธิภาพ ขาดความคล่องตัวในการบริหารงานจึงได้ปรับปรุงฐานะของสภาตำบล และการบริหารงานของสภา ตำบลเสียใหม่ ให้สามารถรองรับการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งให้มีการยกฐานะสภาตำบล ซึ่งมีรายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (กรมการปกครอง, 2547, หน้า 48)

การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง เมื่อวันที่ 28 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ.2564 มีผู้ลงสมัครนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง จำนวน 2 คน คือ นายบริสุทธิ์ สังขাত্রี และนายอัมพร สารโกคา และมีผู้ลงสมัครเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น ทั้งหมด 9 เขตการเลือกตั้ง รวมจำนวนทั้งสิ้น 17 คน ผลการเลือกตั้งของประชาชนจำนวน 9 หมู่บ้าน จากประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวนทั้งสิ้น 3,395 คน ผลปรากฏว่า นายบริสุทธิ์ สังขাত্রี ได้รับการเลือกตั้งให้ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง และมีสมาชิกสภาท้องถิ่น จำนวน 9 คน จากเขตเลือกตั้ง 9 เขต ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ได้กำหนดใน มาตรา 254 ว่าประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีสิทธิเข้าชื่อกัน เพื่อเสนอข้อบัญญัติ

หรือเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่นได้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่กฎหมายบัญญัติ

ดังนั้นผู้วิจัยเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตการปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร และเป็นผู้ที่มีสิทธิเลือกตั้งผู้บริหารละสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจของประชาชนในการเลือกผู้บริหาร หรือนายกองค์การบริหารส่วนตำบลนี้ว่า ประชาชนใช้ปัจจัยใดในการตัดสินใจเลือกนายกองค์การบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร ผู้ลงสมัครเลือกตั้งที่ได้รับเลือก มีคุณสมบัติตรงตามที่ประชาชนได้ตัดสินใจเลือกมาหรือไม่ หรือมีเหตุปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล และจะได้นำข้อเสนอแนะที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อนำการศึกษาในครั้งนี้เป็นข้อมูลแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจมีส่วนร่วมในทางการเมืองระดับท้องถิ่น และเกิดประโยชน์แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อที่จะได้นำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน
2. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ในตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนวการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเขตตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป ในเขตตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานนิवास จังหวัดสกลนคร จำนวน 3,414 คน กำหนดหากลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมด้วยวิธีการของทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane, 1967, p. 110) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 358 คน โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติ จำนวน ร้อยละ เพื่อคำนวณปัจจัยส่วนบุคคล ใช้สถิติค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อหาปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์การปกครอง

ส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติค่าที สถิติค่าเอฟ เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล แล้วนำเสนอในรูปแบบของตารางประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ได้แก่ 1) พระสงฆ์ในพื้นที่ จำนวน 2 รูป 2) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3) ข้าราชการฝ่ายปกครอง จำนวน 2 คน 4) นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 2 คน และ 5) ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 9 รูปหรือคน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

4. สรุปผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร สามารถสรุปการวิจัยได้ดังนี้

1. ประชาชนมีความคิดเห็นต่อปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = 0.04) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านคุณสมบัติของตัวผู้สมัคร ($\bar{X} = 3.15$, S.D. = 0.15) ด้านนโยบาย ($\bar{X} = 2.81$, S.D. = 0.07) ด้านสื่อบุคคลที่มีอิทธิพล ($\bar{X} = 2.55$, S.D. = 0.07) และด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ($\bar{X} = 2.52$, S.D. = 0.07) ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร ตามความคิดเห็นของประชาชน พบว่าประชาชนที่มี เพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชน ในเขตตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร 1) ด้านการประชุมกันเนื่องนิตย์ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสทำงานร่วมกันในการระดมความคิดระดมสมองช่วยกันคิดและทำ

ลำพังรัฐย่อมไม่สามารถรู้ทุกๆ ปัญหาหรือแก้ไขได้ทุกปัญหา การสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการประชุมนั้น แล้วสรุปเป็นแนวคิดและองค์ความรู้มาเป็นนโยบายในการพัฒนาให้การเลือกตั้งนั้นมีความบริสุทธิ์และเที่ยงธรรมสืบไป และทำให้การสื่อสารระหว่างรัฐ นักการเมืองท้องถิ่น และบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนได้เข้าใจตรงกัน สามารถทำให้การดำเนินงานและการแก้ปัญหาต่างๆ ง่ายและตรงประเด็นมากขึ้น 2) ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม การที่ทำข้อตกลงร่วมกันว่าจะประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามระยะเวลาที่กำหนดเพื่อความเรียบร้อยดีงามขององค์กร เป็นการฝึกวินัยและขันติธรรม ให้มีความอดทนและรับผิดชอบต่อการงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้เกิดการสื่อสารที่ตรงประเด็นและเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในองค์กร 3) ด้านการไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ คือ การรักษาของเก่า ไม่เอาของใหม่ เพราะบางอย่างถึงจะเป็นของใหม่ก็อาจจะดีเสมอไปในทุกเรื่อง หากทุกคนอยากจะบัญญัติหรือล้มเลิกอะไรตามใจตนโลกนี้คงวุ่นวายน่าดูถ้าไม่อยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงธรรม การจะยกเลิก ล้มเลิกข้อบัญญัตินั้นๆ ควรได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรง อย่างมีมติเป็นเอกฉันท์ ไม่ควรทำสิ่งใดโดยคิดเอาเองเพียงคนเดียว หรือเพียงแค่หมู่คณะใดคณะหนึ่ง 4) ด้านการเคารพเชื้อฟังผู้บังคับบัญชา คือ ทุกคนฟังตระหนักและให้ความสำคัญที่ทุกองค์กรต้องมีผู้บังคับบัญชาในสายงานต่างๆ เพื่อให้องค์กรของตนเองเป็นไปตามวัตถุประสงค์ 5) ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี เป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนในสังคมเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในทางสังคมหรือในทุกๆ ด้าน ทุกหน่วยงาน ตามที่สตรีเหล่านั้นมีความสามารถโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ 6) ด้านการส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม คือ รักษาวัฒนธรรมที่ดีของการเลือกตั้ง ให้การเลือกตั้งนั้น ตั้งอยู่ในความโปร่งใสตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาล ร่วมรักษาวรรณธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมระบบการเมืองเชิงสร้างสรรค์ให้คงอยู่ในสังคมต่อไป 7) ด้านการอารักขา คุ้มครอง ปกป้อง อันชอบธรรม เป็นสิ่งที่รัฐควรให้ความสำคัญในการปกป้องดูแลพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมตามที่กรอบกฎหมายกำหนดและบำรุงด้วยปัจจัยสี่ สนับสนุนส่งเสริมให้คนดีมีที่ยืนในสังคม และส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตสืบไป

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีบริหารส่วนตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร สามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ความคิดเห็นต่อปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเฉพาะกรณีตำบลอินทร์แปลง อำเภอวานรนิวาส จังหวัดสกลนคร พบว่า ความคิดเห็นต่อปัจจัยพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

ที่เป็นเช่นนี้ อภิปรายได้ว่า ประชาชนโดยส่วนใหญ่ยังตัดสินใจเลือกตั้งโดยพิจารณาจากคุณสมบัติของผู้สมัคร ที่ตนเองใกล้ชิด รองลงมาจะพิจารณาที่นโยบายของผู้สมัครเป็นหลัก แต่ยังไม่ค่อยให้ความสนใจเกี่ยวกับการรณรงค์หาเสียงและสื่ออิทธิพลส่วนบุคคลเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนต่างรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางต่างๆเป็นจำนวนมาก จึงมีข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจในการเลือกตั้งผู้นำท้องถิ่นของตนเอง ดังนั้น ผลการวิจัยจึงมีผลอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผลงานวิจัยนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสวรรณ สิทธิกรณ์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 7 พบว่า ระดับพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในจังหวัดขอนแก่น โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธมลวรรณ วรรณปลูก (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: ศึกษากรณี เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรีเทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง ด้านคุณสมบัติของผู้สมัคร อยู่ในระดับมาก ด้านนโยบาย อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามความคิดเห็นของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ การศึกษา และอาชีพ ที่ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยพฤติกรรมการเลือกตั้งนายกและสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 จึงเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของภาสวรรณ สิทธิกรณ์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 7 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา และอาชีพ ต่างกันมีพฤติกรรมการเลือกตั้ง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสิทธิพงษ์ สุจิณณมโม (อุ้นแสนสุข) (2565, หน้า 53-65) ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชน ในอำเภอนาดวง จังหวัดเลย พบว่า ประชาชนที่มีอายุ การศึกษา และอาชีพที่ต่างกัน มีพฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และยังสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระมหาณัฐพนธ์ ขนติธโร (2565, หน้า 281-291) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร พบว่า ประชาชนที่มีอายุและการศึกษา ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อปัจจัยการตื่นตัวทางการเมือง แตกต่างกัน

3. แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชน ในเขตตำบลอินทร์แปลง อำเภอวนวินาสา จังหวัดสกลนคร พบว่า ด้านการประชุมกันเนืองนิตย์ คือ เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีโอกาสทำงานร่วมกันในการระดมความคิดระดมสมองช่วยกันคิดและทำ ด้านการพร้อมเพรียงกันประชุม คือ การฝึกวินัยและขันติธรรมให้มีความอดทนและรับผิดชอบ

ต่อภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ทำให้เกิดการสื่อสารที่ตรงประเด็นและเกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันในองค์กร ด้านการไม่บัญญัติหรือไม่ล้มเลิกข้อบัญญัติตามอำเภอใจ คือ การรักษาของเก่า ไม่เมาของใหม่ เพราะบางอย่างถึงจะเป็นของใหม่ก็อาจจะดีเสมอไปในทุกเรื่อง หากทุกคนอยากจะทำบัญญัติหรือไม่ล้มเลิกอะไรตามใจตนโลกนี้คงวุ่นวายน่าดูถ้าไม่อยู่บนพื้นฐานของความเที่ยงธรรม การจะยกเลิก ล้มเลิกข้อบัญญัตินั้นๆ ควรได้รับความเห็นชอบจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงอย่างมีมติเป็นเอกฉันท์ ไม่ควรทำสิ่งใดโดยคิดเอาเองเพียงคนเดียว หรือเพียงแค่หมู่คณะใดคณะหนึ่ง ด้านการเคารพเชื้อพืงผู้บังคับบัญชา คือ ทุกคนพึงตระหนักและให้ความสำคัญที่ทุกองค์กรต้องมีผู้บังคับบัญชาในสายงานต่างๆ เพื่อให้องค์กรของตนเองเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ด้านการให้เกียรติ และคุ้มครองสิทธิสตรี เป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนในสังคมเปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีบทบาทในทางสังคมหรือในทุกๆ ด้านทุกหน่วยงาน ตามที่สตรีเหล่านั้นมีความสามารถโดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างทางเพศ ด้านการส่งเสริม และรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม คือ รักษาวัฒนธรรมที่ดีของการเลือกตั้ง ให้การเลือกตั้งนั้น ตั้งอยู่ในความโปร่งใสตรวจสอบได้ ตามหลักธรรมาภิบาล ร่วมปรึกษาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมระบบการเมืองเชิงสร้างสรรค์ให้คงอยู่ในสังคมต่อไปด้านการอารักขา คุ้มครอง ปกป้อง อันชอบธรรม เป็นสิ่งที่รัฐควรให้ความสำคัญในการปกป้องดูแลพุทธบริษัทและประชาชนทั่วไปด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมตามที่กรอบกฎหมายกำหนดและบำรุงด้วยปัจจัยสี่ สนับสนุนส่งเสริมให้คนดีมีที่ยืนในสังคม และส่งเสริมให้ประชาชนทั่วไปได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตสืบไป สอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการวรวิมล สุขุมโร (มีธรรม) (2563) ที่ทำการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดนครราชสีมา เขตเลือกตั้งที่ 5 พบว่า ประชาชนควรพร้อมเพรียงกันไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยให้อยู่ภายในกรอบเวลา ไม่ฝ่าฝืนกฎระเบียบการเลือกตั้ง ให้ความเคารพคณะกรรมการการเลือกตั้ง อีกทั้งให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยไม่จำกัดเพศ ร่วมปรึกษาวัฒนธรรมการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่งเสริมระบบการเมืองเชิงสร้างสรรค์ให้คงอยู่ในสังคมต่อไปข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพฤติกรรมเลือกตั้งตามหลักอภิธานิธรรม

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐและภาคเอกชนควรส่งเสริมและสนับสนุน กิจกรรมทางการเมืองการวิถีแก้ไข ปัญหาการป้องกันกลโกง การพนัน การติดสินบนเจ้าหน้าที่ เพื่อให้เกิดการเลือกตั้งที่บริสุทธิ์ และยุติธรรม ปัญหาจะค่อยๆ ลดน้อยลง เมื่อได้ผู้แทนที่มีความรู้ความสามารถ เสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

1.2 ภาครัฐควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ ความเข้าใจการเมืองในระบบอบประชาธิปไตย เพื่อที่จะเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในอนาคต

1.3 นำเสนอปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของประชาชน โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรม ที่จะนำไปสู่การขยายผลทางวิชาการ และการเป็นต้นแบบในการจัดการเลือกตั้งที่จะมีขึ้นในอนาคต

1.4 ผู้สมัครรับเลือกตั้ง ผู้นำทางการเมือง นักการเมือง ทุกระดับ พรรคการเมืองและกลุ่มการเมือง ทุกระดับควรพิจารณาปัจจัยต่างๆ ว่ามีปัจจัยใดบ้าง อาทิเช่น นโยบายพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมือง คุณสมบัติตัวบุคคล ที่จะมีส่วนทำให้ตนเองและตัวแทนพรรคหรือกลุ่มของตนได้รับคะแนนเสียงเพิ่มขึ้นและได้รับชัยชนะในการเลือกตั้ง

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมการหาเสียงของผู้สมัครรับเลือกตั้งและพรรคการเมือง

2.2 ควรมีการศึกษาพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งด้านอื่นๆ ที่อาจมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในจังหวัดสกลนคร ในพื้นที่อื่นๆ

2.3 ควรศึกษาหลักอปริหานิยธรรมกับพฤติกรรมการเลือกตั้งทุกระดับของประชาชนเพื่อนำมาบูรณาการให้เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2547). *กฎหมายและระเบียบเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเทศบาลและเมืองพัทยา ประจำปี 2542-2543*. กรุงเทพฯ: บริษัท เดอะสยาม เฮอริเทจ จำกัด.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). *การปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: พินเณศ พรินต์ติ้ง เซนเตอร์.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2518). *การบริหารการปกครองท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธมลวรรณ วรรณปลูก. (2561). *ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งนายกเทศมนตรี: ศึกษากรณี เทศบาลเมืองเขลางค์นคร อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- บุญเลิศ ช่างใหญ่. (2545). *นักข่าวมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พระมหาณัฐพงษ์ ขนติโร. (2565). ปัจจัยที่มีผลต่อการตื่นตัวทางการเมืองของประชาชนในอำเภอละแม จังหวัดชุมพร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 7(1), 281-291.
- พระมหาสิทธิพงษ์ สุจิณณธโม (อู่แสนสุข). (2565). พฤติกรรมการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดของประชาชน ในอำเภอนาด่าง จังหวัดเลย. *วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม*, 9(2), 53-65.
- พระอธิการวรวิทย์ สุเมธ (มีธรรม). (2563). พฤติกรรมของประชาชนในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2562 ในจังหวัดนครราชสีมา เขตเลือกตั้งที่ 5. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ภาสวรรณ สิทธิกรณ์. (2564). พฤติกรรมการใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2562 ในจังหวัดขอนแก่น เขตเลือกตั้งที่ 7. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

การศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรม
ทางสังคมของเด็กปฐมวัย จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
แบบสืบเสาะหาความรู้*

A Study of Basic Science Process Skills and Social Behavior of
Early Childhood Students from Inquiry Method

นิตยา ศรีมกุฎพันธุ์, สุธาร์ตน์ เปรมชื่น และสุดาพร วิจิตชัยชาคร

Nitaya Srimakutphun, Sudarat Premchun and Sudaporn Vichitchaichakorn

มหาวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร

Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: nitaya.sri@bkkthon.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน 2) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน 3) ศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย จากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ และ 4) เปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อน และหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ เป็นวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3/4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2557 โรงเรียนอนุบาลกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ จำนวน 21 แผน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ และการทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กปฐมวัยมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 24.22 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.74 คิดเป็นร้อยละ 96.88 ก่อนการจัดประสบการณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 18.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.73 คิดเป็นร้อยละ

*ได้รับบทความ: 31 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 23 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

Received: October 31, 2024; Revised: December 23, 2024; Accepted: December 27, 2024

74.28 และความก้าวหน้า มีค่าคะแนนเฉลี่ย 5.65 คิดเป็นร้อยละ 22.6

2. เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 22.68 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2.03 คิดเป็นร้อยละ 94.52 ก่อนการจัดประสบการณ์ มีค่าคะแนนเฉลี่ย 17.06 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.98 คิดเป็นร้อยละ 71.09 และความก้าวหน้า มีค่าคะแนนเฉลี่ย 5.62 คิดเป็นร้อยละ 23.43

3. เด็กปฐมวัยมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการทักษะทางวิทยาศาสตร์; การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้; พฤติกรรมทางสังคม

Abstract

This research aims to: 1) study basic scientific process skills, 2) compare basic scientific process skills, 3) examine the social behavior of early childhood children through inquiry-based learning experiences, and 4) compare social behavior before and after implementing inquiry-based learning experiences. The study is a quasi-experimental research. The sample group consisted of 30 kindergarten level 3/4 students from Kanchanaburi Kindergarten School, Mueang District, Kanchanaburi Province, during the first semester of the 2014 academic year. The research instruments included 21 inquiry-based learning experience plans. Data collection tools consisted of a test measuring basic scientific process skills and an observation form for social behavior. Statistical methods used for data analysis were mean, standard deviation, percentage, and t-test.

The research findings are as follows:

1. Early childhood children demonstrated improved basic scientific process skills after participating in inquiry-based learning experiences, with an average score of 24.22, a standard deviation of 1.74, and a percentage of 96.88. Prior to the experiences, the average score was 18.57, with a standard deviation of 2.73 and a percentage of 74.28. The progress score had an average of 5.65, representing 22.6%.

2. Early childhood children exhibited improved social behavior after participating in inquiry-based learning experiences, with an average score of 22.68, a standard deviation

of 2.03, and a percentage of 94.52. Before the experiences, the average score was 17.06, with a standard deviation of 3.98 and a percentage of 71.09. The progress score had an average of 5.62, representing 23.43%.

3. The basic scientific process skills of early childhood children after participating in inquiry-based learning experiences were significantly higher than before, at a statistical significance level of .05.

4. The social behavior of early childhood children after participating in inquiry-based learning experiences was significantly higher than before, at a statistical significance level of .05.

Keywords: Basic Scientific Process Skills; Inquiry-Based Learning; Social Behavior

1. บทนำ

จากสถานการณ์ของสังคมในโลกปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากและการเปลี่ยนแปลงส่วนใหญ่เป็นผลมาจากความสามารถของมนุษย์ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากขึ้นสร้างความสะดวกสบายให้กับมนุษย์ขณะเดียวกันผู้ใช้บริการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีควรมีความสามารถในการคิดรู้จักหาแนวทางในการแสวงหาความรู้และมีความรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงรู้จักเลือกรับปรับเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ให้เหมาะสมกับชีวิตประจำวันกระทรวงศึกษาธิการได้ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กปฐมวัยให้มีความคิดความสามารถในการแก้ปัญหาและตัดสินใจลองผิดลองถูกมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยวิธีการหลากหลายด้วยตนเอง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 43) บริบทดังกล่าวนี้เกี่ยวข้องกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์สำหรับเด็กปฐมวัยกล่าวคือหลักสำคัญประการหนึ่งของการเรียนรู้วิทยาศาสตร์นั้นก็คือการสร้าง ความหมายของสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างเป็นระบบและเป็นกระบวนการการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยกับประสบการณ์วิทยาศาสตร์จะสอดคล้องกันโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นทักษะทางสติปัญญาที่แสดงถึงความสามารถในการฝึกฝนกระบวนการทางความคิดอย่างมีระบบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์เป็นทักษะทางสติปัญญาที่แสดงถึงความสามารถในการฝึกฝนกระบวนการทางความคิดอย่างมีระบบโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าในการรับรู้การค้นหาคำถามความรู้ การสืบเสาะหาความรู้การแก้ปัญหาเด็กเป็นเหมือนนักวิทยาศาสตร์ตัวน้อยๆ ที่มีความสงสัยใคร่รู้มีคำถามเกี่ยวกับโลกธรรมชาติรอบตัว และเรียนรู้สิ่งที่อยู่รอบตัวผ่านประสบการณ์ต่างๆ ตลอดเวลาการจัดการเรียนการสอนในรูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้จึงเป็นตัวเลือกหนึ่งที่ใช้ในการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ที่จะช่วยพัฒนา ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยมีกระบวนการในการ

สืบเสาะหาความรู้ที่สำคัญ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 ขั้นสำรวจและค้นหา ขั้นที่ 3 ขั้นอธิบายและลงข้อสรุป ขั้นที่ 4 ขั้นขยายความรู้ และขั้นที่ 5 ขั้นประเมิน (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561, หน้า 43)

เด็กปฐมวัยจะมีพัฒนาการและพฤติกรรมทางสังคมเป็นแบบแผนตามลำดับขั้นตอนและมีความสำคัญต่อการปรับตัวให้อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้เด็กที่มีปัญหาพฤติกรรมทางสังคมจะเกิดการเรียนรู้ได้ดีขึ้นและสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมได้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยเริ่มจากครอบครัวต้องเข้าใจอบรมเลี้ยงดูด้วยความรักความอบอุ่น ชี้แนวทางปฏิบัติอย่างถูกต้อง ส่วนสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือทางแก้ปัญหาสาเหตุของปัญหาทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ให้ลดลงและหาเทคนิควิธีการต่างๆในการสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้แก่เด็กโดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับความสนใจที่เด็กอยากเรียนรู้ (สิริมา ภิญโญนันตพงษ์, 2545, หน้า 92) ดังนั้นจึงควรส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางสังคมสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมและอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุขในอนาคต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้มาใช้เป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัย ซึ่งผลของการวิจัยในครั้งนี้จะช่วยให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยเลือกที่จะพัฒนาการจัดประสบการณ์เพื่อเป็นการศึกษาทักษะพื้นฐานทางวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้
2. เพื่อเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้
3. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้
4. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยกึ่งทดลองแบบ One Group Pretest-Posttest Design เป็นการวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคม

ของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนอนุบาลกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) (สมบุญตันยะ, 2550, หน้า 108)

2. ตัวจัดกระทำ ได้แก่ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

3. ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคม

4. เนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ เนื้อหาสาระการเรียนรู้ที่ใช้ในการวิจัย สาระที่ 3 ธรรมชาติรอบตัว หน่วยผลไม้ หน่วยสัตว์ หน่วยดิน หิน ททราย หน่วยกลางวันกลางคืนหน่วยต้นไม้ และสาระที่ 4 สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก หน่วยคมนาคม และหน่วยวิทยาศาสตร์นำรู้จำนวน 7 หน่วยการเรียนรู้

5. ระยะเวลาที่ใช้ในการทดลองใช้จัดประสบการณ์ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 สัปดาห์ละ 3 วัน (อังคาร พุธ พฤหัสบดี) วันละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 7 สัปดาห์

6. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด ได้แก่ แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและแบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ 1) แบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน โดยศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของวรรณทิพา รอดแรงคำ (2540) เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน 2) สร้างแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน 2 ฉบับ คือ (1) ฉบับที่ 1 แบบวัดแบบปรนัยที่ใช้คำถามเป็นรูปภาพชนิด 3 ตัวเลือกใช้วัดจำนวน 4 ทักษะ จำนวน 40 ข้อ ต้องการแบบวัดฉบับจริงจำนวน 20 ข้อ ทักษะละ 5 ข้อโดยกากบาทในข้อที่ถูกต้อง ได้แก่ แบบวัดทักษะการสังเกตทักษะการจำแนกประเภททักษะการวัดและทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล (2) ฉบับที่ 2 แบบวัดภาคปฏิบัติ ใช้วัดจำนวน 1 ทักษะ จำนวน 8 ข้อต้องการแบบวัดฉบับจริง จำนวน 5 ข้อ ซึ่งได้แก่แบบวัดทักษะการลงความคิดเห็นจากข้อมูล (3) นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คนตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ หรือค่า IOC สำหรับการวิจัยครั้งนี้ค่า IOC มีค่า 1.00 ทุกข้อ (4) นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 3/1 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนอนุบาลกาญจนบุรี อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี แล้วนำไปหาค่าความเชื่อมั่น ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 (5) นำแบบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างหลังจากการประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 3) แบบสังเกตพฤติกรรมทางสังคม (1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและวิธีการสร้างแบบวัดพฤติกรรมทางสังคม (2) สร้างแบบวัดพฤติกรรมทางสังคม โดยกำหนดเกณฑ์ 3 ตัวเลือก

เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหาและความสอดคล้องกับจุดประสงค์ หรือค่า IOC สำหรับการวิจัยครั้งนี้ค่า IOC มีค่า 1.00 ทุกข้อ (3) นำแบบวัดพฤติกรรมทางสังคมไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างหลังจากการประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

7. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีทางสถิติจากโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (%) 2) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent samples) 3) การวิเคราะห์พฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ค่าร้อยละ (%) 4) เปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ โดยใช้การทดสอบค่าที (t-test for dependent samples)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้พบว่าเด็กปฐมวัยมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานก่อนการจัดประสบการณ์ มีคะแนนเท่ากับ 18.57 หรือร้อยละ 74.28 หลังการประสบการณ์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 24.22 หรือร้อยละ 96.88 และมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวหน้าเท่ากับ 5.65 หรือร้อยละ 22.6

2. พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้พบว่า เด็กปฐมวัยมีพฤติกรรมทางสังคมก่อนการจัดประสบการณ์มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 17.06 หรือร้อยละ 71.09 หลังการจัดประสบการณ์ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 22.68 หรือร้อยละ 94.52 และมีคะแนนเฉลี่ยความก้าวหน้าเท่ากับ 5.62 หรือร้อยละ 23.43

3. การเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัย ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนการจัดประสบการณ์	30	18.57	2.73	9.52	.000
หลังการจัดประสบการณ์	30	24.22	1.74		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 แสดงว่า เด็กปฐมวัยหลังหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. การเปรียบเทียบพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ.05

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

กลุ่มตัวอย่าง	N	$\bar{X}$	S.D.	t	p
ก่อนการจัดประสบการณ์	30	17.06	3.98	12.35*	.000
หลังการจัดประสบการณ์	30	22.68	2.03		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 แสดงว่าเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มีค่าเฉลี่ยของคะแนนพฤติกรรมทางสังคมสูงกว่าก่อนการจัดประสบการณ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเพื่อศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานและพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ผู้วิจัยมีประเด็นหลักในการอภิปรายดังนี้

1. ผลการศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานของเด็กปฐมวัยก่อนและหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้เป็นเพราะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ได้ก่อกำหนดคำตอบอย่างมีระบบ ค้นหาข้อมูลข้อเท็จจริงได้ด้วยตนเองโดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์กระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ค้นคว้าสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง พัฒนาด้านความคิด รู้จักการใช้เหตุผล รู้จักการสังเกตและการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองรู้จักการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาศติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1994) เป็นทฤษฎี Constructivism ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีพื้นฐานมาจากเป็นกระบวนการที่นักเรียนจะต้องสืบค้นเสาะหา สำนวจตรวจสอบ และค้นคว้าด้วยวิธีการต่างๆ ดังนั้นการที่นักเรียนจะสร้างองค์ความรู้ได้ ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Process)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ส่งเสริมให้เด็กได้พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติการสืบเสาะแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้วยทักษะและกระบวนการในการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ โดยมีครูเป็นผู้คอยชี้แนะประกอบด้วยขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 4 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์คือการนำเข้าสู่บทเรียนหรือเรื่องที่สนใจซึ่งอาจเกิดขึ้นเองจากความสงสัยหรือเกิดจากการอภิปรายภายในกลุ่มเรื่องที่นำเสนอจากเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ในช่วงเวลานั้นเด็กมีส่วนร่วมในการตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์อย่างง่ายร่วมกันค้นหาคำตอบของปัญหาที่สงสัย มีการตั้งสมมติฐานร่วมกันเป็นกลุ่ม 2) ขั้นสำรวจตรวจสอบรวบรวมข้อมูล คือการทำการสำรวจตรวจสอบ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเรียนรู้ผ่านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ทำให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานได้แก่ทักษะการสังเกตการลงความเห็นจากข้อมูล การจำแนกประเภท การวัดและการจัดกระทำและสื่อความหมายข้อมูลจึงทำให้เด็กสามารถค้นพบหรือสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นที่ปรึกษาและเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการค้นพบ สร้างความรู้ด้วยตนเอง 3) ขั้นสร้างคำอธิบายอย่างมีเหตุผลคือการสรุปผลที่ได้สร้างองค์ความรู้จากการตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์ หรือปัญหาที่สงสัยผลของการร่วมกันค้นหาคำตอบ จากนั้นบันทึกสิ่งที่สังเกตได้และลงความคิดเห็นของข้อมูลที่ได้นำมา 4) ขั้นนำเสนอผลการสำรวจตรวจสอบได้ร่วมกันนำผลสรุปสิ่งที่ศึกษาค้นคว้าหาคำตอบที่ได้นำเสนอผลงานจากการสืบค้นข้อมูลให้กับผู้อื่นเข้าใจ ด้วยวิธีการสื่อความหมายข้อมูลและนำเสนอความรู้ที่ได้จัดในรูปการอธิบายเป็นกลุ่มมีการนำเสนอผลงานจากการทำกิจกรรมร่วมกันพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นนำเสนอประสบการณ์เด็กจะได้มีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างเพื่อค้นหาข้อมูลแล้วนำคำตอบคำถามจากเรื่องที่สงสัยและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการเรียนรู้ที่พัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานในการหาคำตอบด้วยตนเองทุกกิจกรรมในแผนการ

จัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงทำให้เด็กเกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานทั้งกระบวนการที่ใช้ในการแสวงหาข้อมูลการตรวจสอบข้อมูลส่งผลให้เด็กสามารถทำแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ในเนื้อหาที่เรียนได้และนอกจากนี้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองการหาคำตอบด้วยตนเองและการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้เป็นการเน้นพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กตามทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget, 1970) เด็กมีโอกาสดำเนินสร้างความรู้แบบกระบวนการ (Lawson, 2001, p. 166) ทำให้เด็กมีศักยภาพด้านสติปัญญาและมีความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนส่งผลให้เด็กมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์สูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของรัศมี อ่วมน้อย (2558, หน้า 37-52) ได้ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 จำนวน 14 คน โรงเรียนบ้านวังหันน้ำดี อำเภอลองหลวง จังหวัดกำแพงเพชร ผลการวิจัยพบว่ากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้สมองเป็นฐานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มีความเหมาะสมในระดับมากและมีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.29/84.00 และผลการทดสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยจากการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ก่อนและหลังการจัดประสบการณ์ พบว่า การพัฒนาพฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 พฤติกรรมทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ มีพฤติกรรมทางสังคมอยู่ทุกขั้นตอนของการจัดประสบการณ์โดยมีขั้นตอน 4 ขั้นตอนประกอบด้วย 1) ขั้นตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์เป็นการมีส่วนร่วมในการตั้งคำถามเชิงวิทยาศาสตร์อย่างง่าย ๆ เด็กร่วมกันวางแผนกิจกรรมที่ตนเองต้องการสนใจและเลือกที่จะทำกิจกรรม การดำเนินกิจกรรมเป็นกลุ่มใหญ่โดยครูสนับสนุนการวางแผนของเด็กโดยการสังเกตลักษณะแผนงานของเด็กแต่ละคนจดบันทึกการวางแผนของเด็ก ร่วมวางแผนกับเด็กอย่างใกล้ชิด 2) ขั้นสำรวจตรวจสอบรวบรวมข้อมูลเป็นการสังเกต สำรวจ สืบค้น หรือทดลองเด็กได้ลงมือกระทำ 3) การสร้างคำตอบที่ตั้งขึ้นโดยผลการสำรวจตรวจสอบมาสร้างคำอธิบายที่มีเหตุผลเมื่อได้ข้อมูลอย่างเพียงพอจากการสำรวจตรวจสอบแล้วจึงนำข้อมูลข้อสนเทศที่ได้มาวิเคราะห์ แปลผลสรุปผลและนำเสนอผลที่ได้ในรูปแบบต่างๆเช่นบรรยายสรุปสร้างแบบจำลองหรือรูปวาด 4) ขั้นนำเสนอผลการสำรวจตรวจสอบเป็นการนำเสนอผลการตรวจสอบให้กับผู้อื่นด้วยวิธีที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถเป็นขั้นที่เด็กได้สรุปความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำกิจกรรมสอดคล้องกับเขาวงกต (2557) พฤติกรรมทางสังคมของเด็กจะเกิดขึ้นได้ต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ แสดงออกได้ทั้งการพูดและการกระทำโดยสังคมสอนให้เด็กรู้ในสิ่งที่เด็กจะต้องรู้เพื่อให้เป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ของสังคมรวมทั้ง

ให้เด็กรู้ สิ่งที่จะต้องเรียนรู้เพื่อจะได้พัฒนาศักยภาพและได้รับสิ่งตอบสนองอันมั่นคงและมีความหมาย มนุษย์ไม่ใช่จะเกิดมาพร้อมกับความสามารถที่จะเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ทางสังคม แต่จะต้องมีการเรียนรู้ เช่น รู้จักปรับพฤติกรรมของตน ให้สอดคล้องหรือเข้ากันได้กับพฤติกรรมของผู้อื่น รู้จักการแบ่งปัน รู้จักการช่วยเหลือ และรู้จักการให้ความร่วมมือกับ ผู้อื่น เด็กจึงควรได้รับการเรียนรู้และอบรมสั่งสอนให้สามารถอยู่ ร่วมและมีความสัมพันธ์กับคนอื่นได้อย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในสังคม

6. ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการวิจัยพบว่าการจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียน ได้รับการพัฒนาได้ในหลายด้าน จึงควรนำไปปรับใช้ในหัวข้ออื่นๆ ให้มากขึ้น
2. ควรหาวิธีการอื่นๆ ในการปรับพฤติกรรมทางสังคมของเด็กให้หลากหลายมากขึ้น
3. ควรทำการวิจัยโดยการจัดประสบการณ์ในเรื่องอื่นๆ เพื่อพัฒนาแบบองค์รวมเพิ่มขึ้นให้มี รูปแบบมากขึ้น

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ซึ่งมี กระบวนการเป็นขั้นตอนอย่างชัดเจน เด็กได้ลงมือกระทำด้วยตนเองหาคำตอบด้วยตนเองนอกจาก จะพัฒนาด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และพฤติกรรมทางสังคมแล้วเด็กยังสามารถนำไปพัฒนา ด้านอื่นๆ ได้ด้วยและสามารถนำไปพัฒนาในการจัดการเรียนรู้ในด้านอื่นๆ ได้ด้วย รวมถึงทำให้เด็กได้มี ความคิดวิเคราะห์เกิดความคิดสร้างสรรค์และยังสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทุกด้านต่อไป

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560*. กรุงเทพฯ: ชุมชนสมรรถนะ
การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *80 นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. นนทบุรี: พีบาลานซ์
ดีไซด์ แอนพรีนติ้ง.
- เยาวนุช ทานาม. (2557). *การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ PLAY เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของเด็ก
ปฐมวัย*. (ปริญญาพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- รัศมี อ่วมน้อย. (2558). *การพัฒนากิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้โดยใช้
สมองเป็นฐานที่มีต่อทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 1 โรงเรียน
บ้านวังหันน้ำดี อำเภอลอง จ.ลำปาง*. วารสารวิชาการเครือข่ายบัณฑิตศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 5, 37-52.
- วรรณทิพา รอดแรงคำ. (2540). *ทักษะและกระบวนการในวิทยาศาสตร์ศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนา
วิชาการ ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมบูรณ์ ต้นยะ. (2550). *การประเมินทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- สิริมา ภิญโญนันต์พงษ์. (2545). *การวัดและประเมินผลแนวใหม่: เด็กปฐมวัย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชา
หลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Lawson, H. (2001). Active Citizenship in Schools and the Community. *Curriculum Journal*,
12, 163-178.
- Piaget, J. (1970). *The origins of intelligence in children*. New York: Norton.

การพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ในจังหวัดเพชรบูรณ์*

The Potential Development of Morality Teaching Monks in Phetchabun Province

ปัญญา กันภัย และพระมหามณณมล กิตติญาโณ (มนมณ มีดีหาญ)

Panya Kanphai and Phramaha Manakamon Kittiyano (Manakamon Demeehan)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Phokhunphamuang Phetchabun Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Panya.kan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาทักษะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน 2) ศึกษาเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ และ 3) ศึกษาสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรม จำนวน 171 รูป ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ทักษะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน พบว่า พระสอนศีลธรรมมีทักษะ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะในฐานะผู้สอนรายวิชาพระพุทธศาสนา เน้นการสอนตรงตามเนื้อหาวิชา 2) ทักษะในฐานะผู้สอนวิชาธรรมศึกษา เน้นการสอนอธิบายความ 3) ทักษะในฐานะผู้สอนสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา เน้นการสอนแบบวิเคราะห์แยกแยะ และ 4) ทักษะในการสอนเชิงบูรณาการ เน้นการสอนครบวงจร ทั้งการจดจำ อธิบายขยายความ พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นในด้านนี้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$)

*ได้รับบทความ: 18 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2567

Received: September 18, 2024; Revised: December 24, 2024; Accepted: December 26, 2024

2. เทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ พบว่า มีการพัฒนาด้วยการอบรมวิธีการนำโปรแกรมประยุกต์หลากหลายรูปแบบมาใช้ ได้แก่ Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, Microsoft Excel นอกจากนี้ ยังมีการเพิ่มทักษะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ด้วย พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นในด้านนี้ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$)

3. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม พบว่า ได้ดำเนินการเริ่มจากการสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน แล้วขยายเครือข่ายออกไปภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ขับเคลื่อนเครือข่าย 2) การสร้างเครือข่ายนอกโรงเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน และ 3) การสร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการประสานความร่วมมือระหว่างกัน พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็น อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.80$)

คำสำคัญ: การพัฒนา; พระสอนศีลธรรม; เทคนิคการสอน; สื่อสร้างสรรค์; เครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม

Abstract

This research aimed to: 1) study the teaching skills of Buddhist monk ethics instructors in schools, 2) explore teaching techniques using creative media, and 3) investigate the development of moral school networks. This mixed-method research involved 171 Buddhist monk instructors and 32 key informants. The research tools included questionnaires and in-depth interview guides. Data were analyzed using descriptive statistics such as percentage, mean, and standard deviation.

The research results were found as follows:

1. The skill of moral teaching monks in the teaching and learning process founded that they has been carried out in 4 areas : 1) Skill as a teacher in Buddhist subjects emphasizes on teaching according to course contents, 2) Skill as a teacher in Dhamma studies emphasizes on teaching and explaining, 3) Skill as a teacher in practicing meditation, mental management, and developing wisdom, emphasizing analytical and discriminatory teaching, and 4) Skill as an integrated moral teaching monk emphasizes on comprehensive teaching, with memorization, explanation, and expansion. the moral teaching monks have opinion about the role of the moral teaching monks at the highest level ($\bar{X} = 4.51$).

2. The teaching techniques using creative media founded that it has development with workshops by using a various applications ; such as Microsoft Word, Microsoft Power Point,

and Microsoft Excel. And in operation, there has been an increase in online teaching skills, too. The moral teaching monks have opinion about the teaching techniques using creative media at the highest level ($\bar{X} = 4.63$).

3. Creation of a network of moral schools of morality teaching monks founded that it has operated from creating network within school and then expand the network outside the school; namely, 1) creating a network within the school : they carry out movement of the network by organizing activities for connection with the identity of the schools, 2) creating a network outside the school : it is an exchange of knowledge between school and school, and 3) networking with stakeholders : it is co-operation in various activities. The moral teaching monks have opinion about creation of a network of moral schools at the highest level ($\bar{X} = 4.80$).

Keywords: Development; Morality Teaching Monks; Teaching Techniques; Creative Media; Network of Moral Schools

1. บทนำ

ในปัจจุบันเป็นภาวะจำยอมที่ต้องรับเอาความนิยมและวัฒนธรรมตามกระแสโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตามความสลับซับซ้อนของพฤติกรรมของมนุษย์ การดำเนินชีวิตได้เห็นห่างจากการประพฤติปฏิบัติศีลธรรมและจริยธรรม มีผลทำให้เยาวชนไทยมีพฤติกรรมการแสดงออกและใช้เสรีภาพด้านต่างๆ ที่เป็นไปตามสื่อเทคโนโลยีโดยไม่ผ่านกระบวนการกลั่นกรอง ก่อให้เกิดปัญหาในสังคมไทยขึ้นอย่างมากมาย สถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่บ่มเพาะความรู้และพฤติกรรมที่ดีงามก็ประสบภาวะที่ยากลำบากในการกระตุ้นเตือนกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม ในฐานะที่ดูแลงานด้านพระศาสนาจึงเล็งเห็นว่า หากปล่อยให้เกิดภาวะอย่างนี้ไปเรื่อยๆ เด็กและเยาวชนจะได้รับการปลูกฝังในสิ่งที่ไม่เป็นไปตามวัฒนธรรมประเพณีไทย จึงได้จัดตั้งโครงการครูพระสอนศีลธรรมขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อจัดพระสงฆ์ที่มีความรู้ ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ให้นักเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา 2) เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อให้นักเรียนนักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไป แม้ในระยะต่อมามีการปรับเปลี่ยนกระบวนการดำเนินงานโดยกระทรวงวัฒนธรรม ได้โอนภาระงานพร้อมงบประมาณให้กระทรวงศึกษาธิการดำเนินการ และได้มอบให้มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยรับโครงการครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมาบริหารจัดการ (สำนักงานพระสอนศีลธรรม, 2558, หน้า 6-7)

โดยให้จัดอยู่ในพันธกิจด้านบริการวิชาการแก่สังคม ในปัจจุบันจึงปรากฏเห็นพระสงฆ์เข้าไปยังปฏิบัติหน้าที่ยังสถานศึกษาเป็นประจำ และกระจายอยู่ทุกจังหวัดทั่วประเทศ รวมทั้งจังหวัดเพชรบูรณ์ด้วย พระสอนศีลธรรมจึงเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญยิ่ง ในการเผยแผ่ความรู้ด้านพระพุทธศาสนาแก่นักเรียนนักศึกษา อีกทั้งเป็นผู้ที่สร้างให้นักเรียนนักศึกษาเป็นคนดี มีศีลธรรมจริยธรรม อันเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ในการสร้างคนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีปัญหามานับการ ผู้ที่เข้ามารับภาระเป็นพระสอนศีลธรรมจึงจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ อย่างไรก็ตาม แม้พระสอนศีลธรรมจะเป็นผู้มีความรู้ด้านพระพุทธศาสนา แต่ส่วนหนึ่งยังขาดทักษะ ประสบการณ์ในการถ่ายทอด ทำให้เด็กและเยาวชนเกิดความเบื่อหน่าย บ่งบอกถึงการปฏิบัติหน้าที่ขาดประสิทธิภาพ

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่เป็นพระสอนศีลธรรมบางรูปยังขาดเทคนิค และวิธีการถ่ายทอดความรู้ ขาดประสบการณ์ในการสร้างองค์ความรู้ผ่านสื่อสร้างสรรค์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อออนไลน์ หรือสื่ออื่นๆ ยังเป็นการนำเสนอแบบบรรยายหรือแบบเดิมอยู่ ทำให้ขาดความสนใจจากนักเรียนนักศึกษา จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเพิ่มเทคนิคหรือกระบวนการถ่ายทอดให้เข้ากับยุคสมัย (สุเทพ เชื้อสมุทร, 2556, หน้า 3) กระบวนการเรียนการสอนปัจจุบันมีความจำเป็นต้องใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องประกอบ เพราะเด็กและเยาวชนจะมีความสนใจการนำเสนอด้วยสื่อมากกว่าการนำเสนอด้วยการบรรยาย ผู้สอนจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเลือกและใช้สื่อการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสนใจนำไปสู่การพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ สื่อการเรียนการสอนจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้ทันสมัย ทันเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น รวมถึงเป็นไปตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศที่เปลี่ยนแปลงไป พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงต้องสร้างประสบการณ์การใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อนำเสนอหลักการทางพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงนักเรียนนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

จากความเป็นมาและความสำคัญดังกล่าวมาข้างต้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อพัฒนาพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ เทคนิคและวิธีการสอนที่ทันสมัย รวมถึงสามารถสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อเรียนรู้ร่วมกันในการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีพฤติกรรมที่เหมาะสมในการดำเนินชีวิตของตนเอง สามารถอยู่ร่วมกันบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. เพื่อศึกษาเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อศึกษาการสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เป็นการผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ที่ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ในการเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 300 รูป ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 171 รูป ได้มาจากสูตรของ Taro Yamane (จานินทร์ ศิลป์จารุ, 2551, หน้า 45) โดยใช้ระดับความคลาดเคลื่อนที่ 0.05

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การเป็นพระสอนศีลธรรม เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับศักยภาพพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบทบาทของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน ด้านเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ และด้านการสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม แต่ละด้านมีแบบสอบถาม จำนวน 5 ข้อ ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวคิดเกี่ยวกับศักยภาพของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นคำถามแบบปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้ 1) จัดเตรียมเครื่องมือตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถามที่ผ่านผู้ทรงคุณวุฒิแล้ว 2) ทำหนังสือถึงผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อขออนุญาตแจกแบบสอบถามเก็บข้อมูล 3) แจกแบบสอบถามพระสอนศีลธรรม โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง 4) รวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำไปวิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ

การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ มีขั้นตอนดำเนินงานดังนี้ 1) ศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยต่างๆ 2) กำหนดกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์การดำเนินงาน 3) สร้างเครื่องมือการวิจัย 4) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข 5) นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ มีค่าความเชื่อมั่นที่ 0.78 6) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม 7) ดำเนินการพิมพ์แบบสอบถาม

ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้ววิเคราะห์ประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์เพื่อหาค่าทางสถิติ นำเสนอข้อมูล ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยหาร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากคำถามแบบปลายเปิด โดยวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียงประกอบตาราง 4) นำผลการวิเคราะห์มาเทียบเกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยดังนี้

1) 4.50-5.00 หมายความว่ามีการปฏิบัติมากที่สุด 2) 3.50-4.49 หมายความว่า มีการปฏิบัติมาก 3) 2.50-3.49 หมายความว่า มีการปฏิบัติปานกลาง 4) 1.50-2.49 หมายความว่า มีการปฏิบัติน้อย และ 5) ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า มีการปฏิบัติน้อยที่สุด

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้ใช้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ส่วนเกี่ยวข้องกับผู้สอนศีลธรรม จำนวน 32 รูป/คนประกอบด้วย 1) ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์ 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 10 คน และ 4) พระสอนศีลธรรม จำนวน 20 รูป โดยใช้วิธีกำหนดเฉพาะเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 2) วัน/เดือน/ปีที่สัมภาษณ์ 3) สถานที่สัมภาษณ์ 4) ผู้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง ทั้งเป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งทางการ (Semi-formal interview) และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal interview) มีขั้นตอนดังนี้ 1) ทำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ 2) นัดวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ 4) รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก มีขั้นตอนดังนี้ 1) รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับการสัมภาษณ์ 2) วิเคราะห์ข้อมูล/แนวคิดจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและพระสอนศีลธรรม จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ บทบาทของพระสอนศีลธรรม ด้านเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ ด้านและด้านการสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม และ 3) นำผลการวิเคราะห์ข้อมูลมาสร้างองค์ความรู้ใหม่

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

จากการแจกแบบสอบถามพระสอนศีลธรรม พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นเกี่ยวกับศักยภาพการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.65$) เมื่อพิจารณาเรียงลำดับตามรายด้านพบว่าด้านที่มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด คือ ด้านการสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม ($\bar{X} = 4.80$) รองลงมา ด้านเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ ($\bar{X} = 4.63$) และด้านบทบาทของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน ($\bar{X} = 4.51$) ทำให้เห็นว่า พระสอนศีลธรรมมีความต้องการในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในทุกด้าน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและพระสอนศีลธรรม พบว่า

1. ทักขะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนมี 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักขะในฐานะพระสอนศีลธรรมในรายวิชาพระพุทธศาสนา เน้นการสอนตรงตามเนื้อหาวิชา 2) ทักขะในฐานะพระสอนศีลธรรมในวิชาธรรมศึกษา เน้นการสอนอธิบายความ 3) ทักขะในฐานะพระสอนศีลธรรมในการฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา เน้นการสอนแบบวิเคราะห์แยกแยะ และ 4) ทักขะในฐานะพระสอนศีลธรรมเชิงบูรณาการ เน้นการสอนครบวงจร ทั้งการจดจำ อธิบายขยายความ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์แยกแยะ นำสู่การแก้ไขการดำเนินชีวิตได้

2. เทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์นั้น พระสอนศีลธรรมจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ทักขะและประสบการณ์เกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพราะจะทำให้รูปแบบการเรียนการสอนมีความหลากหลายและน่าสนใจมากขึ้น การพัฒนาเทคนิคการสอนได้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการด้วยการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์และ Application หลากหลายรูปแบบมาใช้ ได้แก่ Microsoft Word, Microsoft PowerPoint, Microsoft Excel, Application Canva เป็นต้น นอกจากนี้ยังได้เพิ่มทักขะการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ เมื่อมีสถานการณ์ที่จะต้องสอนออนไลน์ ประกอบด้วย Google Meet และ Zoom Cloud Meeting

3. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้ดำเนินการเริ่มจากการสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน แล้วค่อยๆ ขยายเครือข่ายออกไปภายนอกโรงเรียน ได้แก่ 1) การสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ขับเคลื่อนเครือข่าย โดยการจัดกิจกรรมให้เกิดความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของโรงเรียน 2) การสร้างเครือข่ายนอกโรงเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน และ 3) การสร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและองค์กรภายนอก เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนะประสานความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จนกระทั่งเป็นเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. ทักษะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ที่เข้าไปมีส่วนในการสอนหรืออบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียน ซึ่งเป็นการสนองงานคณะสงฆ์ด้วยการเผยแผ่คำสอนอันเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ แม้ในสมัยก่อนรัฐบาลหรือหน่วยงานภาครัฐจะไม่มีโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พระสงฆ์ก็ได้ใช้ความรู้ความสามารถอบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดาและประชาชนทั่วไปให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมและให้ปฏิบัติตนเป็นพลเมืองที่ดีของชาติ โดยไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ทำให้ประชาชนคนไทยประพฤติปฏิบัติตามครรลองจารีตประเพณี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์มีความตระหนักในภาระหน้าที่ของตนอยู่แล้วสอดคล้องกับงานวิจัยของชาญชัย ฮวดศรี (2549, หน้า 3) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในชุมชน เขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 9 พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนทุกด้าน โดยนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเข้าไปยังชุมชนด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเด็ก เยาวชน หรือประชาชนทั่วไป การปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรมจะต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินงานในกิจกรรมของโรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นประจำ เพื่อให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวกกับพระสงฆ์ เช่น การจัดโครงการหรือกิจกรรมหาทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมเสริมสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นต้น อันจะเป็นผลให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ สังเกตได้จากการเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนมีสัมมาคารวะมากขึ้น เชื่อฟังพ่อแม่ ครูอาจารย์ มากกว่าเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของแสง ทวีคุณ (2559, หน้า 43-48) ที่ได้ศึกษาถึงการติดตามประเมินผลนโยบายการสอนศีลธรรมจริยธรรมโดยพระภิกษุสามเณรในสถานศึกษา พบว่า โครงการนี้เป็นงานตามข้อตกลงความร่วมมือระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการ แต่ก็พบว่ามีการนิเทศในโรงเรียนน้อยมาก ผลการดำเนินงานโครงการด้านผลผลิตนั้น มีประสิทธิภาพสำเร็จอย่างสูง สรุปจากการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ทำให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ที่ชัดเจนคือ มารยาทไทย การพูดจาสุภาพ และถูกกาลเทศะ ลดความเห็นแก่ตัว รู้จักพิธีกรรมทางศาสนามากขึ้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพของการทำงานควรมีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของทักษิญา สง่าโยธิน (2563) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพพิสาทกิจชุมชน พบว่า การพัฒนาศักยภาพนั้นมุ่งเน้นให้ความรู้และทักษะสำคัญสนับสนุนเทคโนโลยีและนวัตกรรมการผลิต ทำให้สินค้ามีความเป็นมาตรฐานนำไปสู่การสร้างภาพพจน์ของผู้บริโภค

2. เทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสอนหรืออบรมคุณธรรมจริยธรรมจำเป็นต้องมีความรู้ ความสามารถ ทั้งด้านปริยัติและปฏิบัติ รวมถึงความรู้ทางโลกด้วย ในการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม

แต่ละรูป จะมีเทคนิคและวิธีการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ จึงเกิดปัญหาสำหรับพระสอนศีลธรรมที่มีทักษะและประสบการณ์น้อย จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาเทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ ไม่ว่าจะเป็นสื่อธรรมชาติ สื่อเอกสาร หรือสื่อสิ่งพิมพ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในปัจจุบันส่วนใหญ่จะมีการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ต่างๆ เพราะเป็นสังคมยุคดิจิทัลอันจะทำให้เยาวชนได้เข้าใจเนื้อหาที่ทำการสอนได้ง่ายขึ้น ไม่เกิดความเบื่อหน่าย และยังทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าและสามารถประยุกต์ใช้โปรแกรมประยุกต์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของสุภัทรชัย สีสะไบ และคณะ (2566) ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่ พบว่า การประยุกต์ใช้สื่อเทคโนโลยีดิจิทัลของเยาวชนนั้นจะต้องอยู่ในการควบคุมดูแลของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เริ่มจากสถาบันครอบครัว จนถึงสถาบันการศึกษา จะต้องแนะนำ ชี้แนะ วิธีการใช้อย่างเหมาะสม ให้สามารถรับมือการคุกคามของโลกออนไลน์ได้ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อสร้างความสนใจและสิ่งเร้าให้เกิดแก่ผู้เรียน จึงได้มีการจัดโครงการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้แก่พระสอนศีลธรรม เป็นการเพิ่มทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศด้วยการฝึกปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของสุนทรี สุริยะรังษี (2564) ซึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การปฏิบัติหน้าที่พระสอนศีลธรรมมีปัญหามากมาย ทั้งด้านเทคนิคและวิธีการสอน จำเป็นต้องมีการพัฒนาพระสอนศีลธรรมทั้งเทคนิคและวิธีการสอน ผ่านโครงการฝึกอบรมพระสอนศีลธรรมเพื่อเพิ่มทักษะและประสบการณ์ด้านการสอนให้มากขึ้น เน้นกระบวนการสอนแบบกลุ่มใหญ่ การสอนแบบกลุ่มย่อย และการสอนแบบรายบุคคล ทำให้พระสอนศีลธรรมที่เข้ารับการอบรมได้มีทักษะการสอนเพิ่มเติม ทักษะการสอนจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่จะต้องได้รับการพัฒนา สอดคล้องกับงานวิจัยของจิรทัศน์ เนิธิบุตร (2564, หน้า 1-17) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า ครูพระสอนศีลธรรมมีหน้าที่และบทบาทด้านให้บริการวิชาการแก่สังคม จะต้องผ่านกระบวนการฝึกอบรม หลังจากได้รับการอบรมแล้วจะทำให้สามารถนำทักษะและความรู้ที่ได้รับไปเพิ่มประสิทธิภาพในการสอนได้ นำไปสู่ความเชื่อมั่น ความพึงพอใจในการปฏิบัติหน้าที่

3. การสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม สามารถแบ่งออกเป็น 1) การสร้างเครือข่ายภายในโรงเรียน พระสอนศีลธรรมเป็นผู้ขับเคลื่อนเครือข่าย โดยการจัดกิจกรรมให้เกิดความเชื่อมโยงอัตลักษณ์ของโรงเรียน 2) การสร้างเครือข่ายนอกโรงเรียน เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนกับโรงเรียน ทั้งที่อยู่ในเขตพื้นที่การศึกษาเดียวกันและต่างเขตพื้นที่การศึกษา และ 3) การสร้างเครือข่ายกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและองค์กรภายนอก เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนะ ประสานความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินงานจะต้องมีรูปแบบ กระบวนการ แนวทาง และวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนเพื่อนำไปสู่การวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียน อีกทั้งโรงเรียนแต่ละแห่งจะต้อง

มีการจัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้เหมาะแก่การเป็นโรงเรียนคุณธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ วาสนา สุขชน (2561) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมของ โรงเรียนวัดป่าไผ่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 พบว่า รูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ของโรงเรียนวัดป่าไผ่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ที่พัฒนาขึ้น คือ 4G Model ประกอบด้วยรูปแบบกิจกรรม 4 รูปแบบ ดังนี้ G1 = good example เป็นแบบอย่าง คุณธรรม นำ นักเรียน G2 = good practice หมั่น พากเพียรปฏิบัติธรรม นำสุขศรี G3 = good goal มุ่งเป้าหมาย อัตลักษณ์ สู่ความดี และ G4 = good participation บนวินิ ทุกคนร่วมคิดทำ นำชุมชน ซึ่งพบว่า มีผลการประเมินคุณภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมีคุณภาพมาก ดังนั้น การดำเนินงานเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมของพระสอนศีลธรรม จะต้องเป็นไปทั้งเครือข่ายภายในโรงเรียน เครือข่ายระหว่างโรงเรียน และเครือข่ายองค์กรภายนอก ที่จะสามารถสร้างกิจกรรมอันก่อให้เกิดการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมแก่ผู้เรียนได้อย่างชัดเจนและประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบาย

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระศีลธรรมใน จังหวัดเพชรบูรณ์ คณะผู้วิจัยจึงขอเสนอเป็นแนวนโยบายดังนี้

1.1 สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรกำหนดเป็นนโยบาย เกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการสอนหรือการอบรมของพระสอนศีลธรรมให้ชัดเจน

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีนโยบายในการพัฒนาความรู้ให้พระสอนศีลธรรมได้มีโอกาส ศึกษาเพิ่มเติมในด้านวิชาชีพครู จิตวิทยาเด็ก หรือจิตวิทยาแนะแนว เพื่อให้นำไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการ เรียนการสอนเด็กหรือเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 ควรมีการกำหนดหลักเกณฑ์ในการเข้าปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมที่ไม่ไกลจาก วัดที่พำนักอยู่มากนัก เพื่อประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

1.4 สำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรมีการกำหนดนโยบายในการสร้างเครือข่าย โรงเรียนคุณธรรมอันเป็นผลลัพธ์ที่มุ่งหวัง ให้พระสอนศีลธรรมได้นำไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติระดับองค์กร

จากผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรม ภายใต้การกำกับดูแล ของสำนักงานพระสอนศีลธรรม คณะผู้วิจัยขอเสนอแนะไว้ดังนี้

2.1 สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรมีการกำกับพระสอนศีลธรรมให้มีการพัฒนาตนเองอยู่ ตลอดเวลา เนื่องจากบริบทของพื้นที่แต่ละแห่งมีความแตกต่างกัน ทั้งสถานศึกษา

2.2 สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรจัดการประชุมผู้บริหารสถานศึกษาหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องชี้แจงบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม เพื่อให้เข้าใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เมื่อมอบหมายภาระงานจะได้ตรงกับการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

2.3 สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรมีการสร้างตระหนักรู้ในเชิงบวกแก่ผู้บริหารสถานศึกษา และครูพี่เลี้ยง เพื่อให้พระสอนศีลธรรมสามารถปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ ช่วยเหลือเกื้อกูลในการปฏิบัติงานเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเพียงการศึกษาการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์โดยภาพรวมเท่านั้น เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมอย่างชัดเจน จึงขอเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

3.1 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิภาพของการปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมในอำเภอต่างๆ หรือแยกเปรียบเทียบในการปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายว่า ในแต่ละประเด็นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใด

3.2 ควรทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์การปฏิบัติงานเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาผู้เรียนของสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 ควรทำการศึกษาการประเมินศักยภาพด้านการบริหารจัดการศูนย์พระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนพัฒนา โครงการ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านที่ 1 บทบาทของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน 4 ด้านนำไปสู่การพัฒนาดังนี้ (1) ได้พัฒนาด้วยการฝึกทักษะการสรุปย่อเนื้อหาอารยวิชาพระพุทศาสนาให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ (2) ได้พัฒนาด้วยการฝึกทักษะความเข้าใจในการนำฝึกสมาธิ สามารถท่องจำคำขึ้นชมนฐานและการกำหนดสภาวะปัจจุบันได้ (3) ได้พัฒนาด้วยการฝึกทักษะในการอธิบายสร้างความเข้าใจแก่ผู้เรียนเกี่ยวกับการสอนธรรมศึกษา (4) เป็นการนำฝึกทักษะการสอนโดยองค์รวมทั้งการท่องจำ การอธิบายเพื่อสร้างความเข้าใจ สามารถวิเคราะห์แยกแยะสิ่งที่เป็นอารมณ์กับความจริงได้ 2) ด้านที่ 2 เทคนิคการสอนโดยใช้สื่อสร้างสรรค์ เป็นการจัดกิจกรรมพัฒนาโดยการแนะนำกระบวนการใช้สื่อประกอบการสอน ทั้งสื่อการสอนประเภทอุปกรณ์ สื่อการสอนประเภทภาพนิ่ง และสื่อการสอน

ประเภทคอมพิวเตอร์ 3) ด้านที่ 3 การสร้างเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม มีองค์ประกอบดังนี้ 1) วัตถุประสงค์ของเครือข่าย 2) บทบาทหน้าที่ของเครือข่าย 3) การบริหารเครือข่าย มีการจัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่าย และ 4) การวางแผนการดำเนินงาน ทำให้เห็นถึงการร่วมมือการทำงานอย่างแท้จริง การศึกษาศักยภาพการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม ทำให้ทราบถึงการศึกษภาพการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรม นำสู่การพัฒนา สร้างความพึงพอใจแก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน รวมถึงส่งผลให้เด็กนักเรียนผู้รับความรู้เป็นผู้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์มากขึ้น ที่เรียกว่า “เป็นเด็กดี” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- จิรทัศน์ เนธิบุตร. (2564). บทบาทครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 6(2), 1-17.
- ชาญชัย ฮวดศรี. (2549). บทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมในชุมชน เขตปกครองคณะสงฆ์ ภาค 9. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ทักษญา ส่างโยธิน. (2563). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนกลุ่มจังหวัดภาคใต้ชายแดนเพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน. (รายงานการวิจัย). ชลบุรี: วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.

- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: บิซซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- วาสนา สุขชน. (2561). *การพัฒนารูปแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมของ โรงเรียนวัดป่าไผ่สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2*. (รายงานการวิจัย). สระบุรี: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2.
- สำนักงานพระสอนศีลธรรม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2558). *แผนยุทธศาสตร์พระสอนศีลธรรมในช่วงแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 (2555-2559)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: หจก.เซนปรีน ตั้ง.
- สุเทพ เชื้อสมุทร. (2556). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา*. (ดุสิตนิพนธ์ ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- สุนทรี สุริยะรังษี. (2564). *การพัฒนาเทคนิคและวิธีการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัด เชียงใหม่*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สุภัทรชัย สีสะใบ และคณะ. (2566). *การพัฒนาศักยภาพเยาวชนไทยสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลในสังคมวิถีใหม่*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- แสง ทวีคุณ. (2559). *การติดตามประเมินผลนโยบายการสอนศีลธรรมจริยธรรมโดยพระภิกษุสามเณร ในสถานศึกษา*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขต กรุงเทพฯ.

จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต*

Food Ethics in the Future Foodways

เชอเรนทร์ กันตา และปิยะมาศ ใจไฝ่

Chareenr Kanta and Piyamas Jaifai

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Chiang Mai University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: chareenr_k@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมาย พัฒนาการ และคุณค่าของวิถีอาหารแห่งอนาคต และ 2) วิเคราะห์จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยการรวบรวมหนังสือ เอกสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์อาหารและวิถีอาหารแห่งอนาคต จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ศึกษาวิเคราะห์มาสังเคราะห์ในรูปแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. ความหมายและพัฒนารูปแบบของวิถีอาหารแห่งอนาคต เกิดจากการที่ระบบอาหารถูกพัฒนาอยู่ตลอดเวลาเพื่อแก้ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อสร้างระบบอาหารที่ยั่งยืนและเป็นธรรมต่อทั้งผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม จนเกิดเป็นคุณค่าผ่านกระบวนการผลิต การประกอบการ และการบริโภคอาหาร

2. จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต คือวิถีแห่งการสร้าง ความมั่นคง ความยุติธรรม และอธิปไตยให้กับอาหาร โดยความมั่นคงสามารถสร้างได้ใน 4 มิติ ได้แก่ ความเพียงพอ การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพทางอาหาร ความยุติธรรมสร้างได้ด้วยการคืนสิทธิการเข้าถึงอาหาร ด้วยการคืนที่ดินและแรงงานให้กลับคืนถิ่น และอธิปไตยสามารถสร้างได้โดยการยกเลิกเสรีนิยมทางการค้า และหันมาตระหนักถึงสิทธิแรงงานและสิทธิสัตว์ รวมไปถึงการกระจายการใช้เทคโนโลยีการเกษตรอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: จริยศาสตร์; จริยศาสตร์อาหาร; อาหารแห่งอนาคต

*ได้รับบทความ: 2 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

Received: October 2, 2024; Revised: December 26, 2024; Accepted: December 27, 2024

Abstract

This research article aims to: 1) Study the meaning, development, and value of future food systems. 2) Analyze food ethics within the context of future food systems. The study employs a documentary research methodology, collecting data from books, documents, articles, and research related to food ethics and future food systems. The gathered data is analyzed and synthesized in a descriptive analytical format.

The research findings revealed that:

1. The meaning and development of future foodways root in the food system and problems which arise all the time including the prospective problem in the future. In other hand, innovation and technology will help to solve this system to more sustainability and justice for both consumer and environment. So, future foodways must creat value in production processes, make food, and consumption.

2. Food Ethics in the Future Foodways is the way to creat security, justice and sovereignty of food. To creat the security is included adequacy, availability, usefulness and stability. To creat justice is to bring the local labor back to their home and give them the right to living and farming on their own land. And, to creat the sovereignty is cancelling the commercial liberation then aware of labour right and animal right include distribute the agriculture technology in equality.

Keywords: Ethics; Food Ethics; Future Food

1. บทนำ

จริยศาสตร์เป็นปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยการแสวงหาความดีสูงสุดของชีวิตและแสวงหาเกณฑ์ในการตัดสินความประพฤติของมนุษย์ ในการศึกษาจริยศาสตร์อาหารนั้น จะยกปัญหาเกี่ยวกับอาหารขึ้นมาเป็นตัวตั้ง แล้วอธิบายและนำเสนอทางออกต่อปัญหาดังกล่าว ซึ่งการมองอาหารผ่านมุมมองทางจริยศาสตร์ในลักษณะนี้ จะทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของหลายปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาทางอาหารที่เกี่ยวข้องกับทั้งมนุษย์และสิ่งแวดล้อม จึงกล่าวได้ว่า จริยศาสตร์อาหารเป็นศาสตร์ด้านปรัชญาที่สัมพันธ์กับศาสตร์อื่นผ่านอาหาร อาทิ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งความสัมพันธ์เหล่านี้นำมาซึ่งการศึกษาอาหารในหลายแง่มุม ได้แก่ โครงสร้างระบบอาหาร จริยศาสตร์ของการผลิตอาหาร การบริโภคอาหาร รวมถึงนโยบายด้านอาหาร วัฒนธรรมอาหาร

และการบริโภค ทำให้จริยศาสตร์อาหารเป็นประเด็นที่ถูกหยิบยกขึ้นมาเสนาและตั้งคำถามถึงประเด็นที่กล่าวมาข้างต้น และมีความพยายามในการหาทางออกต่อปัญหาเหล่านี้ในมิติที่แตกต่างกันออกไป จริยศาสตร์อาหารจึงเป็นการนำเสนอปัญหาของอาหารในแต่ละช่วงเวลาและย้อนกลับไปดูถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหา เพื่อที่จะแก้ได้อย่างตรงประเด็น อีกทั้งยังมองไปถึงอนาคต ว่าอาหารจะเกิดความมั่นคงได้ โดยวิธีการใด (ปิยะมาศ ใจไฝ, 2562, หน้า 104-107)

หากกล่าวถึง ความมั่นคงทางอาหาร (food security) เริ่มแรกเดิมทีคือความพยายามที่จะผลิตอาหารให้ได้ปริมาณที่มากขึ้น แต่แล้วกลับเป็นการแก้ปัญหาที่ไม่ครอบคลุม เพราะยังเกิดวิกฤตการณ์ทางอาหาร ทำให้ในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้กำหนดขึ้นให้มีความหมายว่า “สถานะที่ทุกคนและทุกขณะเวลามีความสามารถทั้งทางกายภาพและทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงอาหารที่เพียงพอ ปลอดภัย และมีคุณค่าทางโภชนาการ เพื่อตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้านอาหาร เพื่อให้เกิดชีวิตที่มีพลังและมีสุขภาพที่ดี” จากข้างต้นจึงสามารถแบ่งความหมายของความมั่นคงทางอาหารออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ ความเพียงพอ การเข้าถึง การใช้ประโยชน์ และเสถียรภาพ ดังนั้น ความหมายของความมั่นคงทางอาหารจึงเป็นอะไรที่มากกว่าแค่การผลิตอาหารให้มากขึ้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงประเด็นอื่นๆ เช่น การเข้าถึงอาหาร การผลิตอาหารให้ได้ปริมาณสม่ำเสมอ ความปลอดภัยอาหาร ความมั่นคงทางอาหารในระดับชุมชน (ธนิดา หรินทรานนท์, 2563, หน้า 1-2)

ในทางปรัชญา ความมั่นคงทางอาหารมีความหมายครอบคลุมถึง การหาความหมายของชีวิตที่ดีในระดับปัจเจกและในระดับสังคม กล่าวคือ ในระดับปัจเจกต้องอาศัยอาหารที่เข้าถึงได้ เพียงพอ สมบูรณ์ทั้งทางปริมาณและคุณภาพ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และสามารถเอื้อให้ร่างกายเจริญเติบโต ซึ่งรวมถึงพัฒนาการทางสติปัญญาด้วย ส่วนในระดับสังคม อาหารมีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศและความเป็นอยู่ของประชาชน หากสังคมนั้นมีอาหารที่มีคุณภาพและเพียงพอต่อความต้องการของประชาชน ก็สามารถทำให้สังคมขับเคลื่อนไปได้ด้วยดี รวมถึงเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับอาหารจะช่วยสร้างวัฒนธรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งถือเป็นจุดขายด้านการท่องเที่ยวของประเทศนั้นๆ รวมไปถึงการตระหนักถึงความสัมพันธ์ของอาหารกับสิ่งแวดล้อม มนุษย์ควรมีมุมมองต่อสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์ พืช รวมถึงสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติว่าเป็นสมาชิกในระบบนิเวศเดียวกัน เพราะตัวแปรที่สำคัญนอกเหนือจากปรากฏการณ์ธรรมชาติคือการกระทำของมนุษย์ที่มุ่งพัฒนาโลกด้วยเทคโนโลยีทางวัตถุโดยใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ดังนั้น อาหารจึงอยู่ในสมการหนึ่งของธรรมชาติที่สามารถสร้างผลกระทบต่อระบบนิเวศทั้งหมด (ปิยะมาศ ใจไฝ, 2562, หน้า 124-128)

ปัญหาทางจริยศาสตร์อาหาร ทำให้การผลิตอาหารต่อไปในอนาคตต้องคำนึงถึงความยุติธรรมโดยยึดกรอบของลัทธิประโยชน์นิยม ซึ่งมีเป้าหมายในการเพิ่มประโยชน์สุขหรือความพึงพอใจของสังคมโดยรวม (เอกศักดิ์ ยุคตะนันท์, 2528, หน้า 6) แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับทฤษฎีของปีเตอร์ ซิงเกอร์ (Peter

Singer) นักปรัชญาจริยศาสตร์ที่พัฒนาลัทธิประโยชน์นิยมในรูปแบบ "ประโยชน์นิยมเชิงความพึงพอใจ" (preference utilitarianism) ซึ่งให้ความสำคัญกับการเลือกของแต่ละบุคคล ในขณะเดียวกันก็สร้างการตระหนักรู้ถึงชีวิตแต่ละชีวิตที่มีค่าเท่าเทียมกัน ความยุติธรรมในกรอบนี้จึงมุ่งเน้นการเพิ่มความพึงพอใจและลดความทุกข์ของทั้งมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ไปพร้อมๆ กัน (Peter Singer, 2011, pp. 11-15) ซิงเกอร์ย้ำถึงความเสมอภาคว่าไม่ควรจำกัดเพียงมนุษย์ แต่ครอบคลุมสิ่งมีชีวิตอื่นด้วย โดยผลงานสำคัญ เช่น Animal Liberation เป็นจุดเริ่มต้นของขบวนการเคลื่อนไหวด้านสิทธิสัตว์และการปฏิบัติต่อสิ่งมีชีวิตอื่นอย่างมีศีลธรรม แนวคิดของเขายังเชื่อมโยงกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยนำเสนอแนวทางแก้ปัญหาด้านจริยธรรม เช่น ความยากจน ความไม่เสมอภาคและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศผ่านผลงาน ซึ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของปัจเจกเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

ในบริบทปัจจุบัน ความยุติธรรมและจริยธรรมเชิงปฏิบัติของซิงเกอร์สอดคล้องกับประเด็น "วิถีอาหารในอนาคต" (Future Foodways) ที่มีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ด้วยจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและผลกระทบจากวิกฤตสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาทางเลือกโปรตีน เช่น เนื้อจากพืช (Plant-Based Meat Alternatives) เนื้อจากจุลินทรีย์ (Microbial Meat) เนื้อเพาะเลี้ยง (Cultured Meat) และเนื้อแมลง (Insect Meat) กลายเป็นแนวทางที่ตอบโจทย์การสร้างระบบอาหารที่ยั่งยืน (Nature's Fynd, 2021) สิ่งนี้สอดคล้องกับเป้าหมายของลัทธิประโยชน์นิยมที่มุ่งลดความทุกข์และเพิ่มประโยชน์สุขของสังคมมวลรวมและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น บทความวิจัยชิ้นนี้จึงมีขึ้นเพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และคุณค่าของวิถีอาหารแห่งอนาคต ผ่านปัญหาทางจริยศาสตร์อาหาร เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต อีกทั้งยังสะท้อนความเข้าใจกันได้กับทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ ที่ช่วยแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม ในมิติต่างๆ ของอาหาร จนกลายเป็นวิถีการบริโภคอย่างมั่นคงและยั่งยืนสำหรับวิถีอาหารแห่งอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย พัฒนาการ และคุณค่าของวิถีอาหารแห่งอนาคต
2. เพื่อวิเคราะห์จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์อาหาร
2. รวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร บทความ และงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับวิถีอาหารแห่งอนาคต

3. พรรณนาวิเคราะห์ความหมาย พัฒนาการ และคุณค่าของวิถีอาหารแห่งอนาคต
4. วิเคราะห์จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต

4. สรุปผลการวิจัย

1. ความหมาย พัฒนาการ และคุณค่าของวิถีอาหารแห่งอนาคต

ความหมายของอาหารแห่งอนาคต แนวคิดวิถีอาหารแห่งอนาคตมาจาก 2 ประเด็นปัญหา ได้แก่ ประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นและปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ตั้งแต่ในศตวรรษที่ 18 เกิดความท้าทายในการหล่อเลี้ยงประชากรโลกที่เพิ่มขึ้น โทมัส โรเบิร์ต มัลธัส ตีพิมพ์หนังสือของเขา An Essay on the Principle of Population (โทมัส โรเบิร์ต มัลธัส, 2567) มัลธัสกล่าวว่าปริมาณอาหารบนโลกจะเติบโตได้ทางคณิตศาสตร์เท่านั้น ในขณะที่ประชากรมนุษย์เติบโตขึ้นในเชิงเรขาคณิต ข้อเสนอพื้นฐานหลังนี้เชื่อกันว่าอิงตามคำทำนายของ เบนจามิน แฟรงคลิน (Benjamin Franklin) ในปี 1751 ว่าประชากรของอเมริกาจะเพิ่มเป็นสองเท่าทุกๆ 20-25 ปี ผลก็คือในที่สุดมนุษยชาติจะถึงจุดที่ไม่มีอาหารเพียงพอสำหรับทุกคน เว้นแต่จะถูกควบคุมโดยสงคราม โรคภัย และความอดอยาก การเจริญเติบโตของมนุษย์มีขีดจำกัดแน่นอนเนื่องจากขนาดและทรัพยากรของโลกมีจำกัด หากมีประชากรเกินกว่านี้ทรัพยากรที่จะไม่สามารถเลี้ยงทุกคนได้ ซึ่งนำไปสู่ความยากลำบากและความไม่สงบทางสังคม แม้ประชากรโลกได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องขณะเดียวกันจำนวนคนหิวโหยอย่างรุนแรงได้ลดลง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะความก้าวหน้าทางการเกษตร เทคโนโลยีการอาหาร และการขนส่ง ซึ่งนำไปสู่การผลิตที่เพิ่มขึ้น ลดของเสีย และการกระจายที่ดีขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงนโยบายทางสังคม การศึกษา การสุขภาพ การดูแลสุขภาพ และความมั่งคั่งทำให้ขนาดครอบครัวลดลงโดยเฉลี่ย อย่างไรก็ตาม ประชากรโลกคาดว่าจะขยายตัวไปอีกไม่กี่ทศวรรษข้างหน้า ซึ่งจะมากถึงเกือบหมื่นล้านคนภายในปี 2050 (Hoy, 2018, pp. 1413-1414)

ความหมายของอาหารจากอดีตจนถึงปัจจุบัน นำไปสู่การนิยามความหมายของอาหารแห่งอนาคต ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาเกี่ยวกับอาหารในแง่มุมต่างๆ ซึ่งภายในวิจัยได้หยิบยกการเปลี่ยนแปลงของระบอบอาหารมาเพื่ออธิบายการเปลี่ยนแปลงของความหมายของอาหาร ซึ่งส่งผลไปสู่การนิยามความหมายของอาหารแห่งอนาคตที่มุ่งแก้ปัญหาของอาหารที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยพยายามสร้างความมั่นคง ความยุติธรรม และอธิปไตยทางอาหาร ผ่านการเลือกบริโภคอาหารกลุ่มที่ผลิตขึ้นมาใหม่ทางนวัตกรรม ได้แก่ โปรตีนจากพืช โปรตีนจากเชื้อรา โปรตีนจากการปลูกในห้องปฏิบัติการ และโปรตีนจากแมลง

พัฒนาการของอาหารแห่งอนาคต ในยุคต้นทศวรรษ 1970 วิฤติการณ์อาหารได้แบ่งแยกความช่วยเหลือทางอาหารเพื่อมนุษยธรรมและเพื่อสาธารณะออกจากกัน คือมีไว้เพื่อขายหรือการขายที่มีการอุดหนุนราคา ซึ่งเปิดประตูให้กับการสร้าง “ความมั่นคงทางอาหาร” ขึ้นมาใหม่ ด้วยการจัดการทาง

กลไกตลาด การปรับโครงสร้างนี้มีศูนย์กลางหลักที่สหรัฐอเมริกา ในฐานะผู้วางของโลกที่รัฐริเริ่มตอบสนองเพื่อตอบรับต่อวิกฤติการณ์การสังคมนิยม (Revel, and Riboud, 1986) ผลที่เกิดขึ้นตามมา คือ การแบ่งงานกันทำระหว่างประเทศแบบใหม่ การเกษตรกรรมที่ก่อตัวขึ้นรอบๆ และระบบโยงโยของสินค้าข้ามชาติรวมไปถึงความสัมพันธ์ทางการผลิตและการบริโภคทั่วพื้นที่ของชาติที่ผูกมัดอยู่กับการค้าอุปโภคบริโภคของสหรัฐอเมริกา (Raynolds et al., 1993) ในขณะเดียวกัน เสรีภาพของเอกชนภายใต้การครองความเป็นเจ้าของของสหรัฐอเมริกาได้ทำลายอุดมคติของการเกษตรและเศรษฐกิจแห่งชาติดังกล่าว ซึ่งเป็นการกฤษฎีทางสำหรับการเพิ่มระบอบเอกชนของการค้าโลกที่ถูกจัดการโดยบริษัทข้ามชาติ (Cutler, 2001) ดังนั้น พัฒนาการของวิถีอาหารแห่งอนาคตจึงเริ่มต้นจากการที่อาหารเริ่มออกห่างจากแหล่งทางธรรมชาติดั้งเดิมแผ่ขยายออกไปสู่เมือง กลายเป็นระบอบต่างๆ ผ่านระบบการค้าทุนนิยม ซึ่งการที่อาหารถูกช่วงชิงไปด้วยระบอบต่างๆ ทำให้อาหารถูกควบคุมและขาดการกระจายอาหารที่เป็นธรรม รวมถึงการตัดวงจรและใช้ทรัพยากรทางธรรมชาติอย่างเกินพอดีจนเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมในเวลาต่อมา

ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่สังเกตเห็นได้ในปัจจุบัน คือภาวะโลกร้อน ซึ่งอาหารในอนาคตชวนคำนึงถึงคือตั้งแต่ต้นธารการผลิตอาหารไปจนถึงมือผู้บริโภค ในกระบวนการผลิตตามแนวทางอาหารแห่งอนาคตสร้างการตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นการใช้พลังงาน การใช้ทรัพยากร และการลดของเสียที่เกิดจากกระบวนการผลิต เพื่อการผลิตอาหารที่ยั่งยืนมากขึ้น นอกจากนั้นยังหันมาใส่ใจสิทธิสัตว์ในกระบวนการทำปศุสัตว์หรือการทำฟาร์ม โดยคำนึงถึงความเจ็บปวดและความทรมานของสัตว์ขณะที่อยู่ในช่วงการผลิตเหล่านั้น ประกอบกับการใช้ทรัพยากรมากเกินไปในกระบวนการผลิต ในจริยศาสตร์วิถีอาหารแห่งอนาคตจึงเสนอให้บริโภคโปรตีนทางเลือกทดแทนเนื้อสัตว์อย่าง โปรตีนจากพืช โปรตีนจากเชื้อรา โปรตีนจากการปลูกในห้องปฏิบัติการ และโปรตีนจากแมลง ซึ่งสามารถรักษาไว้ซึ่งสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกายมนุษย์ อีกทั้งยังเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้วิถีอาหารแห่งอนาคต กลายเป็นวิถีที่มีคุณค่า ซึ่งจะกล่าวถึงในลำดับต่อไป

คุณค่าของอาหารแห่งอนาคต ในการวิเคราะห์คุณค่าของอาหารแห่งอนาคต ผู้วิจัยมองผ่านคุณค่าใน 3 มิติด้วยกัน ได้แก่ คุณค่าในการผลิต คุณค่าในการประกอบการ และคุณค่าในการบริโภค ซึ่งอธิบายได้ดังนี้

1. คุณค่าอาหารแห่งอนาคตผ่านการผลิตในกระบวนการผลิต แนวทางของอาหารแห่งอนาคตได้มีการตระหนักถึงปัญหาหลากหลายด้าน ตั้งแต่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม ที่เป็นต้นทุนทางทรัพยากรจากธรรมชาติ ซึ่งเราใช้ทำการเกษตรแทนที่การเข้าป่าล่าสัตว์หรือหาของป่า ปัญหาของการทำปศุสัตว์ที่มีการใช้ทรัพยากรและพลังงานไปกับการทำฟาร์มเพื่อขุนสัตว์ให้ได้ตามความต้องการของตลาด รวมไปถึงแง่มุมของการเรียกร้องสิทธิสัตว์ จากการทรมานในกระบวนการผลิตเหล่านี้ ปัญหาด้านความเพียงพอและโภชนาการของอาหาร กล่าวคือ เมื่อประชากรโลกเพิ่มขึ้น กระบวนการผลิตอาหารจึงต้องมีการยก

ระดับขึ้น ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ ซึ่งแนวทางของอาหารแห่งอนาคตจะมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ เพื่อช่วยควบคุมกระบวนการผลิตของอาหารในแง่ต่างๆ อย่างครอบคลุมทุกปัญหา ไม่ว่าจะเป็น การเพิ่มผลผลิต การควบคุมคุณภาพ การลดของเสีย การลดมลภาวะ การผลิตอาหารทางเลือก การปรับปรุงแก้ไขยีนส์อาหารให้มีความยั่งยืน รวมถึงการนำเสนอข้อมูลที่ตรงไปตรงมา และซื่อสัตย์ต่อผู้บริโภค เพื่อให้ผู้บริโภคได้ทำการเลือกบริโภคอย่างมีจริยธรรมและมีคุณค่าทางโภชนาการ จากการตระหนักถึงปัญหาของกระบวนการผลิตอาหารข้างต้น ดังนั้น อาหารแห่งอนาคตจึงมีคุณค่าตั้งแต่กระบวนการผลิตที่มีการตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับสิ่งอื่นในกระบวนการผลิตอย่างสิ่งแวดล้อม สิ่งมีชีวิตอื่น และตัวมนุษย์เองอย่างรอบด้าน

2. คุณค่าอาหารอนาคตผ่านการประกอบการ หนึ่งในนั้นคือกระบวนการแปรรูป ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการผลิต ในอาหารอนาคตใส่ใจในมุมมองของความยั่งยืนด้วยการใช้กระบวนการแปรรูปที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ด้วยการหมุนเวียนทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อลดของเสีย ซึ่งการจัดการของเสียเป็นไปเพื่อลดขยะจากการผลิตด้วยการนำของเสียไปแปรรูป อาทิ อาหารสัตว์ ปุ๋ย เป็นต้น ส่วนในรูปแบบของอาหารที่ได้รับการแปรรูปเพื่อเข้ามาทดแทนสารอาหารที่จำเป็นต่อชีวิตอย่างโปรตีน เช่น โปรตีนจากพืช โปรตีนจากเชื้อรา โปรตีนจากการปลูกในห้องปฏิบัติการ และโปรตีนจากแมลง ก็เป็นทางเลือกหนึ่งในกระบวนการแปรรูปที่ช่วยให้เกิดความยั่งยืนทั้งสิ่งแวดล้อมและผู้บริโภคอีกด้วย เพราะไม่ต้องทำฟาร์มขนาดใหญ่เพื่อเลี้ยงสัตว์จำนวนมากๆ และฆ่าเพื่อส่งออกสู่ตลาด หรือทำเกษตรกรรมเพื่อปลูกหาอาหารให้กับสัตว์เหล่านี้

ในกระบวนการจัดจำหน่าย อาหารในอนาคตได้คำนึงถึงการเติบโตขึ้นของจำนวนประชากรที่สอดคล้องกับความต้องการอาหารที่เพิ่มมากขึ้นเป็นเท่าตัว รวมถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมในการขนส่งอาหารให้กระจายอย่างทั่วถึง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอาหารในอนาคตได้สนับสนุนให้อาหารนั้นได้กลับไปอยู่ ณ ถิ่นฐานดั้งเดิมของมันเอง กล่าวคือ เกษตรกรต้องเป็นผู้ที่บริโภคสิ่งที่ตนเองปลูกและคงไว้ซึ่งความหลากหลายทางพันธุกรรมของเมล็ดพันธุ์ท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่มากกว่าที่จะทำการปลูกพืชอย่างเดียวกันเพื่อส่งออกไปสู่ตลาดเพียงอย่างเดียว ซึ่งส่งผลดีต่อทั้งผู้บริโภคในแง่ของสุขภาพที่จะได้รับประทานอาหารที่หลากหลาย และช่วยโลกให้กลับคืนสู่ภาวะดั้งเดิมที่ไม่ฝืนหรือตัดวงจรสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติมากเกินไป ดังนั้น คุณค่าของการประกอบการจึงเกิดจากการหันมาใส่ใจทั้งผู้บริโภคและโลกไปพร้อมๆ กัน ทั้งในแง่ของการสร้างทางเลือกในการบริโภค หรือการคืนธรรมชาติให้กับโลกเองก็ตาม

3. คุณค่าอาหารแห่งอนาคตผ่านการบริโภคอาหาร การวิจัยเกี่ยวกับวิถีอาหารแห่งอนาคตมุ่งเน้นการพัฒนาอาหารที่มีความยั่งยืนและสอดคล้องกับความต้องการในปัจจุบัน โดยมีจริยศาสตร์อาหารที่ส่งเสริมการกินอย่างมีจริยธรรม ผ่านการเลือกบริโภคโปรตีนทางเลือกแทนเนื้อสัตว์ ได้แก่ 1) โปรตีนจากพืช ผลิตภัณฑ์จากพืชที่มีลักษณะคล้ายเนื้อสัตว์ หรือบริโภคพืชโดยตรง เช่น วิธีการกินวีแกนและมังสวิรัต

โดยมีการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีรสสัมผัสคล้ายเนื้อจริงเพื่อทดแทนเนื่องจากการผลิตที่สร้างผลกระทบต่อสัตว์และสิ่งแวดล้อม 2) จุลินทรีย์ การใช้จุลินทรีย์ที่หมักในสภาพที่ควบคุม จะผลิตผงโปรตีนสูงที่สามารถนำไปผสมในอาหารเพื่อลดการใช้เนื้อสัตว์ ช่วยลดการผลิตขยะอาหารและก๊าซเรือนกระจก 3) เนื่องจากการเพาะเลี้ยง การเพาะเลี้ยงเซลล์สัตว์ในห้องปฏิบัติการเพื่อผลิตเนื้อที่คล้ายกับเนื้อสัตว์ทั่วไป มีความสะอาดและปลอดภัย รวมถึงมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยกว่า แม้จะมีการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลในการผลิตอยู่บ้าง 4) เนื่องจากแมลง แมลงเป็นแหล่งโปรตีนที่มีประสิทธิภาพและมีคุณค่าทางโภชนาการสูง ใช้พื้นที่และอาหารน้อยกว่าสัตว์อื่น การพัฒนาอาหารจากแมลงมีความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคในประเทศที่ไม่คุ้นเคยกับการบริโภคแมลง โดยทั้งหมดนี้เป็นทางเลือกที่สามารถช่วยตอบโจทย์ด้านอาหารในอนาคตอย่างมีจริยธรรมและยั่งยืน ผ่านการลดการทำลายสิ่งแวดล้อม ตระหนักในสิทธิสัตว์ และยังสามารถคงไว้ซึ่งโภชนาการที่ครบถ้วนสำหรับมนุษย์

2. จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต

ความมั่นคงทางอาหารในอาหารแห่งอนาคต เป็นแนวคิดที่มีความยืดหยุ่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามหลายต่อหลายครั้งในการกำหนดคำจำกัดความในการวิจัยและการใช้นโยบาย แม้กระทั่งทศวรรษที่ผ่านมา มีคำจำกัดความประมาณ 200 คำจำกัดความในงานเขียนที่ตีพิมพ์ (Maxwell, & Smith, 1992) เมื่อใดก็ตามที่แนวคิดถูกนำมาใช้ในการศึกษาหรือมีวัตถุประสงค์ จำเป็นต้องพิจารณาอย่างถี่ถ้วนเพื่อสร้างคำจำกัดความที่ชัดเจน (Maxwell, 1996, pp. 155-170)

ในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางอาหารในทศวรรษที่ 1970 องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ได้แบ่งความหมายด้านความมั่นคงทางอาหารออกเป็น 4 มิติ ได้แก่ ความเพียงพอ (Availability) การเข้าถึง (Access) การใช้ประโยชน์ (Utilization) และเสถียรภาพ (Stability) ซึ่งความมั่นคงทางอาหารยุคแรกมุ่งเน้นแก้ปัญหาการขาดแคลนอาหารด้วยการผลิตในปริมาณมาก แต่ต่อมาพบว่าปัญหาความอดอยากยังมีอยู่ในหมู่คนยากจน มิติต่อมาจึงพิจารณาถึงการเข้าถึงอาหาร ที่ต้องอาศัยอำนาจทางการเมืองในการเข้ามากำกับเศรษฐกิจและสังคมให้กระจายอาหารออกไปได้อย่างทั่วถึงทุกภาคส่วน รวมไปถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคเองก็มีส่วนในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร อาทิ การบริโภคอาหารที่มีสารอาหารครบถ้วน

ในอาหารแห่งอนาคตจึงต้องการที่จะบรรลุความมั่นคงทั้ง 4 มิติ ได้แก่ 1) ความเพียงพอ การผลิตอาหารต้องเพียงพอและยั่งยืน ทั้งจากภายในประเทศและการนำเข้า โดยควรสนับสนุนการผลิตที่คงเอกลักษณ์ของถิ่นกำเนิดอาหาร เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์ท้องถิ่น และการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในการเพาะปลูก หรือการสร้างทางเลือกอาหารใหม่ๆ เช่น โปรตีนจากแมลงและเนื้อสัตว์เพาะเลี้ยงในห้องแล็บมีศักยภาพช่วยเพิ่มความเพียงพอ 2) การเข้าถึงอาหาร แม้ว่าการผลิตอาหารจะมีปริมาณเพียงพอ แต่การกระจายอาหารต้องทั่วถึงทุกกลุ่ม รวมถึงคนชายขอบ โดยต้องการความร่วมมือจากภาคการเมืองและการ

ลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น การขนส่งและตลาดที่เป็นธรรม 3) การใช้ประโยชน์จากอาหาร การบริโภคอาหารต้องมีคุณค่าทางโภชนาการและปลอดภัย การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค เช่น การหันมาบริโภคโปรตีนจากแหล่งอื่นแทนเนื้อสัตว์ และ การใช้เทคโนโลยีตรวจสอบคุณภาพอาหาร ช่วยลดความเสี่ยงจากโรคและการปนเปื้อน 4) เสถียรภาพ การมีอาหารเพียงพอและเข้าถึงได้ตลอดเวลา รวมถึงการเตรียมพร้อมรับมือวิกฤตเศรษฐกิจหรือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การบริหารจัดการความเสี่ยงและการมีกฎหมายสนับสนุนการผลิตที่ยั่งยืนช่วยรักษาเสถียรภาพของระบบอาหาร

ดังนั้น อาหารแห่งอนาคตจึงเป็นการทำงานร่วมกันของหลากหลายภาคส่วนตั้งแต่ในระดับการผลิตไปจนถึงระดับการเมือง ที่คำนึงถึงทั้งผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารที่สามารถครอบคลุมได้ทั้ง 4 มิติ ตามที่องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติได้กำหนดไว้

ความยุติธรรมทางอาหารในอาหารแห่งอนาคต ในขบวนการความยุติธรรมด้านอาหารยังมีเรื่องของอภิปไตยทางอาหาร ซึ่งเป็นสิทธิของประชากรในการพิจารณาว่าจะเลี้ยงชีพอย่างไร นำไปสู่ที่มาของการอภิปรายที่ละเอียดยิ่งขึ้นในขบวนการความยุติธรรมด้านอาหาร กล่าวคือมากกว่าแค่ประชาชนมีสิทธิที่จะได้รับอาหารหรือไม่ แต่คือจะเลี้ยงชีพได้อย่างไร ตัวอย่างเช่น การถกเถียงที่นำโดยชาวนาทั่วโลกเพื่อต่อต้าน GMOs ข้อถกเถียงที่ไม่ขัดต่อหลักวิทยาศาสตร์หรือประโยชน์ของ GMOs พันธุ์กรรมเฉพาะเมล็ดพืช แต่ขัดต่อกลไกทางกฎหมายและเศรษฐกิจที่บริษัทข้ามชาติมักใช้สิ่งเหล่านี้โดยขัดต่อเจตจำนงของผู้ปลูกอาหารในท้องถิ่น หรือแม้แต่กดดัน ให้ผู้ปลูกอาหารในท้องถิ่นใช้สิ่งเหล่านี้โดยขัดต่อเจตจำนงของตน ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่มั่นคงด้านอาหาร คือภาวะเศรษฐกิจและสังคมระดับครัวเรือนที่มีการเข้าถึงอาหารอย่างเพียงพอ อย่างจำกัดหรือไม่แน่นอน (The United States Department of Agriculture's Economic Research Service, 2018) ความแพร่หลายของความไม่มั่นคงด้านอาหารทั่วโลกแสดงให้เห็นว่าสิทธิในอาหารนั้นยังไม่เป็นสากลในขณะนี้ และนี่คือปัญหาที่ขบวนการความยุติธรรมด้านอาหารปรารถนาที่จะบรรเทา

สำหรับอาหารแห่งอนาคต ความยุติธรรมทางอาหารรวมถึงสิทธิแรงงานและสิทธิในที่ดิน แรงงานควรได้รับการคุ้มครองด้านค่าจ้าง ความปลอดภัย และสิทธิในการรวมตัวกัน ขณะที่สิทธิในที่ดินนั้นหมายถึงการคืนสิทธิให้แรงงานได้ทำกินบนที่ดินของตนเองเพื่อสร้างความหลากหลายทางการผลิตและการพึ่งพาตนเอง การฟื้นฟูระบบนิเวศในพื้นที่เกษตร และลดการพึ่งพาเทคโนโลยีเกษตรที่ทำลายธรรมชาติ เช่น การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง อาหารแห่งอนาคตต้องส่งเสริมเกษตรที่ยั่งยืน เช่น การใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การเพาะปลูกออร์แกนิก และการฟื้นฟูพันธุ์พืชพื้นเมืองที่มีความทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้ชุมชนที่ห่างไกลเข้าถึงอาหารที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียม และการสนับสนุนเกษตรกรรายย่อยและแรงงานในภาคเกษตรกรรมผ่านการคุ้มครองสิทธิ

และการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ

อธิปไตยอาหารในอาหารแห่งอนาคต การประชุมอาหารโลกขององค์การอาหารและการเกษตรแห่งสหประชาชาติที่กรุงโรมเมื่อปี 1996 (Nicholson, & Delforge, 2008, p. 456) นิโคลสัน (Nicholson) สรุปอธิปไตยด้านอาหารไว้ ดังนี้ “เราเสนอให้มีตลาดท้องถิ่น ที่มีสิทธิของประเทนั้นๆ ในการปกป้องพรมแดนตนเองจากอาหารนำเข้า ปกป้องการเกษตรกรรมยั่งยืน และปกป้องความหลากหลายทางชีวภาพ อาหารสุขภาพ งาน และวิถีชีวิตที่เข้มแข็งในพื้นที่ชนบท” (Nicholson, & Delforge, 2008, p. 457) การเคลื่อนไหวโดยตัวของมันเองเป็นการเรียกร้องว่า นโยบายเสรีนิยมให้ความสำคัญกับการค้าระหว่างประเทศเป็นลำดับแรก มีใช้อาหารสำหรับประชาชน นโยบายไม่ได้ส่งผลต่อการจัดความหิวโหยในโลก ในทางตรงกันข้าม กลับเพิ่มการพึ่งพิงของประชาชนต่อการนำเข้าทางการเกษตร และแปลงภาคเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรมมีพลังเข้มแข็งมากขึ้น

ความสำคัญของการสร้างอธิปไตยทางอาหาร เพื่อรับมือกับปัญหาที่เกิดจากการค้าเสรี ซึ่งมักส่งผลให้เกษตรกรในท้องถิ่นต้องผลิตสินค้าเพื่อป้อนตลาดโลกแทนที่จะเน้นการบริโภคภายในท้องถิ่น ทำให้ความหลากหลายทางชีวภาพลดลง เกิดปัญหาแรงงานพลัดถิ่น และความเข้มแข็งของชุมชนลดลง

ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยทางอาหารในอนาคต มีสามประการหลักที่ต้องคำนึงถึงเพื่อรับมือกับการเพิ่มขึ้นของประชากรโลกที่จะถึง 9 พันล้านคนในปี 2048 ได้แก่ 1) การใช้เทคโนโลยีจีเอ็มโอ (GMOs) เทคโนโลยีดัดแปลงพันธุกรรมมีประโยชน์ในการเพิ่มผลผลิตและโภชนาการ แต่การที่บริษัทใหญ่จดสิทธิบัตรเมล็ดพันธุ์อาจส่งผลกระทบต่อสิทธิของเกษตรกรที่ปลูกพืชแบบดั้งเดิม การใช้จีเอ็มโอจึงควรคำนึงถึงสิทธิของเกษตรกรและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม 2) สิทธิมนุษยชน กระบวนการผลิตอาหารต้องคำนึงถึงสิทธิของแรงงาน โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้หญิง เด็ก และผู้อพยพ ซึ่งมักถูกละเมิดสิทธิในการทำงาน การกำหนดค่าแรง และสภาพการทำงานที่ไม่เหมาะสม 3) สิทธิสัตว์ การผลิตเนื้อสัตว์ใช้ทรัพยากรมากและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การตระหนักถึงสิทธิสัตว์และการลดการบริโภคเนื้อสัตว์จะช่วยลดผลกระทบต่อธรรมชาติ การเลือกใช้โปรตีนทดแทนเนื้อสัตว์ก็เป็นทางเลือกที่ช่วยลดการผลิตสัตว์เพื่อบริโภคและส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศพื้นฟูได้ การสร้างอธิปไตยทางอาหารจะเกิดขึ้นได้จากการตระหนักถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีความรับผิดชอบ การเคารพสิทธิมนุษยชนในกระบวนการผลิต และการใส่ใจต่อสิทธิสัตว์ รวมถึงการบริโภคอย่างยั่งยืนเพื่อเตรียมพร้อมรับมือกับจำนวนประชากรโลกที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต ผู้วิจัยได้พบว่า จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต โดยเฉพาะแนวทางการบริโภคอาหารจากนวัตกรรมอย่างโปรตีนแทนเนื้อสัตว์ เข้ากันได้กับแนวคิดการลดความทุกข์ ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ ซึ่งนอกจากจะสามารถลดปัญหาที่สร้างผล

กระทบต่อสิ่งแวดล้อมที่มีในกระบวนการผลิต สร้างการตระหนักต่อสิ่งมีชีวิตอื่น และเติมเต็มโภชนาการที่ครบถ้วนให้กับมนุษย์แล้ว ยังสามารถสร้างพฤติกรรมการบริโภคที่มีผลต่อความมั่นคง ความยุติธรรม และอธิปไตยทางอาหารอย่างยั่งยืน

ในแนวคิดการลดความทุกข์ ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ มีจุดเริ่มต้นมาจากทฤษฎีว่าด้วยสิทธิสัตว์และการปลดปล่อยสัตว์ ซึ่งได้กลายเป็นหนึ่งในหัวข้อที่ได้รับความสนใจและกำลังมาแรงในโลกวิชาการตะวันตก ในช่วงคริสต์ทศวรรษที่ 1970 เป็นช่วงเวลาที่หนังสือ Animal Liberation ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ได้จุดกระแสให้ผู้คนในสังคม หันมาสนใจเรื่องความเป็นอยู่ของสัตว์และหันมาตั้งคำถามกับความชอบธรรมของมนุษย์ในการกดขี่สัตว์อย่างจริงจังเป็นครั้งแรก สถานะของทฤษฎีว่าด้วยสิทธิสัตว์และการปลดปล่อยสัตว์ ในปัจจุบันย่อมถือว่าดีขึ้นกว่าสถานะที่เคยเป็นในอดีตเป็นอย่างมาก กล่าวคือ ประเด็นปัญหาเรื่องสิทธิสัตว์ได้กลายเป็นหนึ่งในหัวข้อยอดนิยมที่ปรากฏในหนังสือ บทความ งานวิจัย และวิชาที่เปิดเรียนในมหาวิทยาลัย ซึ่งปรากฏการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นในโลกตะวันตกนี้ทำให้กรูเอน (Lori Gruen, 2011) ถึงกับเอ่ยปากชมว่ากระแส “คลื่นลูกที่สอง” ของขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสัตว์กำลังผงาดและพุ่งขึ้นสูงในปัจจุบัน นอกจากนั้น ซิงเกอร์เองก็รู้สึกปลาบปลื้มใจไปกับการที่ปรัชญาและทฤษฎีการเมืองร่วมสมัย ที่ได้ส่งอิทธิพลและสร้างแรงบันดาลใจเป็นอย่างมากให้กับขบวนการต่อสู้บนท้องถนน เพื่อเรียกร้องสิทธิสัตว์ในปัจจุบัน (Singer, 1974)

จากมุมมองของปีเตอร์ ซิงเกอร์ แนวคิด การลดความทุกข์ (minimizing suffering) เป็นแก่นหลักของการตัดสินใจทางจริยธรรม ซึ่งนำไปสู่แนวทางในการพัฒนาอาหารแห่งอนาคต ที่พิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อสัตว์และสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ การสร้างวิถีที่คำนึงถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน หนึ่งในนั้นคือการพัฒนาและนำเสนออาหารทดแทนแหล่งโปรตีนจากสัตว์ ได้แก่ การผลิตโปรตีนจากพืช, เชื้อรา, จากห้องทดลอง หรือแมลง ซึ่งหากนำการพัฒนานี้เป็นข้อเสนอในการเรียกร้องให้มนุษย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภค ก็จะสามารถลดการทรมานของสัตว์ในอุตสาหกรรมปศุสัตว์ลงได้ อีกทั้งยังลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับหลักการจริยธรรมของซิงเกอร์ที่สนับสนุนการลดทุกข์และส่งเสริมทางเลือกที่มีความยั่งยืน ดังนั้น การเลือกผลิตอาหารที่ไม่ต้องใช้สัตว์เป็นวัตถุดิบ เช่น โปรตีนจากพืช หรือโปรตีนจากการปลูกในห้องปฏิบัติการ เป็นการพิจารณาที่ให้ความสำคัญกับความทุกข์ทรมานที่อาจเกิดขึ้นจากการทำฟาร์มปศุสัตว์ที่อาจจะไม่เป็นธรรมต่อสัตว์ (Singer, 1974)

ในจริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคตนั้น ต้องการการสร้างความมั่นคง ความยุติธรรม และอธิปไตยให้กับอาหาร ซึ่งการขับเคลื่อนจากระดับการเมืองไปสู่การร่วมมือในระดับปัจเจกจึงเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งปัญหาและวิธีแก้ในระบอบอาหารล้วนสร้างความหมายและพัฒนาการที่เปลี่ยนไปอยู่เสมอ ก่อให้เกิดคุณค่าในระบอบอาหารที่ครอบคลุมทั้งการผลิต การประกอบอาหาร และการบริโภค ซึ่งในปัจจุบันมีการใช้เครื่องมืออย่างวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเข้าช่วยในการยกระดับการแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม

ความกังวลต่อการเพิ่มขึ้นของประชากรก็ยังคงอยู่ ทำให้การเตรียมรับมือจึงจำเป็น วิถีอาหารแห่งอนาคต จึงพยายามสร้างการตระหนักในระบอบอาหาร ตั้งแต่กระบวนการผลิตที่กลับมาใส่ใจสิ่งแวดล้อม สนับสนุน ความหลากหลายทางพืช ลดการทำปศุสัตว์ ส่วนการประกอบอาหาร ก็หันมาแปรรูปของเสียจากอาหาร ให้กลับมามีประโยชน์อีกครั้ง หรือการแปรรูปอาหารทดแทนโปรตีนให้มีรูปลักษณ์ รสสัมผัส และรสชาติ คล้ายเนื้อสัตว์ให้มากที่สุด เพื่อเรียกความนิยมในหมู่ผู้ที่ทดลองบริโภคไปจนถึงผู้ที่ต้องการสร้างแบบแผน การบริโภคอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นหนึ่งในหมุดหมายสำคัญของคุณค่าในวิถีอาหารอนาคต อีกทั้งยังสอดคล้อง กับหลักการลดความทุกข์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์ ที่มุ่งเน้นให้มองทุกอย่างเท่าเทียมกัน ทำให้สัตว์และธรรมชาติ ก็มีสิทธิเท่าเทียมกับมนุษย์ในการเป็นอยู่ร่วมภายใต้สิ่งแวดล้อมเดียวกัน การทะนุบำรุงรักษาชีวิตพวกเขา ก็เท่ากับการทำนุบำรุงรักษาชีวิตพวกเราด้วย ดังนั้น การบริโภคอย่างยั่งยืน ผ่านการบริโภคโปรตีนทดแทน เนื้อสัตว์ จึงเป็นหนึ่งในข้อปฏิบัติที่ช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมและคงไว้ซึ่งสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย อีกทั้ง วิธีนี้อาจเป็นการสร้างแบบแผนที่ยั่งยืนและคงไว้ซึ่งระบอบอาหารในอนาคต จนกลายเป็นหนึ่งใน จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคตที่ผู้คนตระหนักถึงและทำตาม ซึ่งไม่เพียงแต่ส่งผลดีต่อผู้บริโภค เองเท่านั้น แต่ยังสามารถคงไว้ซึ่งระบอบอาหารที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมไปพร้อมๆ กับการส่งต่อโลกที่อุดม สมบูรณ์นี้ให้คนรุ่นหลังต่อไป ในอนาคต

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อไป

จากงานวิจัยในประเด็นจริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคตผู้วิจัยเห็นว่าความก้าวหน้า ทางเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมาก รวมถึงในอนาคตต้องมีการพัฒนาทาง ด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์เพิ่มมากยิ่งขึ้นไปเรื่อยๆ จึงเสนอแนะว่าหากในอนาคตมีการศึกษาทาง เลือกอาหารด้านอื่นๆ ด้วยก็จะเป็นทางเลือกการบริโภคอาหารที่น่าศึกษาเพิ่มเติม รวมถึงหากมองใน ประเด็นสุนทรียศาสตร์ของอาหารแห่งอนาคตก็เป็นประเด็นทางปรัชญาที่น่าศึกษาเช่นกัน เพื่อวิเคราะห์ คุณค่าทางอารมณ์และความรู้สึกส่วนบุคคลต่ออาหารแห่งอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้

การบริโภคโปรตีนทางเลือกแทนการบริโภคโปรตีนจากสัตว์หรือการลดการบริโภคเนื้อสัตว์ เป็นหนึ่งในแนวทางที่ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นเรื่องเริ่มต้นสำคัญในระดับปัจเจกบุคคล โดยสิ่งนี้ได้รับการยอมรับ ในทั่วโลกว่าการบริโภคเนื้อสัตว์มีผลกระทบต่อความร้อนของโลกอย่างมีนัยสำคัญ การลดการ บริโภคเนื้อสัตว์ถือเป็นเรื่องที่ควรสนับสนุน ซึ่งมีผลทั้งต่อสุขภาพของบุคคลและสิ่งแวดล้อม การเข้าใจและ ยอมรับแนวโน้มนี้อาจเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยลดปัญหาภาวะโลกร้อนในอนาคต และเป็นการรักษาสุขภาพ ของมนุษย์ให้ดีขึ้นในระยะยาวด้วย

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต ทำให้ทราบถึงความหมายและพัฒนาการของจริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคต รวมไปถึงคุณค่าของอาหารแห่งอนาคต ที่สร้างความมั่นคง ความยุติธรรม และอภิปไตย ในสายการผลิต การประกอบอาหาร การบริโภค นอกจากนี้ยังทราบถึงความเข้ากันได้ระหว่างจริยศาสตร์อาหารในวิถีอาหารแห่งอนาคตกับทฤษฎีทางจริยศาสตร์ของปีเตอร์ ซิงเกอร์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โทมัส โรเบิร์ต มัลธัส. (2567). *บทความเกี่ยวกับหลักการของประชากร*. เข้าถึงได้จาก https://www.econlib.org/library/Malthus/malPop.html?chapter_num=20#book-reader
- ธนิดา หรินทรานนท์. (2563). *ความมั่นคงทางอาหาร*. เข้าถึงได้จาก <http://certify.dld.go.th/certify/index.php/th/2016-05-01-14-51-22/2016-05-03-03-23-38/1276-2020-09-23-02-20-23>
- ปิยะมาศ ใจไฝ. (2562). *ปรัชญาอาหาร*. กรุงเทพฯ: The Print Idea.

- เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์. (2528). *การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างประโยชน์สุขของสังคมในทฤษฎีความยุติธรรมของจอห์น สจ๊วต มิลล์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cutler, A. C. (2001). Critical reflections on the Westphalian assumption of international law and organization: A crisis of legitimacy. *Review of International Studies*, 27(2), 133-50.
- Gruen, L. (2011). *Ethics and animals: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hoy, A. Q. (2018). Agricultural Advances Draw Opposition that Blunts Innovation. *Science* 360, 6396, 1413-1414.
- Maxwell, S. & Smith, M. (1992). Household food security; a conceptual review. In S. Maxwell & T. R. Frankenberger, eds. *Household Food Security: Concepts, Indicators, Measurements: A Technical Review*. New York and Rome: UNICEF and IFAD.
- Maxwell, S. (1996). Food security: a post-modern perspective. *Food Policy*, 21 (2), 155-170.
- Nature's Fynd. (2021). *Alternative Proteins: The Ultimate Guide*. Retrieved from <https://www.naturesfynd.com/alternative-proteins>
- Nicholson, P., & Delforge, I. (2008). Via Campesina: Responding to global systemic crisis. *Development*, 51(4), 456-459.
- Peter Singer. (2011). *Practical Ethics*. New York: Cambridge University Press.
- Raynolds, L. T., D. Myhre, V Carro-Figueroa, F. H. Buttel, and P. McMichael. (1993). The new internationalization of agriculture: A reformulation. *World Development*, 21(7), 1101-1121.
- Revel, A., and Riboud, C. (1986). *American Green Power*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Singer, P. (1974). All Animals Are Equal. *Philosophic Exchange*, 5(1), 103-116.
- The United States department of Agriculture's Economic Research Service. (2018). *Definition of Food Security*. Retrieved from <https://www.ers.usda.gov/topics/food-nutrition-assistance/food-security-in-the-u-s/definitions-of-food-security/>

การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน
ในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ*

The Development of Community Democratic Strengthening
Processes in Ban Thaen District, Chaiyaphum Province

ทักษิณ ประชามอญ และปัญญา คล้ายเดช

Thaksin Prachamon and Panya Klaydesh

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: Panya.Klay@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชน 2) ศึกษารูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน และ 3) พัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 16 รูปหรือคน เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลแล้ววิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอข้อมูลในลักษณะการพรรณนาความ

ผลการวิจัยพบว่า

1. ชุมชนมีความต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้นโดยเสนอปัญหาความต้องการ และต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา โดยใช้กิจกรรมประชาธิปไตยชุมชน ในลักษณะประชาธิปไตยชุมชนแบบปรึกษาหารือ และประชาธิปไตยชุมชนแบบการปกครองตนเอง
2. รูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน มี 3 รูปแบบ คือ 1) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบชุมชน 2) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และ 3) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปกครองตนเอง

*ได้รับบทความ: 10 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

Received: September 10, 2024; Revised: December 26, 2024; Accepted: December 27, 2024

3. พัฒนาระบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยใช้การบูรณาการหลักพุทธธรรม คือ หลักอปริหานิยธรรม โดยมีองค์ประกอบ 7 ประการ คือ 1) การประชุมปรึกษาหารือ 2) การสร้างพลังชุมชน 3) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมชุมชน 4) การรับฟังความคิดเห็นปราชญ์ชุมชน 5) การส่งเสริมบทบาทสตรีชุมชน 6) การสร้างอุดมคติชุมชน และ 7) การจัดสวัสดิการชุมชน

คำสำคัญ: กระบวนการ; การเสริมสร้าง; ประชาธิปไตยชุมชน

Abstract

The objectives of this research were to 1) study the phenomenon of community democracy 2) study the model for community democracy strengthening and 3) develop the process of community democratic strengthening in Ban Thaen District, Chaiyaphum Province. This research is a qualitative research by conducting in-depth interviews with 18 key informants and conducting focus group discussions with 16 key informants. The research instruments are structured interviews and focus group discussions. Data were collected and analyzed using content analysis and presented in a descriptive manner.

The result was found that:

1. The community wants to change the community for the better by proposing problems and needs and wants people to participate in development activities by using community democracy activities in the form of consultative community democracy and self-governing community democracy.

2. There are 3 forms of community democratic strengthening: 1) social democratic strengthening, 2) consultative democratic strengthening and 3) self-governing democratic strengthening.

3. there are the process of community democracy strengthening development by integrating Buddhist principles, namely the principle of Aparihaniyadhamma, with 7 components: 1) consultation meeting, 2) community power creation, 3) community culture compliance, 4) listening to the opinions of community scholars, 5) promoting the role of community women, 6) creating community ideals, and 7) community welfare arrangement.

Keywords: Process; Strengthening; Community Democracy

1. บทนำ

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองที่นานาอารยประเทศนิยมใช้เป็นแนวทางการปกครองประเทศ เป็นระบอบการปกครองที่สังคมไทยพยายามเรียกร้องและแสวงหาความหมายที่แท้จริง ซึ่งดูเหมือนว่าการปกครองในระบอบนี้ยังเกิดความขัดแย้งและไม่สามารถผสมผสานให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในสังคมไทย สำคัญของประชาธิปไตยที่แท้จริงของประชาชนส่วนใหญ่ จึงยังไม่ฝังรากลึกเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรืออาจมีสาเหตุมาจากการที่สังคมไทยอยู่ภายใต้ระบอบอุปถัมภ์มาอย่างยาวนาน แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมากกว่า 8 ทศวรรษ หรือเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 แล้วก็ตาม แต่การเมืองแบบประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่นของประเทศไม่ได้พัฒนาก้าวหน้าไปตามระยะเวลาแต่ประการใด เนื่องจากประชาธิปไตยของประเทศไทยต้องเผชิญกับความวุ่นวายและความขัดแย้งอย่างถึงอานาจทางการเมืองของบรรดาผู้นำทางการเมือง (บุญทัน ดอกไธสง, 2553, หน้า 65) ทำให้เกิดวงจรอุบาทว์ทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่า มีการร่างรัฐธรรมนูญ ประกาศใช้รัฐธรรมนูญ มีการเลือกตั้งเกิดความวุ่นวายทางการเมือง เกิดการปฏิวัติรัฐประหาร เป็นต้น เกิดวงจรทางการเมืองของประเทศไทยอย่างนี้อยู่หลายครั้งหลายยุคหลายสมัย กล่าวได้ว่า การเสริมสร้างประชาชนให้มีความรู้ความเข้าใจและศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตยจนเกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตย เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยการอบรม ปลูกฝัง หล่อหลอม กล่อมเกลี้ยงทั้งทางตรงและทางอ้อมจากสังคมอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ประเทศไทยได้มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นโดยการโอนภารกิจบริการสาธารณะบางอย่างจากองค์กรปกครองส่วนกลางไปให้ชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในท้องถิ่นต่างๆ ของประเทศรับผิดชอบงานอย่างเป็นอิสระจากองค์กรปกครองส่วนกลาง ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และตามประกาศคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรื่อง แผนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2543 ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2543 และได้รายงานต่อรัฐสภาทราบเพื่อใช้เป็นแผนกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรภาครัฐที่จัดตั้งตามหลักการกระจายอำนาจการปกครองจากหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เปิดโอกาสให้ประชาชนกลุ่มย่อยในแต่ละท้องถิ่น ได้มีส่วนร่วมในการกำกับ ตรวจสอบ ดำเนินการ และเลือกผู้นำของตนให้เข้ามาทำหน้าที่ในการบริหารจัดการสนองความต้องการ พร้อมทั้งแก้ไขปัญหของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ อย่างรวดเร็วตรงตามความต้องการอย่างทั่วถึง และเห็นผลตอบรับในทันที (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559, หน้า 1-2) โดยแนวคิดพื้นฐานแล้ว ประชาชนในชุมชนย่อมทราบถึงปัญหภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี ดังนั้น การแก้ไขปัญหา

ชุมชนจึงต้องมาจากประชาชนในชุมชนที่ประสบปัญหาจริง และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการจัดการชุมชนเอง ซึ่งการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ต้องสอดคล้องและเป็นไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 จะเห็นได้ว่า รัฐจะต้องปรับระบบการดำเนินงานและระบบความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น และงานของรัฐอย่างอื่นให้มีความชัดเจนในเชิงอำนาจหน้าที่ อีกทั้งต้องส่งเสริมให้การปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในท้องถิ่นต่างๆ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้ระบบการทำงานของภาครัฐต้องมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ คุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์ของเจ้าหน้าที่ พร้อมกับพัฒนาระบบการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ และให้มุ่งเน้นการทำงานตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมถึงจะต้องจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเพื่อให้แนวนโยบายแห่งรัฐบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ และได้กำหนดบทบาทวิถีชีวิตการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น (มาตรา 252, 253, 254) ประกอบด้วย 1) การเลือกตั้ง 2) การเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงาน 3) การเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น และ 4) การเสนอถอดถอนสมาชิก หรือผู้บริหารท้องถิ่น ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรหาแนวทางให้มีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นจะต้องดำเนินการปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครอง ท้องถิ่นในการลงคะแนนเสียงเพื่อถอดถอนสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ให้ความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนา ปรับปรุง กฎหมาย รูปแบบกลไก และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่นให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน (สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ, 2559, หน้า 54-64)

แนวคิดการปกครองในรูปแบบของประชาธิปไตย ซึ่งเดวิด เฮลด์ (David Held) (2006, pp. 26-31) ได้เสนอตัวแบบของประชาธิปไตยทางตรงหรือแบบมีส่วนร่วม (Direct or Participatory Democracy) ไว้ 4 รูปแบบ คือ 1) ประชาธิปไตยแบบสภาประชาชน (Classical Democracy) 2) ประชาธิปไตยแบบสังคมนิยม (Socialist Democracy) 3) ประชาธิปไตยแบบชุมชน (Community Democracy) 4) ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ (Deliberative Democracy) 5) ประชาธิปไตยแบบครองตนเอง (Self-Governance)

ในปัจจุบันชุมชนท้องถิ่นเกิดปรากฏการณ์ที่เรียกว่า การแตกตัวทางสังคม ซึ่งนำไปสู่การแบ่งกลุ่มทางสังคมในชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ เกิดการแบ่งกลุ่มชนชั้นนำท้องถิ่น กลุ่มผู้ประกอบการอาชีพต่างๆ และกลุ่มชาวบ้านทั่วไป ปรากฏการณ์ที่เป็นผลตามมาจากการกลุ่มทางสังคมในชุมชนนั้น ในบางพื้นที่ชาวบ้านท้องถิ่นไม่ได้รับการสนองตอบต่อความต้องการในการแก้ไขปัญหาชุมชน จนกระทั่งไม่สามารถใช้กลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการวิถีชีวิตของคนในชุมชนได้ เกิดปัญหาทางกระบวนการที่นำไปสู่ความ

เป็นประชาธิปไตยในชุมชนท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งกลุ่มองค์กรภายในชุมชนท้องถิ่น กลุ่มการเคลื่อนไหวทางสังคมภายใต้หลักการประชาธิปไตย หรือแม้แต่การรวมตัวกันของประชาชนในการร่วมคิดร่วมทำในกิจการสาธารณะต่างๆ เป็นต้น ยังถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ค่อนข้างต่ำจนถึงระดับปานกลาง นั่นชี้ให้เห็นว่าความเป็นประชาธิปไตยในมิติโครงสร้างการเมือง จำเป็นต้องพิจารณาจากความก้าวหน้าของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมควบคู่กันไปด้วย ซึ่งจะเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนเกิดความตระหนักและการตื่นรู้ทางการเมืองในระดับชาติและท้องถิ่นได้ โดยการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ อปปรยานิยธรรม 7 ประการ (อง.สตตก. (ไทย) 23/23/37-38) ดังนี้ 1) หมั่นประชุมกันเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจที่ควรทำ 3) ไม่ลัมล้างสิ่งที่เป็นบัญญัติแล้ว ถือปฏิบัติในหลักที่วางไว้ 4) สักการะ เคารพ นับถือ บูชา และรับฟังผู้อาวุโส 5) ไม่ข่มเหงรังแกกุลสตรี 6) สักการะ เคารพ นับถือ และบูชาเจดีย์ 7) รักษา ค้ำครอง และป้องกันพระสงฆ์ผู้ทรงศีลทรงธรรม ซึ่งในหลักการเหล่านี้จะช่วยการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิให้เพิ่มมากยิ่งขึ้น และช่วยเสริมสร้างแบบแผน ความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางการเมืองของคนในสังคมเห็นสาระสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และมีวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จนสามารถพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน สำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านแท่น อำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ มีหมู่บ้านจำนวน 11 หมู่บ้าน จำนวนประชากรผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป) (กรมการปกครอง, 2565) แยกเป็นชาย 3,421 คน เป็นหญิง 3,484 คน รวมทั้งสิ้น 6,905 คน

ด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ จะช่วยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ทราบปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชน สามารถพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน และขับเคลื่อนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน รวมถึงเสริมสร้างค่านิยม และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยชุมชน จนสามารถพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ โดยบูรณาการตามหลักพุทธธรรมได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มาจากนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์หรือนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 18 รูป/คน โดยวิธีการกำหนดกลุ่มตัวอย่างในการให้ข้อมูลโดยวิธีการเจาะจง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการสัมภาษณ์เชิงสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน พระสงฆ์หรือนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา และ นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 16 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) การจัดเวทีเสวนากลุ่มย่อยขึ้นเพื่อยืนยันและค้นหาข้อมูล ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique)

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ประชาธิปไตยชุมชนเกิดจากความพยายามในการสร้างเสริมความมั่นคงให้แก่ระบอบประชาธิปไตย ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกแบบประชาธิปไตยว่าตนเป็นเจ้าของชุมชนและชุมชนเป็นของทุกคน สาเหตุหลักของการเกิดปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนส่วนใหญ่มาจากความต้องการของชุมชนที่จะเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตนเอง ความต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น ให้คนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ดังนั้น ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น มี 3 ลักษณะ คือ 1) ประชาธิปไตยแบบชุมชน การแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือประโยชน์ที่ชุมชนได้รับ มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนให้เกิดการร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ และร่วมกันทำให้เป็นไปตามวิถีประชาธิปไตยของคนในชุมชน 2) ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ มีการประชุมปรึกษาหารือของประชาชนในชุมชน เป็นการแสวงหาแนวทางเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นจากหน่วยระดับเล็กจนถึงจัดให้มีการทำแผนประชาคมหมู่บ้านอย่างรอบด้าน รวมทั้งการรับฟังประชาคมในช่องทางที่หลากหลาย เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมรับรู้รับทราบ และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจข้อมูลที่น่าไปสู่การจัดทำแผนชุมชนนั้นๆ และ 3) ประชาธิปไตยแบบการปกครองตนเอง โดยมีการบริหารจัดการชุมชนด้วยคนในชุมชนเอง โดยการเสนอความคิดเห็นและแนวทางแก้ไขปัญหาาร่วมกัน สะท้อนสถานการณ์ทางสังคม รวมถึงวิถีชีวิตของคนในชุมชน ประชาชนในพื้นที่มีบทบาทความสำคัญในการดำเนิน

กิจกรรมพัฒนาชุมชนของตนเอง สร้างความเข้มแข็งด้วยการหาจุดยืนและมองผลประโยชน์ร่วมกัน จะทำให้เกิดการแก้ไขปัญหาร่วมกันของคนในชุมชน

2. การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่ารูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ มี 3 รูปแบบ ประกอบด้วย

2.1 การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบชุมชน เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากการทำงานร่วมกันของคนในชุมชน คนในชุมชนยินยอมพร้อมใจกันทำงาน ประกอบด้วย (1) ผู้นำชุมชน ผู้มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน มีทักษะในจิตใจให้คนในชุมชนปฏิบัติงานร่วมกันได้สำเร็จ (2) แผนพัฒนาชุมชน แนวทางการพัฒนาชุมชนที่เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เสนอแนวคิดและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกันของคนในชุมชน (3) เครือข่ายชุมชน การรวมตัวกันของคนในชุมชนเพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาชุมชนในด้านต่างๆ (4) ประเพณีและวัฒนธรรมชุมชน กิจกรรมอันเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนส่วนรวมที่ได้ร่วมปฏิบัติและสืบทอดกันมาอย่างยาวนาน และ (5) พระสงฆ์และปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางธรรมชาติหรือผู้นำทางจิตวิญญาณที่ชาวบ้านต่างให้ความเคารพนับถือ เป็นศูนย์รวมจิตใจ ความศรัทธาของคนในชุมชน

2.2 การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปึกษาหารือ เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นจากความเชื่อมั่นในพลังของคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทำงาน ร่วมในการตัดสินใจ การปรึกษาหารือ ร่วมอภิปรายปัญหาความต้องการต่างๆ อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย (1) เวทีชุมชน เป็นเวทีที่ทำให้ประชาชนเกิดการปรึกษาหารือ สร้างสุข การหาแนวทางร่วมกันในการทำงาน (2) ภาวศึเครือข่าย การสร้างสรรค์ชุมชนร่วมกันทำให้เกิดกลุ่มกิจกรรมชุมชน กลุ่มพลัง “บวร” บ้าน วัด โรงเรียน (3) เวทีรับฟังประเด็นสาธารณะ การเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เสนอประเด็นปัญหาชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน และทำให้เกิดร่วมมือกันสร้าง “ชุมชนของเรา” (4) การปรึกษาหารือสาธารณะ จัดให้มีการเปิดช่องทางรับฟังข้อมูลชุมชน การสำรวจความคิดเห็น การปรึกษาหารือเฉพาะกลุ่ม และการออกเสียงประชามติ และ (5) ประชาคมตำบล คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในคณะกรรมการหรือสมาชิกประชาคมตำบล และเกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมหลังการตัดสินใจ

2.3 การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปกครองตนเอง เป็นกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยที่มีพื้นฐานมาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน มีการบริหารจัดการชุมชนโดยคนในชุมชนเอง มีดังนี้ (1) หลักการชุมชน ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งความรู้ความเข้าใจ ชุมชนจิตอาสา ชุมชนสามัคคี และชุมชนภูมิปัญญาดี (2) การสร้างโอกาส สร้างโอกาสในการพัฒนาศักยภาพ การสร้างสรรค์ชุมชน การส่งเสริมสิทธิเสรีภาพ และการเป็นสังคมร่วมทุกข์ ร่วมสุข (3) วัฒนธรรมชุมชน “ร่วมสร้าง” สร้างชุมชนให้เกิดความเข้าใจที่ดีต่อกัน เศรษฐกิจชุมชน อุดมคติชุมชน และร่วมสร้าง “ชุมชนของเรา” (4) การขับเคลื่อนวิถีชุมชนประชาธิปไตย ขับเคลื่อนชุมชนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ชุมชน การดำรงชีพตามวิถีชุมชน และเครือข่ายการเรียนรู้ชุมชน และ (5) วิถีชุมชนบนฐานการพึ่งพาตนเอง ขับเคลื่อนชุมชนด้วยพลังชุมชน

มีการจัดการ เป้าหมาย และการประสานประโยชน์ของชุมชน

3. การนำเสนอกระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน ในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนตามหลักการเชิงพุทธบูรณาการ โดยใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริหารจัดการชุมชน ร่วมรับผิดชอบ ป้องกันความเสื่อมและพัฒนาชุมชนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง สามารถสรุปได้ คือ

3.1 การประชุมปรึกษาหารือ เป็นการประชุมปรึกษาหารือกันเป็นประจำตามความเหมาะสม โอกาสและเวลา ความเหมาะสมของบริบทในแต่ละชุมชน คนในชุมชนจะได้ร่วมประชุม พบปะกันบ่อยๆ

3.2 การสร้างพลังชุมชน การทำงานบนฐานของพลังชุมชนที่ดี คนในชุมชนมีความพร้อม เปรียงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทำกิจกรรมโดยตระหนักถึงการรับรู้ร่วมกัน การรวมเป็นพลังชุมชนได้ จะทำให้เกิดการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

3.3 การปฏิบัติตามวัฒนธรรมชุมชน คนในชุมชนร่วมกันสร้างวัฒนธรรมของชุมชน โดยการกำหนดและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ รวมถึงจารีต ประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนร่วมกัน และต้องถือปฏิบัติอย่างเสมอภาคกัน ชุมชนนั้นจะเกิดความสงบสุขมากยิ่งขึ้น

3.4 การรับฟังความคิดเห็นปราชญ์ชุมชน การให้เคารพนับถือผู้อาวุโสเป็นสิ่งที่คนในชุมชน ได้ถือปฏิบัติ รวมถึงการทำงานก็ควรรับฟังความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะจากผู้ใหญ่ในชุมชนด้วย ประสพการณ์สามารถนำไปเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถขับเคลื่อน ไปสู่จุดหมายที่ตั้งไว้ได้

3.5 การส่งเสริมบทบาทสตรีชุมชน การให้โอกาสและส่งเสริมบทบาทของสตรีถือว่าเป็นให้เกียรติ ยกย่อง และปกป้องไม่ให้ใครละเมิดสิทธิ เป็นการสร้างความเสมอภาคกันให้เกิดขึ้นในสังคม กลุ่มสตรีในชุมชนถือว่าเป็นกลุ่มที่มีพลัง ควรสนับสนุนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

3.6 การสร้างอุดมคติชุมชน ประชาชนในชุมชนต้องสร้างโอกาสในการพัฒนาผ่านการมีส่วนร่วมให้ทุกคนมีความรู้สึกรัก ห่วงแหน และเป็นเจ้าของชุมชน หากประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของชุมชน แล้ว จะนำไปสู่แรงขับหรือพลังการทุ่มเทแรงกายแรงใจในการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต

3.7 การจัดสวัสดิการชุมชน การสร้างแรงจูงใจโดยการจัดสวัสดิการแก่คนในชุมชน เมื่อประชาชนได้รับการดูแลก็จะเกิดความพึงพอใจต่อการจัดสวัสดิการนั้น ทำให้เกิดความรู้สึก รัก ห่วงแหน และอยากเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนา เกิดการทำงานร่วมกันและความร่วมมือในด้านต่างๆ เมื่อประชาชนอยู่ดี มีความสุขก็จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนหรือการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมที่ดี

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ มีประเด็นที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปรากฏการณ์ประชาธิปไตยชุมชนเกิดจากสาเหตุหลักจากความต้องการของชุมชนที่จะเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน ให้คนในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการเสนอความต้องการของตนเอง ความต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนให้ดีขึ้น ให้คนในชุมชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาชุมชน ความต้องการอยากให้คนในชุมชน ผู้นำ ภาครัฐ และภาคีเครือข่ายต่างๆ ได้ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยเฉพาะผู้นำท้องถิ่นและประชาชนภายในชุมชนร่วมกันคิด ร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหามีความรับผิดชอบต่อชุมชนส่วนรวม มี 3 ลักษณะประกอบด้วย 1) ประชาธิปไตยแบบชุมชน 2) ประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และ 3) ประชาธิปไตยแบบการปกครองตนเอง ซึ่งผลการวิจัยนี้ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนนั้น การมีส่วนร่วมมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งทั้งในลักษณะของกระบวนการ และวิธีการอันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนและเกิดความเป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง ซึ่งผลงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของอภิญญา มุกดาธนพงศ์, สันฐาน ชยชนนท์ และวิจิตรา ศรีสอน (2564, หน้า 923-939) ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม พบว่า 1) ประชาชนมีส่วนร่วมโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยข้อที่มีระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุดคือการมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาเพื่อกำหนดเป็นนโยบายการพัฒนาท้องถิ่น 2) แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ต้องมีการแสดงออกอยู่บนพื้นฐานของกฎหมาย การจัดตั้งหรือรวมกลุ่มโดยสภาประชาชนเข้าร่วมในการแสดงความคิดเห็น สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นก่อน ประชาชนต้องมีความรู้และตระหนักถึงความสำคัญถึงสาเหตุของการเข้ามีส่วนร่วมและการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่ชัดเจน

ประเด็นที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ มี 3 รูปแบบ คือ 1) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบชุมชน 2) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ และ 3) การเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบปกครองตนเอง ที่เป็นเช่นนี้อภิปรายได้ว่า การเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนมีลักษณะที่ต้องมีการปรับตัวให้ยืดหยุ่นหลากหลาย สามารถนำมาปรับใช้เข้าสอดคล้องกับบริบทของสังคมนั้นๆได้อย่างเหมาะสม การยึดเอาชุมชนเป็นศูนย์กลางให้การพัฒนาและส่งเสริมให้เกิดขึ้นและยึดหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเป็นหัวใจสำคัญจะส่งผลให้การบริหารการปกครองแบบประชาธิปไตยชุมชนประสบความสำเร็จได้ ซึ่งผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับแนวคิดของธรรมณ หมวกฉิม และศิริสุดา แสงทอง (2567, หน้า 451-463) ที่ได้เสนอแนวคิดเรื่อง แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน พบว่า

แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืนได้ 6 ประเด็นดังต่อไปนี้ คือ 1) สร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยปลูกฝังความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติ แก่ประชาชนทุกระดับ 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกระดับ 3) ผู้บริหารประเทศต้องยึดหลักคุณธรรมทางการเมือง 4) ส่งเสริมการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต 5) ความรับผิดชอบต่อสาธารณะและความโปร่งใส ในสังคมประชาธิปไตยและ 6) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง เพื่อให้ประชาชนรักและพัฒนาท้องถิ่น เกิดความรักสามัคคี รวมทั้งส่งเสริมประชาธิปไตยให้มีความยั่งยืนในสังคมและประเทศชาติ

3. การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในอำเภอบ้านแท่น จังหวัดชัยภูมิ พบว่า การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในบริหารจัดการชุมชน ร่วมรับผิดชอบป้องกันความเสื่อมและพัฒนาชุมชนไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ประกอบด้วย 1) การประชุมปรึกษาหารือ 2) การสร้างพลังชุมชน 3) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมชุมชน 4) การรับฟังความคิดเห็นปราชญ์ชุมชน 5) การส่งเสริมบทบาทสตรีชุมชน 6) การสร้างอุดมคติชุมชน 7) การจัดสวัสดิการชุมชน ที่เป็นเช่นนี้อธิบายได้ว่า การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างเพื่อให้เกิดประชาธิปไตยชุมชนได้นั้น จะต้องเริ่มจากการสร้างความร่วมมือร่วมใจและสร้างความมีส่วนร่วมจากประชาชนทุกภาคส่วนในชุมชน (รวมถึงปราชญ์ชุมชน สตรี(และเยาวชน)) โดยมีแนวทางปฏิบัติตามวัฒนธรรมและอุดมคติของชุมชนเป็นพื้นฐานพร้อมที่จะมุ่งมั่นเพื่อพัฒนาก่อให้เกิดการอยู่ดีกินดีและมีสุขร่วมกันของประชาชนทุกคนในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของประธาน เจริญศรี (2567, หน้า 49-64) ที่ได้วิจัยเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดชลบุรี โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม พบว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองตามหลักพุทธธรรม พบว่า มีการประชุมกันเป็นประจำนำเสนอปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ส่งเสริมให้สมาชิกปฏิบัติตามมติที่ประชุม กิจกรรมทางการเมืองมีความสำคัญในการส่งเสริมความเข้มแข็งของการเมืองภาคพลเมือง ควรเปิดให้ประชาชนเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อพัฒนาท้องถิ่นสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐต่อไป และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของไพฑูรย์ ปริญญาธรรมกุล (2564, หน้า 66-77) ที่ได้ศึกษาเรื่อง การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก พบว่า รูปแบบการปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษตามปัจจัยจำเพาะของท้องถิ่นของเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก ตามหลักการบริหารนิยธรรม โดยการให้ประชาชนเข้าร่วมรับฟังและศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการเป็นเมือง การร่วมรับรู้กติกา ความสมานสามัคคี ทำให้คนที่หลากหลายชาติพันธุ์อยู่กันอย่างสันติสุข การให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกิจกรรมการพัฒนาเมือง การปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกันของเมืองที่มี ความหลากหลายวัฒนธรรม การร่วมอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น การยอมรับในความเสมอภาคต่อความหลากหลายของชาติพันธุ์ การเคารพกฎของหน่วยงานท้องถิ่น การให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน ผลการวิจัยนี้ จึงนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยชุมชนในระดับพื้นที่ชุมชนส่วนย่อยที่มีความเหมาะสมและยั่งยืนภายใต้กรอบการพัฒนากระบวนการเสริม

สร้างประชาธิปไตยชุมชนและสามารถนำไปขยายผลสู่พื้นที่ชุมชนอื่นอีกด้วย

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1. ควรส่งเสริมและสนับสนุนแหล่งทุนการวิจัยเพื่อต่อยอดการวิจัยเกี่ยวกับเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยการขยายพื้นที่การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนต่อไป

1.2 ควรส่งเสริมและสนับสนุนกิจกรรมการให้ความรู้แก่เยาวชนและประชาชนเกี่ยวกับการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนอย่างถูกต้องและสร้างเครือข่ายประชาธิปไตยชุมชน นำไปสู่พัฒนาประชาธิปไตยชุมชนอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การศึกษาวิจัยรูปแบบการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม คือ หลักอปริหานิยธรรม พบว่าการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนเป็นการบริหารชุมชนตามหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ร่วมรับผิดชอบป้องกันความเสี่ยงและพัฒนาชุมชนไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนได้ด้วยองค์ประกอบ 7 ประการ ได้แก่ 1) การประชุมปรึกษาหารือ 2) การสร้างพลังชุมชน 3) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมชุมชน 4) การรับฟังความคิดเห็นปราชญ์ชุมชน 5) การส่งเสริมบทบาทสตรีชุมชน 6) การสร้างอุดมคติชุมชน 7) การจัดสวัสดิการชุมชน ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปเผยแพร่และนำไปใช้เพื่อพัฒนากระบวนการประชาธิปไตยชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรนำผลการวิจัยนี้ไปศึกษาเพิ่มเติม เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์และถูกต้องในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชน โดยใช้การวิจัยแบบผสานวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ

3.2 ควรศึกษาการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างประชาธิปไตยชุมชนในพื้นที่อื่นหรือพื้นที่ใกล้เคียงด้วย เพื่อศึกษาเปรียบเทียบว่าองค์ความรู้ที่ได้รับมีความแตกต่างกันหรือไม่ จะได้นำไปพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการปกครอง. (2565). สถิติประชากรทางการทะเบียนราษฎร. เข้าถึงได้จาก <https://stat.bora.dopa.go.th>.
- ณฐมน หมวกนิม และศิริสุตา แสงทอง. (2567). แนวทางการส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน. *วารสารรัชภาคย์*, 18(56), 451-463.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2553). *ขอบข่ายรัฐประศาสนศาสตร์ยุคโลกาภิวัตน์*. กรุงเทพฯ: ปัญญาชนการพิมพ์.
- ประสาน เจริญศรี. (2567). การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองภาคพลเมืองในจังหวัดชลบุรี โดยประยุกต์ตามหลักพุทธธรรม. *วารสารวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 6(1), 49-64.
- ไพฑูรย์ ปริญาธรรมกุล. (2563). การปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษของเทศบาลนครแม่สอด จังหวัดตาก. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(1), 66-77.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ 23*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ. (2559). รายงานของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศด้านการปกครอง
ท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภา
ผู้แทนราษฎร.

อภิญญา มุกดาธนพงศ์, สันฐาน ชยนนท์ และวิจิตรา ศรีสอน. (2564). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม
ของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในเขตเทศบาลเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม.
วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(3), 923-939.

Held, D. (2006). *Models of Democracy*. (3 ed.). Cambridge: Polity Press.

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
จังหวัดเพชรบูรณ์*

Role of Morality Teaching Monks on Teaching and Learning
Management in School Phetchabun Province

พระปลัดวุฒิพงษ์ กิตติวณโณ (วุฒิพงษ์ ผลไม้), พระปลัดพีระพงษ์ ฐิตธมโม (พีระพงษ์ โชตินอก),
พระครูประโชติพัชรพงศ์, (นัฐพงษ์ พัทธกษัมพรกุล), พระมนุศักดิ์ อุตุโร (มนุศักดิ์ คำพา)
และเครือวัลย์ มโนรัตน์

Phrapalad Wutthipong Kittivanno (Wutthipong Pholamai),

Phapalad Peerapong Thitadhammo (Peerapong Chotnok),

Phrakhru Prachotphatcharaphong (Natthapong Pitakampornkul),

Phra Manusak Uttaro (Manusak Khampha) and Krueawan Manorat

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์พ้อขุนผาเมือง เพชรบูรณ์

Mahachulalongkornrajavidyalaya University,

Phokhunphamuang Phetchabun Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: manusak078@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ และ 3) นำเสนอชุดความรู้บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้การวิจัยแบบผสมผสาน เก็บข้อมูลโดยแบบสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 32 ท่าน และกลุ่มเป้าหมายคือพระสอนศีลธรรม จำนวน 300 รูป โดยใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 171 รูป วิเคราะห์ข้อมูลเนื้อหาด้วยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดย SWOT Analysis

*ได้รับบทความ: 18 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 24 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

Received: September 18, 2024; Revised: December 24, 2024; Accepted: December 27, 2024

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ ในการจัดการเรียนการสอน แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) การเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนและสื่อการสอนได้เหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.75) 2) การมีส่วนร่วมในกระบวนการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.69) และ 3) การสร้างความเชื่อมั่นโดยคุณลักษณะส่วนตัว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.74)
2. ปัญหาที่เกิดจากการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอน คือไม่มีทักษะในการเลือกใช้ ไม่สอดคล้องกับเนื้อหา ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนและทักษะผู้สอน การขาดแคลนสื่อการสอน ขั้วโมงการสอน น้อยขาดความต่อเนื่อง ไม่มีเครื่องมือการสอน ปัญหาจากสถานศึกษา ตัวชี้วัดการเรียนการสอนไม่ชัดเจน
3. ชุดความรู้บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ความรู้ 6 ด้าน คือ ความรู้เกี่ยวกับพระสอนศีลธรรม ความรู้ด้านการสอน ความรู้ด้านการแก้ไขปัญหา ความรู้ด้านคุณลักษณะและพฤติกรรมในการสอนที่เหมาะสม ความรู้ด้านการประยุกต์ใช้และการบูรณาการหลักธรรม และการกำหนดระดับของกระบวนการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับบทบาทพระสอนศีลธรรม

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนการสอน; บทบาท; พระสอนศีลธรรม

Abstract

This research aims to: 1) Study the role of Morality Teaching Monks to the teaching and learning management of Buddhism education in Phetchabun Province; 2) Study of problems, obstacles and solutions in management the teaching of Buddhism by Morality Teaching Monks in schools Phetchabun Province; and 3) Present a set of knowledge on the role of Morality Teaching Monks in the teaching and learning management of Buddhism education in Phetchabun Province. Using mixed methods of research. By using in-depth interviews with 32 key informants. The target groups include: 300 Morality Teaching monks. By using questionnaires. Data were analyzed using percentage, frequency, mean, standard deviation from a sample of 171 monks. Content data was analyzed descriptive analysis by SWOT analysis.

The research results found that:

1. The role of Morality Teaching Monks in schools Phetchabun Province to the teaching and learning management . The three parts were 1) the selection of appropriate teaching and learning processes and teaching media at a high level ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.75) 2) the participation in the teaching process at a high level ($\bar{X} = 4.15$, S.D. = 0.69) and 3) the

creation of confidence through personal characteristics at a high level ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.74).

2. Problems arising from the selection of teaching and learning processes; no skills in selection, inconsistency with content, in appropriate for learners and teachers' skills, no teaching media, few teaching hours, lack of continuity, teaching tools, problems from the educational institution, unclear teaching and learning indicators.

3. Knowledge set on the role of Morality Teaching Monks in the teaching and learning management, consisting of 6 areas of knowledge. It was knowledge about the morality Teaching Monks, knowledge of teaching, knowledge of problem solving, knowledge of appropriate teaching characteristics and behaviors, knowledge of application and integration of Dhamma principles, and determination of the level of teaching process in relation to the role of the Morality Teaching Monks.

Keywords: Teaching and Learning Process; Role; Morality Teaching Monks

1. บทนำ

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับ พ.ศ. 2560-2579 ได้เสนอแนวคิดให้ใช้การศึกษา เป็นเครื่องมือในการเพิ่มศักยภาพของมนุษย์ให้เป็นผู้มีพัฒนาการที่สมดุล ทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างผู้มีความรู้และคุณธรรม รู้จักวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาอย่างเป็นกระบวนการ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560, หน้า 1) กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญของแผนการพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ จึงจัดให้มีการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในทุกระดับการศึกษาตลอดระยะเวลาในการเรียน 12 ปี และมอบหมายให้กรมการศาสนาดำเนินโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน รวมถึงให้สถานศึกษาในสังกัดทุกแห่งเข้าร่วมโครงการ

จังหวัดเพชรบูรณ์ มีพระสอนศีลธรรมกว่า 300 รูป กระจายอยู่ทั่วไปในอำเภอต่างๆ ทั้ง 11 อำเภอ มีศูนย์อำนวยการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนตั้งอยู่ที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พยุหะคีรีเมือง เพชรบูรณ์ (ศูนย์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์, 2566, หน้า 18) ซึ่งการกำกับดูแลได้ดำเนินงานตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของสำนักงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ทั้งด้านการสรรหาพระสอนศีลธรรม การส่งเสริมพัฒนาสมรรถนะ การติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และการบริหารงานงบประมาณ แต่จากสภาวะทางสังคมและเศรษฐกิจส่งผลให้การบริหารงานการศึกษาและการจัดการศึกษารายวิชาพระพุทธศาสนายังขาดประสิทธิภาพ ไม่มีมาตรการส่งเสริมอย่างเป็นรูปธรรม สถานศึกษาหลายแห่งไม่ให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา และหลักสูตรยังขาดการบูรณาการการเรียนการสอนด้านศีลธรรมให้เข้ากับวิชาสามัญทั่วไป พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดความ

รู้ความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของการสอนศีลธรรมในโรงเรียน (จิรทัศน์ เนธิบุตร, 2563, หน้า 105) การสอนศีลธรรมจึงขาดประสิทธิภาพ ไม่มีความทันสมัยและไม่สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ (พระมหาไพศาล นนทเมธี, 2565, หน้า 109) และไม่ปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545 ที่ให้ใช้วิชาพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมคุณธรรมและแก้ปัญหาชีวิตของเยาวชนและประชาชนในสังคมได้อย่างเด่นชัดและเป็นรูปธรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545, หน้า 30-31)

ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางจัดทำชุดความรู้บทบาทของพระสอนศีลธรรม ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบและแนวทางในการปรับปรุงประสิทธิภาพในการปฏิบัติการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ตามความคาดหวังที่จะมีบุคลากรทางการศึกษาซึ่งเป็นพระสงฆ์ผู้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้และคุณธรรม (พระทัย วิฑิตโม, 2565, หน้า 100) รวมถึงช่วยในการบูรณาการชุดความรู้เพื่อการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอนให้มีความทันสมัยเหมาะสมต่อผู้เรียน และสามารถนำแนวคิดมาช่วยในสร้างประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในสถานศึกษา และแนวทางในการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมตามโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรม ในจังหวัดเพชรบูรณ์
3. เพื่อนำเสนอชุดความรู้ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) แบบผสมผสานวิธี (Mixed Method) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลในกระบวนการศึกษาวิจัย เพื่อศึกษาบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการ ดังนี้ 1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 300 รูป โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างจากสุทธาโร

ยามาเน (ธานีธร ศิลป์จารุ, 2551 หน้า 45) ใช้ระดับความความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 171 รูป 2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Questionnaire) ได้แก่ สถานภาพ อายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การเป็นพระสอนศีลธรรม ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวคิดในการสร้างชุดความรู้บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ มีลักษณะเป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) 3) กระบวนการออกแบบเครื่องมือแบบสอบถาม โดย (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอน (2) ออกแบบคำถามในแบบสอบถาม (3) นำแบบสอบถามตรวจสอบความสอดคล้อง (Item of Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่ระดับ 0.78 (4) นำข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแบบสอบถาม (5) นำแบบสอบถามทำการเก็บข้อมูลจากพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยไม่ระบุตัวบุคคล จำนวนทั้งสิ้น 171 ข้อมูล (6) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามเพื่อทำการสังเคราะห์ความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเพชรบูรณ์ และ 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบ (Questionnaire) และแบบสอบถามปลายเปิด (Open ended) จากกลุ่มตัวอย่างพระสอนศีลธรรมในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการเลือกคำตอบในแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) พร้อมทั้งระบุปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข รวมถึงข้อเสนอแนะในการสร้างชุดความรู้บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดเพชรบูรณ์

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการ ดังนี้ 1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 4 กลุ่ม ประกอบด้วย (1) ผู้อำนวยการศูนย์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ (2) เจ้าหน้าที่ศูนย์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ (3) ผู้บริหารสถานศึกษา และ (4) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ รวมทั้งสิ้น 32 ท่าน 2) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ (Interview Guidelines) เพื่อสัมภาษณ์ข้อมูลสำคัญเชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) 3) กระบวนการออกแบบเครื่องมือในการสัมภาษณ์ โดย (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และการจัดการเรียนการสอน (2) ออกแบบคำถามสัมภาษณ์ (3) นำแบบสัมภาษณ์ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ที่ระดับ 0.87 (4) นำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแบบสัมภาษณ์ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ (5) จัดทำหนังสือขอสัมภาษณ์ และเข้าสัมภาษณ์เพื่อจัดเก็บข้อมูลเชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (6) เก็บรวบรวมข้อมูลจาก

การสัมภาษณ์เพื่อทำการสังเคราะห์ความคิดเห็น เกี่ยวกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน 4) การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้กระบวนการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยวิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง ด้วยการเข้าพบผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งกลุ่มและเดี่ยว เพื่อเก็บรวบรวมปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขเกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน รวมถึงข้อเสนอแนะในการสร้างชุดความรู้บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์

3. การวิเคราะห์ข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไป โดยหาค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) 2) วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามตอนที่ 2 เกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอนในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 3) วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการแก้ไขของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้ SWOT Analysis เพื่อวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค เพื่อสรุปแนวคิดและจัดทำชุดความรู้

งานวิจัยนี้ได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย หมายเลข ว.166/2567 ลงวันที่ 20 เมษายน 2567

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถสรุปได้ดังนี้

1. บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับเข้าใจในวิธีการสอนในรูปแบบต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34$, S.D. = 0.66) ที่ร้อยละ 52.05 เนื่องจากพระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ไม่ได้จบสาขาวิชาที่เกี่ยวกับการสอนโดยตรง และพบว่า มีการระบุวิธีการสอนในแผนการสอน ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.26$, S.D. = 0.76) ที่ร้อยละ 41.52 เนื่องจากแผนการสอนไม่ได้ให้ความสำคัญกับวิธีการสอน แต่ให้ความสำคัญกับเนื้อหาในการสอนและตัวชี้วัดมากกว่า และพบว่ามีการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเนื้อหาในระดับมาก ($\bar{X} = 4.04$, S.D. = 0.64) คิดเป็นร้อยละ 59.06 เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้ประสบการณ์ในการสอน เกี่ยวกับความสามารถในการใช้กระบวนการเรียนการสอนได้มากกว่าหนึ่งวิธีในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.59) คิดเป็นร้อยละ 57.31 ซึ่งส่วนใหญ่ของพระสอนศีลธรรม ยังใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย การเล่าเรื่อง และการท่องจำ และสามารถออกแบบกระบวนการเรียนการสอนได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.11$, S.D. = 0.65) คิดเป็นร้อยละ 65.50 โดยใช้วิธีการสอนแบบดั้งเดิมและวิธีการสอนแบบประยุกต์

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการใช้สื่อการสอนตามกระบวนการเรียนการสอนพบว่า มีการใช้สื่อการสอนในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.98) คิดเป็นร้อยละ 46.78 และจะใช้สื่อการสอนก็ต่อเมื่อเนื้อหาที่ต้องการสอนสามารถใช้สื่อการสอนได้ ในด้านการรู้จักประเภทของสื่อการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.72) คิดเป็นร้อยละ 61.99 เนื่องจากส่วนใหญ่สามารถใช้สื่อการสอนได้เป็นอย่างดี ในด้านการเลือกสื่อการสอนได้เหมาะสม พระสอนศีลธรรมสามารถเลือกสื่อได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.84) คิดเป็นร้อยละ 38.01 เนื่องจากสื่อการสอนส่วนใหญ่ไม่ค่อยตรงกับเนื้อหา นอกจากผลิตเอง ในด้านความสามารถในการออกแบบสื่อการสอน ผลการวิจัยพบว่ามีความสามารถในการระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.84) คิดเป็นร้อยละ 38.01 และพระสอนศีลธรรมสามารถใช้สื่อการสอนแบบผสมผสานได้ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.35$, S.D. = 0.79) คิดเป็นร้อยละ 46.20

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอนพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เป็นผู้ดำเนินกิจกรรมตามกระบวนการเรียนการสอนด้วยตนเองในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.38) คิดเป็นร้อยละ 83.04 มีการ จัดเตรียมสื่อการสอนด้วยตนเองในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.69) คิดเป็นร้อยละ 49.12 สามารถใช้เครื่องมือช่วยในการสอนได้ระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.68$, S.D. = 0.96) คิดเป็นร้อยละ 33.33 สามารถวัดผลการเรียนรู้ได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.45$, S.D. = 0.65) คิดเป็นร้อยละ 53.80 และสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการสอนได้ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.76) คิดเป็นร้อยละ 47.37

บทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเกี่ยวกับคุณลักษณะเฉพาะที่มีผลต่อกระบวนการเรียนการสอนพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มีข้อวัตรปฏิบัติที่เหมาะสมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.79) คิดเป็นร้อยละ 38.01 โดยให้ความสำคัญกับการนุ่งห่ม การใช้คำพูด รวมถึงระดับการศึกษาทางโลกก็มีผลต่อกระบวนการเรียนการสอน เพราะสามารถเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียนได้ดี เกี่ยวกับความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียนในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.80) คิดเป็นร้อยละ 49.12 เกี่ยวกับความสามารถในการสอนศีลธรรมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = 0.73) คิดเป็นร้อยละ 45.61 โดยพบว่า มีผลมาจากองค์ความรู้และประสบการณ์ในการสอน รวมถึงการมีที่พำนักอยู่ใกล้สถานศึกษา และการเป็นคนในพื้นที่เดียวกับกับสถานศึกษา และพบว่าพระสอนศีลธรรมที่อายุน้อยจะเข้ากันได้ดีกับผู้เรียน และผู้ที่มีพรรษามากหรืออายุมากจะได้รับความเคารพมากกว่า รวมถึงการจัดกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งมีผลต่อกระบวนการเรียนการสอนในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.71) คิดเป็นร้อยละ 50.29 และการได้รับความร่วมมือจากสถานศึกษาในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.67) คิดเป็นร้อยละ 54.97 เนื่องจากนโยบายทางการศึกษา

2. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัญหาและอุปสรรค ในการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนเกิดจาก

2 ปัจจัย คือ ปัญหาที่เกิดจากตัวกระบวนการเรียนการสอน คือ ไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาได้ครบถ้วน ไม่เหมาะสมกับผู้เรียนบางกลุ่ม เนื้อหาไม่มีความลึกซึ้งเกินไป และปัญหาที่เกิดจากตัวผู้สอน คือ การขาดทักษะ และองค์ความรู้ในกระบวนการเรียนการสอนรวมถึงวิธีการสอน

ปัญหาและอุปสรรค ในการเลือกใช้สื่อการสอน เกิดจากคุณลักษณะของสื่อการสอนที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาที่มีลักษณะเฉพาะ และกระบวนการใช้สื่อที่ไม่เหมาะสม

ปัญหาและอุปสรรค ในการทำกิจกรรมการเรียนการสอน เกิดจากสถานศึกษากำหนดเวลาในการสอนน้อย จัดกิจกรรมบ่อย การสอนขาดความต่อเนื่อง ไม่มีเครื่องมือสำหรับใช้ในการสอน พระสอนศีลธรรมไม่เข้าใจบทบาท ขาดทักษะในการสอน

ปัญหาและอุปสรรค ในการวัดผลการเรียนรู้ ได้แก่ การวัดผลต้องไปรวมกับวิชาอื่น ไม่มีการกำหนดตัววัดผล ต้องกำหนดตัวชี้วัดเอง ไม่ได้วัดผลการเรียนรู้โดยผู้สอน การวัดผลไม่ครอบคลุมตัวชี้วัดแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจาก กระบวนการเรียนการสอน สื่อการสอน การจัดกิจกรรมการสอน การวัดผลการเรียน ได้แก่ การจัดทำคู่มือและหลักสูตรในการสอนให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน มีการอบรมให้ความรู้พระสอนศีลธรรมในเรื่องของรูปแบบของกระบวนการเรียนการสอน ประเภทของสื่อ สถาบันการศึกษาเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัด กำหนดตารางบรรยายอย่างเป็นรูปธรรม แต่ให้อิสระในการจัดการเรียนการสอน

3. การจัดทำชุดความรู้ บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องมีการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความเหมาะสมกับหน้าที่ในการสอนศีลธรรมซึ่งถูกกำหนดไว้ตามมติที่ประชุมโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คือ 1) สอนวิชาพระพุทธศาสนา 2) สอนการปฏิบัติธรรม 3) สอนวิชาธรรมศึกษา และ 4) สอนพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ ซึ่งเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการจัดทำชุดความรู้ (Knowledge Management) เพื่อให้พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนได้รับบทบาทหน้าที่ทั้ง 6 ด้าน คือ 1) องค์ความรู้เรื่องพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย ความหมาย ประเภท หน้าที่ ความรับผิดชอบของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน 2) องค์ความรู้ด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย การเตรียมการสอน ประเภทและการเลือกรูปแบบการสอน ประเภทและการเลือกสื่อการสอน การวัดผลและประเมินผล 3) แนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ประกอบด้วย การแก้ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการสอน และปัญหาจากปัจจัยภายนอก 4) คุณลักษณะและพฤติกรรม การสอนของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย คุณลักษณะด้านการปฏิบัติตามหน้าที่ ด้านการทำหน้าที่ ด้านความเป็นครู การเป็นผู้นำด้านคุณธรรมและจริยธรรม 5) การบูรณาการและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่ การประยุกต์ใช้หลักธรรมกับการดำเนินชีวิต การแก้ไขปัญหา การสร้างสันติสุข และ 6) บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

ที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย บทบาทในฐานะพระสอนศีลธรรมในรายวิชาพระพุทธศาสนา บทบาทในฐานะพระสอนศีลธรรมในวิชาธรรมศึกษา บทบาทในฐานะพระสอนศีลธรรมในการฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และบทบาทในฐานะพระสอนศีลธรรมเชิงบูรณาการ

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยบทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอน ในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บทบาทพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ เกิดจากปัจจัย 2 ส่วน ได้แก่ คุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน และรูปแบบหรือวิธีการของกระบวนการเรียนการสอน เพราะปัจจัยทั้งสองของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนแต่ละรูป จะมีลักษณะเฉพาะและแตกต่างกัน แต่สิ่งที่มีเหมือนกันคือหน้าที่ซึ่งเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมในการสอน และเป็นตัวกำหนดบทบาทความเป็นครูผู้สอนศีลธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของสุชา จันทร์อม (2524, หน้า 36) ที่กล่าวว่า บทบาท คือ สถานภาพที่ได้มาพร้อมกับการกำหนดสิทธิและหน้าที่ จึงทำให้พระภิกษุผู้ถูกกำหนดบทบาทให้เป็นพระสอนศีลธรรม ต้องมีหน้าที่เป็นครูสอนศีลธรรมด้วย และสอดคล้องกับแนวคิดของจิรทัศน์ เนิธิบุตร (2563, หน้า 102) ที่กล่าวว่า พระสอนศีลธรรมมีหน้าที่ในระบบคือสอนในโรงเรียน และหน้าที่นอกระบบคือ การอบรมศีลธรรม การเทศน์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อบทบาทหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอน คณะผู้วิจัยได้กำหนดปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการเรียนการสอน 4 ปัจจัยด้วยกัน คือ การเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอน การเลือกใช้สื่อการสอน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการสอน และคุณลักษณะเฉพาะของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพราะปัจจัยที่กล่าวมานี้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกระบวนการเรียนการสอน

ในการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอน พบว่าพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีความเข้าใจในวิธีการสอนรูปแบบต่างๆ ในระดับปานกลาง สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการที่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้จบการศึกษาสาขาการสอนมาโดยตรง เพราะองค์ความรู้และทักษะในการสอนมีความสำคัญต่อการทำหน้าที่ครู สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 90-95) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยกระบวนการหลัก 2 กระบวนการ คือ กระบวนการเรียนรู้ กับกระบวนการสอน และสอดคล้องกับแนวคิดของพระมหาไพศาล นนทเมธี (2565, หน้า 29) ที่กล่าวถึงบทบาทของพระสอนศีลธรรมในเรื่องกระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ต้องสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางกาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา

พระสอนศีลธรรมมักจัดทำแผนการสอนโดยระบุเฉพาะเนื้อหาของบทเรียนแต่ไม่ระบุกระบวนการเรียนการสอน เป็นการสอนที่ผิดไปจากหน้าที่ของครูผู้สอน สอดคล้องกับแนวคิดของดรณ

นภา นาชัยฤทธิ์ (2560, หน้า 22-24) ที่พบว่า ครูต้องเป็นผู้วิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ เพื่อให้ได้สาระสำคัญและเนื้อหาข้อควรรู้ เพื่อนำไปสู่การออกแบบการเรียนรู้ แม้ว่าจะสามารถเลือกกระบวนการเรียนการสอนหลังจากการจัดทำแผนการสอนได้ดี อันเนื่องมาจากประสบการณ์ และเลือกจากวิธีการสอนที่ง่ายที่สุดคือนั่นก็คือการบรรยาย ซึ่งสามารถอธิบายเนื้อหาของบริษัทได้ดีที่สุด รวมถึงการเลือกใช้กระบวนการเรียนการสอนมากกว่าหนึ่งวิธีโดยการผสมผสานวิธีการสอนหรือรูปแบบการสอนมาตรฐานที่มีอยู่แล้ว เช่น การสอนเรื่องศาสนาพืชม ซึ่งสามารถทำการสอนด้วยวิธีบรรยาย และการใช้บทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของทีศนา แคมมณี (2543, หน้า 15) ที่กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการสอนโดยใช้วิธีบทบาทสมมติ ก็เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับบทบาทสมมติที่ตนแสดงแต่ยังไม่สามารถออกแบบกระบวนการเรียนการสอนแบบใหม่ๆ ได้

การใช้สื่อการสอนของพระสอนศีลธรรมจะใช้ในกรณีที่พิจารณาแล้วว่ามีความเหมาะสมกับเนื้อหา ผู้เรียน รูปแบบกิจกรรม เวลา ทำให้พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ ไม่เลือกใช้สื่อการสอน เนื่องจากข้อจำกัดของเนื้อหาและเวลาในการสอน ทำให้การสอนไม่น่าสนใจ ไม่เกิดสิ่งเร้าให้ผู้เรียนสนใจในเนื้อหา สอดคล้องกับแนวคิดของบรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 14) ที่กล่าวว่า สื่อการสอนเป็นสิ่งที่จะช่วยให้งิจกรรมการเรียนการสอนน่าสนใจและเข้าใจ โดยสื่อการสอนมักถูกเลือกใช้จากพระสอนศีลธรรมที่มีอายุน้อย เพราะมีทักษะและความชำนาญในการใช้สื่อการสอนมากกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของสมทรง ปุณฺณฤทธิ (2542, หน้า 25) ที่กล่าวว่า สไลด์ เทป ภาพยนตร์ ที่เกี่ยวกับธรรมะ การใช้สื่อกลุ่มนี้จะทำให้ผู้เรียนตื่นตัว สนุก ไม่ง่วงนอน ทำให้พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่จะจัดเตรียมสื่อการสอนด้วยตนเอง ซึ่งโดยมากจะเป็นสื่อการสอนประเภทซีดีบรรยาย และใบงาน ซึ่งสอดคล้องกับวิชิตา มาลาสาย (2561, หน้า 24-25) ที่กล่าวว่าสื่อการสอนที่นำไปใช้ในการสอนของครู คือ คู่มือ เอกสาร หรือประกอบการสอน

พระสอนศีลธรรมที่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเอง ยกเว้นพระสอนธรรมศึกษาซึ่งเข้าสอนในสถานศึกษาในระยะเวลาก่อนสอบ พระสอนการปฏิบัติธรรมจะทำการการสอนในช่วงสวดมนต์ และพระสอนศีลธรรมเชิงบูรณาการหรือโรงเรียนวิถีพุทธ จะมีชั่วโมงการสอนที่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับกิจกรรม ดังนั้น ความถี่ในการจัดกิจกรรมการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจึงมีความแตกต่างกันตามบทบาทการสอน

2. ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ของพระสอนศีลธรรม จังหวัดเพชรบูรณ์ เกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ปัญหาจากระบบหรือตัวกระบวนการเรียนการสอน และปัญหาที่เกิดจากบุคคลผู้ใช้กระบวนการเรียนการสอน ปัญหาที่เกิดจากระบบหรือตัวกระบวนการเรียนการสอน ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอนไม่สามารถนำเสนอเนื้อหาขององค์ความรู้ได้ทั้งหมด เนื่องจากเนื้อหาบางอย่าง ไม่สามารถนำเสนอได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง และวิธีการสอนบางวิธีไม่เหมาะสมกับผู้เรียนบางกลุ่มหรือบางคน รวมถึงเนื้อหาองค์ความรู้บางเรื่องมีความลึกซึ้งจนไม่

สามารถใช้กระบวนการเรียนการสอนที่มีอยู่ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของพระทัย จิตฺติโน (2565, หน้า 119) ที่กล่าวว่า พระสอนศีลธรรมไม่สามารถกำหนดโครงสร้างหลักสูตรในการส่งเสริมให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการศึกษาได้ และยังคงใช้หลักสูตรและวิธีการเดิม ซึ่งไม่เหมาะสมกับปัจจุบัน

ปัญหาที่เกิดจากตัวผู้สอน ได้แก่ ผู้สอนไม่มีทักษะในการเลือกกระบวนการเรียนการสอน ไม่มีทักษะและองค์ความรู้ที่สอดคล้องกับวิธีการสอน ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ด้วยการพัฒนาเพิ่มทักษะและองค์ความรู้ให้แก่พระสอนศีลธรรม เพราะการเป็นพระสอนศีลธรรม ความสำคัญประการแรกคือต้องมีความเข้าใจในองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับแนวคิดของบรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544, หน้า 14) ที่กล่าวว่า การสอนวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเป็นนามธรรมค่อนข้างมากเป็นเรื่องยาก การที่จะสอนให้ผู้เรียนสามารถจับใจความได้อย่างเป็นรูปธรรม และมีความคิดรวบยอดที่กระจ่างเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ถูกต้อง

ปัญหาที่เกิดจากการเลือกใช้สื่อการสอน เกิดจากคุณลักษณะของสื่อที่ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาการสอน โดยเฉพาะสื่อการสอนสำเร็จรูป เนื่องจากสื่อการสอนสำเร็จรูปไม่สามารถนำเสนอได้ตรงกับเนื้อหาทั้งหมดของบทเรียน ยกตัวอย่างเช่น สื่อการสอนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง จะนำเสนอในรูปแบบของการปฏิบัติเท่านั้น แต่ไม่มีการอ้างอิงหลักธรรมที่จำเป็นสำหรับเศรษฐกิจพอเพียง เพราะสื่อการสอนทางพระพุทธศาสนาไม่มีผู้ผลิตเป็นการเฉพาะ การสร้างสื่อการสอนเองก็ใช้ต้นทุนในการผลิตสูง

ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากการทำกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนใหญ่เกิดจากการบริหารจัดการของสถานศึกษาคือ ให้อาจารย์ใช้เวลาในการสอนน้อย จัดกิจกรรมน้อย การสอนขาดความต่อเนื่อง ขาดงบประมาณในการซื้อเครื่องมือสำหรับการสอน ความไม่เข้าใจในบทบาทของพระสอนศีลธรรมของสถานศึกษา ซึ่งก่อให้เกิดความคาดหวังต่อพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนว่ามีความสามารถน้อยกว่าครูอาจารย์ในสถานศึกษา

ปัญหาที่เกิดจากการวัดผลการเรียนรู้ เกิดจาก 2 ปัจจัย คือ เกิดจากกระบวนการในการวัดผล โดยต้องนำคะแนนไปรวมกับวิชาอื่นในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตามอัตราส่วนที่กำหนด โดยส่วนมากไม่เกินร้อยละ 30 ซึ่งถือว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับเนื้อหา หรือไม่มีการกำหนดตัววัดผล ทำให้พระสอนศีลธรรมต้องเป็นผู้กำหนดตัวชี้วัดเอง ซึ่งหากพระสอนศีลธรรมไม่มีความรู้ในเรื่องของการวัดผล ก็จะไม่สามารถกำหนดตัวชี้วัดได้ และเป็นการวัดผลจากผู้สอนเพียงส่วนเดียว ซึ่งไม่เหมาะสมสำหรับปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของรุ่ง แก้วแดง (2541, หน้า 95) ที่กล่าวว่า การวัดผลด้วยตัวผู้สอนแต่เพียงอย่างเดียว เป็นเหตุให้ผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดและการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และปัญหาที่เกิดจากคุณลักษณะของตัววัดผล คือ การวัดผลโดยข้อสอบ หรือการสังเกต อย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ครอบคลุมตัวชี้วัดในการวัดผลการเรียนรู้ ซึ่งต้องใช้วิธีทั้งสองอย่างมีหลักเกณฑ์และมีความเหมาะสม

3. การจัดทำชุดความรู้ บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ การพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องแยกปัญหาที่

เป็นอุปสรรคในการพัฒนาออกเป็น 2 ส่วน คือ ปัญหาด้านโครงสร้างและปัญหาเฉพาะพื้นที่ ซึ่งหากเป็นปัญหาด้านโครงสร้างควรแก้ไขที่นโยบายแล้วประกาศใช้ในทุกภาคส่วน ส่วนปัญหาเฉพาะพื้นที่ ต้องทำการศึกษา หาแนวทางแก้ไข แล้วนำไปใช้เฉพาะพื้นที่เท่านั้น โดยในจังหวัดเพชรบูรณ์ ปัญหาคือความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรม ซึ่งควรมีการพัฒนาหลักสูตรการสอนศีลธรรมให้เป็นรูปแบบเดียวกัน ตามหน้าที่ในการสอนศีลธรรมซึ่งถูกกำหนดในมติที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินโครงการ คือ 1) สอนวิชาพระพุทธศาสนา 2) สอนการปฏิบัติธรรม 3) สอนวิชาธรรมศึกษา และ 4) สอนพระพุทธศาสนาแบบบูรณาการ ซึ่งหลักสูตรที่จัดทำ จะเป็นตัวกำหนดบทบาทหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ต้องได้รับการพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ทักษะในการสอน ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่เพื่อช่วยในการสอน และพัฒนางานความรู้และวิธีการในการสอน การจัดการเรียนการสอน ให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับครูอาจารย์ในสถานศึกษา

การจัดทำชุดความรู้ (Knowledge Management) เกี่ยวกับบทบาทของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียน จังหวัดเพชรบูรณ์ เพื่อให้สามารถนำมาใช้เป็นรูปแบบในการกำหนดบทบาทของพระสอนศีลธรรม ที่มีต่อการจัดการเรียนการสอน โดยที่บุคคล เครื่องมือ และกระบวนการต้องมีการเชื่อมโยงและบูรณาการกันอย่างสมดุล ซึ่งพระสอนศีลธรรมควรมีองค์ความรู้ใน 6 ด้าน คือ องค์ความรู้เรื่องพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน องค์ความรู้ด้านการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน หลักเกณฑ์และแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากกระบวนการเรียนการสอน คุณลักษณะและพฤติกรรมการสอนของพระสอนศีลธรรม การบูรณาการและการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในพระพุทธศาสนา และ บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนที่มีต่อกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย บทบาทในฐานะพระสอนวิชาพระพุทธศาสนา พระสอนวิชาธรรมศึกษา พระสอนการฝึกสมาธิ บริหารจิต เจริญปัญญา และพระสอนศีลธรรมเชิงบูรณาการ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สามารถนำผลการวิจัยเพื่อใช้ในการปรับปรุงหลักสูตรการสอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในรายวิชาพระพุทธศาสนา โดยนำกระบวนการเรียนการสอนที่เหมาะสมสำหรับพระสอนศีลธรรม เพื่อกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรและการวางแผนการสอน เพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

1.2 โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สามารถนำผลการวิจัยเพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้ง 4 ประเภท โดยการฝึกอบรมและจัดการเรียนการสอน เพื่อเพิ่มทักษะองค์ความรู้ที่จำเป็นสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อให้มีประสิทธิภาพในการสอนศีลธรรมมากยิ่งขึ้น

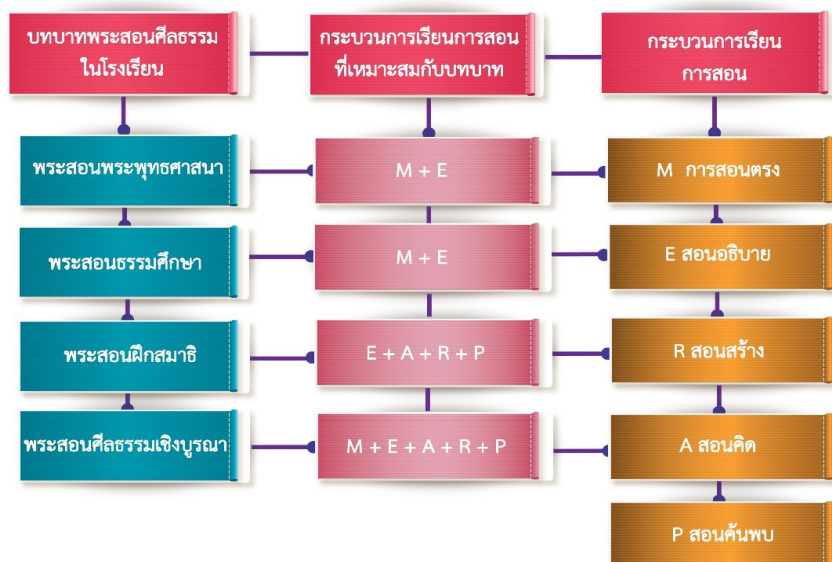
1.3 พระสอนศีลธรรม สามารถนำผลการวิจัยไปใช้ในการศึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการสอนของตนเอง ให้เหมาะสมกับบทบาทพระสอนศีลธรรมที่ได้รับ

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาและจัดทำชุดความรู้หลักสูตรการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้ง 4 ประเภท ให้เป็นมาตรฐาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ การจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั้ง 4 ประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกัน โดยกำหนดให้ 1) M (Memorize) สอนตรง คือ สอนเน้นความสามารถในการจดจำของผู้เรียน 2) E (Expand) สอนอธิบาย คือ สอนเน้นการขยายความให้เข้าใจอย่างละเอียด 3) R (Relationship) สอนสร้าง คือ สอนให้สามารถอธิบายความสัมพันธ์ได้ 4) A (Analyze) สอนคิด คือ สอนให้วิเคราะห์ส่วนประกอบและความแตกต่างได้ และ 5) P (Process) สอนค้นพบ คือ สอนให้สามารถประมวลผลความรู้อย่างมีแบบแผน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

จิรทัศน์ เนธิบุตร. (2563). บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต
ล้านนา. (วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- ดรณนภา นาชัยฤทธิ์. (2560). *การพัฒนาการเรียนการสอนบนบทเรียนออนไลน์ด้วยเทคนิคการเรียนรู้แบบกรณีศึกษาเพื่อส่งเสริมการคิดแก้ปัญหาของนักศึกษาครู*. (รายงานการวิจัย). มหาสารคาม: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ทิตนา แคมมณี. (2543). *14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2551). *การวิเคราะห์และวิจัยข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: ปิสนิเนสอาร์แอนด์ดี.
- บรรพต สุวรรณประเสริฐ. (2544). *การพัฒนาหลักสูตรโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. เชียงใหม่: แสงศิลป์.
- พระทัย ฐิติมน (จ๋ยัง). (2565). *ความคาดหวังต่อนโยบายของรัฐในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาอำเภอสรีมโหฬาร จังหวัดปราจีนบุรี*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาไพศาล นนทเมธี (พันธ์สวัสดิ์). (2565). *บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในโรงเรียนจังหวัดนครศรีธรรมราช*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). นครศรีธรรมราช: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: ครูสภา.
- วิชุดา มาลาสาย. (2561). *การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสว่างแดนดิน*. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการในโครงการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมแลกเปลี่ยน สพฐ.
- ศูนย์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์. (2566). *สถิติข้อมูลพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ปีงบประมาณ 2566*. เอกสารประกอบการอบรมพระสอนศีลธรรม ปีงบประมาณ 2566. เพชรบูรณ์: ศูนย์พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดเพชรบูรณ์.
- สมทรง ปุณณฤทธิ์. (2542). *เทคนิคการสอนศีลธรรมในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: ประสารมิตรจำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค.
- สุชา จันท์ธอม. (2524). *จิตวิทยาสังคม*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ*

Management Model for Studying the Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali Sections of the Chaiyaphum Province Sangha

พระสมพร สมจิตโต (สมพร อ่อนไธสง)

Phra Somporn Samacitto (Somporn Onthaisong)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Chaiyaphum Buddhist College, Thailand

Corresponding Author, E-mail: prasomporn.som@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี 2) ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี และ 3) ศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 24 รูป/คน ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจากสนทนากลุ่ม จำนวน 18 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี แบ่งการบริหารจัดการเรียนการสอนออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน 2) ด้านหลักสูตร 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล
2. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี
1) ด้านการจัดการเรียนการสอน ปรับรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสม สร้างบรรยากาศที่กระตุ้นความสนใจ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน พัฒนาทักษะการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเป้าหมายทางการศึกษา 2) ด้านหลักสูตร ปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับมาตรฐาน พัฒนาคู่มือประกอบการสอนให้มี

*ได้รับบทความ: 18 พฤศจิกายน 2567; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567

ความเป็นระบบ 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน ประยุกต์ใช้ระบบ E-Learning พัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาพัฒนาทักษะที่สอดคล้องกับหลักสูตร 5) ด้านการวัดและประเมินผลปรับปรุงระบบใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลให้มีความแม่นยำและทันสมัย

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี 1) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร 2) การพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก 3) การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน 4) การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน และ 5) การพัฒนาแรงขับเคลื่อนและแรงจูงใจของผู้เรียน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; พระปริยัติธรรม; รูปแบบการจัดการ

Abstract

This research aims to: 1) study the management of Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali schools, 2) explore guidelines for educational management in Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali schools, and 3) examine models for developing the management of Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali studies. This is qualitative research. The key informants included 24 administrators and teachers, as well as 18 participants in focus group discussions. The research tools consisted of in-depth interviews, and the data was analyzed through descriptive and explanatory methods.

The findings are as follows:

1. The current state of educational management for Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali studies is organized into five aspects: 1) Teaching and learning management 2) Curriculum development 3) Learning materials 4) Teaching and learning activities 5) Assessment and evaluation.

2. Guidelines for educational management in Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali schools are as follows: 1) Teaching and learning management: Adapt teaching methods to suit the learners, create an engaging atmosphere, encourage student participation, and develop learning skills in line with educational objectives. 2) Curriculum development: Revise curricula to meet standards and develop systematic teaching manuals. 3) Learning materials: Utilize e-learning systems and develop modern materials to enhance learning efficiency. 4) Teaching and learning activities: Organize activities that emphasize the importance of education and develop skills aligned with Buddhist principles.

5) Assessment and evaluation: Upgrade the evaluation system with technology to ensure accuracy and modernity.

3. Models for developing the management of Pariyatdhamma in the Dhamma and Pali studies include: 1) Enhancing the leadership of administrators, 2) Improving external support mechanisms, 3) Advancing internal management, 4) Enhancing the capacity of teachers, and 5) Cultivating intrinsic motivation and engagement among students.

Keywords: Management; Buddhist Scriptures; Management Style

1. บทนำ

การศึกษาตามแนวทางพระพุทธศาสนาและน้อมนำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนามาใช้ในชีวิตประจำวันถือว่ามีความสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งจะช่วยทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและทำให้สถานการณ์ในสังคมไทยเป็นไปอย่างสงบเรียบร้อยด้วยดี (มาณี ไชยธีรานุวัฒน์ศิริ, 2554) ธรรมะในพระพุทธศาสนามี 2 ประการคือ คันถธรรมและวิปัสสนาธรรม คันถธรรม ได้แก่ ธรรมะที่พึงศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ พระพุทธพจน์หรือพระไตรปิฎก เรียกเต็มว่า พระปริยัติธรรม หมายถึง ธรรมที่พึงศึกษาเล่าเรียน ได้แก่ พระพุทธพจน์หรือพระไตรปิฎก เรียกเต็มว่า พระปริยัติธรรม ปริยัติธรรมหรือพระพุทธพจน์ที่พึง ศึกษาเล่าเรียนนั้นมี 9 อย่าง คือ สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตะกะ ชาตกะ อัပ္ภุตธัมมะ เวทลละ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า นวังกสัฏฐศาสตร์ การศึกษาเล่าเรียนปริยัติธรรมทั้ง 9 อย่างนี้ ของภิกษุสามเณรในปัจจุบัน เรียกว่า เรียนนักธรรม เรียนบาลี และแบ่งปริยัติธรรมออกเป็น 2 คือ พระปริยัติธรรมแผนกธรรม พระปริยัติธรรมแผนกบาลี (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2556) วิปัสสนาธรรม คือ ธรรมะด้านการเจริญวิปัสสนาหรือกิจพระศาสนาในด้านการบำเพ็ญกรรมฐาน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) การได้ศึกษาทั้งสองด้านนี้นับได้ว่าเป็นมีความสำคัญยิ่งต่อพระพุทธศาสนา ในปัจจุบันการจัดการศึกษานั้น มีรูปแบบ การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ มี 5 รูปแบบ คือ 1) การจัดการศึกษาตามอัยยาศัย 2) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม 3) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี 4) การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ และ 5) การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งมีความสอดคล้องเกื้อกูลกันและกัน คณะสงฆ์และประชาชนให้ความสำคัญ และมีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาเป็นหน่วยรองรับผู้เรียนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมทั้ง 3 แผนก มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจนเป็นไปในทิศทางเดียวกัน มีการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมในปัจจุบัน เพื่อรักษาและจรรโลงไว้ซึ่งการศึกษาและการค้นคว้าทางพระพุทธศาสนา (ปัญญา คล้ายเดช, 2564, หน้า 141-153)

สำหรับการจัดการศึกษาภาษาบาลีนั้น นับว่าเป็นการเปิดทางไปสู่การศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระบรมศาสดาที่ถูกบันทึกไว้ด้วยภาษาบาลีที่ละเอียดลึกซึ้ง ซึ่งถือว่าการช่วยรักษาคำสอนของพระบรมศาสดาให้ยั่งยืนมาได้จนถึงทุกวันนี้ เพราะความเจริญก้าวหน้าของการศึกษาภาษาบาลีคือความเจริญมั่นคงของพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จึงถือว่าเป็นหัวใจของการศึกษาที่มีผลต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เพราะคัมภีร์สำคัญ เช่น พระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทได้จารึกไว้เป็นภาษาบาลี และการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลี เพื่อป้องกันพระพุทธพจน์ไม่ให้คลาดเคลื่อนที่เรียกว่า สัทธรรมปฏิรูปจึงต้องมีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในปัจจุบันนี้น่าเป็นห่วงพระพุทธศาสนา มีคำกล่าวชวนให้คิดว่า ทุกวันนี้ปริยัติก็อาภัพ ปฏิบัติก็อาเพศ ปฏิเวธเลยอาพาธ คือเป็นนักปริยัติ มิได้เป็นนักปฏิบัติ เพราะรู้จัก รู้จำ แต่ไม่รู้จริง ไม่รู้แจ้ง บ้างก็เป็นนักปฏิบัติ มิได้เป็นนักปริยัติ เพราะรู้จริง รู้แจ้ง แต่ไม่รู้จัก ไม่รู้จำ แต่ถ้าได้ศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีนำไปปฏิบัติให้รู้แจ้งเห็นจริง จะเป็นทั้งนักปริยัติเป็นทั้งนักปฏิบัติ เพราะทั้งรู้จัก รู้จำ รู้จริง รู้แจ้ง และรู้จบนั่นเอง (พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน), 2544) ฉะนั้นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะรักษาศาสนธรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน คือการศึกษาที่พระภิกษุสามเณรจะต้องศึกษาเล่าเรียนค้นคว้ามีอยู่ 2 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม แบ่งเป็น 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับพระภิกษุสามเณรและธรรมศึกษาชั้นตรี ชั้นโท และชั้นเอก สำหรับฆราวาส โดยมีวิชาที่ศึกษา 4 วิทยวิชา คือ พุทธประวัติ พระธรรม พระวินัย และเรียงความแก้กระทู้ธรรม 2) ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาแผนกนี้แบ่งออกเป็น 8 ชั้น คือ เปรียญประโยค 1-2 และเปรียญธรรม 3-9 ประโยค โดยมีการเรียนมุ่งเน้นในเรื่องของภาษาบาลี และหลังธรรมตามพระไตรปิฎก อรรถกถา เป็นต้น โดยการศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบันนี้มีพัฒนาการการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ก้าวหน้าตามลำดับ (เสริมศิลป์ จูโธสง, 2548) สภาพปัญหาของการจัดการศึกษาแผนกธรรมและบาลีในสำนักเรียนจังหวัดชัยภูมิ การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในจังหวัดชัยภูมียังคงเผชิญกับปัญหาหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและประสิทธิภาพของการศึกษาในภาพรวม สภาพปัญหาเหล่านี้ ได้แก่ ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ยังคงใช้วิธีการแบบดั้งเดิมที่เน้นการท่องจำและการถ่ายทอดความรู้ในลักษณะการบรรยาย ซึ่งทำให้ผู้เรียนขาดอารมณ์ร่วมและแรงจูงใจในการเรียน การเรียนรู้เชิงวิเคราะห์และการประยุกต์ใช้ธรรมะในชีวิตประจำวันยังไม่ได้รับการส่งเสริมในระดับที่เพียงพอ นอกจากนี้ ครูผู้สอนในบางสำนักเรียนยังขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านและไม่ได้รับการพัฒนาในด้านทักษะการสอนที่ทันสมัยตามความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (สมพงษ์ สมานจิต, 2564, หน้า 45-60) ปัญหาด้านหลักสูตร หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลียังไม่ได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับปัญหาสังคมหรือกา

บูรณาการธรรมะเข้ากับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หนังสือและคู่มือประกอบการสอนยังขาดมาตรฐานที่ชัดเจนและไม่ทันสมัย ส่งผลให้ผู้เรียนไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริงได้อย่างเต็มที่ (กรมการศาสนา, 2565) ปัญหาด้านสื่อการเรียนการสอนสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในสำนักเรียนยังคงขาดความหลากหลายและไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การนำเทคโนโลยี เช่น ระบบ E-Learning, สื่อดิจิทัล หรือแอปพลิเคชัน มาประยุกต์ใช้ยังมีอยู่ในระดับจำกัด ส่งผลให้ผู้เรียนขาดโอกาสในการเรียนรู้ผ่านช่องทางที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก (สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา, 2566) ปัญหาด้านกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้ยังมีน้อย และกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับชุมชนยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ การขาดกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาทักษะการแสดงออกและการคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน ส่งผลให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและความกระตือรือร้นในกระบวนการเรียนรู้ (สมพงษ์ สมานจิต, 2564, หน้า 45-60) ปัญหาด้านการวัดผลและประเมินผล ระบบการวัดผลและประเมินผลยังคงเน้นการสอบแบบเดิมที่วัดความสามารถด้านการท่องจำมากกว่าการวิเคราะห์หรือการประยุกต์ใช้ นอกจากนี้ การขาดการนำเทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบการวัดผล ทำให้การตรวจสอบผลการเรียนของผู้เรียนขาดความรวดเร็วและความโปร่งใส (กรมการศาสนา, 2565)

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาและเห็นว่าจากสภาพการณ์ของรูปแบบการบริหารจัดการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ อยู่ในภาวะปัจจุบันที่ทรงและทรุดตัวเช่นนี้ จะทำให้คำสอนของพระพุทธศาสนาไม่แพร่หลาย ทำให้ผลผลิตทางการศึกษาที่เป็นพระภิกษุสามเณรขาดคุณภาพที่ดี และอาจทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมสลายไปจากประเทศไทย การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีในพื้นที่จังหวัดชัยภูมิ ประสบปัญหาและอุปสรรค ทั้งในปัจจุบันพระภิกษุและสามเณรเปลี่ยนไปศึกษาแผนกสามัญศึกษามากขึ้น เพราะการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนว่า เป็นระบบการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับสังคมปัจจุบัน และไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตพระสงฆ์ที่มีคุณภาพได้ ดังนั้น เพื่อให้รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีดำเนินไปด้วยดี บรรลुวัตถุประสงค์และเกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนา จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสำรวจรูปแบบและสภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิให้ชัดเจน และศึกษาแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ เพื่อนำข้อมูลสำคัญที่ค้นพบที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้ไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้อย่างเป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการศึกษาในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ
3. เพื่อศึกษารูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการเรียนการสอนพระปริยัติแผนกธรรมและบาลีของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มได้แก่ 1) ผู้ให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอนของสำนักศาสนศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 6 สำนักศาสนศึกษา จำนวน 24 รูป/คน 2) ผู้ให้ข้อมูลเชิงลึกจากสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านบาลี จำนวน 5 รูป/คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารจัดการศึกษา จำนวน 5 รูป/คน และครูใหญ่จากสำนักศาสนศึกษา จำนวน 8 รูป รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัยรวมทั้งหมด 2 ประเภท โดยเครื่องมือวิจัยทั้งสองรูปแบบได้รับการตรวจสอบคุณภาพโดยอาศัยการประเมินความครอบคลุมของเนื้อหาและความเหมาะสมของคำถาม การพิจารณาผลที่ได้จึงมีความน่าเชื่อถือ ทำให้ข้อมูลที่รวบรวมมีความน่าเชื่อถือและครอบคลุมเป้าหมายของการวิจัย ดังนี้ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี ของสำนักพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของสำนักเรียน จำนวน 6 สำนัก 2) แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเช่นเดียวกับแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการศึกษา แนวทางการบริหารจัดการศึกษาและรูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล จากการสัมภาษณ์ (Interview) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญและ การสนทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลีของคณะสงฆ์ รวมทั้งสิ้นจำนวน 18 รูป/คน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนาความ วิเคราะห์ข้อมูลการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ข้อมูลการสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ใช้วิธีการโดยการตีความหมายในรูปแบบของการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งจะกระทำไปพร้อมๆ กันตลอดระยะเวลาที่ดำเนินการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสรุปหารูปแบบการบริหาร จัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แผนกบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ โดยสรุปเป็นความคิดรวบยอดจากการศึกษาเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มเฉพาะ

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ” สรุปผลการวิจัยเรียงตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. สภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ แบ่งการบริหารจัดการการเรียนการสอนออกเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีทุกแห่งเป็นไปในลักษณะตามมีตามเกิด ซึ่งขึ้นอยู่กับวิธีการสอนของครูแต่ละคนที่ได้รับการถ่ายทอดมา การเรียนการสอนยังยึดผู้สอนเป็นศูนย์กลางและตำราเป็นหลัก ปัจจุบันมีผู้บวชเรียนน้อยลง สามเณรที่จะมาบวชเรียนก็น้อยลงเป็นอย่างมาก เพราะการศึกษาภาคบังคับบ้าง เพราะมองไม่เห็นเป้าหมายในการบวชเรียน 2) ด้านหลักสูตร หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีเป็นหลักสูตรที่เก่าแก่ ถึงแม้ว่าจะไม่มีใครประเมินว่าล้าสมัย จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรที่คณะสงฆ์กำหนด โดยมหาเถรสมาคมได้มอบหมายให้เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของเจ้าสำนักเรียน เจ้าสำนักศาสนศึกษา เจ้าสำนักเรียนคณะจังหวัด และเจ้าอาวาส ดำเนินการจัดการเรียนการสอนให้พระภิกษุสามเณรในสังกัดได้รับการศึกษาพร้อมทั้งจัดหาสถานที่เรียน สื่ออุปกรณ์การเรียน และครูผู้สอน ตลอดถึงงบประมาณค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่จำเป็นในการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ปัญหาที่สำคัญในการบริหารจัดการด้านสื่อการเรียนการสอน คือปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหา หลักๆ ในเรื่องของสื่อการเรียนการสอนก็คือการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่ทันสมัยให้มาใช้ในสำนัก หากเป็นสำนักเรียนใหญ่ๆ คงไม่มีปัญหา แต่สำนักเรียนเล็กๆ ในภูมิภาคถือว่าเป็นเรื่องใหญ่อยู่ เพราะเกี่ยวข้องกับเรื่องของงบประมาณของวัดหรือของสำนักเรียน บางสำนักมีทุนน้อยก็แทบไม่มีใช้ 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ห้องเรียนการเรียนการสอนภาษาบาลีนั้นต้องใช้เวลามากใช้เวลาอยู่กับตำราแบบตลอด ต้องใช้ความเพียรเป็นอย่างมาก ผู้เรียนส่วนใหญ่จึงไม่ค่อยคำนึงหรือให้ความสำคัญกับเรื่องของกิจกรรม มีความรู้สึกลัวว่าทำให้เสียเวลาของการดูหนังสือไปก็มี ในเรื่องกิจกรรมอาจจะไม่ใช่เฉพาะในห้องเรียนเท่านั้นที่จัดเป็นกิจกรรมการ

เรียนการสอนได้ กิจกรรมต่างๆ นอกห้องเรียนก็เป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยทีเดียวที่จะทำให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้อมาใช้ประโยชน์ หรือได้ทบทวน ได้เกิดความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับสิ่งที่เรียน 5) ด้านการวัดและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลของการศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันในระดับสำนักมีการวัดผลประเมินผลเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ในระดับสนามหลวงยังคงไม่ค่อยมีมาตรฐานเท่าที่ควรคือรู้สึกว่าจะไม่ค่อยเหมาะกับยุคปัจจุบันเท่าที่ควรน่าจะมีการปรับเปลี่ยนบ้างการตรวจในสนามหลวงก็เช่นกันดูไม่เป็นมาตรฐานเดียวกันเท่าที่ควร กรรมการตรวจบางท่านก็อาจไม่ได้สอนประจำอาจทำให้การตรวจคลาดเคลื่อนบ้าง

2. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ อธิบายเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยควรให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอนอย่างเต็มที่ มีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียน 2) ด้านหลักสูตร มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดย ควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมตามสมควร,ปรับปรุงหนังสือคู่มือประกอบการสอนให้เป็นมาตรฐานของสนามหลวง 3) ด้านสื่อการเรียนการสอน แนวทางการจัดการเรียนการสอนของ พระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ด้านสื่อการเรียนการสอน พบว่า ควรประยุกต์ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบ E-Learning ในรูปแบบสื่อการสอนที่ ทันสมัยที่เป็นระบบ แอปพลิเคชัน การ์ตูนแอนิเมชัน มีสื่อการสอนต่างๆ โดยการเรียนรู้ผ่านทางระบบออนไลน์ ผ่านทาง Smart Phone, E-Book ผ่านทางคอมพิวเตอร์ ที่มีเนื้อหาสาระเข้าถึงเข้าใจได้ง่ายสามารถชมได้ 24 ชั่วโมง ซึ่งจะ สามารถทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่และผู้สนใจได้สะดวก และใช้สื่อสาธารณะที่เป็นแบบการ์ตูนธรรมะ การ์ตูนชาดก ควรนำข่าวจากทีวีจากสื่อต่างๆ มาถาเป็นธรรมะ เช่น ข่าวห่วย ข่าวฆาตกรรม ข่าวทำแท้ง ขาดธรรมะข้อใด หรือข่าวเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ ข่าวการเมือง ว่ามีพระพุทธรูปองค์ใดอย่างไรบ้าง อันเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนจะรู้สึกได้ว่า ธรรมะทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้า แสดงออกอย่างเต็มที่ และควรมีกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น 5) ด้านการวัดและประเมินผล แนวทางการบริหารจัดการการเรียนการสอนของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ในด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ในสำนักเรียนควรมีการวัดผลและประเมินผลเป็น ประจำและเป็นระบบ สนามหลวงทั้งธรรมและบาลีควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบ การวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบการวัดและประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบผลการเรียนของตนรวมถึงผลการทดสอบอื่นๆ และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้รวดเร็ว

3. รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ สรุปประเด็นการพัฒนาออกเป็น 5 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหาร 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ ควรพัฒนาให้ผู้มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เช่น วิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ วิสัยทัศน์แบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น 2) ด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้นำ การพัฒนาด้านพฤติกรรมกรรมการบริหารของผู้นำ ต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สร้างทีมงานเพื่อจัดการศึกษานักธรรมและบาลีโดยเฉพาะ 3) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารการศึกษาต้องตั้งเป้าประสงค์และมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ และจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ คณะสงฆ์ผลักดันให้มีกฎหมายรับรองการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีจากภาครัฐ วางแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน พัฒนาหลักสูตรการศึกษาและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ ภาครัฐมีนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะสงฆ์ที่ชัดเจน ออกกฎหมายเพื่อรองรับการ จัดการศึกษา จัดสรรงบประมาณ สนับสนุนในลักษณะเดียวกับองค์กรทางการศึกษารูปแบบอื่นๆ 3) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน เปิดโอกาสให้พุทธศาสนิกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนระดมทุนจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาพระปริยัติธรรมและหาผู้สนับสนุนหลักจากองค์กรภาคเอกชน 3) การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านรูปแบบขององค์กร จัดตั้งสำนักศาสนศึกษาประจำตำบลหรือประจำอำเภอขึ้น เพื่อเป็นสถานที่เรียนแก่คณะสงฆ์ในพื้นที่นั้นๆ ทำโครงสร้างการบริหารของสำนักศาสนศึกษาที่ชัดเจน 2) การพัฒนาการบริหารจัดการด้านวิชาการ สำนักศาสนศึกษาพัฒนาระบบบริหารจัดการหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของ พัฒนาระบบการวัดผลและประเมินผลภายในก่อนส่งเข้าสอบในสนามหลวง จัดทำคู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี 3) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการงบประมาณ พัฒนาระบบการจัดทำบัญชีงบประมาณ จัดทำแผนการใช้จ่ายงบประมาณประจำปี มีระบบประเมินความคุ้มค่าการใช้จ่ายงบประมาณในแต่ละปี การศึกษา 4) การพัฒนาด้านการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล จัดทำแผนอัตรากำลัง กำหนดอายุการใช้งาน วางแผนพัฒนา ส่งเสริมขวัญและกำลังใจ และการปลดระวางบุคลากรที่ชัดเจน สรรหาคัดเลือกและบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติตรงตามความต้องการ 4) การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้ในด้านการกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย จัดทำแผนการสอน พัฒนาเทคนิคและวิธีการสอน ส่งเสริมให้ครูพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ พัฒนาองค์ความรู้การใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อการสอนเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการ

สอน และนำสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและสร้างนวัตกรรมทางการเรียนที่แปลกใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน 3) การพัฒนาศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้นเรียน พัฒนาองค์ความรู้ด้านการวัดและประเมินผลในชั้นเรียนให้แก่ครู มีการประเมินผลระหว่างเรียน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการประเมินผลและติดตามผลการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล 5) การพัฒนาแรงขับเคลื่อนและแรงจูงใจของผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาเจตคติต่อการเรียน สร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียนว่าการเรียนพระปริยัติธรรมจะทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ 2) การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นหาต้นแบบในการศึกษาพระปริยัติธรรม ให้รางวัลแก่ผู้ที่สอบได้ในระดับชั้นต่างๆ มอบทุนการศึกษาแก่ผู้ที่สอบได้นักธรรมและบาลียกย่องเชิดชูและสนับสนุนให้มีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานและด้านการศึกษา 3) การพัฒนาภาวะความสุขของผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกชั้นเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ให้คำปรึกษา ช่วยแนะนำ และแก้ปัญหาแก่ผู้เรียน จัดให้มีกิจกรรมนันทนาการทั้งในระหว่างเรียนและนอกเวลาเรียน 4) การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดทำระเบียบของสำนักศาสนศึกษาที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน จัดตารางกิจกรรมเพื่อให้ผู้เรียนอ่านหนังสือด้วยตัวเอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ อภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาพบว่า สภาพการบริหารจัดการการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ แบ่งการบริหารจัดการเรียนการสอนออกเป็น 5 ด้าน ประกอบไปด้วย ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยควรให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอนอย่างเต็มที่ มีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียน มีอารมณ์ร่วมในการเรียน ด้านหลักสูตร มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมตามสมควรปรับปรุงหนังสือคู่มือประกอบการสอนเป็นต้นให้เป็นมาตรฐานของสนามหลวง ด้านสื่อการเรียนการสอน มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยมีการจัดสรรงบประมาณในการจัดซื้อ จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและทันสมัย มีการอบรมผู้สอนในการใช้สื่อการเรียนการสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการใช้สื่อการเรียนการสอน กองบาลีสนามหลวงควรเป็นคลังในการสร้างสรรค์ เผยแพร่ ปรับปรุง สื่อการเรียนการสอนที่เป็นมาตรฐาน ด้านกิจกรรมการเรียนสอน มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี โดยควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียนควรมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกอย่างเต็มที่และมีกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง

สำนักเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น ด้านการวัดผลและประเมินผล มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยในสำนักเรียนควรมีการวัดผลและประเมินผลเป็นประจำและ เป็นระบบ สนามหลวงควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบการวัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานี (พระมหาศรภูมิ สิริวัฒน (จิตรจันงค์), 2557) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีรูปแบบการบริหารจัดการ 5 ด้าน คือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการเรียน การสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดผลและประเมินผล

2. ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของคณะ สงฆ์จังหวัดชัยภูมิ อธิบายเป็นรายด้าน ดังต่อไปนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอน มีแนวทางพัฒนาการ บริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยควรให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอน อย่างเต็มที่ มีการปรับรูปแบบการเรียนการสอนที่ดึงดูดให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียน ด้านหลักสูตร มีแนวทางการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี โดยควรมีการปรับปรุงหลักสูตรให้ เหมาะสมตามสมควร, ปรับปรุงหนังสือคู่มือประกอบการสอนให้เป็นมาตรฐานของสนามหลวง ด้านสื่อการ เรียนการสอนแนวทางการจัดการเรียนการสอนของพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์ จังหวัดชัยภูมิ ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรประยุกต์ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบ E-Learning ในรูปแบบสื่อการสอนที่ ทันสมัยที่เป็นระบบ แอปพลิเคชัน การ์ตูนแอนิเมชัน มีสื่อการสอนต่างๆ โดยการ เรียนรู้ผ่านทางระบบออนไลน์ ผ่านทาง Smart Phone, E-Book ผ่านทางคอมพิวเตอร์ ที่มีเนื้อหาสาระ เข้าถึงเข้าใจได้ง่ายสามารถชมได้ 24 ชั่วโมง ซึ่งจะสามารถทำให้เข้าถึงคนรุ่นใหม่และผู้สนใจได้สะดวก และ ใช้สื่อสาธารณะที่เป็นแบบการ์ตูนธรรมชาติ การ์ตูนชาดก ควรนำข่าวจากทีวี จากสื่อต่างๆ มาถามเป็นธรรมะ เช่น ข่าวห่วย ข่าวฆาตกรรม ข่าวทำแท้ง ขาดธรรมะข้อใด หรือข่าวเกี่ยวกับ วิทยาศาสตร์ ข่าวการเมือง ว่ามีพระพุทธพจน์ตรัสไว้อย่างไรบ้าง อันเป็นเครื่องมือชนิดหนึ่งที่ช่วยให้ ผู้เรียนจะรู้สึกได้ว่า ธรรมะทันสมัย และเข้าถึงได้ง่าย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนก ธรรมและบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ควรจัดกิจกรรมการเรียน การสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน มีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนกล้า แสดงออก อย่างเต็มที่ และควรมีกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างสำนักเรียนกับชุมชนให้มากขึ้นด้านการ วัดและประเมินผล แนวทางการบริหารจัดการการเรียนการสอนของพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ในด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ในสำนักเรียนควรมีการวัดผลและประเมิน ผลเป็น ประจำและเป็นระบบ สนามหลวงทั้งธรรมและบาลีควรมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบ การ วัดผลและประเมินผลให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และควรใช้เทคโนโลยีเข้ามาพัฒนาระบบการวัดและ ประเมินผล เพื่อให้ผู้เรียนได้ตรวจสอบผลการเรียนของตนรวมถึงผลการทดสอบอื่นๆ และสามารถเข้าถึง

ข้อมูลได้รวดเร็ว สอดคล้องกับผลงานของพระมหาสุธรรม สุตโน (แก้วเคน) (2567, หน้า 35-46) ซึ่งศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ ด้านของหลักสูตรพบว่าควรปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน และปรับปรุงหนังสือคู่มือประกอบการสอนให้เป็นมาตรฐานของสนามหลวง ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับผลงานวิจัยของพระครูปลัดสวญ จิตธมโม (บัวแก้ว) (2561) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสมุทรปราการ พบว่า ด้านสื่อการเรียนการสอน ควรประยุกต์ใช้ระบบการเรียนการสอนแบบ E-Learning โดยใช้สื่อการสอนที่ทันสมัย เช่น แอปพลิเคชัน การ์ตูนแอนิเมชัน และสื่อออนไลน์ผ่านสมาร์ทโฟนและคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ตลอด 24 ชั่วโมง และรู้สึว่าธรรมะทันสมัยและเข้าถึงได้ง่าย ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเห็นความสำคัญของการเรียน ส่งเสริมการแสดงออกอย่างเต็มที่ และสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสำนักเรียนกับชุมชน ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า ควรมีการวัดผลและประเมินผลเป็นประจำและเป็นระบบ ปรับปรุงระบบการวัดผลให้เหมาะสมกับสภาพปัจจุบัน และใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาระบบการวัดผล เพื่อให้ผู้เรียนสามารถตรวจสอบผลการเรียนและเข้าถึงข้อมูลได้อย่างรวดเร็ว

3. ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ 5 ด้าน อธิบายได้ดังต่อไปนี้ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ผู้บริหาร การพัฒนาด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารจะต้องมีการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านวิสัยทัศน์ ควรพัฒนาให้ผู้ผู้นำมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล 2) ด้านพฤติกรรมการบริหารของผู้นำ การพัฒนาด้านพฤติกรรมการบริหารของผู้นำ ต้องมุ่งเน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม สร้างทีมงานเพื่อจัดการศึกษานักธรรมและบาลีโดยเฉพาะ 3) ด้านภาวะผู้นำทางวิชาการ การบริหารการศึกษาต้องตั้งเป้าประสงค์และมุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ และจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสำนักศาสนศึกษาอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอก การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภายนอกจะต้องพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากคณะสงฆ์ 2) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากภาครัฐ และ 3) การพัฒนาด้านการส่งเสริมสนับสนุนจากพุทธศาสนิกชน การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน การพัฒนาการบริหารจัดการภายใน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาด้านรูปแบบขององค์กร 2) การพัฒนาการบริหารจัดการด้านวิชาการ 3) การพัฒนาด้านการบริหารจัดการงบประมาณ และ 4) การพัฒนาด้านการบริหารและการพัฒนาทรัพยากรบุคคล การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอนจะต้องทำการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การพัฒนาศักยภาพด้านการใช้สื่อและเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 3) การพัฒนาศักยภาพด้านการวัดประเมินผลในชั้น การพัฒนาแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน การพัฒนาแรงขับภายในและแรงจูงใจ

ของผู้เรียน 4 ด้าน ได้แก่ 1) การพัฒนาเจตคติต่อการ 2) การพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของผู้เรียน 3) การพัฒนาภาวะความสุขของผู้เรียน และ 4) การพัฒนาพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัย เรื่อง รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสนศึกษา ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 (พระมหาสมพงษ์ เกศานุช และคณะ, 2561, หน้า 1-12) พบว่า รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลี ของสำนักศาสน ศึกษาในเขตปกครอง คณะสงฆ์ภาค 8 ประกอบด้วยการพัฒนาจำนวน 5 ด้าน 17 ประเด็น และ 94 แนวทาง พัฒนา ได้แก่ 1) การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหาร ประกอบด้วย 3 ประเด็น 15 แนวทางพัฒนา 2) การ พัฒนาการส่งเสริม สนับสนุนจากภายนอก ประกอบด้วย 3 ประเด็น 20 แนวทางพัฒนา 3) การพัฒนาการ บริหารจัดการ ภายใน ประกอบด้วย 4 ประเด็น 26 แนวทางพัฒนา 4) การพัฒนาศักยภาพของครูผู้สอน ประกอบด้วย 3 ประเด็น 14 แนวทางพัฒนา และ 5) การพัฒนาแรงขับภายในและแรงจูงใจของผู้เรียน ประกอบ ด้วย 4 ประเด็น 19 แนวทางพัฒนาและผู้เชี่ยวชาญที่ยืนยันรูปแบบทั้ง 20 รูป/คน มีความเห็นสอดคล้องกัน และเห็นด้วยกับรูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีของสำนักศาสน ศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8 ทุกแนวทางการพัฒนา

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 ด้านหลักสูตร หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควรได้รับการปรับปรุง โดยเฉพาะ ด้าน เนื้อหาโดยให้ผู้เรียนได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาในหลักสูตร เพื่อจะได้นำเอาความรู้ที่เกิดจากการ ศึกษาวิเคราะห์นั้นไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ หรือควรมีการบูรณาการความรู้รอบตัว อย่างอื่นที่เหมาะสมเข้าในหลักสูตรแบบเรียนด้วย เพื่อเพิ่มพูนทักษะความรู้ต่างๆ ให้แก่ภิกษุและสามเณรสามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในการดำรงสมณเพศและการเผยแผ่ต่อไป

1.2 ด้านการจัดการเรียนการสอน ให้ความสำคัญกับนักเรียนและครูสอนอย่างเต็มที่ ควรมี การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้มีความน่าสนใจยิ่งขึ้น ดึงดูดให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมในการเรียนมากขึ้น มีการระดมทุนรวมถึงสนับสนุนด้านงบประมาณที่เพียงพอ เพิ่มทักษะการสอนให้แก่ครู สอนมากขึ้น

1.3 ด้านการสื่อการเรียนการสอน จัดหาสื่อการเรียนการสอนที่ทันสมัยอย่างเพียงพอ สนับสนุนให้ผู้มีความรู้ความสามารถในการผลิตสื่อการสอนของวิชาแผนกนี้มีมากขึ้น เพิ่มทักษะการสอน ให้แก่ครูสอนให้มีความรู้ความเข้าใจในการนำสื่อการเรียนการสอนมาใช้ให้เกิดประโยชน์เต็มที่ จัดสรรงบประมาณในด้านสื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ

1.4 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน มีกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเห็น ความสำเร็จของการเรียน และส่งเสริมให้นักเรียนกล้าแสดงออกอย่างเต็มที่ มีกิจกรรมที่ช่วยสร้าง ความ

สัมพันธ์และความเข้าใจระหว่างสำนักเรียนกับชุมชนให้มากขึ้น

1.5 ด้านการวัดผลและประเมินผล การวัดผลและประเมินผลของสนามหลวงควรมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น ปรับปรุงระบบและรูปแบบการตรวจของสนามหลวงให้เป็นมาตรฐานมากขึ้น สนับสนุนให้ผู้สอนและผู้เรียนให้ความสำคัญกับการนำผลการประเมินในแต่ละครั้งไปปรับปรุงตนเอง

2. ข้อเสนอในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดอื่นบ้างเพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษาว่าเป็นอย่างไร

2.2 ควรศึกษาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในระดับภาคบ้างเพื่อจะได้ทราบถึงผลการศึกษาในวงกว้างขึ้นไปอีกว่าเป็นอย่างไร

2.3 ควรศึกษาการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีในจังหวัดชัยภูมิในรายด้านอื่นๆ ที่แตกต่างออกไป เพื่อให้ทราบผลการศึกษาที่หลากหลาย

2.4 ควรศึกษาความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ทราบถึงความพึงพอใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในจังหวัดชัยภูมิและนำมาปรับปรุงคุณภาพเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการต่อไป

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของคณะสงฆ์จังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลีของจังหวัดชัยภูมิ 5 ด้านจากการสำรวจ พร้อมทั้งวิเคราะห์แนวทางการบริหารจัดการศึกษา ศึกษาและวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี ของจังหวัดชัยภูมิ 5 ด้านสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ดังแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2565). รายงานสถานภาพการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั่วประเทศ. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.
- ปัญญา คล้ายเดช. (2564). การพัฒนาเครือข่ายการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ เพื่อรองรับการพัฒนาสังคมไทยในศตวรรษที่ 21. วารสารสถาบันวิจัยพินิตธรรม, 8(2), 141-153.
- พระครูปลัดสวญ จิตธมโม (บัวแก้ว). (2561). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต).
- พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2556). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุดคำวัด. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2546). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพิจิตรธรรมพาที (ชัยวัฒน์ ธมฺมวฑฺฒโน). (2544). นักเทศนายุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ: เลียงเชียง.
- พระมหาศรภูมิ สิริวัฒน (จิตรจำนงค์). (2557). การบริหารจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระมหาสมพงษ์ เกศานุช และคณะ. (2561). รูปแบบพัฒนาการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม และแผนกบาลีของสำนักศาสนศึกษาในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 8. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 8(1), 1-12.
- พระมหาสุธรรม สุรัตน์ (แก้วเคน). (2564). แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีสู่ความเป็นเลิศ. *วารสารนิตยสารเสียงธรรมจากมหายาน*, 7(1), 35-46.
- มาณี ไชยธีรานุวัตรศิริ. (2554). *บทบาทคณะสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์: กรณีศึกษาในภาคเหนือและภาคใต้*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สมพงษ์ สมานจิต. (2564). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม: กรณีศึกษาจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารวิจัยพระพุทธศาสนา*, 10(2), 45-60.
- เสริมศิลป์ จูไรสง. (2548). *การประเมินการใช้หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกธรรมชั้นตรี โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม จังหวัดแพร่*. (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พลวัตโลกยุคบานี้กับบทบาทภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา:

ข้อเสนอแนะการบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธธรรม*

The World Dynamics of the Bani Era and Women's Leadership
Roles in the Context of Educational Institutions: Reflections on the
Integration of Strategies Based on the Buddhist Way

ณัฐพร ลิงห์สร, ลำพอง กลมกุล, ณัฐกา สงวนวงษ์, เรียงวิทย์ นิลโคตร และณัฐพัชร สายเสนา

Natataporn Singsorn, Lampong Klomkul, Nattaka Sanguanwong,

Reongwit Nilkote and Natthapat Saisena

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 1

Suphanburi Primary Educational Service Area Office 1, Thailand

Corresponding Author, E-mail: natataporn1223@gmail.com

บทคัดย่อ

โลกยุคโกลาหลเป็นกระแสการเปลี่ยนแปลงที่ยากจะคาดคะเนในปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการบริหารองค์กรเป็นอย่างมาก บทความนี้มุ่งนำเสนอการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาโดยเฉพาะในยุค BANI ที่มีความเปราะบาง วิดกกังวล ไม่เป็นเชิงเส้น และไม่เข้าใจ การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องเผชิญกับความท้าทายที่เกิดจากความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การศึกษาได้สะท้อนให้เห็นว่า กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีจำเป็นต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยการบูรณาการหลักการของพุทธธรรมเข้ามาเป็นฐานในการพัฒนาจะช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมให้กับผู้นำสตรี การประยุกต์ใช้และบูรณาการหลักพุทธธรรม 4 ด้าน ได้แก่ อริยสัจ 4, วุฒิธรรม 4, กัลยาณมิตร 7 และภาวนา 4 เพื่อให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาในมิติทางจิตวิญญาณและจริยธรรมนี้จะช่วยสร้างแนวทางในการพัฒนาผู้นำสตรีที่มีจริยธรรมและคุณค่าทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ข้อเสนอแนะในการประยุกต์ใช้รวมถึงการเสริมพลังอำนาจสำหรับผู้เกี่ยวข้องเพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะในการใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตรในสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนซึ่งกัน

*ได้รับบทความ: 30 ตุลาคม 2567; แก้ไขบทความ: 12 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2567

Received: October 30, 2024; Revised: December 12, 2024; Accepted: December 20, 2024

และกันการใช้เทคนิคการภาวนาเพื่อเสริมสร้างสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรมซึ่งจะช่วยพัฒนา ความเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา นักการศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี เพื่อสร้างสรรค์สังคมที่มีความเท่าเทียม และยั่งยืน

คำสำคัญ: โลกยุคบาบี; บทบาท; ภาวะผู้นำสตรี; พุทธธรรม

Abstract

The current era, marked by global turmoil, presents an unpredictable wave of change, significantly impacting the way we live and manage organizations. This article focuses on the development of female leadership in educational institutions, particularly in the BANI era, which is characterized by fragility, anxiety, non-linearity, and incomprehensibility. Education and learning management face challenges arising from uncertainty and rapid changes. Research indicates that strategies for developing female leadership must be appropriate and effective. Integrating Buddhist principles as a foundation for development will help enhance the ethics and morality of female leaders. The application and integration of four Buddhist principles-The Four Noble Truths, The Four Virtues, The Seven Noble Friends, and The Four Meditations-can be applied effectively within educational institutions. This study in the spiritual and ethical dimension will provide guidelines for developing female leaders with ethics and social values that adapt to ever-changing times. Suggestions for implementation include empowering stakeholders to enhance their knowledge and skills in applying Buddhist principles for developing female leadership, creating networks of noble friends within educational institutions to share experiences and support one another, and using meditation techniques to enhance mindfulness and ethical decision-making, which will contribute to the development of leadership that adds value to the advancement of educational quality. This study will be beneficial to school administrators, educators, and stakeholders involved in developing female leadership, aiming to create an equitable and sustainable society.

Keywords: BANI Era; Role, Female Leadership; Buddhist Principles

1. บทนำ

ปัจจุบัน สังคมโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและซับซ้อน ซึ่งสามารถจำแนกเป็นยุคต่างๆ ได้แก่ ยุคดิจิทัล (Digital Era) ยุคข้อมูลข่าวสาร (Information Age) ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence Era) และยุคความยั่งยืน (Sustainability Era) โดยแต่ละยุคมีลักษณะเฉพาะและความท้าทายที่แตกต่างกัน การเปลี่ยนแปลงในยุคต่างๆ จำต้องเรียนรู้และปรับตัวอย่างต่อเนื่อง โลกยุค BANI (Brittle, Anxious, Non-linear, and Incomprehensible) เป็นยุคที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและการบริหารองค์กร โดยเฉพาะในบริบทของสถานศึกษา การศึกษาและการจัดการเรียนรู้ต้องเผชิญกับความท้าทายที่ยากจะคาดเดาและต้องปรับตัวให้ทันต่อสถานการณ์ที่เปราะบางและไม่แน่นอน กล่าวได้ว่า โลกในยุค BANI คุณลักษณะของยุค BANI เป็นยุคที่เต็มไปด้วยความท้าทายที่ยากจะคาดเดาและซับซ้อน ซึ่งทำให้บุคคลและองค์กรต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเข้าใจและรับมือกับคุณลักษณะทั้ง 4 ของยุค BANI จะช่วยให้เราเตรียมพร้อมในการรับมือกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสถานศึกษาและองค์กรต่างๆ บทความนี้มุ่งเสนอผลกระทบของโลกยุค BANI ต่อการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา ซึ่งผู้นำสตรีในยุคนี้จำเป็นต้องมีความยืดหยุ่นและสามารถตัดสินใจได้อย่างมีจริยธรรมแม้ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นเชิงเส้นและไม่เข้าใจได้อย่างชัดเจน กลยุทธ์ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีจึงต้องมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ การสร้างความสามารถในการปรับตัวจะเป็นกุญแจสำคัญในการเผชิญกับความท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้และเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อสร้างอนาคตที่ยั่งยืนสำหรับคนรุ่นต่อไป ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงภาวะผู้นำ (Leadership) ของผู้นำหรือบุคลากรในองค์กรและสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรเป็นอย่างยิ่ง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนความยั่งยืนต้องมีผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และมุ่งมั่นในการพัฒนาศักยภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง (มติชนออนไลน์, 2567) ผู้นำการเปลี่ยนแปลงจึงมีบทบาทสำคัญในการนำพาองค์กรสู่ความยั่งยืนและสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อองค์กรและรวมถึงสังคมในอนาคต (สรกุล อุดุลยานนท์, 2567) ในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ จำเป็นต้องอาศัยรูปแบบการเป็นผู้นำที่ดีและแนวทางการบริหารที่เหมาะสม การเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพไม่ใช่เพียงแค่การมีตำแหน่งหรืออำนาจ แต่ยังรวมถึงคุณลักษณะหลายประการที่ช่วยสร้างความสำเร็จให้กับทีมและองค์กร (ธีระ รุญเจริญ, 2553) ผู้นำต้องเน้นถึงบทบาทในการสร้างวิสัยทัศน์และทิศทางที่ชัดเจน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงในยุคที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การสร้างวิสัยทัศน์ที่ดีช่วยกระตุ้นทีมงานและเพิ่มแรงจูงใจ ในขณะที่การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพช่วยลดความสับสนและส่งเสริมความร่วมมือ นอกจากนี้ ผู้นำยังมีบทบาทในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์ การพัฒนา

ศักยภาพทีม และการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างองค์กรที่มีความยั่งยืน และสามารถรับมือกับความท้าทายได้

ปัจจุบัน สตรีเข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำในสังคมอย่างเด่นชัดโดยเฉพาะในประเทศที่มีระบบประชาธิปไตยเสรี (Liberal Democracy) การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเปิดโอกาสให้สตรีได้รับการศึกษาในระดับสูง และเข้ามามีบทบาทในวงการต่างๆ เช่น การเมือง ธุรกิจ และการศึกษา ในระดับที่เท่าเทียมกับผู้ชาย การเป็นผู้นำของสตรีในปัจจุบันจึงมีความท้าทายและต้องมีการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง (มัชฌิมา วรชจันทร์เพ็ญ, 2564, หน้า 41-50) และที่สำคัญคือศักยภาพด้านภาวะผู้นำ (Leadership capability) เพื่อให้มีวิสัยทัศน์ สร้างสัมพันธภาพในองค์กร ซึ่งจะนำไปสู่การนำพาองค์กรสู่เป้าหมายได้อย่างราบรื่น (กุลชลี จงเจริญ, 2562, หน้า 18 – 36) สตรีจึงมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะมิติของการบริหารการศึกษา แนวโน้มของผู้นำที่เป็นสตรีมีจำนวนมากขึ้น และสตรีในตำแหน่งผู้นำมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและส่งเสริมการศึกษา โดยสามารถเป็นแบบอย่างในการสร้างแรงบันดาลใจและพัฒนาศักยภาพของนักเรียน นอกจากนี้ยังต้องเผชิญกับความท้าทายต่างๆ เช่น การยอมรับจากสังคมและการสร้างความมั่นใจในตนเอง การสนับสนุนจากเครือข่ายระหว่างสตรีผู้นำและการอบรมพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำเป็นสิ่งจำเป็นในการเตรียมความพร้อมให้กับสตรีในการบริหารจัดการสถาบันการศึกษา บทความนี้เสนอว่าการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างอนาคตที่ดีและยั่งยืนในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับอภิญา พรพรรณศรี และคณะ (2567, หน้า 1-12) ที่กล่าวว่า บทบาทที่เพิ่มขึ้นของสตรีในฐานะผู้นำในสังคม โดยเฉพาะในประเทศประชาธิปไตยเสรี เนื่องจากการศึกษาเปิดโอกาสให้สตรีมีความเท่าเทียมกับผู้ชาย สตรีต้องพัฒนาตนเองและมีศักยภาพด้านภาวะผู้นำเพื่อสร้างวิสัยทัศน์และสัมพันธภาพในองค์กร การสร้างเครือข่ายและอบรมทักษะการเป็นผู้นำมีความสำคัญในการเตรียมความพร้อมให้กับสตรีในการบริหารการศึกษา ซึ่งจะช่วยสร้างอนาคตที่ดีและยั่งยืนในสังคม พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมุ่งหวังให้บุคคลสามารถบรรลุถึงจุดมุ่งหมายสูงสุดในชีวิต ซึ่งคือการมีจิตใจสงบและสบายท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงในสถานะต่างๆ ได้อย่างรู้เท่าทันและปรับตัวได้ตลอดเวลา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), 2562) ในมิติของการบริหารประเทศ พระพุทธศาสนาได้เข้าไปมีบทบาทในกำหนดแนวทางการปกครองของพระมหากษัตริย์ โดยเน้นความสำคัญของการบริหารจัดการที่มีความเอื้ออาทรและมีจริยธรรม และเป็นแบบของการดำเนินชีวิตทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการนำมาใช้มาเป็นวิถีการดำเนินชีวิต สำหรับบทบาทด้านการบริหาร ผู้นำต้องสร้างแบบอย่างในการดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา ซึ่งจะเป็นผู้สามารถกระตุ้นให้ประชาชนมีความตระหนักรู้ในคุณค่าและจริยธรรม ส่งผลให้เกิดความสามัคคีและความร่วมมือในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การบริหารที่มีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาจึงเป็นแนวทางที่สามารถนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความสงบสุขและเจริญก้าวหน้า (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2565) เนื่องจาก

พระพุทธศาสนาเชื่อมั่นถึงการพัฒนาตนเองว่าสามารถที่จะเรียนรู้เพื่อบรรลุอะไรก็ได้ถ้ามีการเรียนรู้ที่ดี (ประเวศ วะสี, 2564) หลักธรรมในพุทธศาสนานี้สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการวิเคราะห์ห้วงค์รผ่านกระบวนการคิดแบบอริยสัจ การสร้างสัมพันธภาพองค์กรตามหลักกัลยาณมิตร เป็นต้น การบูรณาการหลักธรรมเหล่านี้เข้ากับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีช่วยเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจที่มีสติ รอบคอบ และมีความรับผิดชอบ ผู้นำสตรีที่มีพื้นฐานจากหลักพุทธธรรมจะสามารถรับมือกับความท้าทายได้อย่างสงบ สุขุม สร้างความไว้วางใจและความเคารพจากผู้ที่อยู่ใต้การนำ และสามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จอย่างมีคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ รตสิริ นาทอง และคณะ (2559, หน้า 133-147) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักธรรมเหล่านี้ไม่เพียงเสริมสร้างความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีสติและรอบคอบ แต่ยังช่วยให้ผู้นำสตรีสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างสงบ ด้วยการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในองค์กรและการเป็นแบบอย่างที่มีคุณธรรม นอกจากนี้ ยังส่งเสริมให้องค์กรดำเนินไปสู่ความสำเร็จอย่างมีจริยธรรม

บทความนี้ ผู้นิพนธ์มุ่งหวังการนำเสนอพลวัตของโลกยุคบาณี (BANI Era) และเชื่อมโยงกับการพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา ผู้นิพนธ์ได้สังเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้นต่อการเสนอแนะทางพัฒนาผู้นำสตรีผ่านการบูรณาการหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะพุทธวิธี ภาพรวมของบทความสะท้อนให้เห็นว่าผู้นำสตรีที่ได้รับการพัฒนาผ่านกระบวนการนี้จะสามารถปรับตัวได้ดีในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว อีกทั้งกลยุทธ์ที่ยืดหยุ่นและสอดคล้องกับธรรมชาติของพลวัตโลกในยุคบาณีที่จะส่งเสริมให้ผู้นำทำงานได้อย่างคล่องตัว ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรและสังคมอย่างยั่งยืน

2. ภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา : บทบาท และการพัฒนาตนเองในยุคบาณี

ยุคบาณี (BANI Era) เป็นยุคที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายทางสังคม การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษาจึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องให้ความสนใจอย่างยิ่ง สตรีในบทบาทผู้นำไม่เพียงแต่ต้องเผชิญกับอุปสรรคทางเพศ แต่ยังต้องพัฒนาตนเองเพื่อให้สามารถนำพาองค์กรการศึกษาไปสู่ความสำเร็จและความยั่งยืน ส่วนนี้เป็นการนำเสนอบริบทของการเปลี่ยนแปลงกับแนวคิดการบริหารองค์กรสมัยใหม่ และภาวะผู้นำสตรี ทั้งแนวคิด และการพัฒนาศักยภาพตามลำดับ ดังนี้

การบริหารองค์กรสมัยใหม่เน้นความยืดหยุ่น การทำงานร่วมกัน และการใช้เทคโนโลยี โดยผู้บริหารต้องมีความสามารถในการปรับตัวและตัดสินใจอย่างมีความรับผิดชอบ รวมถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่หลากหลายและมีความร่วมมือสูง ภาวะผู้นำสตรีในองค์กรสมัยใหม่มีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากผู้นำหญิงมักมีคุณสมบัติที่เหมาะสมกับแนวทางบริหารสมัยใหม่ เช่น การฟังและเอาใจใส่ (Empathy) การ

ทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการมีความยืดหยุ่นในการจัดการกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ยังช่วยส่งเสริมการตัดสินใจที่หลากหลายและสามารถพัฒนาองค์กรได้ดีขึ้น แม้จะยังคงมีอุปสรรคจากความไม่เท่าเทียมทางเพศในบางกรณี กล่าวได้ว่า ภาวะผู้นำสตรีมีบทบาทสำคัญในการบริหารองค์กรสมัยใหม่ ด้วยการนำเสนอแนวทางที่ใส่ใจคนในองค์กรและเปิดรับความคิดเห็นที่หลากหลายเพื่อสร้างสรรค์องค์กรที่ยั่งยืนและมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาแปลงปัจจุบัน ในสังคมปัจจุบันที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว หรือที่เรียกว่า “ยุค BANI” เป็นที่มาของคำย่อทั้ง 4 คำซึ่งอธิบายถึงลักษณะของการเปลี่ยนแปลงของโลกในปัจจุบันที่มีความเป็นพลวัตอย่างสูง ประกอบด้วย Brittle, Anxiety-inducing, Nonlinear และ Incomprehensible ได้รับการเสนอโดย Jamais Cascio เพื่ออธิบายสภาพแวดล้อมทางสังคมและเศรษฐกิจที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงหลายด้านเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน (Jamais Cascio, 2022) รายละเอียดของทั้ง 4 คำ มีดังต่อไปนี้ ด้วย 1) Brittle หมายถึง “ความเปราะบาง” ของระบบต่างๆ ที่การดำเนินชีวิตในโลกยุคปัจจุบันที่จะต้องดำรงอยู่บนความเสี่ยงต่อการล้มเหลวเมื่อเผชิญกับแรงกดดันหรือความเครียด ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหรือวิกฤติ 2) Anxiety-inducing ความหมายถึง “ความอ่อนไหว” เป็นการสะท้อนถึงสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนสร้างความวิตกกังวลให้กับบุคคลและองค์กร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจและการดำเนินงาน 3) Nonlinear หมายถึง “ความไม่แน่นอน” เป็นการสะท้อนถึงเหตุการณ์และผลลัพธ์ในยุคนี้นักไม่เป็นไปตามแบบแผนที่คาดการณ์ได้ แต่เป็นไปตามความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและไม่คาดคิด และ 4) Incomprehensible หมายถึง “การไร้ระเบียบ” เป็นการอธิบายลักษณะของความซับซ้อนและความแปรปรวนทำให้การเข้าใจเหตุการณ์และปรากฏการณ์ต่างๆ เป็นเรื่องยาก ส่งผลให้การตัดสินใจและการวางแผนมีความซับซ้อนมากขึ้น การนำเสนอแนวคิด BANI ช่วยให้ผู้นำและองค์กรสามารถเข้าใจและเตรียมพร้อมสำหรับความท้าทายในอนาคต โดยมุ่งเน้นที่ความยืดหยุ่น การปรับตัว และการพัฒนาแนวทางการบริหารที่เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (อนิรุทธิ์ ตูลสุข, 2565) บริบทของการบริหารในยุคการเปลี่ยนแปลง ผู้นำและองค์กรควรเน้นการพัฒนาความยืดหยุ่นและการปรับตัว เพื่อตอบสนองต่อความท้าทายอย่างรวดเร็ว โดยการสร้างกลยุทธ์ที่เปิดกว้างและสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์เพื่อสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืน

มิติของการบริหารองค์กรสมัยใหม่ สืบเนื่องด้วยความไม่แน่นอนและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การบริหารองค์กรในปัจจุบันต้องมีแนวทางที่แตกต่างจากอดีต แนวคิดการบริหารองค์กรสมัยใหม่จึงมุ่งเน้นไปที่การสร้าง ความยืดหยุ่น ความร่วมมือ (Kotter, 1995) และการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความท้าทายได้อย่างมีประสิทธิภาพ หนึ่งในลักษณะที่สำคัญของการบริหารองค์กรสมัยใหม่คือการเน้นคนเป็นศูนย์กลาง การสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมให้พนักงานมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและเสนอความคิดเห็น การฟังและเข้าใจความต้องการของบุคลากรจะช่วยให้เกิดความรู้สึก

เป็นเจ้าของและความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น (Davies, 2018) นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะและความสามารถของพนักงานก็มีความสำคัญเพื่อให้พวกเขาสามารถเติบโตไปพร้อมกับองค์กร การใช้เทคโนโลยีในการบริหารจัดการยังเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้องค์กรสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้ โดยการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้จะช่วยลดค่าใช้จ่ายและปรับปรุงประสบการณ์ของลูกค้าและพนักงาน ทำให้สามารถสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้ดียิ่งขึ้น ความยืดหยุ่นก็เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารองค์กรสมัยใหม่ องค์กรจำเป็นต้องสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงในตลาด การแข่งขัน หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การจัดการความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยให้สามารถรักษาความเสถียรและความเติบโตขององค์กรได้ (นวนลภา จุลสุทธิ และคณะ, 2567, หน้า 310-328) สามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดการบริหารองค์กรในยุคสมัยใหม่จำเป็นต้องมุ่งเน้นที่การสร้างความสัมพันธ์ที่มีความหมาย การสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตที่ไม่แน่นอน การปรับตัวและการเรียนรู้เป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้องค์กรสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนในโลกที่เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงนี้

ผู้นำสตรีในปัจจุบันนับว่ามีบทบาทสำคัญจากรายการวิจัยพบว่านักวิชาการศึกษาศรีสัดส่วนร้อยละ 15 ของจำนวนนักวิชาการในเขตพื้นที่ของรัฐแคลิฟอร์เนีย และผลการวิจัยแสดงถึงความสำเร็จในการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ส่วนบุคคล โดยใช้กลยุทธ์การบริหารและการสนับสนุนจากผู้ร่วมงานและครอบครัวของผู้นำสตรี (Wickham, 2007) สอดคล้องกับการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของผู้บริหารเขตพื้นที่สตรีในรัฐนิวเจอร์ซีย์ พบว่าสตรีสามารถข้ามผ่านอคติทางเพศในอดีต โดยแสดงศักยภาพร่วมกับเพื่อนร่วมงานชาย และมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ของสตรีอเมริกันในทศวรรษนั้น จึงเสนอให้มีการจัดตั้งสถาบันฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับเยาวชนสตรี เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะทางการเมือง (Edmunds, 2007) กล่าวได้ว่า การเชื่อมโยงกับการบริหารสถานศึกษา ผู้นำสตรีสามารถนำเสนอวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าและสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถาบันการศึกษา โดยการพัฒนาทักษะการเป็นผู้นำตั้งแต่เยาวชนสถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดตั้งโปรแกรมฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนหญิง เพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับการเป็นผู้นำในอนาคต การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับนักเรียนหญิงจะช่วยให้พวกเขาสามารถแสดงศักยภาพและประสบความสำเร็จในบทบาทการบริหารในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บริบทการศึกษานำสตรีสามารถมีบทบาทสำคัญในการเสนอวิสัยทัศน์ที่ก้าวหน้าและสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในสถาบันการศึกษา โดยการพัฒนาภาวะผู้นำตั้งแต่เยาวชน สถาบันการศึกษาจึงควรให้ความสำคัญกับการจัดตั้งโปรแกรมฝึกสอนภาวะผู้นำสำหรับนักเรียนหญิง เพื่อเตรียมความพร้อมในการเป็นผู้นำในอนาคต การสร้างสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนและสร้างโอกาสให้กับนักเรียนหญิงจะช่วยให้พวก

เขาสามารถแสดงศักยภาพและประสบความสำเร็จในบทบาทการบริหารในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทบาทของผู้นำสตรีในปัจจุบันจึงเน้นไปที่การเป็นผู้ขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง, การสร้างแรงบันดาลใจ, การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการพัฒนาแนวทางการแก้ปัญหาที่มีความยั่งยืน โดยเฉพาะในสังคมที่เต็มไปด้วยความท้าทายและการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

3. การบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธธรรม

การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการวิเคราะห์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม 4 ด้าน ซึ่งได้จากการสังเคราะห์จากการศึกษา (Documentary research) ของผู้นิพนธ์และได้เสนอเป็นแนวทางความสำคัญในการพัฒนาผู้นำสตรีในสถานศึกษา ดังรายละเอียด

1. การสร้างความตระหนัก (Awareness) หลักธรรมที่สำคัญในการบูรณาการคือหลักอริยสัจ 4 ประกอบด้วย มิตติ์ด้านทุกข์ โดยความหมายพื้นฐานคือ “ความจริงของปัญหา” เป็นจุดเริ่มของการเข้าใจถึงความจริงของชีวิตและการดำเนินชีวิตในสังคม ในด้านองค์กรจะต้องเข้าใจสภาพบริบทและความเป็นจริง การทำความเข้าใจในสภาพปัญหา เช่น ความไม่พอใจ ความขัดแย้ง หรือความเครียดในที่ทำงาน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้นำสตรีสามารถเริ่มมองเห็นปัญหาอย่างชัดเจนและตรงไปตรงมา วิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นๆ ในองค์กร ซึ่งมักเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอก เช่น นโยบายที่ไม่ชัดเจน ความไม่เข้าใจระหว่างทีมงาน หรือการขาดการสื่อสารที่ดี การเข้าใจสาเหตุเหล่านี้จะช่วยให้ผู้นำสามารถวางแผนในการแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิตติ์ด้านสมุทัย หรือ “สาเหตุของทุกข์” หลังจากการตระหนักถึงปัญหาต้องวิเคราะห์ถึงสาเหตุของปัญหานั้นๆ ในองค์กร ซึ่งมักเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอก เช่น นโยบายที่ไม่ชัดเจน ความไม่เข้าใจระหว่างทีมงานหรือการขาดการสื่อสารที่ดี การเข้าใจสาเหตุเหล่านี้จะช่วยให้สามารถวางแผนการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพ มิตติ์ด้านนิโรธ หรือ “การสิ้นทุกข์” จากเข้าใจสาเหตุแล้วจะสามารถกำหนดเป้าหมายการขจัดปัญหา เช่น การส่งเสริมการทำงานร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่นระหว่างสมาชิกในองค์กร หรือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรและมีการสนับสนุนทางด้านจิตใจ และ ด้านมรรค หรือ “วิธีการแก้ปัญหา” การแก้ไขปัญหานั้นๆ ในองค์กรสามารถทำได้ผ่านการวางแผนที่เป็นรูปธรรม โดยมีมรรคหมายถึงแนวทางหรือวิธีการที่จะนำไปสู่การสิ้นทุกข์ เช่น การใช้กลยุทธ์ในการปรับปรุงการทำงาน การพัฒนาโครงสร้างองค์กร การฝึกอบรมทีมงาน การนำเสนอแนะนโยบายที่ชัดเจน รวมถึงการสร้างพื้นที่สำหรับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและความคิดสร้างสรรค์อย่างเสรี

2. การพัฒนาทักษะ (Skill Development) หลักธรรมสำหรับการบูรณาการ คือ วัฏธรรม 4 ประกอบด้วย ด้านสัพปริสสังเสวะ หรือ “การคบหาสัตบุรุษ” ในองค์กร การสร้างเครือข่ายภายในองค์กรที่มีผู้นำที่มีปัญญาและคุณธรรมเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น จะช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และการพัฒนาร่วมกัน ผู้นำสตรีสามารถนำพนักงานในองค์กรไปสู่การเรียนรู้จากผู้รู้ หรือการเชื่อมโยงกับที่ปรึกษา

(mentors) เพื่อเพิ่มทักษะและสร้างความรู้ในงาน ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ที่ลึกซึ้งและยั่งยืน ทั้งนี้ยังเป็นการสร้างความเชื่อมโยงทางปัญญาและจริยธรรมในองค์กร ที่จะช่วยให้บุคลากรมีเป้าหมายและวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกัน ด้านสัทธัมมัสสนะ หรือ “การรับฟังข้อธรรม” ในองค์กร ในบริบทองค์กร ผู้นำสตรีสามารถนำหลักการฟังอย่างเปิดใจมาใช้เพื่อสร้างช่องทางการรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ หรือข้อเสนอทางนวัตกรรมจากบุคลากร นอกจากนี้ ผู้นำควรเปิดรับฟังความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญหรือบุคคลที่มีประสบการณ์มากขึ้นในด้านต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้และแนวทางในการแก้ปัญหา ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันสำคัญในการสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ถูกต้อง การเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารอย่างเปิดเผยและสร้างสรรค์ จะช่วยส่งเสริมความร่วมมือในทีมงานและสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี มิติด้านโยนิโสมนสิการ หรือ “การคิดพิจารณาอย่างรอบคอบ” ในองค์กร ผู้นำสตรีที่มีทักษะการคิดพิจารณาอย่างรอบคอบสามารถนำแนวคิดนี้มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาและความท้าทายที่องค์กรเผชิญอยู่ โดยการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบจะช่วยให้สามารถตัดสินใจอย่างรอบคอบและแม่นยำมากขึ้น การใช้ข้อมูลและหลักฐานในการตัดสินใจเป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานและพัฒนาองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ทีมงานมีความมั่นใจในการตัดสินใจและการดำเนินงานที่มีทิศทางชัดเจน มิติด้านธัมมานุสรมปฏิบัติ หรือ “การปฏิบัติตามข้อกฎระเบียบและมาตรฐานของสังคม” ในองค์กร ผู้นำสตรีที่ปฏิบัติตามกฎระเบียบที่ตั้งงามและยึดมั่นในหลักธรรม จะช่วยสร้างมาตรฐานการทำงานที่โปร่งใสและยุติธรรมในองค์กร การยึดมั่นในจริยธรรมและความรับผิดชอบจะสร้างความไว้วางใจจากทีมงานและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ทั้งภายในและภายนอกองค์กร เมื่อบุคลากรเห็นตัวอย่างที่ดีจากผู้นำ ก็จะส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีความสุขและร่วมมือกันสร้างผลลัพธ์ที่ดีในองค์กร

3. การสร้างเครือข่ายที่มีคุณภาพ (Networking) การมีเครือข่ายที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีคุณสมบัติของกัลยาณมิตร จะเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการเติบโตและการพัฒนาของผู้นำ เครือข่ายนี้ไม่เพียงแต่เป็นแหล่งการเรียนรู้ แต่ยังเป็นแหล่งแรงบันดาลใจและการให้คำปรึกษาที่มีคุณภาพ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ในเครือข่ายนี้จะช่วยเสริมสร้างทักษะและวิธีคิดที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาตนเองและองค์กร การประยุกต์ใช้ กัลยาณมิตรธรรม 7 เข้ากับภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา เป็นการผสมผสานคุณธรรมของมิตรที่ดีเข้ากับทักษะความเป็นผู้นำ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างทักษะส่วนบุคคลของผู้นำสตรี แต่ยังช่วยพัฒนาองค์กรสถานศึกษาให้เกิดบรรยากาศแห่งความร่วมมือ ความเคารพ และการสนับสนุนจากผู้ร่วมงาน โดยผู้นำสตรีสามารถนำหลักคุณธรรมทั้ง 7 ข้อนี้มาใช้ในการสร้างเครือข่ายการทำงานที่แข็งแกร่งและยั่งยืนในบริบทของสถานศึกษาได้ ประกอบด้วย มิติปิโย หรือ “ดำรงตนให้เป็นที่น่ารัก” ในบริบทของสถานศึกษา ผู้นำสตรีที่มีความน่ารักในลักษณะที่เปิดกว้างและเป็นกันเองจะส่งเสริมความสัมพันธ์เชิงบวกกับคณะครูและนักเรียน การสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองนี้ทำให้ทีมงานและนักเรียนกล้าที่จะเข้าหาเพื่อปรึกษาปัญหา ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ไขปัญหาและพัฒนาสถานศึกษาอย่าง

มีประสิทธิภาพ มิติด้านครู หรือ “นำเคารพ” ผู้นำสตรีที่ได้รับความเคารพจากเพื่อนร่วมงานและนักเรียน จะเป็นที่ยอมรับและเป็นแบบอย่างในสถานศึกษา การมีท่าทางที่เหมาะสมและมีจริยธรรมจะช่วยสร้างความน่าเชื่อถือและส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บรรยากาศที่มีความเคารพซึ่งกันและกัน มิติด้านภาวนีโย หรือ “นำเจริญใจ” การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุคลากรในสถานศึกษานั้น ผู้นำสตรีที่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องในด้านความรู้และภูมิปัญญา จะกระตุ้นให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเอง การเป็นผู้นำที่เน้นการเรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีในองค์กร มิติด้าน วตฺตา จ หรือ “เป็นที่ปรึกษาที่ดี” ผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาที่มีทักษะการให้คำปรึกษาที่ดี สามารถสื่อสารและชี้แจงแนวคิดและแนวทางการทำงานได้อย่างชัดเจน ทำให้การตัดสินใจในสถานศึกษามีความชัดเจนและเป็นไปตามแนวทางที่ได้รับการยอมรับ การให้คำปรึกษาที่มีประสิทธิภาพนี้ยังช่วยสนับสนุนการแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิติด้าน วจนฺทฺทโม หรือ “อดทนต่อถ้อยคำ” ผู้นำสตรีที่มีความอดทนในการฟังความคิดเห็นจากเพื่อนร่วมงานและนักเรียนจะช่วยสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือในสถานศึกษา การรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะอย่างมีความอดทนทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งจะช่วยพัฒนาสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและโปร่งใส มิติด้าน คมภิรณฺจ กถํ กตฺตา หรือ “สามารถอธิบายเรื่องซับซ้อน” ผู้นำสตรีในสถานศึกษาที่มีความสามารถในการอธิบายแนวคิดที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่าย จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น การที่ผู้นำสามารถชี้แจงเนื้อหาที่ลึกซึ้งและซับซ้อนได้ดี ช่วยให้ทั้งคณะครูและนักเรียนเกิดความเข้าใจและพร้อมที่จะร่วมมือในการพัฒนาสถานศึกษา และ มิติด้าน โน จฏฺฐาเน นิโยชเย หรือ “ไม่แนะนำในทางเสื่อมเสีย” ผู้นำสตรีที่ยึดมั่นในคุณธรรมและไม่ชักนำในทางที่ผิด จะทำให้สถานศึกษาเป็นที่พึ่งพาทางจริยธรรมของนักเรียนและคณะครู การดำเนินการที่โปร่งใสและซื่อสัตย์จะเสริมสร้างความไว้วางใจระหว่างผู้นำกับผู้ใต้บังคับบัญชา และนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน

4. การฝึกภาวนา (Mindfulness Practice) การบูรณาการภาวนา 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษา โดยการนำหลักการฝึกอบรมและพัฒนาทั้งกาย ศีล จิต และปัญญา มาประยุกต์ใช้ ไม่เพียงแต่จะช่วยพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังส่งเสริมคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับผู้นำสตรีในการเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนในโลกปัจจุบัน หลักการเหล่านี้สามารถนำไปใช้ในการสร้างผู้นำที่มีความมั่นใจและมีคุณธรรม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกทั้งในตนเองและในองค์กรการศึกษา ประกอบด้วย มิติด้านกายภาวนา หรือ “การพัฒนากาย” ผู้นำสตรีควรพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพในบริบทสถานศึกษา การฝึกฝนให้รู้จักติดต่อกับสิ่งรอบตัวอย่างมีสติและปฏิบัติในทางที่เป็นคุณ จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เป็นมิตรและส่งเสริมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน การพัฒนากายช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างวินัยในตนเองและเป็นแบบอย่างในการดูแลร่างกายและสิ่งแวดล้อมให้กับคณะครูและนักเรียน มิติด้านสัทภาวนา หรือ “การ

พัฒนาศีล” เป็นการฝึกฝนด้านคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำสามารถสร้างวัฒนธรรมที่มีความเคารพซึ่งกันและกันในห้องกร โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่ต้องมีการอยู่ร่วมกันระหว่างบุคลากรและนักเรียน การตั้งอยู่ในระเบียบวินัยและไม่เบียดเบียนผู้อื่นจะช่วยสร้างความเชื่อถือและความน่าไว้วางใจจากผู้ใต้บังคับบัญชา ส่งผลให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพมากขึ้น มิติด้านจิตภาวนา หรือ “การพัฒนาจิต” การฝึกอบรมจิตให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และมีคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความกรุณา และสมาธิ เป็นสิ่งสำคัญที่ผู้นำสตรีต้องพัฒนาทั้งในด้านการงานและการใช้ชีวิต การเจริญจิตภาวนาจะช่วยให้ผู้นำสามารถควบคุมอารมณ์ตนเองในสถานการณ์ที่มีความกดดัน และสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย และส่งเสริมความร่วมมือในห้องกร และ มิติด้านปัญญาภาวนา หรือ “การพัฒนาปัญญา” การพัฒนาปัญญา เป็นการฝึกให้ผู้นำสามารถรับรู้และเข้าใจสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริง ผู้นำที่มีปัญญาในการพิจารณาและแก้ไขปัญหาจะสามารถรับมือกับความท้าทายต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบูรณาการกลยุทธ์บนฐานพุทธวิธีเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา กล่าวคือ การสร้างความตระหนัก (Awareness) เป็นการบูรณาการหลักอริยสัจ 4 ในการเข้าใจปัญหา วิเคราะห์สาเหตุ และหาวิธีการแก้ไขในห้องกรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อขจัดความขัดแย้งและส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่ดี แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับนรัชญ์ ณ วิเชียร และคณะได้ศึกษาและพบว่าการนำหลักพุทธธรรมขั้นสูงสุดคือ “อริยสัจ 4” มาประยุกต์ใช้ในชีวิตและการพัฒนาองค์กร โดยเน้นการเข้าใจปัญหา สาเหตุ วิธีแก้ไข และการปฏิบัติเพื่อบรรเทาปัญหา อริยสัจ 4 ประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุ) นิโรธ (การดับปัญหา) และมรรค (วิธีการแก้ปัญหา) โดยบทความนี้เชื่อมโยงหลักธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาองค์กร ได้แก่ ด้านกระบวนการเชิงมนุษย์ โครงสร้างและเทคโนโลยี การจัดการทรัพยากรมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงเชิงกลยุทธ์ (นรัชญ์ ณ วิเชียร และคณะ, 2562, หน้า 165-174) และสอดคล้องกับสอดคล้องกับอาชวัน อัสวนิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดาได้ศึกษาการแก้ปัญหาของธุรกิจ SME ไทยโดยใช้หลักอริยสัจ 4 พบว่าการบริหารธุรกิจ SME ให้มั่นคงส่งผลดีต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย หากธุรกิจล้มเหลวจะกระทบทั้งพนักงานและรัฐบาล การประยุกต์หลักพุทธธรรมช่วยเสริมสติ ปัญญา และคุณธรรมในห้องกร ส่งผลให้การทำงานมีคุณภาพและภาพลักษณ์ที่ดี นำไปสู่ความมั่นคงของธุรกิจ SME ตามที่คาคทหวัง (อาชวัน อัสวนิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดา, 2563, หน้า 106-123) การพัฒนาทักษะ (Skill Development) เป็นการบูรณาการคุณธรรม 4 เพื่อพัฒนาความคิดวิเคราะห์ ทักษะการตัดสินใจ และสร้างเครือข่ายผู้รู้ (mentors) เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้และพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใสและจริยธรรม สอดคล้องกับกาญจนาพร ปานเพ็ชรพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค 4.0 เน้นการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ และบริหารงานแบบประชาธิปไตย โดยใช้นวัตกรรมใหม่ และหลักจริยธรรมที่สำคัญ เช่น ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และความยั่งยืน อิงตามหลักคุณธรรม 4 ประการ คือ 1) การคบหาผู้รู้ 2) การแสวงหาความรู้ 3) การคิดโดยมีเหตุผล 4) การปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่อพัฒนาสถาน

ศึกษาให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในยุค 4.0 (กัญชพร ปานเพชร, 2565, หน้า 491-498) และการฝึกภาวนา (Mindfulness Practice) ฝึกพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญาภาวนา เพื่อสร้างผู้นำที่มีคุณธรรม มีความมั่นคงทางอารมณ์ และมีปัญญาในการเผชิญปัญหาและนำพาองค์กรไปสู่ความสำเร็จที่ยั่งยืน สอดคล้องกับพระ อุดมกิจสกุล พบว่า ทรัพยากรบุคคลเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้องค์กรดำเนินกิจการอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรดูแลรักษาอย่างดี การนำหลักธรรมภาวนา 4 จากพระพุทธศาสนามาบูรณาการในการบริหารบุคลากรสามารถช่วยแก้ปัญหาต่างๆ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้น้ององค์กรได้อย่างเป็นรูปธรรม (พระ อุดมกิจสกุล, 2565, หน้า 58-66) และสอดคล้องกับ อธิวัฒน์ บงแก้ว พบว่า (อธิวัฒน์ บงแก้ว, 2565, หน้า 140-150) และสอดคล้องกับปริญญารัตน์ วรจิตนาลักษณ์ และคณะ การศึกษานี้ได้ทำการสำรวจสุขภาพของนิสิตในยุคไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งผลการวิจัยพบว่านิสิตมีสุขภาพที่ดีในหลายด้าน นิสิตมีสุขภาพทางกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ สุขภาพทางจิตที่มีความเป็นสุข และสุขภาพทางสังคมที่สามารถอยู่ร่วมกันได้ดี นอกจากนี้ยังมีสุขภาพทางปัญญาที่เกิดจากจิตใจที่สูง นิสิตแสดงให้เห็นถึงความรู้และความเข้าใจในการดูแลสุขภาพในระดับที่ดีมากตามหลักการของไทยแลนด์ 4.0 ในการสำรวจความคิดเห็นต่อสุขภาพตามหลักภาวนา 4 ของนิสิต พบว่ามีลำดับความสำคัญที่ชัดเจน โดยด้านกายภาวนาได้รับการจัดอันดับสูงสุด ตามด้วยด้านปัญญาภาวนา ด้านจิตภาวนา และด้านศีลภาวนา ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักในสุขภาพแบบองค์รวม สำหรับข้อเสนอแนะในการส่งเสริมสุขภาพยุคไทยแลนด์ 4.0 นั้นได้แก่ ด้านกายภาวนา ควรดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข เพื่อส่งเสริมสุขภาพร่างกาย ด้านศีลภาวนา ควรพัฒนาศีลธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจที่ดี ด้านจิตภาวนา ควรเสริมสร้างความรู้และความเข้าใจในการพัฒนาตนเอง และด้านปัญญาภาวนา ควรมีการแก้ปัญหาที่ถูกต้องตามความเป็นจริง (ปริญญารัตน์ วรจิตนาลักษณ์ และคณะ, 2563, หน้า 39-53) อภิปรายได้ว่า การบูรณาการกลยุทธีบนฐานของพุทธธรรมดังกล่าวจะช่วยให้การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษามีความเข้มแข็งและยั่งยืน สร้างผู้นำสตรีที่มีคุณค่าในทางจิตวิญญาณและจริยธรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในการเผชิญกับความท้าทายต่างๆ ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้วยการมุ่งมั่นในการพัฒนาและสร้างคุณค่าเหล่านี้ จะส่งผลให้สังคมโดยรวมมีความเข้มแข็งและเติบโตขึ้นอย่างยั่งยืน

4. สรุป

โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและยากจะคาดคะเน โดยเฉพาะในบริบทที่เรียกว่า ยุค BANI สภาพแวดล้อมเหล่านี้มีผลกระทบอย่างยิ่งต่อการบริหารจัดการและพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในสถานศึกษา สถานการณ์ที่ไม่แน่นอนนี้ท้าทายผู้บริหารหญิงให้ปรับตัวในหลากหลายด้าน ทั้งด้านอารมณ์ จิตใจ และวิธีการบริหารที่ต้องตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันและไม่เป็นระบบ ผู้นำสตรีในสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวอย่างมีกลยุทธ์ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรม ซึ่งเป็นต้นทุนที่ทรงคุณค่าของสังคม

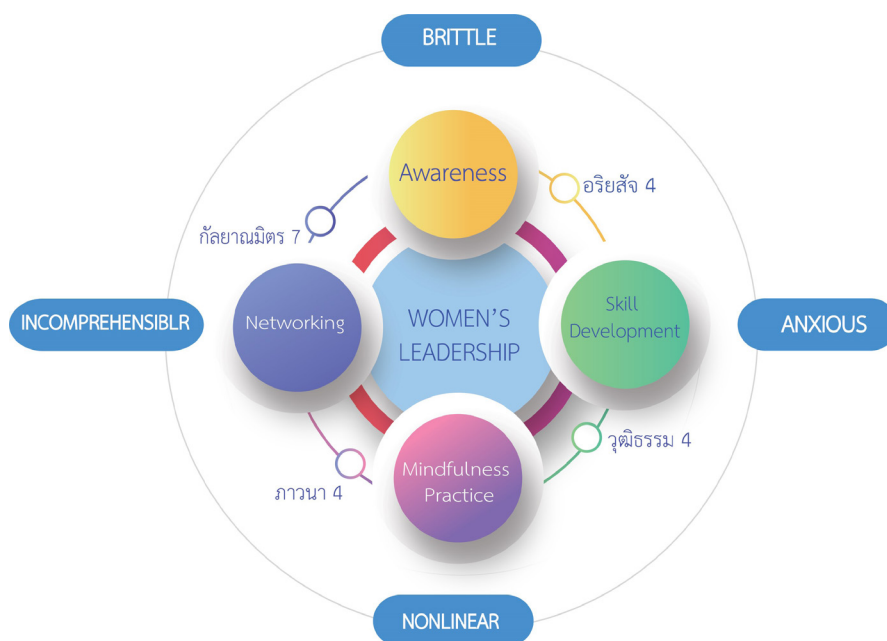
ไทยในการบริหารจัดการองค์กรหรือสถานศึกษา เช่น หลักอริยสัจ 4 เพื่อทำความเข้าใจและแก้ไขปัญหา หลักกฏธรรม 4 เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและความเชื่อถือ หลักกัลยาณมิตร 7 เพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง และหลักภavana 4 เพื่อพัฒนาสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรม กลยุทธ์เหล่านี้ช่วยส่งเสริมผู้นำสตรีให้เป็นผู้นำที่มีคุณค่าและสามารถปรับตัวต่อความท้าทายในสถานการณ์การบริหารสถานศึกษาปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับข้อเสนอแนะจากการศึกษา จากการศึกษาผู้วิจัยเห็นว่ากลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีควรมีการเสริมพลังอำนาจให้กับผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษาซึ่งไปพร้อมๆ กันทั้งนี้เพื่อสร้างความรู้ และทักษะในการนำหลักพุทธธรรมซึ่งเป็นต้นทุนที่ดีของสังคมไทยไปใช้ในการพัฒนาองค์กรรวมถึงมิติอื่นๆ ทั้งในองค์กรและการปฏิสัมพันธ์กับภารกิจอื่นๆ นอกจากนี้แล้ว ควรมีกกลยุทธ์การสร้างเครือข่ายกัลยาณมิตร ในสถานศึกษาเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสนับสนุนกัน และควรใช้เทคนิคการภาวนาตามหลักภavana 4 เป็นพื้นฐานการศึกษาและเสริมสร้างสติและการตัดสินใจที่มีจริยธรรมซึ่งจะช่วยพัฒนาความเป็นผู้นำที่มีคุณค่าในบริบทการศึกษา และ ข้อเสนอการเขียนบทความความเรียงต่อไป ควรมีการนำเสนอประเด็นการบูรณาการการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารในกระบวนการพัฒนากลยุทธ์ภาวะผู้นำสตรี รวมถึงการสำรวจกรณีศึกษาในองค์กรการศึกษาที่ประสบความสำเร็จในการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการพัฒนาผู้นำสตรี และควรเน้นถึงความสำคัญของการสร้างวัฒนธรรมองค์กรกับในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้หญิงมีโอกาสแสดงศักยภาพและเป็นผู้นำที่มีคุณค่าต่อสังคมอย่างแท้จริง

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่ายุคที่มีความหลากหลาย เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และยากจะคาดเดา การพัฒนาภาวะผู้นำสตรีในบริบทสถานศึกษาจึงมีความสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะการนำหลักพุทธธรรมมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาภาวะผู้นำสตรี แนวทางการบูรณาการประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ เป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงกันอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การตระหนักรู้ (Awareness) บนฐานหลักอริยสัจ 4 เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและระบุสาเหตุที่เกิดขึ้นในองค์กร การเข้าใจสาเหตุและวิธีแก้ไขทำให้สตรีสามารถจัดการกับความท้าทายได้ดียิ่งขึ้น การพัฒนาทักษะ (Skill Development) โดยการประยุกต์ใช้กฏธรรม 4 เพื่อเสริมสร้างความรู้และทักษะที่จำเป็น การคิดวิเคราะห์และการตัดสินใจที่ดีเป็นพื้นฐานสำคัญในการเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพ การสร้างเครือข่าย (Networking) เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งเน้นการมีสัมพันธ์กับกัลยาณมิตร 7 เพื่อสร้างการสนับสนุนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในชุมชนการเรียนรู้ การมีเครือข่ายที่แข็งแกร่งช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง และการฝึกภavana (Mindfulness Practice) โดยการนำหลักภavana 4 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจที่ดี ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้นำที่ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่แน่นอน แนวทางดังกล่าวไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาภาวะผู้นำสตรี แต่ยังส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกในบริบท

การศึกษา สร้างความมั่นใจให้กับสตรีในการเป็นผู้นำ และส่งเสริมวัฒนธรรมการใช้พลังงานอย่างยั่งยืนในองค์กรการศึกษา สุตท้าย ข้อเสนอที่เป็นองค์ความรู้ดังกล่าวเป็นแนวทางที่มีคุณค่าในการผู้นำสตรีผู้นำที่มีคุณภาพในยุคแห่งความท้าทาย สามารถสรุปได้ตามแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กัญชพร ปานเพชร. (2565). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมตามหลักคุณธรรมสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาในยุค 4.0. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 9(1), 491-498.
- กุลชลี จงเจริญ. (2562). การพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีในประเทศไทย. *วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 47(1), 18-36.
- ธีรวัฒน์ บงแก้ว. (2565). แนวทางการส่งเสริมการบริหารงานวิชาการตามหลักภาวนา 4 ของผู้บริหารโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2. *วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์*, 7(2), 140-150.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ข้าวฟ่าง.

- นรชัย ณ วิเชียร และคณะ. (2562). อริยสัจ 4 กับการพัฒนาองค์กร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี*, 13(1), 165-174.
- นวลนภา จุลสิทธิ และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการบริหารการเปลี่ยนแปลงองค์กรภาค รัฐภายใต้ยุค VUCA. *วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 310-328.
- ประเวศ วะสี. (2564). *พุทธวิธีสร้างสุขสร้างสุขภาวะสำหรับคนทั้งมวล*. เข้าถึงได้จาก <https://www.isranews.org/article/isranews-article/103131-isra-52.html>
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต). (2565). *พระพุทธศาสนากับสถาบันพระมหากษัตริย์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พีระ อุดมกิจสกุล. (2565). การประยุกต์หลักภาวนา 4 เพื่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ของบริษัทไปรษณีย์ ไทย ดิสทริบิวชั่น จำกัด. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมบริหารคน*, 5(2), 58-66.
- มติชนออนไลน์. (2567). *TMA 60 ปี ดึงผู้นำองค์กรชั้นนำร่วมแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์สู่อนาคตยั่งยืน ซีพี ซี ธุรกิจต้องปรับตัวเพื่อความยั่งยืน*. เข้าถึงได้จาก https://www.matichon.co.th/publicize/news_4800722
- มัชฌิมา วงษ์จันทร์เพ็ง. (2564). คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารสตรีในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในยุคดิจิทัล. *วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต*, 21(2), 41-50.
- รตสิริ นาทอง และคณะ. (2559). ศึกษาวิเคราะห์บทบาทองค์กรสตรีด้านการแก้ปัญหาสตรีในสังคมไทย ปัจจุบันด้วยหลักพุทธธรรม. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน*, 16(2), 133-147.
- ริญญารัตน์ วรจินตนาลักษณ์ และคณะ. (2563). การศึกษาสุขภาวะยุคไทยแลนด์ 4.0 ตามหลักภาวนา 4 ของนิสิตมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. *วารสารวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 10(4), 39-53.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2562). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 53). กรุงเทพฯ: ทบตัน.
- สรกมล อุดุลยานนท์. (2567). *คำถามของ “ผู้นำ”*. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/opinion-column-2/news-1657607>
- อนิรุทธิ์ ตูลสุข. (2565). *จาก VUCA world สู่ BANI WORLD*. เข้าถึงได้จาก <https://www.coachforgoal.com/>
- อภิญา พรธศรี และคณะ. (2567). บทบาทสตรี: ภาวะผู้นำร่วมสมัย. *วารสารเสฏฐวิทย์ปริทัศน์*, 4(1), 1-12.
- อาชวัน อิศวนิก และปาณิสรา เปี่ยมุกดา. (2563). แนวทางแก้ปัญหาในองค์กร SME ในสังคมไทยตาม แนวอริยสัจ 4. *วารสาร มจร พุทธศาสตร์บริหารคน*, 4(2), 106-123.
- Davies, M. & Bui sine, S. (2018). Innovation Culture in Organizations. *Science, Technology and Innovation Culture*, 3, 6-11.
- Edmunds, M. (2007). *The female superintendency: Reframing our standing of women's leadership styles and behaviors*. Dissertation in Doctor of Education, Seton Hall University.

- Jamais Cascio. (2022). *A framework for understanding a turbulent world*. Retrieved from <https://ageofBANI.com/>.
- Kotter J. P. (1995). *Leading change: Why transformation efforts fail*. Harvard Business.
- Wickham, M. D. (2007). *Female superintendents: Perceived barriers and successful. strategies used to attain the per intendency in Los Angelis*. Dissertation in Doctor of Education University of the Pacific.

สื่อกับการเมืองไทย*

Media and Thai Politics

นิพนธ์ เครื่องสนุก, ศิริพงษ์ มาณะศรี และสุวิทย์ ศิริไกรวัฒนวงศ์
Nippeach Krueangsanuk, Siripong Manasri and Suwit Sirigrivatanawong
มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่
North-Chiangmai University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: nippeach@northcm.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาด้านการสื่อสารมวลชน วิเคราะห์บทบาทของสื่อในบริบทการเมืองไทยผ่านข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และหนังสือ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) นำเสนอแง่มุมของสื่อที่มีต่อการเมืองไทย 2) ทำความเข้าใจความหมายของ “สื่อ” ในฐานะกระบวนการทางการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อปัจเจกบุคคล สื่อมวลชน สื่อสังคมเก่า-ใหม่ และช่องทางออนไลน์ และ 3) ศึกษาพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างสื่อและการเมืองไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535-2567

ผลการศึกษาพบว่า พระราชบัญญัติจริยธรรมสื่อ ปี 2561 มีส่วนช่วยเปิดโอกาสให้สื่อมีบทบาทสำคัญในแคมเปญทางการเมือง ทั้งการหาเสียง การสร้างภาพลักษณ์ และการดึงดูดคะแนนเสียง รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นการพัฒนาประเทศและการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายสาธารณะ ตัวอย่างปรากฏการณ์สำคัญ ได้แก่ การติดแฮชแท็กบนสื่อออนไลน์ การชุมนุมแฟลชม็อบ และการสลายการชุมนุม ซึ่งสะท้อนถึงการใช้อำนาจเพื่อสร้างกระแสและผลักดันนโยบายของพรรคการเมือง บทความนี้ชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อในกระบวนการสื่อสารทางการเมืองและเสนอโอกาสสำหรับการศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับบทบาทของสื่อในสถานการณ์การเมืองไทยเชิงเปรียบเทียบในอนาคต

คำสำคัญ: สื่อ; การเมืองไทย

Abstract

This academic article examines the role of media in the context of Thai politics through secondary data, including research articles, academic papers, and books. The

*ได้รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2567; แก้ไขบทความ: 26 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 28 ธันวาคม 2567

Received: November 16, 2024; Revised: December 26, 2024; Accepted: December 28, 2024

objectives are to: 1) present perspectives on the media's influence on Thai politics, 2) understand the meaning of "media" as a political process impacting individuals, mass media, traditional and new social media, and online platforms, and 3) explore the development of the relationship between media and Thai politics from 1992 to 2024.

The findings indicate that the Media Ethics Act of 2018 has facilitated the media's significant role in political campaigns, including electioneering, image building, and vote attraction, while providing a platform for public participation in national development issues and public policy critiques. Key phenomena include the use of hashtags on online media, flash mob protests, and protest dispersals, which reflect the use of media to create trends and advocate for political party policies. This article highlights the influence of media in political communication processes and proposes opportunities for further comparative studies on the role of media in future Thai political scenarios.

Keywords: Media; Politics Thai

1. บทนำ

สื่อคือเครื่องมือรับรู้ข้อมูลข่าวสารหมุนเวียนรอบตัวเราเป็นเหมือนแขนขาหรือองค์ประกอบส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของมนุษย์ อีกทั้งเป็นเครื่องมือสื่อสารสำคัญระหว่าง การติดต่อส่วนบุคคลและกระจายข่าวสารเพื่อหมุนเวียนต่อกันในโลกโลกาภิวัตน์ปัจจุบันนี้ โดยเฉพาะสื่อสมัยใหม่อย่างสื่อมวลชนผู้เป็นตัวกลางขับเคลื่อนข้อมูลข่าวสารหมุนเวียนในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทั้งการสื่อสารเพื่ออำนวยความสะดวกก่อให้เกิดประโยชน์ที่ดีต่อผู้รับสารในด้านความรู้ ความบันเทิง กระทั่งสื่อมวลชนเหล่านี้ถูกกลืนให้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินชีวิตสังคมชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นต้นมา (DeFleur, & Ball-Rokeach, 1989) สื่อจึงมีความจำเป็นต่อการผลิตข่าวสารทั่วทั้งสังคมโลกรวมไปถึงสื่อปัจจุบัน เรียกว่าสื่อสมัยใหม่ที่เป็นตัวขับเคลื่อนคุณค่าทางสังคมเป็นอย่างดี เช่น การเปิดเผยตัวตน การแสดงถึงอัตลักษณ์สังคม สื่อสมัยใหม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เสพสื่อได้มีพื้นที่พัฒนาเรียนรู้ระหว่างผู้เสพสื่อกับผู้สร้างสื่ออยู่สม่ำเสมอ สามารถแลกเปลี่ยนความรู้สึก และศึกษาพฤติกรรมที่เกิดขึ้นผ่านการขัดเกลาผ่านสื่อสมัยใหม่อีกด้วย (ฐิตินัน บัญญาพ คอมมอน, 2556)

นอกเหนือจากสื่อสามารถสร้างความสั่นไหวในการรับ-ส่งสารในชีวิตประจำวัน สื่อยังคงมีบทบาทหลักในการแสดงจุดยืนทางการเมืองโดยสร้างปรากฏการณ์ใหม่ผ่านโลกออนไลน์ ตัวอย่างเช่น การถ่ายทอดสดการประชุมผ่านเฟซบุ๊กหรือยูทูบเพื่อให้คนทั่วโลกติดตามข่าวสารได้ทั่วถึง อีกทั้งชักชวนกลุ่มเป้าหมายที่มีอุดมการณ์เดียวกันเข้าร่วมชุมนุมได้ทั้งทางออนไลน์และนัดหมายสถานที่ชุมนุมคู่ขนานกันไป แต่ผู้นำการเคลื่อนไหวจำเป็นต้องคิดหาวิธีแปลกใหม่เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ชุมนุมอยู่เสมอควบคู่กับการแผ่ขยาย

สาธารณชนออนไลน์ให้มาติดตามทุกช่องทางกระทั่งให้เขากลายมาเป็นส่วนหนึ่งของผู้ร่วมการเมืองไทย เพราะเป้าหมายของการสร้างพลังจากสื่อสังคมสมัยใหม่ควรเกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคมอย่างแท้จริง (สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร, 2562) ดังนั้นผู้นำเคลื่อนไหวทางการเมืองสามารถใช้เทคโนโลยีเหล่านี้เพื่อเรียกร้องเสียงสาธารณชนได้เป็นจำนวนมาก รวมไปถึงการเร่งระดมสาธารณชนออนไลน์ให้เห็นอกเห็นใจกับประเด็นที่ตนเองต้องการเรียกร้อง

ด้วยเหตุผลที่น่าสนใจทุกประการ คณะผู้เขียนใคร่สนใจศึกษาสื่อทั้งหลายที่เป็นแรงจูงใจให้ประชาชนสนับสนุนพรรคการเมืองและเชื่อมั่นว่าการศึกษาประเด็นเหล่านี้จะสามารถค้นหาคำตอบอย่างชัดเจนเกี่ยวกับประเด็นการใช้สื่อสังคมเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มต่างๆ เพราะปัจจุบันสื่อเป็นช่องทางหลักคอยทำหน้าที่ในการสื่อสารเพื่อนำไปสู่การเกิดเหตุการณ์ครั้งสำคัญในหน้าประวัติศาสตร์ไทย และค่านิยมยูติธรรมให้แก่สังคมผ่านวิธีใช้สื่อเป็นแกนกลางนำเสนอปัญหาภายในสังคมกระทั่งประสบผลสำเร็จในการเมืองไทยต่อไป

2. ทบทวนแนวคิดของ “สื่อ”

ความหมายเกี่ยวกับสื่อหรือ Mass Media หมายถึง สื่อเป็นผู้สื่อสารโดยการนำสารจากผู้สื่อสารไปสู่ผู้รับสารจำนวนมากภายในเวลารวดเร็ว และมีองค์ประกอบเพียงไม่กี่สิ่ง ได้แก่ 1) ผู้ส่งสาร (Sender) 2) สาร (Message) 3) สื่อ (Channel) 4) ผู้รับสาร (Receiver) องค์ประกอบเหล่านี้มีการสื่อกลางที่เรียกว่า “สื่อมวลชน” เป็นสื่อกลางคอยนำส่งข่าวสารให้แก่ประชาชนได้รับรู้ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิตยสาร และภาพยนตร์ ส่วนสำคัญที่ผู้ส่งสารพยายามกระจายผ่านสื่อมวลชนเหล่านี้คือ การสร้างความหมาย (Meaning) หรือรับรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดการตีความหมายจากสื่อถึงผู้ส่งสาร การตีความจากสิ่งที่ผู้ส่งสารกระจายไปให้ผู้รับสารผ่านการใช้สื่อในการผลิตข้อมูล จากนั้นกระจายข่าวสารผ่านสื่อออกไปส่งผลต่อมุมมองการตีความระหว่างสองฝ่ายแตกต่างกันเล็กน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับแต่ละฝ่ายเบื้องหลังชีวิตสะท้อนภูมิหลังชีวิตที่ผ่านมาเป็นอย่างไร (ประมะ สตะเวทิน, 2540)

Antonio Gramsci มองว่าความสำคัญของสื่อมวลชนนับว่าเป็นสถาบันหนึ่งในสังคมซึ่งเป็นกลไกที่เรียกว่า กลไกด้านการปราบปรามและกลไกด้านอุดมการณ์ ดังนั้น สื่อมวลชนจึงมีกลไกขับเคลื่อนความคิดทางอุดมการณ์อย่างมีนัยยะสำคัญเพื่อถอดจิตสำนึกทางความคิด หรือการปลูกฝังค่านิยมและอุดมการณ์ให้คนในสังคมมีความคิดเห็นคล้อยไปตามกันจนนำมาสู่การยอมรับอุดมการณ์ ความคิดของคนส่วนใหญ่ภายในสังคมอย่างปกติวิสัย (กาญจนา แก้วเทพ, 2547) เช่นเดียวกับนักรัฐศาสตร์ตะวันตก Lasswell (1948) ได้ให้ความสำคัญกับสื่อมวลชนเช่นกันในฐานะที่เป็นตัวแสดงหลักหรือมีบทบาทหน้าที่หลักคอยส่งสารให้ผู้คนได้รับรู้ โดยกล่าวถึงความสำคัญของสื่อว่ามีหน้าที่คอยสังเกตการณ์ สอดส่องสภาพแวดล้อมภายในสังคม (Surveillance of the environment) โดยสื่อมวลชนจำเป็นต้องสืบเสาะและ

รายงานข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกสังคมให้ประชาชนรับรู้ ด้วยการให้ข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา เป็นผู้ส่งสารที่ดี ดังนี้ 1) หน้าที่ประสานทุกส่วนของสังคม (Correlation of the parts of society) ผู้ส่งข่าวพยายามให้สังคมรวมตัวกันและสร้างสัมพันธภาพที่ดีให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่น่าเสนอความคิดเห็น ให้ข้อเสนอแนะที่สื่อมวลชนมีต่อเหตุการณ์ต่างๆ รวมทั้งหน้าที่ในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือการชักจูงใจ เพื่อให้สิ่งที่ได้รับตกทอดไปยังสังคมทุกภาคส่วน (expressive / persuasive function) 2) หน้าที่รับการถ่ายทอดมรดกทางสังคมรุ่นสู่รุ่น (Transmission of the social heritage from one generation to the next) สื่อมวลชนต้องรับหน้าที่ในการเผยแพร่ความรู้ความเชื่อ ค่านิยม บรรทัดฐานของสังคมรวมถึงประเพณี วัฒนธรรมของสังคมให้สืบทอดปฏิบัติร่วมกันต่อไป เช่น การให้การศึกษา (educational function)

ยังคงมีนักวิชาการอีกหนึ่งท่าน คือ Pye Lucian (1972) กล่าวถึง กระบวนการสื่อสารทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากความรู้สึกของบุคคลหนึ่งให้กลายเป็นความรู้สึกของมหาชนได้ ซึ่งการขยายตัวของความรู้สึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการของการสื่อสาร กระบวนการทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันระหว่างกันภายในสังคม ฉะนั้นมนุษย์มีความเกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารเพื่อเตรียมตัวให้เข้าใจถึงกระบวนการทางการเมืองที่ต้องการสื่อสารระหว่างกันจึงทำให้ประชาชนสามารถถกเถียงประเด็นการเมืองและสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วม (collective action) ซึ่งกันและกันด้วยร่วมกันแลกเปลี่ยนความรู้และข้อมูลข่าวสาร อีกทั้งกระบวนการสื่อสารจะแสดงออกให้เห็นว่าผู้นำมีความคิดการณ์ไกลในทางการเมืองอย่างไร Pye ได้กล่าวต่อถึง หน้าที่สำคัญการสื่อสาร 6 ประการ ดังนี้ 1) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อส่งเสริมความรู้สึกเป็นชาติ พวกเดียวกัน (Nationless) 2) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เสมือนเป็นเสียงสะท้อนของประชาชนต่อของแผนพัฒนาแห่งชาติ 3) การสื่อสารจะต้องถูกใช้ในการช่วยสอนทักษะที่จำเป็นแก่ประชาชนในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ 4) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อการขยายตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ 5) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อช่วยประชาชนในการเตรียมตัวเพื่อรับบทบาทใหม่ในการพัฒนาประเทศ 6) การสื่อสารจะต้องถูกใช้เพื่อเตรียมประชาชนในการรับบทบาทในฐานะส่วนหนึ่งของชาติที่ต้องแข่งขันกับชาติอื่นๆ

โดยสรุปความสำคัญของสื่อคือการรับสาร และส่งสารไปอย่างรวดเร็ว มีจำนวนมหาศาล นอกจากนี้สื่อมีหน้าที่หลักคอยประสานข้อมูลสำคัญที่ช่วยให้สังคมรับข้อมูลชุดเดียวกันรวมถึงสร้างกลไกทางการเมืองจากสื่อที่ประชาชนรับรู้ผ่านกระบวนการสื่อสารทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของสังคมการเมืองเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงทางกลไกอุดมการณ์ทางการเมืองกระทั่งนำมาสู่มติมหาชนในที่สุด ทั้งนี้บทบาทของสื่อมวลชนจึงต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอย่างน้อยในการทำหน้าที่ 3 บทบาทคือ 1) บทบาทการถ่ายทอดความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง 2) บทบาทการเป็นเครื่องมือตรวจสอบทางการเมือง และ 3) บทบาทการเป็นพื้นที่

ประสานความเข้าใจทางการเมือง ทว่าความสมบูรณ์ของแต่ละบทบาทนั้นจะขึ้นอยู่กับยุคสมัยของการเมือง (เลอภพ โสรรัตน์, 2562)

ด้วยสภาพการณ์อันเปลี่ยนแปลงในสภาวะการเมืองและการผลิตข่าวสารอย่างรวดเร็วและข้อมูลจำนวนมากอาจมีทั้งข่าวสารให้การสนับสนุนการเมืองหรือการถูกโจมตีจากสื่ออย่างคับคั่งเพื่อโน้มน้าวคะแนนเสียงของฝั่งการเมืองก็เป็นได้ ดังนั้น การควบคุมปริมาณข้อมูลข่าวสารจากสื่อค่อนข้างไม่ว่าจะรู้ไหลผ่านช่องทางใดก็ตาม ภายหลังจึงเกิดพระราชบัญญัติของสื่อว่าด้วยจริยธรรมตามมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้ “บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ย่อมมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร หรือ การแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ” หมายความว่า สื่อมวลชนจำเป็นต้องได้รับใบอนุญาตจากสภาวิชาชีพสื่อมวลชนแห่งชาติก่อนที่จะสามารถนำเสนอข้อมูลข่าวสารต่างๆ สู่สาธารณชนได้และนำเสนอข่าวอย่างมีศีลธรรม (BBC News, 2023)

อย่างที่ทราบโดยทั่วกันว่า การเมืองไทยมาควบคู่กับสื่อตั้งแต่อดีตไม่ว่าจะเป็นการถือครองสื่อของสมาชิกพรรคการเมืองบางกลุ่มส่งผลให้สิ่งที่ต้องการนำเสนอไม่จำเป็นต้องผ่านสื่อมวลชนโดยตรง อย่างไรก็ตามนั้นก็ยังคงมีกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สื่อของสมาชิกทางการเมืองเพื่อคุ้มครองข้อมูลข่าวสารอันเป็นเท็จให้คู่ต่อสู้พรรคอื่นๆ ได้รับความเที่ยงธรรม แม้สร้างเกราะคุ้มสิทธิให้แก่การเมืองไทยหนาแน่นเพียงใด แต่สื่อทุกช่องทางก็ยังถูกสอดส่องจากการเมืองฝ่ายตรงข้ามเสมอ หรือ ตามมติคณะกรรมการการเลือกตั้งปี พ.ศ.2561 อนุญาตให้ใช้สื่อออนไลน์เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการหาเสียงผ่านแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ และ “สื่อนอกบ้าน” เพื่อเรียกคะแนนนิยมให้กับพรรคการเมืองซึ่งเป็นอีกหนึ่งวิธีในการสร้างกลยุทธ์การตลาดการเมือง อุดมการณ์และข่าวการเมืองผ่านการสื่อสารแต่ละช่องทางอย่างกระชับ ฉับไว ส่งผลให้พรรคการเมืองแต่ละพรรคแสดงตัวตนและใช้กลยุทธ์สื่อเหล่านี้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพิ่มศักยภาพในการแข่งขัน (สุเมธ ตั้งประเสริฐ, 2565, หน้า 25-38)

3. ปรากฏการณ์สื่อกับการเมืองไทย

ปรากฏการณ์การใช้สื่อเพื่อการโฆษณาทางการเมือง (Propaganda) คือเรื่องทั่วไปสำหรับประเทศตะวันตกโดยเฉพาะประเด็นสหรัฐอเมริกาที่ใช้สื่อเพื่อประกาศอุดมการณ์ทางการเมือง เรียกร้องคะแนนรวมทั้งประกาศนโยบายที่ต้องการหาเสียงอีกด้วย เปรียบเช่นเดียวกับปรากฏการณ์การเมืองประเทศไทยก็ได้รับอิทธิพลจากการใช้สื่อต่างๆ ตามสภาวะการเมืองเปลี่ยนแปลงกระแสโลกาภิวัตน์ ตามงานศึกษาที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

จากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21 พบว่าการนำสื่อเข้ามาใช้ในทางการเมืองทั้งเรื่องความคิดเห็นทางการเมือง การรวมกลุ่มเพื่อเคลื่อนไหวทางการเมืองเกิดขึ้นตั้งแต่การใช้เพลงเจอรักกับโทรศัพท์มือถือถือสำหรับการรายงานเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ พ.ศ. 2535

หรือการใช้บล็อกกับเว็บไซต์ในการรายงานสถานการณ์การรัฐประหารวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 และการใช้เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ในการรายงานการสลายการชุมนุมในช่วงระหว่างเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2553 และในปี พ.ศ. 2562 การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยตามรัฐธรรมนูญมาตรา 81 กำหนดให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่สนับสนุนการโฆษณาหาเสียงเลือกตั้งให้แก่ผู้สมัครทำให้พรรคการเมืองเปลี่ยนยุทธวิธีการหาเสียงแบบออนไลน์เพื่อสร้างการรับรู้ในนโยบายพรรคการเมืองและผู้ลงสมัคร จึงทำให้เกิดกระแสสังคมการตอบรับจากมวลชนอย่างหนาแน่นจนเป็นกระแส “พรรคอนาคตใหม่” แผ่ขยายเป็นวงกว้าง เช่น การใช้แฮชแท็กกระแส #ฟ้ารักพ่อ “พ่อก็รักฟ้า” ซึ่งเกิดขึ้นจากนายธนธร จีรังเรืองกิจ หัวหน้าพรรคอนาคตใหม่กล่าวขึ้นกลางงานฟุตบอลธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 73 ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญของนักการเมืองในการรณรงค์หาเสียงเพื่อสร้างคะแนนนิยม อีกทั้งเป็นพื้นที่สำคัญเปิดช่องทางให้ประชาชนแสดงถึงแสดงความคิดเห็นและวิพากษ์วิจารณ์การเมืองอันจะนำไปสู่การเคลื่อนไหวทางการเมืองรวมพลังมวลชนทุกกลุ่ม เช่น การชุมนุมประท้วง การแสดงสัญลักษณ์ทางการเมือง การสนับสนุนหรือต่อต้านพรรคการเมือง เป็นต้น (คันธิดา ฉายาวงศ์, 2564, หน้า 97-107) สอดคล้องกับผลการวิจัย เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ในปี พ.ศ. 2562 ทวีเคราะห์ถึงพรรคเพื่อไทยกับการใช้สื่อใหม่ทางออนไลน์ในการสร้างกระแสทางการเมืองเหมือนกันเนื่องจากการถูกจำกัดภายใต้กรอบกฎหมาย โดยพรรคเพื่อไทยต้องการใช้พื้นที่สื่อในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดี เช่น กรณีพูดคุยกับนักศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ที่มีข้อขัดแย้งกับคนในชุมชนจัดงานบวชขณะอยู่ในช่วงสอบของนักศึกษาก่อให้เกิดเสียงรบกวน คุณชัชชาติ (ตัวแทนผู้ลงสมัครนายกกรุงเทพมหานคร) และผู้แทนราษฎรพบปะนักศึกษาอย่างเป็นกันเอง หรือ การใช้แฮชแท็ก #ถามหน่อย #แม่ยาย แฮชแท็กเหล่านี้เป็นกระแสนิยมในการโพสต์หรือสื่อสารกับประชาชนส่งผลให้พรรคเพื่อไทยจึงวนเวียนอยู่ในกระแสสังคม และสามารถสืบค้นได้อย่างง่าย อีกหนึ่งกรณีคือ การรณรงค์หาเสียงโดยใช้สื่อบุคคล จาก คุณจินนี่ (ลูกสาวคุณ สุภารัตน์ เกตุราพันธ์) พรรคเพื่อไทย แสดงออกถึงสื่อที่เป็นตัวแทนกลุ่มคนรุ่นใหม่มีหน้าตาดีและรู้จักออกมาแสดงสิทธิ์การเลือกตั้งของตนเอง อีกทั้งเคยออกมาร่วมหาเสียงกับคุณสุภารัตน์ ผู้เป็นมารดาอีกด้วยจนติดแฮชแท็ก #แม่ยาย #พรรคเพื่อเธอ (เหมือนฝัน คงสมแสง, 2562, หน้า 47-58) จากประเด็นในการใช้สื่อของพรรคเพื่อไทยยังสามารถรองรับพื้นที่สื่อได้ท่วมท้นเสมอกับพรรคก้าวไกลไม่ต่างกับการสร้างเนื้อหาให้พรรคของตนอยู่ในกระแสสังคมเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายหลัก และเน้นการใช้ภาพลักษณ์ของพรรคเพื่อไทยบนสื่อออนไลน์ด้วย

ไม่ว่าจะเป็นสื่อเก่าหรือสื่อใหม่ที่แพร่หลายในปัจจุบัน หลีกเลียงไม่ได้ว่าเยาวชน หรือ ประชาชนวัยต่างๆ สามารถเป็นสื่อทั้งเป็นผู้รับหรือเป็นผู้ส่งสารเองก็ย่อมได้ เพราะมีหลากหลายช่องทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย อิสระบนพื้นฐานภายใต้กรอบกฎหมาย เช่น Facebook Line YouTube ให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นทางการเมือง หรืออาจเป็นการเดินประท้วงรวมตัวเพื่อ

กตตันรัฐบาล เพื่อสร้างความใกล้ชิดระหว่างประชาชนกับนักการเมืองตามเขตพื้นที่ภายในพรรค เพราะสื่อคือช่องทางหลักทำให้พรรคการเมืองวางแผนการตลาดทั้งการใช้แคมเปญโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การตลาดแบบทางตรงด้วยการอาศัยหาเสียง หรือเดินพบปะประชาชนรวมทั้งการสร้างภาพลักษณ์ของพรรค (อาลี คาน, 2566, หน้า 43-53)

เมื่อสื่อมีบทบาทหลักเพื่อประสานการเคลื่อนไหวทางการเมือง แต่ในอดีตมุ่งเน้นการเคลื่อนไหวอย่างมีส่วนร่วมมากที่สุด ยิ่งการเมืองเคลื่อนไหวกลุ่มใดได้จำนวนสาธารณชน ผู้เห็นอกเห็นใจมากยิ่งขึ้นก็มีโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนจากผู้ร่วมการเมืองและชนชั้นนำอีกหลายกลุ่ม ฉะนั้นการเคลื่อนไหวทางการเมืองย่อมสำเร็จได้ด้วยทรัพยากรด้านคนเป็นทุนหลัก โดยเฉพาะปัจจุบันที่มีสื่อคือแกนกลางในการผลิตข้อมูลข่าวและกลุ่มเยาวชนให้ความสนใจกับเรื่องการเมืองในชีวิตประจำวันมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจน มีบทความวิจัยหนึ่งชิ้น ศึกษาเรื่อง สื่อใหม่กับการสื่อสารทางการเมืองของเยาวชนไทย พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมทางตรงในการเมืองมากที่สุด คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองผ่านสื่อเดิม เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ อีกทั้งเยาวชนให้ความสนใจการมีส่วนร่วมแบบออฟไลน์กลับมีปฏิสัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวมากกว่า เยาวชนจึงเบี่ยงเบนการมีส่วนร่วมทางการเมืองในทางออฟไลน์มากกว่าสื่อใหม่ออนไลน์แบบอินเทอร์เน็ต เพราะเห็นว่ามีส่วนร่วมเช่นกันเพียงแค่ปรับเปลี่ยนรูปแบบในการมีส่วนร่วมเท่านั้น (พินลพรรณ ไชยพันธ์, 2556, หน้า 37-59)

งานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อในการเคลื่อนไหวแบบใหม่ระดับกลุ่มย่อย พบว่า งานวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อสร้างและต่อรองความหมายของสื่อสาธารณะเพื่อกลุ่มคนชายขอบ: กรณีศึกษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี และค้นพบผลการศึกษา บทบาทของสื่อต้องสร้างการเป็นสาธารณะและพยายามนำเสนอความหมายใหม่เกี่ยวกับผู้ติดเชื้อเอชไอวีให้กับสังคมได้รับรู้ว่าผู้ติดเชื้อเอชไอวีไม่ได้เป็นกลุ่มคนที่ไม่มีความหวังรวมถึงสภาพร่างกายน่ารังเกียจ สร้างภาพลักษณ์ของผู้ป่วยให้ดีขึ้นจากการเปลี่ยนทัศนคติคนส่วนใหญ่ที่มองภาพจำเช่นนั้นและลดความอคติภายในสังคมร่วมด้วย ปัจจุบันสังคมไทยเกิดความตระหนักและรับรู้ว่ากลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีและผู้ป่วยเอดส์เป็นบุคคลที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมภายในสังคมผ่านทางสื่อสาธารณะ พยายามต่อรองความหมายใหม่ให้กลุ่มผู้ติดเชื้อเอชไอวีเป็นคนปกติในสังคม (นเรศ บัวลอย, 2561, หน้า 56-64) ทั้งนี้พบว่า บทความวิชาการเรื่อง ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเทศไทยในปัจจุบันของนิพนพิชฌน์ เครื่องสนุก ซึ่งพบประเด็นของการใช้สื่อสาธารณะเพื่อสร้างการรับรู้และต่อรองสิทธิทางการเมือง แต่งานเขียนชิ้นนี้อธิบายภาพรวมส่วนใหญ่ของการเมืองกลุ่มย่อยถือว่า เป็นกลุ่มเคลื่อนไหวภายใต้การเมืองไทยโดยใช้สื่อบุคคลเป็นแกนหลักในการสร้างความเห็นอกเห็นใจต่อสาธารณชน การรวมพลังมวลชนของกลุ่มคนรุ่นใหม่ให้ตัดสินใจเลือกพรรคที่ให้ความสนใจแก่บุคคลนอกชายขอบทั้งหลาย ซึ่งก็ถือว่ากลุ่มเคลื่อนไหวเหล่านี้เองเป็นสื่อบุคคลสำคัญคอยส่งเสริมสนับสนุนนโยบายพรรคการเมืองที่ตนเองชื่นชอบ เช่น กลุ่มดาวดินและกลุ่มนักเรียนเลว เคลื่อนไหวประเด็นการปฏิรูปสังคม

โดยการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ หรือ เติมนวนเป่านกหวีดขับไล่รัฐบาล กลุ่มเยาวชนปลดแอก ใช้วิธีการเรียกวอลชนผ่าน Facebook เพื่อร่วมเติมนวนแฟลชม็อบเมื่อปี 2563 และอีกหนึ่งกลุ่มซึ่งให้ความสำคัญกับกลุ่มคนชายขอบทางสังคม อย่างกลุ่มย้งไพรด์คลับพยายามใช้สื่อในการโฆษณาสังคมว่าเพศหลากหลายหรือกลุ่มชาติพันธุ์ก็มีสิทธิต่างๆ ในสังคมไทยไม่แพ้กับคนปกติด้วยเน้นการสร้างตระหนักรู้เรื่องเพศผ่านการโพสต์ แชร์ข้อความทางสื่อใหม่ วิธีการเติมนวนไพรด์พาเหรดเกิดผลตอบรับภายใต้กระแสสังคมเป็นอย่างดี กลุ่มเคลื่อนไหวดังกล่าวทั้งหมดใช้วิธีการดึงวอลชนผ่านยุทธวิธีการสร้างการรับรู้สาธารณะโดยผ่านสื่อบุคคลและสื่อสังคมใหม่ไปพร้อมกัน (นิพนพิณณ์ เครื่องสนุก, 2567, หน้า 173-189)

อย่างไรนั้น การใช้สื่อในเมืองไทยคือส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวันของประชาชนภายในสังคมอย่างปฏิเสธไม่ได้ อีกทั้งพรรคการเมืองที่เป็นกระแสสังคมในปัจจุบันยังคงทำหน้าที่เป็นสื่อหลักอยู่เสมอ โดยงานศึกษาเรื่อง การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลในปัจจุบัน ชี้ให้เห็นว่าพรรคก้าวไกลเลือกใช้กลยุทธ์ของสื่อฉบับตั้งแต่ปรากฏตัวอยู่ในการเมืองไทยในอดีตเมื่อครั้งชื่อพรรคอนาคตใหม่ (ชื่อพรรคการเมืองเดิม) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและเข้าถึงกลุ่มวัยรุ่น วัยกลางคน ผู้สูงอายุ ตอบโจทย์กับการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายให้มากที่สุด พรรคการเมืองนี้จึงสร้างภาพลักษณ์ที่ดี เข้าถึงง่ายแสดงความเป็นกันเองและเลือกใช้วิธีการนำเสนอเนื้อหาผ่านสื่ออย่างตรงไปตรงมา ด้วยการใช้ถ้อยคำสุภาพเหมาะสมทุกช่วงวัย โดยเฉพาะการนำเสนอนโยบายของพรรคการเมืองที่ให้ความใส่ใจกับทุกมิติภายในสังคม ได้แก่ การพัฒนาสังคม การพัฒนาการศึกษา การปฏิรูปเศรษฐกิจ และการแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียม การลดความเหลื่อมล้ำ และการแก้ไขกฎหมายสมรสเท่าเทียม ซึ่งกลยุทธ์นี้ทำให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นและตัดสินใจเลือกพรรคก้าวไกลมาบริหารประเทศไม่ว่าจากการลงพื้นที่หาเสียงหรือการครองพื้นที่ผ่านสื่อบุคคลส่งผลให้พรรคก้าวไกลยังคงขึ้นแท่นพรรคการเมืองอันดับหนึ่งของกลุ่มเยาวชนคนไทยและประชาชนหนุ่มมากในสังคม (ศุภกร เชิดชูธีรกุล และสมบุรณ์ สุขสำราญ, 2567, หน้า 2303-2314)

กล่าวสรุปพอสังเขป คณะผู้เขียนได้ทำการศึกษา ค้นคว้างานศึกษาเกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์สื่อกับการเมืองไทยพร้อมทั้งวิเคราะห์ประเด็นงานศึกษาดังกล่าวพบว่า การใช้สื่อในเมืองไทยเกิดขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 จนถึงปัจจุบันปี พ.ศ. 2567 สื่อเข้ามามีอิทธิพลค่อนข้างมากในการเมืองไทย ทั้งการสร้างโฆษณาชวนเชื่อ การสร้างภาพลักษณ์ให้พรรคการเมืองสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายด้วยการจงใจเรียกคะแนนเสียงให้ประชาชนเข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้นภายในสังคมที่แต่ละพรรคชูประเด็นเพื่อการส่งเสริมหรือพยายามแก้ไขปัญหารากให้มากที่สุดโดยการสร้างประเด็นต่อรองทางการเมืองเพื่อให้ทุกคนชั้นทางสังคมได้รับความยุติธรรมด้วยใช้วิธีการสร้างความทรงจำผ่านการเปลี่ยนแปลงความคิด ทศนคติจนกระทั่งเกิดพฤติกรรมรวมหมู่คล้ายกันและถูกสลายเส้นแบ่งของแนวคิดใหม่เข้ามาแทนที่

4. สรุป

สื่อคือตัวนำข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งไปยังผู้รับสารทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นสื่อจากตัวบุคคล ข่าว หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ นิตยสาร หรือภาพยนตร์ รวมไปถึงสื่อสมัยใหม่ที่แพร่หลายทั่วโลก มีการผลิตซ้ำ ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนกันเป็นจำนวนมากโดยเฉพาะสื่อที่สามารถกระจายข้อมูลส่งถึงกันภายในเวลาไม่กี่วินาทีผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ใหม่ (Social media) ที่ทุกคนสามารถท่องโลกอินเทอร์เน็ต เหล่านี้ได้ อีกทั้งยังสามารถมองเห็นภาพเสมือน หรือมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันจนกลายเป็นกระทำ รวมหมู่ (Collective action) ซึ่งหมายถึง มนุษย์เข้าใจกระบวนการสื่อสารทางการเมืองให้เข้าใจ ตรงกันและสิทธิของสื่อมวลชนที่ประชาชนรับรู้ข่าวสารอย่างตรงไปตรงมา

ดังนั้น ในหัวข้อนี้จึงขออภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ได้ตั้งไว้ 3 ประการ ได้แก่ 1) แง่มุมของสื่อ ในไทยกับนักการเมือง จากการศึกษพบว่า นักการเมืองหลายพรรคการเมืองได้รับความน่าเชื่อถือและ ถูกศรัทธาในฐานะเป็นผู้นำทางความคิดหลักเลยไม่ได้ว่าสื่อคือตัวแปรต้นสำคัญต่อกระบวนการทางการเมืองซึ่งเกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์กับผู้คนและแสดงออกถึงทัศนคติของนักการเมืองอีกด้วย 2) การนำเสนอหรือทำความเข้าใจสื่อผ่านตัวบุคคล (สมาชิกพรรคการเมือง) ผ่านสื่อมวลชน ผ่านสื่อ สังคมเก่า สื่อสังคมใหม่หรือผ่านสังคมออนไลน์ เพื่อเชื่อมโยงการสื่อสารกับประชาชนไม่ว่าจะเป็นระบบ ราชการ นักการเมือง และสื่อมวลชน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ประการที่ 1) ในแง่ของการใช้สื่อเพื่อ โน้มน้าว ชักจูง ให้ประชาชนเห็นอกเห็นใจ อีกทั้งสื่อทุกชนิด คือ พื้นที่สาธารณะเปิดโอกาสให้ประชาชน แสดงความคิดเห็น และ ช่องทางหลักให้ประชาชนมีโอกาสทางการเมืองเปิดกว้างมากขึ้น เพราะฉะนั้น สื่อจากนักการเมืองผ่านช่องทางใดก็ตามเป็นตัวชี้้นำกระแสทางการเมืองอันทรงอิทธิพลต่อประชาชน ไม่มากก็น้อย 3) นำเสนอแง่มุมของสื่อในการนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์การเมืองไทย ได้แก่ เหตุการณ์ “พฤษภาทมิฬ” ปี พ.ศ. 2535 การใช้เพจเจอร์เพื่อรวมตัวเคลื่อนไหวทางการเมือง ปี พ.ศ. 2549 ใช้เว็บบล็อกเพื่อรายงานเหตุการณ์รัฐประหาร ปี พ.ศ. 2553 การประกาศ เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์สร้าง ข่าวเพื่อสลายการชุมนุม และในปี พ.ศ. 2562 พรรคการเมืองหลายพรรคเปลี่ยนวิธีการหาเสียง ในกระแสสังคมโดยการใช้แฮชแท็กกระแส #ฟ้ารักพ่อ “พ่อก็รักฟ้า” ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และบทบาท ของสื่อในการต่อรองความหมายของสื่อสาธารณะ กรณีศึกษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี รวมไปถึงการใช้สื่อเพื่อ สร้างการรับรู้สาธารณะสู่สังคมของกลุ่มดาวดิน กลุ่มนักเรียนเลว เยาวชนปลดแอก ทุกกลุ่มต่างก็ใช้ วิธีการเรียกมวลชนผ่านเฟซบุ๊กเพื่อร่วมเดินขบวนแฟลชม็อบหรือหารื้อประเด็นปฏิรูปสังคม กระทั่ง ปัจจุบันสื่อยังคงเป็นช่องทางหลักให้แก่พรรคการเมืองที่สามารถจูงใจคนในสังคมเกิดวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นจนนำไปสู่การสนับสนุนพรรคการเมืองในที่สุด

5. ข้อเสนอแนะ

บทความวิชาการเรื่อง สื่อกับการเมืองไทย มีวัตถุประสงค์สามประการเพื่อนำทางให้ผู้อ่านได้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า “สื่อ” หมายประเภทโดยเฉพาะสื่อที่เป็นตัวกลางในการสื่อสารของโลกปัจจุบัน คณะผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าข้อเสนอแนะในแต่ละประเด็นนั้น ผู้ต้องการศึกษาต่อจะนำไปประเด็นตามข้อเสนอแนะดังกล่าวเพื่อศึกษาของคาพยพทางวิชาการให้สมบูรณ์ ดังนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรมีมาตรการเพื่อกลั่นกรองการใช้สื่อทุกประเภทสำหรับการเมืองไทยเหตุผลเพราะ สื่อมีทั้งสรรพคุณที่ดี ในอีกทางเดียวกันสื่อมีผลเสียเช่นเดียวกันจากการใช้ผิดวิธี ฉะนั้นภาครัฐอาจมีการกำหนดขอบเขตนโยบายการใช้สื่อสำหรับพรรคการเมือง เช่น วิธีการหาเสียง การเผยแพร่โพสต์ผ่านแอปพลิเคชัน การใช้สื่อเพื่อข่มขู่ขู่ฝ่ายตรงข้าม โดยการใช้อำนาจในการเมืองไทยต้องไม่สร้างอคติ และคำนึงถึงผลประโยชน์ประชาชนเป็นหลัก 2) ข้อเสนอแนะงานศึกษาต่อ ควรมีการศึกษาเหตุการณ์สื่อกับการเมืองไทยในปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นและศึกษาปริมาณพลสาธารณะของสื่อในการเปิดโอกาสทางสังคมเพื่อเรียกร้องทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

6. องค์ความรู้ที่ได้รับ

รูปแบบการเคลื่อนไหวทางการเมืองเปลี่ยนแปลงสภาพการณ์การเมืองในปัจจุบันถูกปรับให้มีความสนใจด้านโครงสร้างส่วนล่าง เช่น ปลุกระดมอุดมการณ์ ปลุกฝังวัฒนธรรมและวิถีประชาธิปไตยมากกว่า การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างส่วนบนด้านเศรษฐกิจและสังคม ทั้งนี้สื่อที่ใช้อาจจะสื่อบุคคลเพื่อสื่อสารระหว่างกัน หรือ สื่อใหม่ทางอินเทอร์เน็ต หรือ แอปพลิเคชันต่างๆ เป็นสื่อชักนำข้อมูลข่าวสารให้สาธารณชนหรือผู้เห็นอกเห็นใจร่วมทางการเมืองเคลื่อนไหวทางการเมืองมากที่สุดและเป็นทรัพยากรสำคัญที่จะเปลี่ยนแปลงการเมืองที่ดีขึ้นต่อไปในอนาคต

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). การศึกษาสื่อสารมวลชนด้วยทฤษฎีวิพากษ์. กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ลิฟ.
- คันธิดา ฉายาวงศ์. (2564). แนวโน้มการเมืองไทยกับสื่อสังคมออนไลน์ในศตวรรษที่ 21. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 6(1), 97-107.
- จิตินัน บัญญาพ คอมมอน. (2556). บทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมทางสังคมและอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นเรศ บัวลอย. (2561). การสื่อสารเพื่อสร้างและต่อรองความหมายของสื่อสารสาธารณะเพื่อกลุ่มคนชายขอบ: กรณีศึกษาผู้ติดเชื้อเอชไอวี. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 7(2), 56-64.
- นิพนธ์ คุ้มสนุก. (2567). ยุทธวิธีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มคนรุ่นใหม่ในประเทศไทยในปัจจุบัน. *วารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม*, 11(2), 173-189.
- ประม สตะเวทิน. (2540). *หลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พินลธรรม ไชยพันธ์. (2556). สื่อใหม่กับการสื่อสารทางการเมืองของเยาวชนไทย. *วารสารนิเทศศาสตร์*, 31(2), 37-59.
- เลอภ โสรรัตน์. (2562). บทบาทสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองไทย. *วารสารการวิจัยกาลละองค์*, 7(1), 95-107.
- ศุภกร เชิดชูธีรกุล และสมบูรณ์ สุขสำราญ. (2567). การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของพรรคก้าวไกลในปัจจุบัน. *วารสาร มจร อุบลราชธานี*, 9(2), 2303-2314.
- สุธิดา พัฒนศรีวิเชียร. (2562). พลัของสื่อสังคมกับการขับเคลื่อนการเมืองเคลื่อนไหวทางสังคมใหม่. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 27(55), 132-154.
- สุเมธ ตั้งประเสริฐ. (2565). กลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของพรรคการเมืองไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเลือกตั้งทั่วไป พ.ศ. 2562. *วารสารรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 5(1), 25-38.
- เหมือนฝัน คงสมแสง. (2562). การสื่อสารทางการเมืองของพรรคเพื่อไทยผ่านสื่อสังคมออนไลน์. *วารสารบัณฑิตวิทยาลัยราไพพรรณี*, 2(2), 47-58.
- อาลี คาน. (2566). นวัตกรรมสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองวิถีใหม่. *วารสาร มจร.เลย บริทัศน์*, 4(2), 43-53.
- BBC News. (2023). พ.ร.บ. ควบคุมสื่อ: เมื่อรัฐเตรียมกำหนดว่าใครเป็น “สื่อแท้-สื่อเทียม”. เข้าถึงได้จาก <https://www.bbc.com/thai/articles/c4n6xgr0299o>
- DeFleur, M. L., & Ball-Rokeach, S. (1989). *Theories of mass communication*. (5th ed.). White Plains, New York: Longman.

- Lasswell, H. D. (1948). The structure and function of communication in society. In L. Bryson (Ed.) *The communication of ideas*. New York: Harper & Brothers.
- Pye, L. W. (1972). *Introduction in Communication and Political Development*. New Jersey, NJ: Princeton University Press.

การปรับพฤติกรรมของมนุษย์แนวทางจิตวิทยาตะวันตก
กับตามแนวทางพระพุทธศาสนา*

Modifying Human Behavior According to the Guidelines
of Western Psychology and Buddhism

พระมหาวราทิตย์ อาทิตวโร (วราทิตย์ คำกมล), พระมหาเมธีชัย กิจจสาโร (เมธีชัย แสงคำภา), พระครูปริยัติพุทธิคุณ,
พระมหาเศรษฐา เสฏฐมโน (เศรษฐา หินศิลา) และพระมหาบัวพันธ์ ฉันทโสภณ (บัวพันธ์ ประสงค์โท)

Phramaha Waradit Aditavaro (Waradit Khamkamol),
Phramaha Meechai Kiccasaro (Meechai Saengkampha), Phrakhru Pariyattiputthikhun,
Phramaha Settha Setthamano (Settha Hinsila)
and Phramaha Buaphan Chandasobhano (Buaphan Prasangkatho)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: waradisth@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับพฤติกรรมของมนุษย์ตามแนวทางของจิตวิทยาตะวันตกและตามแนวทางพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่าพฤติกรรมหมายถึงการกระทำหรือปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกหรือภายใน นักจิตวิทยาตะวันตกแบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองประเภทหลักคือ พฤติกรรมภายนอก ซึ่งเป็นการกระทำที่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น การร้องไห้ หรือการพูด และ พฤติกรรมภายใน ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น ความรู้สึกหรือเสียใจ การปรับพฤติกรรมตามแนวทางตะวันตกเน้นการสังเกตและวัดผลที่เห็นได้ชัด รูปแบบการปรับพฤติกรรมในบทความนี้ศึกษาในกรอบของจอห์น บี. วัตสัน (John B. Watson) และบี.เอฟ. สกินเนอร์ (B. F. Skinner) โดยวัตสันเน้นการเรียนรู้แบบคลาสสิกที่มุ่งเชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองอัตโนมัติ ขณะที่สกินเนอร์เน้นการเรียนรู้แบบปฏิบัติที่ใช้การเสริมแรงและการลงโทษในการปรับพฤติกรรม

*ได้รับบทความ: 2 กันยายน 2567; แก้ไขบทความ: 21 ธันวาคม 2567; ตอรับตีพิมพ์: 27 ธันวาคม 2567
Received: September 2, 2024; Revised: December 21, 2024; Accepted: December 27, 2024

ในทางพระพุทธศาสนา “พฤติกรรม” หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาและมีความตั้งใจ โดยแบ่งเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ พฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งเป็นสองประเภทหลัก คือ พฤติกรรมตามแนวสังขารและพฤติกรรมตามแนวจิต ซึ่งมีระดับต่างๆ ของพฤติกรรมที่เกิดจากกิเลส ได้แก่ พฤติกรรมละเอียด พฤติกรรมอย่างกลาง และพฤติกรรมอย่างหยาบ รูปแบบการปรับพฤติกรรมมี 3 ระดับคือ ระดับศีล (พื้นฐาน) ใช้ปรับพฤติกรรมอย่างหยาบ คือ พฤติกรรมทางกาย ทางวาจา ให้มีพฤติกรรมแสดงออกทางกาย ทางวาจาที่พึงประสงค์ โดยการสมาทานรักษาศีลประพฤติตามแนวทางที่อนุญาต งดเว้นข้อที่ห้าม ระดับสมาธิ (กลาง) ใช้ปรับพฤติกรรมทางจิตใจให้มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว โดยการฝึกสมาธิตามแนวทางของสมถกรรมฐาน และระดับปัญญา (สูง) ใช้ปรับพฤติกรรมอย่างละเอียด ทำให้จิตใจเกิดปัญญาพิจารณาเหตุผลความถูกต้อง โดยการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน การปรับพฤติกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ 2 ประการคือ 1) ประโยชน์ตนเอง (อัตตัตถะประโยชน์) และ 2) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะประโยชน์)

คำสำคัญ: การปรับพฤติกรรม; พฤติกรรมภายนอก; พฤติกรรมภายใน

Abstract

This article aims to study Modifying Human Behavior According to the guidelines of Western psychology and Buddhism. The studies have shown that behavior refers to actions or reactions in response to external or internal stimuli. Western psychologists divide behavior into two main categories: External behavior which are actions that can be directly observed, such as crying or speaking and internal behavior, which is an action that cannot be directly observed such as feelings of hunger or sadness. Western behavior modification emphasizes observation and measurement of obvious results. The behavioral modification model in this article is studied within the framework of John B. Watson and B. F. Skinner. Watson emphasize classical learning that aims to connect Associating stimuli and automatic response. Skinner, on the other hand, emphasized practical learning that uses reinforcement and punishment to modify behavior.

In Buddhism, “behavior” refers to actions that are intentional and intent. It is divided into physical, verbal and mental behavior. Behavior according to Buddhist principles is divided into two main types: Behavior according to body or behavior based on conditioning (saṅkhāra) and behavior according to ethics or behavior based on temperament (jarita).

which has various levels of behavior that arises from passion including detailed behavior neutral behavior and rough behavior. There are three levels of behavioral adjustment: The precepts level or *sīla*, (basic) is used to roughly adjust one's behavior, namely physical and verbal behavior, to have a behavior that expresses itself physically. Preferred verbal by making an effort to maintain precepts and conduct according to the permitted guidelines. Refrain from prohibited items Concentration level or *samādhi*, (medium) used to adjust mental behavior to be stable and not shaken, by practicing meditation according to the principles of Samatha meditation. And the (high) intelligence level or wisdom (*paññā*) is used to adjust behavior in detail makes the mind intelligent to consider reason and correctness, by practicing Vipassana meditation. Behavior modification according to Buddhist guidelines aims to provide two benefits: 1) Self-benefit (*attābhāva*) and 2) Benefit to others (*parattābhāva*).

Keywords: Modifying Human Behavior; Overt Behavior; Covert Behavior

1. บทนำ

พฤติกรรมเป็นอาการที่บุคคลทั่วไปแสดงออกทางกาย ทางวาจา เป็นปกติ โดยมีใจหรือความคิดเป็นต้นเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ถ้าคนมีจิตใจดีงามก็จะแสดงพฤติกรรมในทางที่ดีงาม คือกระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์แก่ตัวเองและสังคม ถ้าจิตใจไม่ดีก็จะแสดงพฤติกรรมไม่ดีเป็นโทษแก่ตัวเองและสังคม สาเหตุที่ทำให้คนเป็นเช่นนี้เพราะกุศลและอกุศลที่อยู่ภายในจิตใจของแต่ละคน การแสดงพฤติกรรมไม่ดีมีอกุศลเป็นเหตุ การแสดงพฤติกรรมดีมีกุศลเป็นเหตุ การปรับพฤติกรรมก็คือการพัฒนาหรือการเพิ่มกุศลให้เกิดขึ้นหรือเจริญขึ้นในจิตใจของบุคคลซึ่งแต่ละคนก็มีวิธีแตกต่างกันตามที่จะพัฒนาได้ เช่น การปรับพฤติกรรมตามทัศนะนักคิดหรือนักจิตวิทยาทางตะวันตกก็ใช้วิธีที่คิดค้นขึ้นมาตามหลักวิทยาศาสตร์ ทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าก็มีวิธีตามหลักธรรมที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้ววางเป็นแนวทางไว้ให้สาวกได้ดำเนินตาม ในบทความนี้จะได้ศึกษารูปแบบการปรับพฤติกรรมของทั้งสองรูปแบบที่กล่าวมาเพื่อได้ทราบรูปแบบวิธีการแล้วนำไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. ความหมายของพฤติกรรมในจิตวิทยา

พฤติกรรม หมายถึง การกระทำ ปฏิกริยา และการมีปฏิกริยา เพื่อตอบสนองสิ่งเร้าภายนอกหรือภายใน ซึ่งครอบคลุมไปถึงกิจกรรมที่สามารถสังเกตได้ด้วยการแสดงออก กิจกรรมที่สามารถสังเกตได้ด้วย

ตนเอง และกระบวนการที่ไร้สติสัมปชัญญะ (Corsini, 2002, p. 99) พฤติกรรม คือ ชื่อโดยทั่วไปของความ เป็นไปได้ทุกรูปแบบของระบบกล้ามเนื้อและระบบต่อมในการตอบสนองของชีวิตต่อการกระตุ้น (Warren, 1934, p. 30)

3. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับพฤติกรรม

พฤติกรรมหมายถึงการกระทำของอินทรีย์ (Organism) หรือสิ่งมีชีวิต การกระทำที่ว่านี้รวมทั้ง การกระทำที่เกิดขึ้นทั้งที่ผู้กระทำรู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัวในขณะที่กระทำ และยังหมายรวมทั้งการกระทำที่ สามารถสังเกตได้หรือสังเกตไม่ได้ก็ตาม โดยมากนักจิตวิทยาจะแบ่งพฤติกรรมออกเป็น 2 ประเภทคือ 1) พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) หมายถึงการกระทำที่ผู้อื่นสามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น ร้องไห้ ยิ้ม วิ่ง พุด ฯลฯ การกระทำอย่างนี้ไม่ว่าใครก็ย่อมเห็นได้ สังเกตได้ เมื่อใช้คำว่าสังเกตได้ หมายความว่า อาจจะด้วยการฟัง การสัมผัส การสูดดม ฯลฯ ก็ได้ 2) พฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) หมายถึง การกระทำที่ผู้อื่นสังเกตไม่ได้โดยตรง เช่น หิว เพื่อย เสียใจ ฯลฯ ส่วนมากเป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้อง กับการบวนการทำงานภายในสมอง ถ้าต้องการจะสังเกตพฤติกรรมภายในต้องอาศัยการกระตุ้นหรือจัด สิ่งแวดล้อมให้เจ้าของพฤติกรรมแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมภายนอก เช่น ถามหรืออาศัยแบบทดสอบ ล้วงออกมา เพื่อว่าผู้สังเกตจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการคาดเดาถึงพฤติกรรมภายในได้ (สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2546, หน้า 14)

4. ลักษณะของการปรับพฤติกรรม

มุ่งที่พฤติกรรมโดยตรง โดยที่พฤติกรรมนั้นจะต้องสังเกตเห็นได้ และวัดได้ตรงกัน ซึ่งพฤติกรรม ในที่นี้หมายถึง สิ่งที่บุคคลกระทำ แสดงออก ตอบสนองหรือโต้ตอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถานการณ์ใด สถานการณ์หนึ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้ ได้ยินได้ นับได้ อีกทั้งวัดได้ตรงกันด้วยเครื่องมือที่เป็นวัตถุวิสัย ไม่ว่าการแสดงออกหรือการตอบสนองนั้น ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมภายในหรือภายนอกก็ตาม เช่น การ ร้องไห้ การเดิน การคิดการเดินของชีพจร การอ่านหนังสือ เป็นต้น ไม่ใช่คำที่เป็นการตีตรา เช่น คำว่า ก้าวร้าว ฉลาด โง่ เกเร ขี้เกียจ เก่ง เป็นต้นเพราะคำตีตราเหล่านี้มักจะเป็นคำที่มีความหมายกว้างๆ ที่รวม พฤติกรรมหลายๆ ลักษณะเข้าด้วยกัน จึงทำให้ไม่ชัดเจนยากแก่การสังเกตให้ตรงกัน เนื่องจากต่างคนต่าง รับรู้คำตีตรานี้ต่างกันและยากแก่การจัดโปรแกรมการปรับพฤติกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้ นอกจากนี้บุคคล ที่ถูกตีตราอาจจะพยายามทำตนให้มีลักษณะเหมือนกับที่ตีตราด้วย เช่น ถ้าตีตราเด็กว่าขี้เกียจ เด็กอาจ จะแสดงพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงให้เห็นว่าขี้เกียจจริงการตีตรายังทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกิดความอับอายได้ ถ้าการตีตรานั้นเป็นการตีตราในลักษณะที่ไม่เหมาะสม เช่น 'ตีตราเด็กว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว' ซึ่งถ้าผู้ปกครอง รู้เข้าก็อาจจะเกิดความอับอายได้ เป็นต้น 3) พฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมที่ปกติหรือปกติก็ตาม

ย่อมเกิดจากการเรียนรู้ในอดีตทั้งสิ้น ดังนั้นพฤติกรรมเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ 4) การปรับพฤติกรรมจะเน้นที่สภาพและเวลาในปัจจุบันเท่านั้น แม้ว่าการเรียนรู้จะเกิดขึ้นในอดีตก็ตาม แต่เงื่อนไขสิ่งเร้าและผลกระทบในสภาพปัจจุบันเป็นตัวกำหนดว่าพฤติกรรมที่เรียนรู้ในอดีตนั้น จะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นบ่อยครั้งหรือลดลง ดังนั้นถ้าสามารถวิเคราะห์ได้ว่าสิ่งเร้าและผลกระทบใดที่ทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นเกิดขึ้นบ่อยครั้ง หรือลดลงในสภาพปัจจุบันก็จะสามารถทำให้ปรับสิ่งเร้า และผลกระทบนั้นได้เหมาะสมยิ่งขึ้น เพื่อที่จะทำให้พฤติกรรมดังกล่าวนั้นเปลี่ยนแปลงไปตามเป้าหมายที่ต้องการกระทำ (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2550, หน้า 9-10)

5. รูปแบบการปรับพฤติกรรมตามแนวทางนักจิตวิทยาตะวันตก

นักจิตวิทยาทางตะวันตกมีวิธีปรับพฤติกรรมของมนุษย์หลากหลายวิธีตามแนวคิดที่ตนคิดค้นและทดลองซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการนำมาปรับพฤติกรรมในเวลาต่อมา ในบทความนี้จะศึกษาเฉพาะรูปแบบของการปรับพฤติกรรมของจอห์น บี วัตสัน (John B. Watson) และ บีเอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาและการปรับพฤติกรรมผ่านการสังเกตและการทดลองเกี่ยวกับการตอบสนองต่อสิ่งเร้าและผลลัพธ์

จอห์น บี วัตสัน (John B. Watson) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบคลาสสิก (Classical Conditioning) หลักการของวัตสันถือว่าพฤติกรรมสามารถศึกษาได้ผ่านการสังเกตและการทดลอง และเน้นการตอบสนองที่เป็นอัตโนมัติหรือไม่พึงพาความคิด (Automatic Responses) ที่เกิดจากสิ่งเร้าภายนอก การเรียนรู้แบบคลาสสิกหมายถึงการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงสิ่งเร้าสองชนิดเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดการตอบสนองที่ใหม่ขึ้น การทดลองที่สำคัญของเขาคือการทดลองกับ “Little Albert” วัตสันและนักเรียนของเขา คือ โรเซลี เรย์เนอร์ (Rosalie Rayner) ได้ทำการทดลองกับเด็กชายที่ชื่อ Albert โดยการแสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถพัฒนาความกลัวต่อหนูขาวได้โดยการเชื่อมโยงหนูขาวกับเสียงดังที่ทำให้เด็กตกใจ เขาปรับพฤติกรรมด้วยวิธีใช้การเชื่อมโยงสิ่งเร้าต่างๆ เพื่อลดหรือเพิ่มพฤติกรรม ตัวอย่างเช่น ใช้การกระตุ้นที่ไม่พึงประสงค์เพื่อขจัดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ (John B. Watson, 2023)

บีเอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบปฏิบัติ (Operant Conditioning) หลักการของสกินเนอร์เชื่อว่าพฤติกรรมถูกกำหนดโดยผลลัพธ์ของการกระทำ (Consequences) ซึ่งอาจเป็นการให้รางวัลหรือการลงโทษ การเรียนรู้เกิดจากการเรียนรู้ว่าอาการตอบสนองใดที่ได้รับผลลัพธ์ที่ดี (Reinforcement) หรือผลลัพธ์ที่ไม่ดี (Punishment) การทดลองที่สำคัญ คือกล่องของสกินเนอร์ (Skinner Box) เขาใช้กล่องที่มีปุ่มหรือคันโยกเพื่อศึกษาและสังเกตการเรียนรู้ของสัตว์ (เช่น หนูหรือนกพิราบ) ที่เรียนรู้การทำงานเพื่อรับอาหารหรือรางวัล สกินเนอร์ใช้วิธีการเสริมแรง (Reinforcement) เข้ามาช่วยซึ่งมีทั้งการเสริมแรงบวก การเสริมแรงลบและการลงโทษ

การเสริมแรงบวก (Positive Reinforcement) การให้รางวัลหรือสิ่งที่เป็นบวกเพื่อส่งเสริมให้พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้นอีก ตัวอย่างเช่น การให้ลูกอมกับเด็กเมื่อเขาทำการบ้านเสร็จ การเสริมแรงลบ (Negative Reinforcement) การขจัดสิ่งที่ไม่พึงประสงค์เพื่อส่งเสริมให้พฤติกรรมที่ต้องการเกิดขึ้น ตัวอย่างเช่น การหยุดเสียงดังเมื่อลูกค้าชำระเงิน การลงโทษ (Punishment) การใช้การลงโทษเพื่อขัดขวางหรือหยุดพฤติกรรมที่ไม่ต้องการ เช่น การให้ภาระงานเพิ่มเติมเมื่อไม่ทำงานตามที่กำหนด (ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม, 2567)

6. การปรับพฤติกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

1. ความหมายของพฤติกรรม คำว่า “พฤติกรรม” ในทางพระพุทธศาสนาหมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา หรือการกระทำที่เป็นไปด้วยความตั้งใจ (อง. ฌก. (ไทย) 22/64/577.) ถ้าเป็นการกระทำที่ไม่มีเจตนา ก็ไม่เรียกว่าเป็นกรรมในความหมายทางธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, หน้า 157)

การกระทำโดยผ่านทางทวารทั้ง 3 คือ กายทวาร การกระทำทางกาย วจิทวาร การพูดด้วยวาจา และมนทวาร การคิดด้วยใจ (ม.ม. (ไทย) 13/57/55-56.) เมื่อบุคคลมีเจตนาได้แสดงพฤติกรรมออกมาทางทวารทั้ง 3 ทวารใดทวารหนึ่งถือว่าเป็นการทำความกรรมสมบูรณ์แล้ว และกรรมนั้นย่อมจะมีผลต่อบุคคลนั้น หมายความว่า บุคคลจะต้องได้รับผลของกรรมนั้นต่อไป ตราบใดที่ยังเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในวัฏฏสงสาร ดังพระพุทธพจน์ว่า บัณฑิตทั้งหลายผู้มีปกติเห็นปฏิจจสมุปบาท มีความรู้ความเข้าใจในกรรมและผลของกรรม ย่อมพิจารณาเห็นกรรม ตามความเป็นจริงอย่างนี้ สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม หมูสัตว์เป็นไปตามกรรม สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพัน เปรียบเหมือนรถมีหมุดเป็นเครื่องตรึงไว้แล่นไปอยู่ (ม.ม. (ไทย) 13/460/582)

จากพระพุทธพจน์และข้อความข้างต้นนั้นจึงสรุปได้ว่า คำว่า “พฤติกรรม” คือ การแสดงออกทางกาย วาจา ใจนั่นเอง การแสดงทางกาย วาจา ที่มีใจเป็นผู้บังคับบัญชาหรือมีใจเป็นหัวหน้าให้กระทำสิ่งต่างๆ ทั้งดีและชั่ว

2. ประเภทของพฤติกรรมของมนุษย์ในพระพุทธศาสนาสามารถแบ่งออกตามทางเกิดพฤติกรรมได้ 3 ทาง คือ (1) ทางกาย (2) ทางวาจา (3) ทางใจ (ม.ม. (ไทย) 13/57/55) ดังนี้ 1) พฤติกรรมทางกาย คือการแสดงออกทางกาย เช่น การยืน เดิน นั่ง นอน หรือการประกอบกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นไปทางกาย ถ้าเป็นเรื่องดีถูกทำนองคลองธรรมก็เป็นบุญหรือกุศล ถ้าเป็นเรื่องไม่ดีผิดทำนองคลองธรรมก็เป็นบาปหรืออกุศล พฤติกรรมทางกายแบ่งตามประเภทที่เป็นพฤติกรรมดีไม่ดี เช่น พฤติกรรมดี เรียกว่า กายสุจริต พฤติกรรมไม่ดี เรียกว่า กายทุจริต บรรดาพฤติกรรมทางกายทั้งสอง ยังแบ่งออกเป็นฝ่ายละ 3 อย่าง คือ กายสุจริต ประกอบด้วย (1) การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ (ปาณาติปาตา เวรมณี) (2) งดเว้นจากการลักขโมย

สิ่งของคนอื่น (อทินนาทานา เวรมณี) (3) จตเวณจากการประพตติผิตในกาม (กาเมสุ มิจฉาจารา เวรมณี) ส่วนกายทุจริตมีนัยตรงข้ามกับกายสุจริต 2) พุติกรรมทางวาจา คือการแสดงออกทางวาจา เช่น การพูด ด้อยถ้อยคำที่ผู้ฟังสามารถเข้าใจความหมายของผู้พูดได้ หรือการแสดงกิริยาอาการอย่างอื่นด้วยวาจาที่เป็นเครื่องหมายให้ผู้รับเข้าใจความประสงค์ได้ พุติกรรมทางวาจาก็แบ่งออกเป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ ถ้าเป็นเรื่องดีถูกทำนองคลองธรรมก็เป็นบุญหรือกุศล เรียกว่า วาสุจริต ถ้าเป็นเรื่องไม่ดีผิดทำนองคลองธรรมก็เป็นบาปหรืออกุศล เรียกว่า วาสุจริต แต่พุติกรรมทางวาจามีข้อย่อยออกไปอีกอย่างละ 4 อย่าง คือ ในฝ่ายวาสุจริต ประกอบด้วย (1) การจตเวณจากการพูดคำเท็จหรือคำไม่จริง (มุสาวาทา เวรมณี) (2) จตเวณจากการพูดคำส่อเสียด (ปิสุณาย วาจา เวรมณี) (3) จตเวณจากการพูดคำหยาบคาย (ผรุสย วาจา เวรมณี) (4) จตเวณจากการพูดคำเพ้อเจ้อหรือพูดคำไร้สาระ (สมผปปลาย วาจา เวรมณี) ส่วนวาสุจริตมีนัยตรงกันข้ามกับวาสุจริต และ 3) พุติกรรมทางใจ คือกิริยาอาการที่เกิดขึ้นภายในจิตใจ เป็นพุติกรรมที่ละเอียดอ่อนไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสได้นอกจากเจ้าของพุติกรรมได้แสดงออกมากให้ปรากฏทางกายและทางวาจา แบ่งออกเป็น 2 ประเภทเช่นเดียวกัน คือ ถ้าจิตใจคิดปรุงแต่งเรื่องดีก็เป็นบุญหรือกุศล เรียกว่า มโนสุจริต ถ้าจิตใจคิดปรุงแต่งเรื่องไม่ดี ก็เป็นบาปหรืออกุศล เรียกว่า มโนสุจริต

7. สารสำคัญเกี่ยวกับพุติกรรมในพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนา สอนเรื่องขันธ 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ (ส.ช. (ไทย) 17/59/94) ขันธทั้ง 5 ย่อลงเป็นสองอย่างคือ รูป กับ นาม รูป ยังคงเป็นรูปเหมือนเดิม ส่วนขันธที่เหลือทั้งสี่เป็นนาม ในบรรดาขันธทั้ง 4 นั้น ยังแยกออกเป็น 2 อย่างได้อีก คือ เวทนา สัญญา สังขาร เป็นเจตสิก ส่วน วิญญาณ เป็นจิต บรรดาเจตสิกทั้ง 3 ประการนั้นยังมีรายละเอียดแยกออกไปอีก คือ เวทนาและสัญญา ยังเป็นเวทนา เจตสิกและสัญญาเจตสิก ส่วนสังขารเจตสิกสามารถแยกย่อยออกไปได้อีก 50 ประการ มี สัทธา เจตนา สติ สมาธิ ปัญญา เป็นต้น

1. พุติกรรมมนุษย์ตามแนวสังขารในพระพุทธศาสนา เนื่องจากสังขารสามารถแยกย่อยออกไปได้อีกหลายประการ สังขารจึงมีบทบาทเกี่ยวกับพุติกรรมของมนุษย์มากกว่าขันธอื่นๆ สังขารที่เป็นบ่อเกิดของพุติกรรมมนุษย์ ได้แก่ เจตนา เพราะเจตนาเป็นตัวนำในการแสดงพุติกรรมดังพุทธพจน์ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว กมมํ วทามิ” (อง.ปญจก. (บาลี) 22/36/241) แปลว่า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่ เจตนาเป็นตัวกรรม แนวทัศน์เกี่ยวกับพุติกรรมมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ได้แบ่งแหล่งเกิดของพุติกรรมออก 2 ประเภท คือ 1) เกิดจากตัณหา ได้แก่ พอใจ ชอบใจยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ไม่ดี ไม่สบาย ไม่เกื้อกูล เป็นอกุศล 2) เกิดจากฉันทะ ได้แก่ พอใจ ยินดี อยาก รักใคร่ ต้องการ ที่ดีงาม สบาย เกื้อกูล เป็นกุศล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2549, หน้า 490) ตัณหาที่เป็นบ่อเกิดของพุติกรรมมนุษย์แบ่งเป็น 3 ด้านดังนี้ 1) กามตัณหา คือความกระหายอยากได้อารมณ์ที่น่าชอบใจมาเสพสว

ปรนเปรอตน หรือความทะยานอยากในกาม 2) ภาวตัณหา คือ ความกระหายอยากในความถาวรมั่นคง มีคงอยู่ตลอดไป ความใหญ่โตโดดเด่นของตน หรือความทะยานอยากในภพ 3) วิภวตัณหา คือ ความกระหายอยากในความดับสิ้นขาดสูญ แห่งตัวตน หรือความทะยานอยากในวิภพ (ที.ปา. (ไทย) 11/305/236) ส่วนฉันทะ หมายถึง กุศลธรรม ความพึงพอใจ ความชอบ ความอยากได้ในสิ่งที่ตั้งงาม เกื้อกูลต่อชีวิตจิตใจ เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ตนและคนอื่น หรือแปลอีกอย่างหนึ่งได้ว่า มีความพอใจในความดีงาม ความต้องการในความจริง ความต้องการเล็งไปถึงความรู้ คือเท่ากับพูดว่าต้องการรู้ความจริงต้องการเข้าถึงตัวธรรม ดังนั้นพฤติกรรมที่เป็นฉันทะนี้ ย่อมมีการแสดงออกมาในทางดีงาม สร้างสรรค์ ใฝ่ดี รักดี เป็นต้น

2. พฤติกรรมมนุษย์ตามแนวจิตในพระพุทธศาสนา พฤติกรรมในพระพุทธศาสนาแสดงออกตามลักษณะจิต ตามคัมภีร์วิสุทธิมรรค (สมเด็จพระพุทธปาโมกข์ (อาจ อาสภมหาเถร), 2546, หน้า 167-181) ได้แบ่งประเภทพฤติกรรมของมนุษย์ตามลักษณะจิตเป็น 6 ลักษณะ ที่มีความแตกต่างกัน คือ 1) พฤติกรรมราคะจิต มีลักษณะเป็นคนรักสวยรักงาม อากัปกริยาซัดซ้อย นิมนวล น่าดู น่าชมสำหรับผู้ได้พบเห็นและใช้คำพูดเป็นที่ถูกใจพอใจของผู้ฟัง 2) พฤติกรรมโทสะจิต มีลักษณะพฤติกรรมหนักไปทางค่อนข้างใจร้อน หงุดหงิด โกรธใจกระทำการใดๆ ก่อนข้างจะหุนหัน รวดเร็ว 3) พฤติกรรมโมหะจิต มีลักษณะเชื่องช้า เฉื่อยชา ไม่ชอบฟัง ไม่ชอบโต้ถามในสิ่งที่สงสัยขาดความกระตือรือร้น ขาดความคล่องตัวทำอะไรไม่ค่อยจริงจัง 4) พฤติกรรมสัทธาจิต มีลักษณะเชื่อมั่นในตนเองและมีความมุ่งมั่นสูง แต่จะเป็นคนยึดติดผูกติดกับสิ่งที่ตนเองเห็นว่าดี 5) พฤติกรรมพุทธิจิต มีลักษณะพฤติกรรมที่หนักไปทางชอบค้นคว้าแสวงหาความรู้ เป็นคนมีปัญญาหลักแหลม ใช้ความคิดประกอบด้วยปัญญาและเหตุผลและยึดมั่นในหลักการ 6) พฤติกรรมวิตกจิต มีลักษณะ เป็นคนมีความคิดฟุ้งซ่าน จิตใจไม่ค่อยมีความสงบเพราะเรื่องเล็กเรื่องน้อยมาคิดมาตรึกใจจึงหาความสงบไม่ได้

3. ระดับของพฤติกรรมมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา ระดับของพฤติกรรมที่มีมูลเหตุอันเกิดจากกิเลส สามารถสรุปได้ เป็น 3 ระดับ จากระดับละเอียดถึงระดับหยาบ ดังนี้ 1) พฤติกรรมขั้นละเอียด พฤติกรรมระดับนี้ เป็นพฤติกรรมที่กิเลสสะสมอยู่ในภวังคจิตหรือจิตไร้สำนึก หรือมีกิเลสที่นอนเนื่องแนบแน่นอยู่ภายในใจจิตใจจนอาจเกิดความรู้สึกว่าหมดกิเลส แต่หากมีเหตุปัจจัยบางอย่างมากระตุ้น พฤติกรรมของมนุษย์ระดับนี้จะแสดงตัวทันทีเปรียบเหมือนตะกอนนอนนิ่งในน้ำจนน้ำดูใสสะอาด แต่เมื่อไต่มน้ำนั้นถูกรบกวน เมื่อนั้นตะกอนจะฟุ้งขึ้นตามแรงกระทบที่น้ำทันที และพฤติกรรมที่แสดงออกมาก็จะถูกกำหนดโดยกิเลสตัวนี้ กิเลสขั้นนี้ เรียกว่า “อนุสัยกิเลส” (อนุสัยกิเลส หมายถึง อนุสัย 7 ได้แก่ (1) กามราคะ คือ ความพอใจในกาม (2) ปฏิกัมภ คือ ความขัดใจ (3) ทิฏฐิ คือ ความเห็นผิด (4) วิจิกิจฉา คือ ความลังเลสงสัย (5) มานะ คือ ความถือตัว (6) ภวราคะ คือ ความกำหนดในภพ (7) อวิชชา คือ ความไม่รู้ ดูรายละเอียดใน (ที.ปา. (ไทย) 11/332/337) 2) พฤติกรรมขั้นกลาง พฤติกรรมระดับนี้ถูกจะถูกรับการด้วยกิเลสที่มีชื่อว่า “ปริยฐานกิเลส” (ปริยฐานกิเลส หมายถึง นิเวรณ 5 (เครื่องขัดขวางความเจริญทางจิต 5 อย่าง) (ที.ปา.

(ไทย) 11/315/301) และกิเลสทั้งหลายที่จัดอยู่ในหมวดอุปกิเลส เช่น อุปกิเลส 16 (เครื่องเศร้าหมองแห่งใจ 16 อย่าง) (ม.ม. (ไทย) 12/71/63-64) เป็นกิเลสที่ทำให้จิตใจไม่สงบเพราะถูกอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามากระทบ และก่อให้เกิดพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้น ซึ่งเป็นวิวัฒนาการของอนุสัยกิเลสในจิตไร้สำนึกที่เปลี่ยนเป็นปฏิจจสมุทฺถิสิกิเลสในวิถิจิต ตามทฤษฎีวิถิจิตวิเคราะห์ กิเลสระดับนี้จะปรากฏขึ้นในระดับจิตสำนึก และจิตก่อนสำนึก และส่งผลต่อความเป็นไปของพฤติกรรม 3) พฤติกรรมชั้นหยาบ พฤติกรรมระดับนี้ คือพฤติกรรมที่มีกิเลสที่เรียกว่า “วิติกมมกิเลส” เป็นกิเลสที่มีอิทธิพลมากกว่ากิเลสตัวอื่นๆ เป็นสิ่งหนุน พฤติกรรมระดับนี้มักแสดงออกมาโดยขาดการควบคุม จนเป็นเหตุให้เกิดการกระทำทุจริตทางกาย วาจา และใจ หรือเป็นปฏิจจสมุทฺถิสิกิเลสที่วิวัฒนาการจนกลายมาเป็นวิติกมมกิเลส

8. รูปแบบการปรับพฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนา

รูปแบบการปรับพฤติกรรมของมนุษย์ตามหลักของพระพุทธศาสนามีอยู่ 3 ระดับ คือ 1) ระดับพื้นฐาน 2) ระดับกลาง 3) ระดับสูง ใช้หลักศึกษา 3 ประการ (ที.ปา. (ไทย) 11/305/269, อภ.อภ. (ไทย) 23/36/294) ดังนี้

1. ระดับศีล การปรับพฤติกรรมระดับพื้นฐาน คือ การปรับขั้นศีลธรรม จริยธรรม ได้แก่การปรับพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ให้เป็นไปในทางที่เหมาะสมแก่ฐานะของตน เช่น การปรับพฤติกรรมของนักเรียนให้เป็นคนมีระเบียบวินัยในการเข้าห้องเรียนตามเวลา การตั้งใจฟังครูสอน ไม่เล่นซุกซนในขณะที่ครูสอน ไม่ส่งเสียงดัง รู้จักการใช้ถ้อยคำที่เหมาะสมกับคนที่ตัวเองสื่อสารด้วย เช่น พูดกับพ่อแม่ ครู อาจารย์ เพื่อน ผูก เป็นต้น การปรับจิตใจให้เป็นคนอ่อนน้อม อ่อนโยน มีเมตตา กรุณา ต่อคนอื่น สัตว์อื่น ไม่เบียดเบียนตนเองและคนอื่น การไม่ประทุษร้ายต่อชีวิตและร่างกาย การไม่ละเมิดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของกันและกัน การไม่ละเมิดต่อของรัก ไม่ประทุษร้ายจิตใจลบหลู่เกียรติทำลายวงศ์ตระกูลของกันและกัน การไม่หกรานลิดรอนผลประโยชน์กันด้วยวิธีประทุษร้ายทางวาจา และการไม่ซ้ำเติมตนเองด้วยสิ่งเสพติด ซึ่งทำให้เสื่อมทรามเสียสติสัมปชัญญะที่เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งป้องกันจากความผิดพลาดเสียหายและคุ้มตัวไว้ในคุณความดี (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2529, หน้า 597)

2. ระดับสมาธิ การปรับพฤติกรรมระดับกลาง คือ การปรับพฤติกรรมที่สูงขึ้นมาอีกหน่อย สามารถเป็นแบบอย่างแก่คนอื่นได้ เป็นการปรับสังขารในส่วนของ สติ ปัญญา จนนำสติ ปัญญามาใช้ในการประกอบกิจการงานต่างๆ ให้บรรลุความสำเร็จตามที่ตนปรารถนาได้ และในขณะเดียวกันก็ให้เป็นไปเพื่อความเจริญทั้งแก่ตนเองและคนอื่นด้วย ไม่ใช่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองและคนอื่น การปรับพฤติกรรมระดับนี้ ทำให้รู้จักอดทน อดกลั้น ข่มจิตตนเอง ไม่ให้ลุแก่อำนาจของกิเลส ปรับตัวเองให้อยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดำเนินชีวิตตามหลักของอริยมรรค ในฝ่ายของสมาธิ คือ สัมมาวายามะ มีความพากเพียรชอบ คือฝึกศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ต่างๆ ให้ตัวเอง ประกอบอาชีพที่สุจริต สัมมาสติ

มีความระลึกรับชอบ คือหมั่นฝึกฝนอบรมตนให้เป็นคนตื่นตัวอยู่เสมอ ไม่เป็นคนเฉื่อยชา จับจด เชื่องซึม สัมมาสมาธิ มีความตั้งใจมั่นชอบ คือมีความมุ่งมั่นไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิต คือการฝึกสมถกรรมฐานนั่นเอง

3. ระดับปัญญา การปรับพฤติกรรมระดับสูง มุ่งเน้นให้พฤติกรรมของบุคคลมีความประณีตด้านภายในมากขึ้น หลังจากเป้าหมายระดับศีลช่วยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมด้านกายหรือภายนอกแล้ว กล่าวคือให้รู้จักปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง ด้วยการอบรมจิตใจให้เจริญขึ้นด้วยคุณธรรมต่างๆ ให้เข้มแข็งมั่นคงหนักแน่น และให้มีปัญญารู้เท่าทันความเป็นไปของสังขาร หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่ารู้เท่าทันโลกและชีวิต หรือมีโลกทัศน์และชีวทัศน์ที่ถูกต้อง นอกจากนี้เป้าหมายของการแสดงพฤติกรรมระดับปัญญา ยังอยู่ที่การให้เพียรละกิเลส เพียรอบรมปลูกฝังกุศลธรรม โดยดำเนินตามหลักทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) มีสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ ที่เป็นหมวดปัญญา ในอริยมรรคมีองค์ 8 ประการ ซึ่งเป็นวิธีการและข้อปฏิบัติที่เน้นสำหรับการฝึกปฎิบัติจิตและปัญญา ในระดับเหมารวมอย่างนี้ก็คือ การแสวงหาปัญญาและชำระจิตใจด้วยการสดับธรรม (รวมทั้งอ่าน) ที่เรียกว่าธรรมสวนะ การแสดงธรรมสนทนาธรรม การแก้ไขปลูกฝังความเชื่อ ความเห็น ความเข้าใจให้ถูกต้อง การเจริญเมตตาและการควบคุมขัดเกลากิเลสโดยทั่วไป เป็นต้น เรียกตามศัพท์ทางพระพุทธศาสนาคือการฝึกวิปัสสนากรรมฐานนั่นเอง

9. สรุป

พฤติกรรมหมายถึงการกระทำหรือปฏิกิริยาที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าภายนอกหรือภายใน นักจิตวิทยาตะวันตกแบ่งพฤติกรรมออกเป็นสองประเภทหลักคือ พฤติกรรมภายนอก (Overt Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น การร้องไห้ หรือการพูด และพฤติกรรมภายใน (Covert Behavior) ซึ่งเป็นการกระทำที่ไม่สามารถสังเกตได้โดยตรง เช่น ความรู้สึกหิวหรือเสียใจ การปรับพฤติกรรมตามแนวทางตะวันตกเน้นการสังเกตและวัดผลที่เห็นได้ชัด รูปแบบการปรับพฤติกรรมในบทความนี้จะศึกษาในกรอบของจอห์น บี. วัตสัน (John B. Watson) และ บีเอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) โดยวัตสันเน้นการเรียนรู้แบบคลาสสิกที่มุ่งเชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองอัตโนมัติ ขณะที่สกินเนอร์เน้นการเรียนรู้แบบปฏิบัติที่ใช้การเสริมแรงและการลงโทษในการปรับพฤติกรรม

ในทางพระพุทธศาสนา “พฤติกรรม” หมายถึงการกระทำที่เกิดจากเจตนาและความจงใจ โดยแบ่งเป็นพฤติกรรมทางกาย วาจา และใจ พฤติกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาแบ่งเป็นสองประเภทหลักคือ พฤติกรรมตามแนวสังขารและพฤติกรรมตามแนวจิต ซึ่งมีระดับต่างๆ ของพฤติกรรมที่เกิดจากกิเลส เช่น พฤติกรรมละเอียด พฤติกรรมอย่างกลาง และพฤติกรรมหยาบ การปรับพฤติกรรมมีสามระดับคือระดับศีล (พื้นฐาน) ระดับสมาธิ (กลาง) และระดับปัญญา (สูง) การปรับพฤติกรรมอย่างหยาบ ใช้ศีลเป็นเครื่องปรับ ปรับพฤติกรรมทางกาย ทางวาจาให้มีพฤติกรรมแสดงออกทางกาย ทางวาจาที่พึงประสงค์ โดยการ

สมาทานรักษาศีลประพฤติดำเนินตามแนวทางที่อนุญาต งดเว้นข้อที่ห้าม พฤติกรรมอย่างกลาง ใช้สมาธิเป็นเครื่องปรับ เป็นการปรับพฤติกรรมทางจิตใจให้มีความมั่นคงไม่หวั่นไหว โดยการฝึกสมาธิตามแนวทางของสมถกรรมฐาน พฤติกรรมอย่างละเอียด ใช้ปัญญาเป็นเครื่องปรับ เป็นการปรับพฤติกรรมทางจิตใจให้เกิดปัญญาพิจารณาเหตุผลความถูกต้อง โดยการฝึกวิปัสสนากรรมฐาน การปรับพฤติกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ 2 ประการคือ 1) ประโยชน์ตนเอง (อัตตัตถะประโยชน์) และ 2) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรตัตถะประโยชน์)

10. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ได้รู้รูปแบบการปรับพฤติกรรมตามแนวทางนักจิตวิทยาตะวันตก และตามแนวทางพระพุทธศาสนา ดังนี้ รูปแบบการปรับพฤติกรรมของจอห์น บี วัตสัน (John B. Watson) เน้นการเรียนรู้แบบคลาสสิก ที่มุ่งเชื่อมโยงสิ่งเร้าและการตอบสนองอัตโนมัติ ส่วน บีเอฟ สกินเนอร์ (B. F. Skinner) เน้นการเรียนรู้แบบปฏิบัติที่ใช้การเสริมแรงและการลงโทษ รูปแบบการปรับพฤติกรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนามี 3 อย่าง คือ รูปแบบการปรับพฤติกรรมขั้นหยาบให้สมาทานรักษาศีล ขั้นกลาง ให้ฝึกสมาธิด้วยการเจริญสมถกรรมฐาน ขั้นละเอียด ให้เจริญปัญญาด้วยการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับขยายความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- มหาวิทยาลัยสงฆ์ราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยสงฆ์ราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงฆ์ราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม. (2567). *ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม*. เข้าถึงได้จาก http://pws.npru.ac.th/wiratn/system/20151230163521_2528d5f5f549e33fa4551c1141e90d7e.pdf
- สมเด็จพระพุทธปาพจนจารย์ (อ.อ. อาสภมหาเถร). (2546). *วิสุทธิมรรค ฉบับ แปลและเรียบเรียง คัมภีร์วิสุทธิมรรค*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2529). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต)*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสงฆ์ราชวิทยาลัย.
- สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2550). *ทฤษฎีและเทคนิคการปรับพฤติกรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิทธิโชค วรรณสันติกุล. (2546). *จิตวิทยาสังคม: ทฤษฎีและการประยุกต์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- Corsini, R. J. (2002). *The Dictionary of Psychology*. New York: Brunner-Routledge.
- John B. Watson. (2024). *ทฤษฎีการวางเงื่อนไขแบบคลาสสิกของวัตสัน*. เข้าถึงได้จาก <https://eclass-net.kku.ac.th>.
- Warren, H. C. (1934). *Dictionary of Psychology*. Cambridge: The Riberide Press.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews
ธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิ*
Dharma Yatra in the Land of Buddha

ผู้เขียน: อิสระ สุวรรณบล

Author: Issara Suwannabol

พระครูวิริยคุณสาร (สมศรี วงษา) และพระครูสุธีคัมภีร์ญาณ (ประมวล บุลาลม)

Phrakhru Wiriyakhunnasan (Somsri Wongsas)

and Phrakhru Sudhikhambhirayana (Pramuan Bulalom)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: tpmnattaphon@gmail.com

บทคัดย่อ

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิเป็นงานประพันธ์ของ ดร.อิสระ สุวรรณบล เป็นลักษณะหนังสือพ็อกเก็ตบุ๊กเนื้อหาสาระส่วนใหญ่จะมุ่งให้ผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในด้านสภาพท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และอื่นๆ ในดินแดนที่เรียกว่าชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล หรือดินแดนที่เป็นส่วนหนึ่งของประเทศอินเดียและเนปาลในปัจจุบัน ผู้เขียนได้กล่าวเปิดเรื่องเป็นการกล่าวชี้้นำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องที่จะเขียน และขอบเขตเนื้อหาสาระที่จะเขียน การเสนอเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจในการดำเนินเรื่องผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะเฉพาะของตนในการนำเสนอเรื่องราวเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้เกิดความคิด และเกิดความเพลิดเพลิน การเขียนปิดเรื่องมีการย้ำถึงความประทับใจ และความสุขของผู้เขียนหลังจากที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้นๆ มา และมีการแสดงความคิดเห็นจากผู้เขียน มีการใช้โวหารเป็นถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารที่เรียบเรียงเป็นอย่างดี มีวิธีการ มีชั้นเชิง และมีศิลปะ เพื่อสื่อให้ผู้รับสารรับสารได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน และลึกซึ้ง ทำให้เกิดคุณค่าทางวรรณกรรม 4 ด้าน ได้แก่ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านโบราณคดี คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ และคุณค่า

*ได้รับบทความ: 27 สิงหาคม 2565; แก้ไขบทความ: 27 สิงหาคม 2567; ตอปรับตีพิมพ์: 28 พฤศจิกายน 2567

Received: August 27, 2022; Revised: August 27, 2024; Accepted: November 28, 2024

ด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

คำสำคัญ: ธรรมยาตรา; แดนพุทธภูมิ

Abstract

The book *Dhammayatra in the Land of the Buddha* by Dr. Issara Suwannabol is a pocketbook-style publication aimed at providing readers with knowledge about various aspects of tourism, including local geography, Buddhist history, and other cultural features of the region known as the Indian subcontinent during the Buddha's time. This area now forms parts of modern-day India and Nepal. The author introduces the work by emphasizing the importance and scope of the content, setting the stage for an engaging exploration. The narrative employs a distinctive artistic approach to capture the reader's attention, impart knowledge, provoke thought, and offer an enjoyable reading experience. In concluding the book, the author reflects on the impressions and joy derived from visiting these historical and spiritual sites, offering personal commentary. The writing is characterized by its eloquent language, structured presentation, and artistic style, ensuring clarity and depth in communication. The book holds literary value in four dimensions: historical significance, archaeological insights, geographical understanding, and the preservation of customs and traditions.

Keywords: Dhammayatra; The Land of the Buddha

1. บทนำ

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิเป็นงานประพันธ์ของดร.อิสระ สุวรรณบอล ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการประพันธ์อยู่ 2 ประการ ประการแรก ต้องการให้เป็นคู่มือการเดินทาง สำหรับผู้ที่ต้องการไปท่องเที่ยวยังสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ สถานที่ประสูติ สถานที่ตรัสรู้ สถานที่แสดงปฐมเทศนา และสถานที่ปรินิพพาน ประการที่สอง ต้องการให้มีการศึกษาค้นคว้ากันมากขึ้นเกี่ยวกับพุทธประวัติ และชมพูทวีป (อิสระ สุวรรณบอล, 2555) สังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่งนี้ถือได้ว่าเป็นจุดหมายปลายทางสำคัญของทั้งพุทธศาสนิกชน และผู้สนใจประวัติศาสตร์ที่ลี้ลับไหลกันมากราบสักการะ และชมสถานที่ทุกปี แน่แน่นอนว่าสักครั้งในชีวิตของพุทธศาสนิกชนการได้ไปกราบสักการะสังเวชนียสถานทั้ง 4 ตำบล ทั้งที่อยู่ในอินเดียและเนปาล ย่อมเป็นสิริมงคลในชีวิตของเรา หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมินอกจากจะเป็นงาน

วรรณกรรมร้อยแก้วประเภทสารคดีท่องเที่ยว เพราะมีเนื้อหาบรรยายเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ในเชิงภูมิศาสตร์ เป็นการให้ข้อมูลทางด้านภูมิศาสตร์ มีเรื่องราวเกี่ยวกับการเดินทาง ลักษณะการเขียนส่วนใหญ่จะมุ่งให้ผู้อ่านมีความรู้เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวในด้านสภาพท้องถิ่น ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และอื่นๆ โดยใช้ลีลาการเขียนที่มีศิลปะ และเอกลักษณ์ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทั้งความรู้ พร้อมทั้งทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินในการอ่านในขณะเดียวกันแล้ว ยังเป็นหนังสือที่สะท้อนให้เห็นคุณค่าของการจาริกแสวงบุญในแดนพุทธภูมิถึง 4 ด้านด้วยกัน ได้แก่ 1) คุณค่าด้านธรรมสังเวช ทำให้เรามีสติดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท 2) คุณค่าด้านการเสริมสร้างความศรัทธาในพระรัตนตรัย 3) คุณค่าด้านเสริมสร้างคุณธรรมกับการปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธ และ 4) คุณค่าของการเสริมสร้างการอนุรักษ์สัญลักษณ์หลักฐานทางพระพุทธศาสนาของชาวพุทธ ซึ่งมีความสอดคล้องกับทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ที่กล่าวไว้ว่า การเดินทางมาจาริกบุญ ณ สังเวชนียสถาน เป็นการเดินทางมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าเป็นสถานที่ตั้งแห่งความสังเวชซึ่งพุทธศาสนิกชนควรไปดูเพื่อเป็นเครื่องเตือนใจให้เกิดความไม่ประมาทจะได้เร่งประกอบกุศลกรรมและสำหรับผู้ศรัทธาได้จาริกไปดูเป็นการเพิ่มพูนศรัทธาปสาทะอันจะนำไปถึงสุคติโลกสวรรค์การแสดงความศรัทธาด้วยการบูชาพระพุทธเจ้าด้วยการปฏิบัติบูชาถึงจะเป็นการบูชาที่แท้จริงนำเอาหลักธรรมมาใช้ในชีวิตให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงการบูชาด้วยธรรมปฏิบัติตรงตามธรรมถ้าทำได้สำเร็จก็เป็นการบูชาสังเวชนียสถาน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2539, หน้า 79)

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิจึงเป็นหนังสือสารคดีท่องเที่ยวที่มีผู้คนนิยมอ่านมากที่สุดในระดับหนึ่ง อาจเป็นเพราะเนื้อหาความสอดคล้องกับลักษณะนิสัยความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์ ผู้อ่านจะได้รับความสนุกสนาน ความตื่นเต้น และความรู้ โดยเฉพาะผู้ที่ไม่มีโอกาสเดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่ที่ตนอยากไป จึงอาศัยอ่านจากงานวรรณกรรมที่ผู้อื่นเขียนขึ้นเป็นการชดเชยอารมณ์ความต้องการอ่านหนังสือในลักษณะนี้จึงเป็นเหมือนประสบการณ์รอง และในทางเดียวกันหนังสือประเภทนี้กระตุ้นสัญชาตญาณการเดินทาง เป็นคู่มือให้นักเดินทางที่นิยมแสวงหาประสบการณ์ด้วยตนเองได้เป็นอย่างดี (รินฤทัย สัจจพันธ์, 2524, หน้า 34)

2. โครงสร้างหนังสือ

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิของดร.อิสระ สุวรรณบล ประกอบด้วยเนื้อหาทั้งหมด 9 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 เกร็ดอินเดีย ส่วนที่ 2 บนเส้นทางสายธรรม ส่วนที่ 3 มคอ : ถิ่นกำเนิดพระพุทธศาสนา ส่วนที่ 4 อุตตรประเทศ : วงจรจาริกแสวงบุญ ส่วนที่ 5 เนปาล : แผ่นดินกำเนิดพระพุทธองค์ ส่วนที่ 6 พุทธศาสนาสำคัญอื่นๆ ในอินเดีย ส่วนที่ 7 ตามรอยพระถึงขัณฑ์ : อัฟกานิสถานและปากีสถาน ส่วนที่ 8 บทสรุป : คำสารภาพของชาวพุทธโดยกำเนิด และส่วนที่ 9 ภาคผนวก เนื้อหาโดยย่อมีดังนี้

ส่วนที่ 1 เกร็ดอินเดีย ผู้เขียนได้แนะนำลักษณะภูมิศาสตร์ สภาพสังคม การเมืองการปกครอง

ตลอดถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาของดินแดนพุทธภูมิตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลจนถึงสมัยปัจจุบัน เพื่อให้ผู้อ่านได้เข้าใจในบริบทของดินแดนพุทธภูมิ

ส่วนที่ 2 บนเส้นทางสายธรรม ผู้เขียนได้กล่าวถึง การเดินทางของพระพุทธเจ้าในการเผยแผ่ประกาศศาสนาของพระพุทธศาสนาในฐานะพระบรมศาสดายังสถานที่ต่างๆ ที่ชาวพุทธเรียกว่า ดินแดนพุทธภูมิ พร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเตรียมตัวในการเดินทางในการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิ

ส่วนที่ 3 มคอ ถิ่นกำเนิดพระพุทธศาสนา ผู้เขียนได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และความสำคัญของมคอตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน ตลอดถึงการบรรยายถึงความเป็นมา และความสำคัญของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในมคอ พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมตัว การเดินทาง อาหาร ที่พักโรงแรม ในการเดินทางเพื่อการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาในมคอ

ส่วนที่ 4 อุดรประเทศ วงจรจาริกแสวงบุญ ผู้เขียนได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นมา และความสำคัญของอุดรประเทศตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยปัจจุบัน ตลอดถึงการบรรยายถึงความเป็นมา และความสำคัญของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในอุดรประเทศซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของประเทศไทย พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมตัว การเดินทาง อาหาร ที่พักโรงแรม ในการเดินทางเพื่อการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาในอุดรประเทศ

ส่วนที่ 5 เนปาล แผ่นดินกำเนิดพระพุทธองค์ ผู้เขียนได้กล่าวถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของประเทศเนปาลตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงสมัยปัจจุบันซึ่งเป็นดินแดนที่ถือได้ว่าเป็นแผ่นดินที่ให้กำเนิดพระพุทธองค์ ตลอดถึงการบรรยายถึงความเป็นมา และความสำคัญของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ตั้งอยู่ในประเทศเนปาล พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมตัว การเดินทาง อาหาร ที่พักโรงแรม ในการเดินทางในการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาในประเทศเนปาล

ส่วนที่ 6 พุทธศาสนาสำคัญอื่นๆ ในอินเดีย ผู้เขียนได้บรรยายถึงความเป็นมา และความสำคัญของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาที่ยังไม่ได้กล่าวในมคอ อุดรประเทศ และเนปาล พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมตัว การเดินทาง อาหาร ที่พักโรงแรม ในการเดินทางในการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา

ส่วนที่ 7 ตามรอยพระถังซำจั๋ง : อัฟกานิสถานและปากีสถาน ผู้เขียนได้บรรยายถึง ประวัติศาสตร์ความเป็นมา ภูมิศาสตร์ สภาพสังคม เกี่ยวกับประเทศอัฟกานิสถาน และประเทศปากีสถานตลอดถึงบรรยายประวัติศาสตร์การจาริกของพระถังซำจั๋ง พร้อมทั้งแนะนำการเตรียมตัว การเดินทาง อาหาร ที่พักโรงแรม ในการเดินทางในการจาริกแสวงบุญไปยังสถานที่สำคัญๆ ที่พระถังซำจั๋งเคยจาริกในอดีต

ส่วนที่ 8 บทสรุป คำสารภาพของชาวพุทธโดยกำเนิด ผู้เขียนได้แสดงทัศนะในการโน้มน้าวผู้อ่าน

ให้เห็นถึงความสำคัญของการจารึกแสงบุญในดินแดนพุทธภูมิ โดยยกหลักกาลามสูตรมาอธิบายประกอบ เพราะผู้เขียนประสงค์ให้ผู้อ่านได้สัมผัสกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาด้วยตนเอง

ส่วนที่ 9 ภาคผนวก ผู้เขียนได้รวบรวมคำศัพท์พื้นฐานของภาษาแขก และคำแปลที่เป็นภาษาไทย พร้อมทั้งมีการสรุปเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ทางพระพุทธศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศอินเดียให้ผู้อ่านได้ศึกษา

3. บทวิจารณ์หนังสือ

บทวิจารณ์หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิ ผู้วิจารณ์ได้กำหนดแนวทางการวิจารณ์ออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วย 1) วิธีการนำเสนอ 2) การใช้โวหาร และศิลปะการใช้ภาษา 3) จุดเด่นจุดด้อย และ 4) คุณค่าของวรรณกรรม

1. วิธีการนำเสนอ การเปิดเรื่อง

การเปิดเรื่องเป็นส่วนที่สำคัญในงานเขียนโดยผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะในการประพันธ์เพื่อโน้มน้าวสร้างแรงดึงดูดใจให้ผู้อ่านสนใจที่จะติดตามเนื้อเรื่องต่อไป การกล่าวเปิดเรื่องเป็นการกล่าวชี้้นำให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องที่จะเขียน และขอบเขตเนื้อหาสาระที่จะเขียน เพื่อให้ผู้อ่านรู้ว่ากำลังอ่านเรื่องใดอยู่ ผู้เขียนใช้กลวิธีในการเปิดเรื่องโดยใช้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียนโดยกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึง กล่าวถึงชื่อของบุคคลที่จะกล่าวถึง และการใช้การเล่าเกร็ด เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ และพงศาวดาร

การใช้คำจำกัดความของเนื้อหาที่เขียนเป็นการกล่าวนำด้วยการอธิบายความหมายของชื่อเรื่อง หรือการให้คำนิยามของสิ่งที่จะเขียน เนื้อหาที่นำมาเขียนให้คำนิยามทั้งที่เป็นสถานที่ และไม่ใช่สถานที่ เช่น ประวัติของอารยธรรมของชมพูทวีป ได้แก่ อัฟกานิสถาน ปากีสถาน อินเดีย เนปาล ภูฏาน ศรีลังกา และบังคลาเทศ เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 3) เป็นการเปิดเรื่องโดยให้คำจำกัดความของเนื้อหาที่จะเขียนกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ที่สำคัญซึ่งจะทำให้ผู้อ่านทราบถึงความหมาย และรายละเอียดของสถานที่นั้นๆ ได้อย่างถี่ถ้วน

การกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึงเป็นการกล่าวถึงสถานที่ที่ผู้เขียนได้ไปประสบมาก่อนที่ผู้เขียนจะบอกถึงรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ เช่น สภาพทางภูมิศาสตร์ของประเทศอินเดีย (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 6) หรือการกล่าวถึงลักษณะสังคมของอินเดีย เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 9-13) ลักษณะเช่นนี้เป็นการกล่าวถึงสถานที่ที่จะกล่าวถึงซึ่งเป็นการแนะนำสถานที่ก่อนที่ผู้เขียนจะบอกรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ในดินแดนพุทธภูมิ

การกล่าวถึงชื่อของบุคคลที่จะกล่าวถึงเป็นการกล่าวถึงชื่อบุคคลที่ผู้เขียนจะกล่าวถึงประวัติบุคคลนั้นเป็นการบอกให้ผู้อ่านเข้าใจสั้นๆ โดยใช้ชื่อบุคคลกล่าวนำ เช่น การกล่าวถึงพระเจ้าอโศกมหาราช

แห่งราชวงศ์เมาริยะ หรือพระเจ้าจันทรคุปต์ แห่งราชวงศ์เมาริยะ เป็นต้น เป็นการเปิดเรื่องโดยการกล่าวถึงชื่อของบุคคลที่จะกล่าวถึง เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จักชื่อบุคคลนั้นๆ ก่อนที่ผู้เขียนจะบอกประวัติ หรือบอกรายละเอียดเกี่ยวกับบุคคลนั้นๆ

การใช้การเล่าเกร็ด เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร เป็นการกล่าวนำโดยใช้วิธีบอกเล่าโดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ผู้อ่านทราบเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนมีความต้องการที่จะถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน เช่น การรุกรานของพวกอารยันที่ขับไล่พวกดราวิเดียนลงไปที่ตอนใต้ของอินเดีย เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 3) ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านทราบถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยอดีต และจะทำให้ผู้อ่านทราบถึงประวัติความเป็นมาของชาติบ้านเมืองที่อยู่ในดินแดนพุทธภูมิ

2. การดำเนินเรื่อง

การดำเนินเรื่องเป็นส่วนสำคัญอีกส่วนหนึ่งของงานเขียน โดยผู้เขียนใช้ศิลปะในการเสนอเรื่องให้ดำเนินไปอย่างน่าสนใจ ในการดำเนินเรื่องผู้เขียนเป็นลักษณะของการใช้ศิลปะเฉพาะของตนในการนำเสนอเรื่องราว เพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้ เกิดความคิด และเกิดความเพลิดเพลิน (สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2538, หน้า 163-207) ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีในการดำเนินเรื่องโดยแทรกการใช้การเล่าเกร็ด เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ และการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว

การดำเนินเรื่องโดยแทรกการใช้การเล่าเกร็ด เรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร ผู้เขียนมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบเรื่องราว ความเป็นมาต่างๆ ตั้งแต่อดีต หรือเรื่องราวต่างๆ ที่ผู้เขียนมีความต้องการที่จะถ่ายทอดแก่ผู้อ่าน เช่น รัฐพิหารเคยมีความรุ่งเรืองมากในอดีต โดยเดิมมีชื่อว่ารัฐมคธ มีเมืองหลวงอยู่ที่ราชคฤห์ แต่ต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชบิดา คือ พระเจ้าพิมพิสาร เห็นควรย้ายเมืองหลวงไปปาฏลีบุตรหรือปัตนาตามพุทธทำนาย หรือข้อมูลรายละเอียดของมหาวิทยาลัยนาลันทา เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 3)

การให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบถึงรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์พุทธศาสตร์ เช่น วัดโศการาม คนแขกเรียกว่ากุมรา หรือคุมหาล อยู่ห่างจากสถานีรถไฟปัตนะไปทางตะวันออกประมาณ 5 กิโลเมตร เป็นซากโบราณสถานขนาดใหญ่สมัยเมาริยะ และมีซากอื่นๆ ซึ่งสร้างต่อเนื่องๆ จาก 600 ปี ก่อนคริสต์ศักราชจนถึง ค.ศ. 400 ประกอบด้วย ธรรมสภาใหญ่ อนันทวิหาร และโอโรคาวิหาร เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 77-78) เป็นการใช่วิธีเล่าเรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะเล่าเรื่องราวต่างๆ ให้ผู้อ่านได้รับทราบ

การแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวมีลักษณะการดำเนินเรื่องโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบว่า มีสถานที่เที่ยวที่ไหนบ้าง และเป็นการชักชวนให้ผู้อ่านไปเที่ยวในสถานที่นั้นๆ ในดินแดนพุทธภูมิ นอกจากนี้ยังทำให้ผู้อ่านได้รู้จักสถานที่ที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง เช่น ลุมพินีเป็นสถานที่ที่รายล้อม

ไปด้วยเพิงขายของที่หลากหลายจำนวน และของที่นักท่องเที่ยวนิยมซื้อกันเป็นพวกกำไรหินธิเบตพรรคพวกหลายคนซื้อเครื่องบูชาแบบธิเบตแบบหมุนๆ หรือแบบเป็นอ่างแล้วเอาไม้มาวนๆ ให้ส่งเสียงกังวาน หรือภาพวาดพระปุนปั้นแบบมหายานก็สวยดีครับ ราคาไม่แพงเงินรูปีเนปาลถูกกว่าอินเดียเงินรูปีอินเดียถูกกว่าเงินของไทยมากของเนปาลยิ่งถูกกว่าซื้อกระจายครับ เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 130) การดำเนินเรื่องโดยการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ แก่ผู้อ่านจะทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจ และเกิดความสนใจที่จะเดินทางไปเที่ยวยังสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้เขียนได้กล่าวถึง

3. การปิดเรื่อง

การปิดเรื่องเป็นเรื่องสำคัญในขั้นตอนสุดท้ายของงานเขียน การปิดเรื่องผู้เขียนจะต้องใช้ศิลปะในการปิดเรื่องหากผู้เขียนปิดเรื่องได้น่าสนใจก็จะทำให้งานเขียนได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีปิดเรื่องโดยการย้ำความประทับใจ และการแสดงความคิดเห็นจากผู้เขียน

การย้ำความประทับใจเป็นการเขียนปิดเรื่องโดยการย้ำความประทับใจ และความสุขของผู้เขียนหลังจากที่เดินทางไปท่องเที่ยวยังสถานที่นั้นๆ มา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้ผู้อ่านเกิดความประทับใจในสถานที่นั้นๆ เช่นเดียวกับผู้เขียน การเขียนปิดเรื่องโดยการเขียนย้ำความประทับใจ และความสุขของผู้เขียนในหนังสือธรรมยาตราใจความในตอนหนึ่งความว่า “จากการที่ไปจาริกแสวงบุญในแดนพุทธภูมิ แล้วได้เห็นสัจธรรมแห่งชีวิต ได้เห็นความไม่เที่ยงของชีวิต ได้เห็นว่าชีวิตนั้นไม่มีอะไรเลย ไม่มีอะไรสักอย่างที่เป็นของเราจริงๆ ยืนได้เข้าใจลึกซึ้งถึงแก่นธรรมไม่ใช่เพียงกระพี้ หรือถูกต่อเติมได้พร่องรอยของพระพุทธานุภาพที่เจริญรุ่งเรืองจากการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระพุทธองค์ และเหล่าสาวกทั้งหลาย ทำให้ได้พิสูจน์ด้วยตาตัวเองว่าพระพุทธเจ้ามีจริงไม่ใช่เพียงแค่นิยาย” (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 178) การแสดงความคิดเห็นจากผู้เขียนจะทำให้ผู้อ่านได้รับทราบถึงความคิดเห็นเหล่านั้นซึ่งผู้อ่านจะได้ประโยชน์จากข้อคิดเห็นต่างๆ เหล่านั้น การเขียนปิดเรื่องโดยการแสดงความคิดเห็นจากผู้เขียนในหนังสือธรรมยาตราใจความในตอนหนึ่งมีใจความว่า “เคยคิดแคว່ว่าพระพุทธศาสนาจะเสื่อมต่อเมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการไม่ปฏิบัติ ไม่ปรียัติ และปฏิเวธ เสื่อมทั้งภิกษุภิกษุณี และอุบาสกอุบาสิกา มาวันนี้ยังยืนยันถึงความประเสริฐของพระพุทธเจ้าการเสื่อมสลายไม่ได้เป็นสาเหตุเพราะพุทธธรรม หากแต่เป็นเพราะชาวพุทธเองที่ขาดศรัทธาเชื่อมั่นเชื่อถือพุทธทายาทที่ไม่ยอมรับกระบวนทัศน์ใหม่จากการเปลี่ยนแปลงทางบริบทไม่เพียงอนุรักษแบบสุดกู่ แต่เป็นการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเพียงเพราะเกรงการสูญเสียสถานภาพเดิมเท่านั้น และที่สำคัญไม่ยอมรับการแสวงหาความรู้ใหม่ในเชิงวิทยาศาสตร์อยู่อย่างไรก็อยู่อย่างนั้น นับวันจะแปลกแยกจากสังคมยิ่งขึ้นบทเรียนจากอินเดีย และศรีลังกาชัดเจนครับ” (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 192)

การใช้โวหารและศิลปะการใช้ภาษา

1. การใช้โวหารเป็นถ้อยคำที่ใช้ในการสื่อสารที่เรียบเรียงเป็นอย่างดี มีวิธีการ มีชั้นเชิงและมีศิลปะ เพื่อสื่อให้ผู้รับสารรับสารได้อย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจนและลึกซึ้ง รับสารได้ตามวัตถุประสงค์ของ

ผู้ส่งสาร ผู้เขียนจะใช้กลวิธีการใช้ภาษาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้โดยการเลือกสรรคำ เนื้อความ และ ประโยคมาใช้ให้เหมาะสม (บุษกร แพบำรุง, 2542, หน้า 73) ดร.อิสระ สุวรรณบล ใช้โวหารในการเขียน หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิ จำนวน 6 ประเภท ได้อย่างเหมาะสมกับเนื้อเรื่อง เหตุการณ์ต่างๆ ดังนี้

(1) บรรยายโวหาร คือ โวหารที่ใช้บอกกล่าว เล่าเรื่อง อธิบาย หรือบรรยายเรื่องราว เหตุการณ์ ตลอดจนความรู้ต่างๆ อย่างละเอียด เป็นการกล่าวถึงเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องกัน โดยชี้ให้เห็นถึงสถานที่ที่เกิด เหตุการณ์ สาเหตุที่ก่อให้เกิด เหตุการณ์ สภาพแวดล้อม บุคคลที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนผลที่เกิดจากเหตุการณ์ นั้น เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาสาระอย่างแจ่มแจ้งชัดเจนเนื้อหาที่บรรยายอาจเป็นเรื่องที่สมมุติหรือเรื่องจริงก็ได้ (ชุมสาย สุวรรณชมพู, 2548, หน้า 48) ตัวอย่างเช่น พระเจ้าอชาตศัตรูย้ายเมืองหลวงจากราชคฤห์ มาที่นั่นในปี 490 ก่อนคริสตกาลเพราะเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่จะสามารถเอาชนะกษัตริย์ลิจฉวีได้ ตามพุทธกาล ทำนายว่าเมืองนี้จะยิ่งใหญ่ จะถูกทำลายได้ด้วยน้ำท่วม ไฟ หรือความขัดแย้งกันเอง พระพุทธเจ้าเสด็จผ่าน ปาฏลีบุตรไปเวสาลีก่อนจะไปปรินิพพานที่กุสินารา เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 76)

(2) อธิบายโวหาร คือ โวหารที่ทำให้ความคิดเรื่องใดเรื่องหนึ่งกระจ่างชัดเจนขึ้น มักใช้ในงานเขียนทางวิชาการ และตำรับตำราต่างๆ โดยมีจุดประสงค์จะนำประเด็นที่สงสัยมาอธิบายให้เข้าใจ แจ่มแจ้ง การเล่าเรื่องบางตอนถ้ามีประเด็นใดที่เป็นปัญหาที่อาจใช้อธิบายโวหารเสริมความตอนนั้นจนเรื่อง กระจ่างชัดเจนขึ้น (ภาสกร เกิดอ่อน และคณะ, ม.ป.ป., หน้า 1-15) ตัวอย่างเช่น ระบบเศรษฐกิจของ อินเดียในระยะแรกหลังได้รับเอกราชแบบสังคมนิยมอุดมคติ กีดกันการค้า และอุตสาหกรรมของรัฐที่ ทดแทนการนำเข้าทำให้การเติบโตทางด้านเศรษฐกิจค่อนข้างต่ำและมีการโกงกินมาก เพิ่งมาปรับเปลี่ยน เป็นระบบเศรษฐกิจเสรีที่ใช้กลไกตลาดในช่วงทศวรรษที่ 80-90 มีผลให้การเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นมาก (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 7)

(3) พรรณนาโวหาร คือ โวหารที่ใช้กล่าวถึงเรื่องราว สถานที่ บุคคล สิ่งของ หรืออารมณ์อย่าง ละเอียด สอดแทรกอารมณ์ ความรู้สึกลงไปเพื่อโน้มน้าวใจ ให้ผู้รับสารเกิดภาพพจน์ เกิดอารมณ์คล้อยตาม ไปด้วย ใช้ในการพูดโน้มน้าว อารมณ์ของผู้ฟัง หรือเขียนสวดดี ชมเมือง ชมความงามของบุคคล สถานที่ และแสดงอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ เป็นต้น (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2525, หน้า 48) ตัวอย่างเช่น “ผมฝากท้อง ไว้กับวัดไทยศรีบิณฑ์ เคยรับประทานที่โรงแรม 2-3 มื้อ ก็ไม่เลวเกินไป เดียวนี้แขกทอดใจเลี้ยวแบบไทยเป็น แล้ว และบางโรงแรมมีซอสศรีราชาให้ด้วย รับประทานกับบัสมาก็ไม่เลว” เป็นต้น (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 129)

(4) อุปมาโวหาร คือ โวหารที่กล่าวเปรียบเทียบ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจความหมาย อารมณ์ ความรู้สึก หรือเห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น มักใช้ประกอบโวหารประเภทอื่น (ภาสกร เกิดอ่อน และคณะ, ม.ป.ป., หน้า 1-15) ตัวอย่างเช่น การเดินทางไปยังสังเวชนียสถานที่ทำให้สัมผัสรับรู้เสมือนหนึ่งได้กราบไหว้แทบ พระบาทขององค์พระศาสดา (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 16)

(5) สารกโฆหาร คือ โฆหารที่มุ่งให้ความชัดเจนโดยการยกตัวอย่างหรือเรื่องราวประกอบการอธิบาย เนื้อหาสาระ เพื่อสนับสนุน ข้อคิดเห็นต่างๆ ให้นักอ่าน สมเหตุสมผล ทำให้ผู้รับสารเข้าใจเนื้อหาสาระในสิ่งที่พูด หรือเขียนอย่างแจ่มแจ้ง ชัดเจน ดูสมจริง หรือนำเชื่อถือยิ่งขึ้น ตัวอย่างหรือเรื่องราว ที่ยกขึ้นประกอบอาจเป็นเรื่องสั้นๆ หรือเรื่องราวยาวๆ ก็ได้ตามความเหมาะสม (พจนานันท์ พาป้อ และปัทมยา พรหมกันธา, 2564, หน้า 482) ตัวอย่างเช่น คุณหมอมวย เกตุสิงห์ บรมครูศิริราชนำมาเผยแพร่จนกลายเป็นแพทย์แผนไทยประยุกต์เปิดสอนระดับปริญญาตรีหลายมหาวิทยาลัย สมุนไพรนั้นไม่แตกต่างกัน ทั้งแซกทั้งไทยต่างนับถือหมอชีวกโกมารภัจ หมอประจำองค์พระพุทธเจ้า (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 11)

(6) เทศนาโวหาร คือ โฆหารที่มุ่งโน้มน้าวใจให้เกิดความรู้สึกคล้อยตาม เป็นการกล่าวในเชิงอบรม แนะนำสั่งสอน เสนอทัศนะ ชี้แนะ หรือโน้มน้าวชักจูงใจโดยยกเหตุผล ตัวอย่าง หลักฐาน ข้อมูล ข้อเท็จจริง สุภาพศีล คติธรรมและสัจธรรม ต่างๆ มาแสดงเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจที่กระจ่างจนยอมรับ เชื่อถือมีความเห็นคล้อยตาม และปฏิบัติตาม (ภาสกร เกิดอ่อน และคณะ, ม.ป.ป., หน้า 1-15) ตัวอย่างเช่น พระพุทธศาสนาถูกทำลายจนแทบสิ้นซากในชมพูทวีปดูเหมือนว่าพวกเราจะละทิ้งความเป็นวิทยาศาสตร์ นักปรัชญาและนักปฏิรูปของพระองค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกาลามสูตรที่ให้ความสำคัญกับการเป็นวิทยาศาสตร์ของพระพุทธศาสนา (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 180)

2. ศิลปะการใช้ภาษา หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิมีการใช้ศิลปะการใช้ภาษา 2 แบบ คือ การใช้คำทับศัพท์ และการใช้ภาษาภาพพจน์ (ชลธิชา เดชบุญ, 2564, หน้า 46-50)

การใช้คำทับศัพท์เป็นศิลปะการใช้ภาษาโดยการเขียนคำต่างภาษาด้วยอักษร และอักษรวิธีภาษาของตน อาทิเช่น ระบบปัญหาตส์ของอินเดียนี้ไทยนำมาใช้เป็นระบบสุขาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 4 - 6 หรือมีการปราบคอร์รับชั่นจนได้รับรางวัลความโปร่งใส (อิสระ สุวรรณบล, 2555, หน้า 18) คำว่า คอร์รับชั่น เป็นคำศัพท์ที่มาจากภาษาอังกฤษ Corruption (เคอะรับชั่น) มีความหมายว่า โกง เปียดบัง ททุจริต ฉ้อราษฎร์บังหลวง รับสินบน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, หน้า 248) หรือได้เวลาเครื่องออกแอร์โฮสเตสจะแจกอาหารและเครื่องดื่ม คำว่า แอร์โฮสเตส เป็นคำทับศัพท์มาจากภาษาอังกฤษ ที่เรียกว่า Air Hostess หรือในบางที่จะเรียกว่า Air Steward หรือFlight Attendant ในภาษาไทยเราจะเรียกว่า พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน พวกเขาเหล่านี้จะทำหน้าที่อำนวยความสะดวกตลอดการเดินทางของผู้โดยสาร และคำนึงถึงความปลอดภัย อันเป็นหัวใจสำคัญของการทำงานบนเครื่องบิน (ภรณันท์ ประสิทธิ์วิเศษ, 2551, หน้า 2) เหล่านี้เป็นต้น การใช้คำทับศัพท์ในงานวรรณกรรมเป็นกลยุทธ์เฉพาะหน้า ฉุกเฉิบ และชั่วคราวในการรับมือกับคำต่างภาษาในงานเขียนให้สอดคล้อง และเหมาะสมกับเนื้อหาเพื่อการสื่อสารกับผู้อ่าน

การใช้ภาษาภาพพจน์ เป็นการใช้อยู่คำเพื่อให้เกิดภาพด้วยการเปรียบเทียบอย่างมีศิลปะ ที่เกิดจากการเรียงถ้อยคำที่ไพเราะทำให้ผู้อ่านจินตนาการเห็นภาพตามสิ่งที่เราจะสื่อถึงหรือพูดถึง มีการใช้ภาษาภาพพจน์แบบอุปมา (ประภาศรี สีหอำไพ, 2531, หน้า 51-57) ตัวอย่างเช่น เขาคิซมกุก

เป็นยอดเขาที่มีลักษณะเหมือนหัวนกแร้ง หรือสภาพทางภูมิศาสตร์ของอินเดียมีลักษณะคล้ายรวงผึ้ง

3. จุดเด่นจุดด้อย

1) จุดเด่น ธรรมเนียมในดินแดนพุทธภูมิ เป็นชื่อหนังสือที่มีความโดดเด่นสะดุดตา สะดุดตา ผู้เขียนใช้คำศัพท์ที่คุ้นหูสำหรับพุทธศาสนิกชนมาตั้งเป็นชื่อเรื่อง และมีความหมายครอบคลุมเนื้อของการเขียน เพราะเนื้อหาของหนังสือเป็นเส้นทางการเดินทางของพุทธศาสนิกชนผู้มีศรัทธาเพื่อไปสักการะสถานที่สำคัญในพระพุทธประวัติหรือสถูปเจดีย์ที่มีความสำคัญเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระบรมศาสดาแห่งพระพุทธศาสนา ในดินแดนที่เรียกว่าชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล เนื้อหาของหนังสือธรรมเนียมในดินแดนพุทธภูมิ ผู้เขียนได้เขียนด้วยข้อมูลที่ถูกต้องแท้จริง และน่าสนใจ ผู้เขียนมีศรัทธาในพระพุทธศาสนาจึงนิยมเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่สำคัญต่างๆ ในแดนพุทธภูมิด้วยตนเอง การเขียนจึงไม่ใช่การนิพนธ์ หรือได้รับการถ่ายทอดมาจากคำบอกเล่าของผู้อื่น ผู้เขียนพยายามเขียนจากประสบการณ์การจาริกแสวงบุญของตัวเองเพื่อให้ผู้อ่านได้รับความรู้มากที่สุด ผู้เขียนได้ใช้กลวิธีในการถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิได้อย่างสมบูรณ์และถูกต้องเท่าที่จะทำได้ เช่น เรื่องเกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศ ความเป็นอยู่ของผู้คน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม วัฒนธรรม เป็นต้น รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยที่จะเป็นคู่มือสำหรับนักเดินทาง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ระยะเวลา สถานที่สำคัญ ค่าที่พัก ค่าอาหาร เป็นต้น ผู้เขียนใช้ศิลปะทางภาษาในการเล่าเรื่องซึ่งทำให้อ่านเกิดความเพลิดเพลินไม่หนักจนเกินไป และมีการแทรกเกร็ดเรื่องเล่า ประวัติศาสตร์ พงศาวดาร เกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านรวมทั้งให้ความรู้และความบันเทิงแก่ผู้อ่านไปพร้อมกันเกร็ดต่างๆ ถือเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งของการเขียนหนังสือสารคดีท่องเที่ยวเล่มนี้

2) จุดด้อย วรรณกรรมสารคดีท่องเที่ยวเป็นงานเขียนที่บันทึกสิ่งที่ได้พบเห็นจากการท่องเที่ยว เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นภาพของสถานที่ ความเป็นอยู่ของผู้คน สภาพภูมิประเทศ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ผู้เขียนมักมีลีลาในการเสนอข้อมูลในทำนองการเล่าเรื่องมุ่งเน้นศิลปะการใช้ภาษาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลินและควรมีภาพประกอบด้วย (บุญยงค์ เกศเทศ, 2525, หน้า 85) หนังสือธรรมเนียมในดินแดนพุทธภูมิได้เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยวทางพระพุทธศาสนาได้นำติดตาม แต่ในการเล่าถึงเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ผู้เขียนใช้เพียงแค่ภาพของแผนที่ประกอบการเล่าเรื่องเท่านั้น ผู้เขียนยังไม่ได้นำภาพเกี่ยวกับสถานที่นั้นๆ มาใช้ประกอบการเล่าเรื่อง ภาพเกี่ยวกับสถานที่สำคัญๆ ทางพระพุทธศาสนาผู้เขียนได้นำมารวมกันไว้ในตอนท้ายของเนื้อหาตั้งแต่หน้า 193 -216 การใช้ภาพประกอบการเล่าเรื่องเป็นส่วนสำคัญสำหรับสารคดีท่องเที่ยว เพราะยังมีภาพมากและมีสีสันสวยงามจะเป็นการจูงใจให้อยากอ่านผู้อ่านเกิดความเข้าใจ และหนังสือจะมีคุณค่ามากขึ้น

4. สรุป

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิเป็นผลงานการเขียนของดร.อิสระ สุวรรณบล เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทสารคดีท่องเที่ยว ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่มือการเดินทางและเกิดการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพุทธประวัติและชมพูทวีปมากขึ้น มีวิธีการนำเสนอโดยการใช้โวหาร 6 ประเภท คือ 1) บรรยายโวหาร 2) อธิบายโวหาร 3) พรรณนาโวหาร 4) อุปมาโวหาร 5) สาธกโวหาร 6) เทศนาโวหาร และการใช้ศิลปะการใช้ภาษา 2 แบบ คือ การใช้คำทับศัพท์และการใช้ภาษาภาพพจน์ประเภทอุปมา มีการใช้ภาพประกอบในการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่ที่น้อยมากจนเป็นจุดด้อยของหนังสือ แต่มีความโดดเด่นในการตั้งชื่อเรื่องที่ครอบคลุมเนื้อหา และการใช้กลวิธีในการถ่ายทอดเนื้อหาเพื่อให้ผู้อ่านเกิดองค์ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาในแดนพุทธภูมิได้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้งรายละเอียดปลีกย่อยที่จะเป็นคู่มือสำหรับนักเดินทาง เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง ระยะเวลา สถานที่สำคัญ ค่าที่พัก ค่าอาหาร เป็นต้น ก่อให้เกิดคุณค่าทางวรรณกรรม 4 ด้าน ได้แก่ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านโบราณคดี คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ และคุณค่าด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิให้คุณค่าทางวรรณกรรม 4 ด้าน ได้แก่ คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ คุณค่าทางด้านโบราณคดี คุณค่าทางด้านภูมิศาสตร์ และคุณค่าด้านขนบธรรมเนียมประเพณี

คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิเป็นหนังสือที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีต ผู้เขียนมีการสอดแทรกคุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ไว้อย่างมากมาย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นเหตุการณ์บ้านเมืองของชนชาติที่ตั้งอยู่ในดินแดนพุทธภูมิและยังทำให้ผู้อ่านได้ทราบถึงรายละเอียดความเป็นมาและความสำคัญของสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในดินแดนพุทธภูมิอีกด้วย ตัวอย่างเช่น รัฐพิหารเคยมีความรุ่งเรืองมากในอดีตโดยเดิมมีชื่อว่ารัฐมคธ มีเมืองหลวงอยู่ที่ราชคฤห์ แต่ต่อมาพระเจ้าอชาตศัตรูปลงพระชนม์พระราชบิดา คือ พระเจ้าพิมพิสาร เห็นควรย้ายเมืองหลวงไปปาฏลิบุตรหรือปัตนาตามพุทธทำนาย

คุณค่าทางด้านโบราณคดี หนังสือธรรมยาตราในแดนพุทธภูมิเป็นหนังสือที่ทำให้ผู้อ่านทราบถึงร่องรอยหลักฐานการค้นพบของโบราณต่างๆ สิ่งที่ค้นพบทำให้ทราบถึงการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองและการดำรงชีวิตของผู้คนในอดีตได้เป็นอย่างดี ผู้เขียนได้มีการสอดแทรกคุณค่าทางโบราณคดีไว้ซึ่งเป็นการค้นพบเกี่ยวกับโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ ซึ่งโบราณสถานและโบราณวัตถุต่างๆ นั้น สามารถนำมาศึกษาวิจัยเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคมได้ ตัวอย่างเช่น วิหารปริณิพพาน วิหารนี้นักโบราณคดีชาวอังกฤษได้มาขุดพบเมื่อปี 1854 ต่อมาเซอร์อเล็กซานเดอร์ คันทิงแฮม มาศึกษาเพิ่มเติมและประกาศว่าเป็นที่ปริณิพพานของพระพุทธเจ้า

เอกสารอ้างอิง

- ชลธิชา เดชบุญ. (2564). แนวคิดและศิลปะการใช้ภาษาในนวนิยายเรื่องกรรมกรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์ ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 10(1), 35-50.
- ชุมสาย สุวรรณชมพู. (2548). *ความรู้เกี่ยวกับการใช้โวหารและภาพพจน์ในภาษากับการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: พีเพรส.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2525). *แอลอติวรรณกรรมไทย*. กรุงเทพฯ: เอเดียนส์โตร.
- บุษกร แพบำรุง. (2542). *วิเคราะห์สารคดีท่องเที่ยวของปราโมทย์ ทศนาสุวรรณ์*. (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- ประภาศรี สีหอำไพ. (2531). *การเขียนแบบสร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: เอเดียนส์โตร.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2525). *ศิลปะการเขียน*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2539). *จาริกบุญ จาริกธรรม*. นครปฐม: มูลนิธิวัดญาณเวศกวัน.
- พัทธนันท์ พาป้อ และปัทมกานธา. (2564). กลวิธีการใช้ภาษาในความเรียงสายลมและเส้นขอบฟ้า ของพิบูลศักดิ์ ละครพล. *รายงานการประชุมวิชาการระดับชาติครั้งที่ 7 วิถีพุทธ วิถีชุมชน รากฐานชีวิตทัศน์เชิงสังคมล้ำนาในสังคมวิถีใหม่*, 28 กุมภาพันธ์ 2564 (หน้า 477-486). ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- ภรณันท์ ประสิทธิ์วิเศษ. (2551). *คู่มือนางฟ้า*. กรุงเทพฯ: แอปเพิล บลอสซั่ม (ประเทศไทย).
- ภาสกร เกิดอ่อน และคณะ. (ม.ป.ป.). *ภาษาไทยวรรณคดีและวรรณกรรม*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 7 รอบ 5 ธันวาคม 2554*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- رينฤทัย สัจจพันธ์. (2524). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สถาบันภาษาไทย กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2538). *คู่มือการเขียนเรื่องบันเทิงคดีและสารคดี สำหรับเด็ก*. กรุงเทพฯ: ครูสภาลาดพร้าว.
- อิสระ สุวรรณบล. (2555). *ธรรมเนียมตราในแดนพุทธภูมิ*. กรุงเทพฯ: คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.

วิจารณ์หนังสือ : Book Reviews
พุทธศาสนาจะวิกฤต ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน*
Buddhism in Crisis: Think Ahead, Stay Informed

ผู้เขียน: พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)

Author: Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto)

พระประภัสสร์ ธมฺมวโร (ประภัสสร์ แสงเทียมจันทร์) และพระครูปริยัติพัฒนบัณฑิต (มิตร วันยาว)

Phra Prakrit Dhammawangso (Prakrit Seangthiamchan)

and Phrakru Pariyattiphatthanabundit (Mit Wanyao)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

Mahschulalongkornrajavidyalaya, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding Author, E-mail: shop.prakit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจารณ์หนังสือพุทธศาสนาจะวิกฤต ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน เป็นการบรรยายธรรมของท่านพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) มีวัตถุประสงค์ในการวิจารณ์เพื่อนำเสนอจุดเด่นและข้อบกพร่องของสารธรรมที่ได้เรียบเรียงขึ้น ซึ่งท่าน ป.อ.ปยุตฺโต มุ่งหวังให้ผู้อ่านได้เข้าใจปัญหาต่างๆ ที่เป็นวิกฤตต่อพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง (1) เหตุผลที่แท้จริงในการตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา (2) ความสำคัญของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ (3) จดหมายตอบ นพ.บรรจบ ชุณสวัสดิกุล เรื่อง “จิตวิญญาณ” และ (3) ภาพสะท้อนของการศึกษาไทยจากหนังสือพระมโน โดยเป็นการพูดถึงต้นเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา อันเนื่องมาจากเสรีภาพตามหลักพุทธศาสนา ที่มีอิสระไม่บังคับทุกคนจึงมีสิทธิ์จะถือปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ จะเชื่อหรือไม่เชื่อก็ได้ ไม่รังเกียจ ไม่ระแวงระวัง ไม่ป้องกันตัวเอง แต่คอยให้โอกาสคนอื่น จนกลายเป็นจุดอ่อนร้ายแรง ที่ทำให้ศาสนาพุทธมีภัย จนอาจทำให้พระพุทธศาสนาเกิดวิกฤต ซึ่งผู้วิจารณ์พบว่าโครงสร้างเนื้อหาเป็นไปอย่างมีระบบ แบ่งเป็นบทชัดเจน แต่ย่อหน้าไม่สะดวกต่อการอ่าน เพราะไม่มีหมายเลขข้อกำกับไว้ข้างหน้าอย่างชัดเจน สำหรับในส่วนเนื้อหา มีคุณค่า

*ได้รับบทความ: 23 พฤษภาคม 2567; แก้ไขบทความ: 30 กันยายน 2567; ตอบรับตีพิมพ์: 21 ตุลาคม 2567

Received: May 23, 2024; Revised: September 30, 2024; Accepted: October 21, 2024

ต่อพระพุทธศาสนา มาก เป็นสิ่งที่ชาวพุทธจำเป็นต้องคิดให้ไกล และรู้ให้ทัน และถึงแม้เป็นหนังสือธรรมะ แต่ไม่ค่อยมีคำบาลี แต่ก็มีอธิบายความให้ผู้อ่านเข้าใจได้ มีการยกตัวอย่างประกอบ และใช้ภาษาที่ชวนให้ผู้อ่านคิดพิจารณาตามตลอดการดำเนินเรื่อง ถึงแม้ว่าสาระธรรมอาจจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายและการปกครองที่ค่อนข้างยากสำหรับผู้เริ่มศึกษาธรรม แต่ก็มีเนื้อหาที่มุ่งขจัดนานาปัญหา ที่จะป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาอย่างตรงไปตรงมา เพื่อให้พระพุทธศาสนาอยู่คู่กับประเทศไทยไปตราบนานเท่านาน

คำสำคัญ: พุทธศาสนา; วิกฤต; คิดให้ไกล; รู้ให้ทัน

Abstract

The book review of "Buddhism in Crisis: Think Ahead, Stay Informed" is a discourse on Dhamma by Venerable Phra Payutto, with the objective of critiquing and presenting the strengths and weaknesses of the Dhamma teachings compiled. Venerable Phra Payutto aims to help readers understand various issues that pose crises to Buddhism, such as (1) the true reasons behind the establishment of the Ministry of Buddhism, (2) the importance of the Sangha Act, (3) the response letter to Dr. Bhichai Chulsuksant on the topic of "Consciousness," and (4) reflections on the study of Thailand from the book "Phra Mano." These problems arise from the freedom accorded by Buddhism, where everyone has the right to practice or not to practice, believe or not believe, without coercion, caution, or self-defense but allowing others the opportunity. This vulnerability can become a serious weakness that endangers Buddhism, potentially leading to crises. The critic finds the content to be structured and systematically divided into clear sections, although the lack of clear numbering makes it less convenient to read. The content itself holds great value for Buddhism, necessitating deep consideration and timely awareness. While it is a book of Dhamma, it contains minimal Pali language but provides explanations in a comprehensible manner. It includes relevant examples and employs language that encourages critical thinking throughout the narrative. Although the Dhamma content may involve complex legal and governance issues challenging for beginners, it addresses various problems that directly impact Buddhism, ensuring the religion remains closely aligned with Thailand in the long run.

Keywords: Buddhism; Crisis, Think Ahead; Stay Informed

1. บทนำ

หนังสือ พุทธศาสนาจะวิกฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน เป็นหนังสือที่รวบรวมผลงานของท่านพระธรรมปิฎก หรือ ป.อ.ปยุตโต ที่ได้ตีพิมพ์ครั้งในอดีต ซึ่งเป็นหนังสือธรรมะที่ได้รับการเรียบเรียงโดย “มูลนิธิพุทธธรรม” นำโดยนายยุงยุทธ ธนะปุระ เพื่อเป็นการเผยแพร่พระสัทธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในวงกว้าง โดยท่านได้ถ่ายทอดด้วยแง่คิดที่หลากหลาย อันจะทำให้ผู้อ่านเข้าถึงเจตนารมณ์พร้อมทั้งคิดวิเคราะห์ตามสาระนั้นอย่างมีรู้ปื่อ หนังสือเล่มนี้มี เลข ISBN: 974-90808-3-1 พิมพ์บนกระดาษขนาด A5 มีความหนา 113 หน้า ตีพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 โดยสำนักพิมพ์ มูลนิธิพุทธธรรม และจัดจำหน่ายโดย บริษัท เคล็ดไทย จำกัด ในราคา 65 บาท

2. โครงสร้างหนังสือ

โครงเรื่องการนำเสนอ แบ่งออกเป็น 4 บท ได้แก่บทที่ 1 ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา เหตุผลที่แท้อยู่ที่ไหน โดยจะมีการอธิบายความสำคัญที่ต้องยกเอาประเด็นนั้นๆ มาวิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ พร้อมทั้งใช้วลีที่เป็นเหตุและผลเตือนใจ มีความหมายที่ลึกซึ้ง สอดคล้องกับพระธรรมวินัย, บทที่ 2 พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เรื่องเก่าที่เลี่ยนกันใหม่ ข้อคิดเดิมของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ซึ่งจะมีการตีความหมายอธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผล และค่อนข้างละเอียดว่า วิกฤติในเรื่องนั้นๆ คืออะไร และรู้ให้เท่าทันผลที่จะตามมา จากนั้นจะลำดับประเด็นปัญหาย่อยๆ โดยมีการใช้ตัวหนังสือตัวหนาเป็นเครื่องหมายแสดงการขึ้นต้นแต่ละประเด็นย่อย และในแต่ละประเด็นปัญหาย่อยก็พรรณนาไปอย่างสอดคล้องสัมพันธ์กัน, บทที่ 3 จดหมายตอบ นพ.บรรจบ ชุณสวัสดิกุล เรื่อง “จิตวิญญาณ” มีการยกตัวอย่างอย่างสม่าเสมอ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจ เนื้อความ รวมทั้งใช้ตัวอักษรสีเข้มและตัวอักษรขนาดใหญ่แทนการเน้นข้อความที่เป็นใจความสำคัญของประโยค หรือต้องการส่งสารให้ผู้อ่านเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันได้ง่ายขึ้น และบทที่ 4 ดูหนังสือพระมโนสัทธอนภาพโซของการศึกษาไทย การพรรณนาจะเป็นแบบองค์รวม มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจไปที่ประเด็นหลัก “ชื่อเรื่องบท” และอธิบายความสำคัญของประเด็นนั้นๆ ว่าจะก่อให้เกิดวิกฤติได้อย่างไร พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางในการแก้ไขข้อบกพร่อง เพื่อป้องกันวิกฤติต่อพุทธศาสนาด้วย

ผู้วิจารณ์เห็นว่า การเขียนโครงร่างเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้เป็นวิธีการเขียนที่ดี เพราะทำให้ผู้อ่านเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันกับผู้เขียนได้ไม่ยาก โดยไม่ต้องนำใจความสำคัญในแต่ละประเด็นมาเชื่อมโยงและตกลึกใจความสำคัญซ้ำ เพราะอาจจะทำให้ผู้อ่านสับสน เพื่อให้เข้าใจในเจตนาที่ผู้เขียนต้องการสื่อถึงผู้อ่าน ทั้งนี้ มีเพียงบทที่ 1 ที่มีเนื้อหาประเด็นปัญหาแยกย่อย ซึ่งแม้จะประกอบไปด้วยประเด็นย่อยหลายประเด็นอยู่ภายในบท แต่เนื้อหานั้นมุ่งอธิบายให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกันชัดเจนและสอดคล้องกับความเป็นจริงในสังคม ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่า นอกจากประเด็นย่อยต่างๆ จะไม่ทำให้เกิดความสับสนแล้วยังทำให้เข้าใจในประเด็นได้ดียิ่งขึ้น เพราะในเนื้อหานั้นอธิบายไว้ได้อย่างละเอียด ยกตัวอย่างให้เห็นภาพ

ได้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นวิธีจูงใจอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ตั้งต้นสนใจศึกษา ไม่รู้สึกว่ามีอุปสรรค หรือปัญหาในการทำความเข้าใจ และมีกำลังใจต่อไปที่จะอ่านบทอื่นให้ก้าวหน้าได้เร็ว

3. วิจารณ์หนังสือ

บทที่ 1 ตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา เหตุผลที่แท้อยู่ที่ไหน เป็นการพรรณนาที่มุ่งหมายอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่มักมีแต่เรื่องร้ายๆ เป็นเหตุการณ์ในทางทำลายหรือเสื่อมโทรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางสังคมทั่วไป หรือจำเพาะเกี่ยวกับด้านพุทธศาสนา โดยแบ่งเป็น 4 ประเด็น ได้แก่ (1) ปัญหาเด็กนักเรียนยกพวกตีกัน เพราะคิดสั้นขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม (2) ปัญหาผู้ใหญ่มัวยึดถือพรรคพวกจนชาติศาสน์จะสลาย (3) มองให้กว้าง จะคิดให้ไกล และ (4) ทุกฝ่ายต้องมุ่งจุดหมายสูงสุด พระพุทธศาสนาเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทั้งปวง ซึ่งบทที่ 1 เรื่องตั้งกระทรวงพระพุทธศาสนา เหตุผลที่แท้อยู่ที่ไหน เป็นการกล่าวถึงต้นเหตุของปัญหาเหตุการณ์ต่างๆ ที่มักมีแต่เรื่องร้ายๆ เป็นเหตุการณ์ในทางทำลายหรือเสื่อมโทรม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางสังคมทั่วไป หรือจำเพาะเกี่ยวกับด้านพุทธศาสนา ซึ่งระบุว่า มี 4 ประเด็น ซึ่งประเด็นที่ 1 คือ การขาดจิตสำนึกต่อส่วนรวม ผู้วิจารณ์เห็นด้วยอย่างยิ่งว่า คนไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมจะเป็นตัวขัดขวางการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมประเทศชาติให้ตั้งงามเจริญก้าวหน้า ดังนั้นถ้าจะแก้ปัญหานี้ นักศึกษาต้องจึงต้องเข้าใจถึงความหมายของหน้าที่ของนักศึกษา และปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเล่าเรียน

ประเด็นที่ 2 ปัญหาผู้ใหญ่มัวยึดถือพรรคพวกจนชาติศาสน์จะสลาย เป็นการกล่าวถึง ผู้บริหารประเทศชาติว่า ไม่ได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน แต่ทำงานเพราะคิดว่าตนเองเป็นคนที่มีตำแหน่งของรัฐและกลุ่มคนที่สนับสนุนตนเอง ไม่ได้มองมองไปถึงประโยชน์สุขของประชาชน ผู้วิจารณ์เห็นด้วยว่าต้องรีบเอาใจใส่แก้ไข ผู้บริหารต้องใจกว้าง ยอมรับความจริงจัดทำนโยบายให้ตรงตามเรื่องตามสภาพปัญหา ไม่ใช่จะทำดี หรือจะทำเลวทำชั่ว ฉันทันทีได้ทั้งนั้น การนำเสนอยกตัวอย่าง “อุปมาเหมือนเลี้ยงลูกแมวห้าตัว ถ้ามีสร้างกรงให้คงแปลก แต่เลี้ยงลูกไกร้อยตัวไม่สร้างเล้าให้กลายเป็นวิปริต” เป็นเรื่องที่เขาได้ยาก จัดว่าเป็นเนื้อหาที่มีคุณค่าแก่เรื่องนี้มาก เพราะทำให้เข้าใจว่าการจะออกนโยบายอะไรก็ตาม เราต้องจัดต้องทำไปตามความเหมาะสมกับกิจการที่มันควรจะเป็น เพื่อไม่ให้สังคมนี้พินาศย่อยยับ สำหรับประเด็นที่ 3 มองให้กว้าง จะคิดให้ไกล ในส่วนนี้ได้ หมายถึง การศึกษาพระพุทธศาสนาว่า จะต้องศึกษาให้ดี จึงจะเป็นการไม่ประมาท และจะไม่ทำให้เกิดความพินาศ มองให้กว้าง หมายถึง มองประชาธิปไตย หรือเสรีภาพ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, หน้า 1-64) ซึ่งทั้งสามประเด็นข้างต้นจะเห็นได้ว่าล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องกันเรื่องสิทธิเสรีภาพ ที่ต่างคนต่างคิดว่าตนมีสิทธิที่จะทำอะไรยังก็ได้ โดยไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของคนอื่นด้วย ฉะนั้นสำหรับสังคมไทยสิทธิเสรีภาพจึงเป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อนในขณะเดียวกัน สอดคล้องกับคำกล่าวของ ปรีชา ช่างขวัญยืน ที่ว่า “ศาสนาเป็นเรื่องของเสรีภาพ ควรปล่อยอิสระไม่บังคับเลย จะกลายเป็นการทำลายศาสนา เพราะจะเป็นการปล่อยให้

เกิดเสรีภาพในการหลอกลวง เสรีภาพในการทำลายพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ไม่ควรรักษาเสรีภาพทางศาสนาเท่ากับรักษาศาสนา” (ปรีชา ช่างขวัญยืน, 2542, หน้า 253)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า เป็นเรื่องที่น่ากังวลหากเรื่องที่กล่าวมาในข้างต้นไม่ได้รับการเอาใจใส่ เพราะชาวพุทธมักบ่นกันมาก พูดทำนองตำหนิชาวพุทธและขึ้นชมศาสนาอื่นในเรื่องเสรีภาพ โดยไม่เห็นการได้มาของเสรีภาพแบบฝรั่งหรือศาสนาอื่น เพราะเสรีภาพแบบฝรั่งนั้น ได้มาเพราะการบีบคั้นกัน ผ่านประสบการณ์ที่ข่มขืน จากการห้ามนิโทษทางศาสนา มีลักษณะเสรีภาพในเชิงลบ ส่วนเสรีภาพแบบสยามเป็นเสรีภาพตามหลักพุทธศาสนา มีลักษณะเสรีภาพเชิงบวก ใช้วิธีให้เสรีภาพที่มีอิสระไม่บังคับ เพราะฉะนั้นคนจึงมีสิทธิ์จะถือปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ จะเชื่อหรือไม่เชื่อ แต่จะต้องศึกษาให้ดี และวิจารณ์เห็นด้วยอย่างยิ่งอีกว่า เสรีภาพทางศาสนาแบบสยาม ที่ไม่รังเกียจ ไม่ระแวงระวัง ไม่ป้องกันตัวเอง แต่คอยให้โอกาสคนอื่น เป็นจุดอ่อนร้ายแรง ที่ทำให้ศาสนาพุทธมีทั้งภัยภายในแห่งความประมาท และภัยภายนอกจากการรุกรานทำลายจากศาสนาอื่น ทำให้พระพุทธศาสนาเกิดวิกฤติ

บทที่ 2 พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เรื่องเก่าที่เถียงกันใหม่ ข้อคิดเดิมของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) มีประเด็นหลักที่กล่าวถึงการแก้ปัญหาวิกฤติพุทธศาสนา โดยอาศัย พ.ร.บ.คณะสงฆ์ โดยที่ พ.ร.บ. สงฆ์ จะต้องเป็นฐานรองรับธรรมวินัย และเป็นหลักประกันให้พระเถรเจริญในไตรสิกขา ผู้วิจารณ์เห็นด้วยที่ว่า “พระธรรมวินัยเป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนา ตัวแท้ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่พระธรรมวินัย” เพราะถ้าจะรักษาพระพุทธศาสนาก็ต้องรักษาพระธรรมวินัย และยึดเอาพระธรรมวินัยเป็นหลักเป็นเกณฑ์สำคัญสูงสุด และเห็นด้วยอย่างยิ่งว่า ถ้าจะปรับปรุงการปกครองคณะสงฆ์กันใหม่ให้มีประสิทธิภาพ ต้องไม่ลืมสิ่งสำคัญ คือ ชุมชน เพราะว่า วัดในพระพุทธศาสนานั้นสร้างขึ้นโดยชุมชน และเป็นของชุมชน จึงต้องมีอยู่เพื่อประโยชน์สุขของชุมชนด้วย ทั้งนี้ การจะอ่านเรื่องนี้ให้เข้าใจได้ ผู้อ่านต้องมีความรู้พื้นฐานทางกฎหมายมากพอสมควร หรือมีประสบการณ์ในการอ่านหรือการเรียนรู้เกี่ยวกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ มาก่อน ยากพอสมควรแก่ผู้ศึกษาเมื่อใหม่ ยกตัวอย่างเช่น “พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เรื่องเก่าที่เถียงกันใหม่” ผู้อ่านที่ไม่เคยรู้มาก่อน ว่า พ.ร.บ.คณะสงฆ์ คืออะไร ก็ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ อาจกล่าวได้ว่าผู้อ่านต้องเข้าใจในบริบทของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เสียก่อน จึงจะเข้าใจลึกซึ้งข้างต้น ว่าอะไรเก่าอะไรใหม่ ตลอดจนเข้าใจว่าปัญหาที่ก่อให้เกิดวิกฤติ (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, หน้า 67-73) และผู้วิจารณ์ค่อนข้างเห็นแย้งกับประเด็นที่ว่า พ.ร.บ.คณะสงฆ์ จะช่วยให้พระพุทธศาสนาฟื้นภัย ในหน้า 68-72 ที่ว่า “พ.ร.บ.สงฆ์จะต้องเป็นฐานรองรับธรรมวินัย จะรักษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ได้ก็ต้องรักษาพระธรรมวินัย” ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าจะรักษาพระพุทธศาสนาในประเทศไทยไว้ได้ ไม่ใช่เพียงแค่ต้องรักษาพระธรรมวินัยอย่างเดียว จะต้องแก้ไขปัญหาการปกครองประเทศด้วย เพราะปัญหาการเมืองในประเทศไทยมีอิทธิพลมากต่อทุกภาคส่วน รวมทั้งพุทธศาสนาด้วย (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, หน้า 74-81) ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับความคิดเห็นของ สมบูรณ์ สีดาคณ ที่กล่าวไว้ในหนังสือ วิกฤต พุทธศาสนา ว่า เป็นไปไม่ได้ที่

พระพุทธศาสนาจะวิกฤติในสยาม เพราะปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในประเทศมันเป็นปัญหาการเมือง เป็นปัญหาการปกครอง เพราะในประเทศไทย รัฐธรรมนูญที่มี ขัดกับหลักการปกครองทุกมาตราเลย

ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในบทนี้การตีความหมายวิกฤติพุทธศาสนาโดยที่ พ.ร.บ. สงฆ์ อธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผลค่อนข้างละเอียดว่า วิกฤติคืออะไรและรู้ให้ทันหมายถึงรู้อะไร จากนั้นจะลำดับประเด็นปัญหาย่อยที่อยู่ภายในบทเป็นข้อๆ โดยมีการใช้ตัวหนังสือตัวหนาเป็นเครื่องหมายแสดงการขึ้นต้นแต่ละประเด็นย่อย และในแต่ละประเด็นปัญหาย่อยก็จะเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ตลอดจนมีการอธิบายขยายความประกอบกับยกตัวอย่างอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความ รวมทั้งใช้ตัวอักษรสีเข้มและตัวอักษรขนาดใหญ่แทนการเน้นข้อความที่เป็นใจความสำคัญของประโยค

บทที่ 3 จดหมายตอบ นพ.บรรจบ ชุณสวัสดิกุล เรื่อง “จิตวิญญาณ” ได้กล่าวถึงความหมายและคุณค่าของจิตวิญญาณ ว่า “จิตวิญญาณ” คือคำที่ประกอบขึ้นใหม่ ของสองคำ คือ “จิต” และ “วิญญาณ” เป็นคำศัพท์ที่นำมาจากพระพุทธศาสนา ที่สื่อความหมายเป็นเรื่องของความรู้สึก ผู้วิจารณ์เห็นด้วยที่ว่า การดำเนินชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา แยกส่วนออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) การติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม (2) ความตั้งใจ แรงจูงใจ ความรู้สึก คุณสมบัติ และอาการความเป็นไปต่างๆ ภายในจิตใจ โดยที่ด้านจิตใจนี้ เป็นด้านที่ต้องใช้สมาธิ อนุโลมได้เป็น 3 ด้านย่อย ได้แก่ คุณสมบัติ สมรรถภาพ และสภาพจิต และ (3) ความรู้ ความเข้าใจ การหยั่งรู้ การรู้เข้าใจสิ่งนั้นๆ ตามที่มันเป็น พัฒนาการของคน จะแยกวัดผลตามการพัฒนาที่เรียกว่า ภาวนา 4 ซึ่งประกอบไปด้วย พัฒนาการติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านวัตถุ พัฒนาการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม พัฒนาสภาพจิต แรงจูงใจ คุณธรรม คุณสมบัติต่างๆ ของจิตใจ และพัฒนาความรู้ความคิดความเข้าใจ เริ่มตั้งแต่การรับรู้ ดู ฟัง เป็นต้น ผู้ที่พัฒนาเต็มที่ทั้ง 4 ด้าน ก็จะเป็นภาววิัตตต์ เรียกว่าเป็น พระอรหันต์ ซึ่งจะต้องมีการพัฒนาจิตใจเป็นฐานรองรับ แล้วจิตใจจะพัฒนาสมบูรณ์จนมีความสุขพ้นทุกพันปัญหาได้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2555, หน้า 82-97) ซึ่งมีความสอดคล้องตามที่ท่านหลวงพ่อกุศลทาส ที่ได้บรรยายว่า ต่อเมื่อการพัฒนาปัญญาจนเกิดความเห็นใจแจ้งความจริง ปัญญาเป็นตัวปรับแก้และปลดปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ ทำให้จิตลงตัวมีดุลยภาพ โดยสมบูรณ์เป็นจิตไร้พรมแดน สุขภาพดี คือ สุขภาวะที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม อย่างสมดุล ทั้งมิติทางจิต วิญญาณ (มโนธรรม) ทางสังคม ทางกาย และทางจิต (พุทธทาสภิกขุ, 2541, หน้า 56)

ผู้วิจารณ์เห็นว่า เนื้อหาจดหมายตอบ นพ.บรรจบ ชุณสวัสดิกุล เรื่อง “จิตวิญญาณ” เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านที่มีความสนใจในการเจริญวิปัสสนามาก การพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ จะทำให้มีความสุขพ้นทุกพันปัญหาได้จริง เพราะการพัฒนาปัญญาจนเกิดความเห็นใจแจ้งความจริงแล้ว ปัญญาจะเป็นตัวสมดุล ทั้งทางจิตวิญญาณ ทางสังคม ทางกาย และทางจิต โดยผู้ที่พัฒนาเต็มที่ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาด้านการติดต่อสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้านวัตถุ พัฒนาด้านการติดต่อสื่อสารสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคม พัฒนาด้านสภาพจิต และพัฒนาด้านความรู้ความคิดความเข้าใจ จะสามารถปลดปล่อยจิตให้เป็น

อิสระ จนเกิดปัญญาได้

บทที่ 4 คู่มือหนังสือพระมโน สะท้อนภาพโซของการศึกษาไทย ในบทนี้ผู้วิจารณ์เห็นด้วยกับคำว่า “ภาพโซของการศึกษาไทย” ที่หมายถึง วงการการศึกษาไทยนั้นเป็นกำลังผลิตคนของสังคม ที่เดินกันไปอย่างไม่มีจุดหมาย และไม่รู้ทาง เช่น การที่มัวต้นค่านิยมปริญญาของเขา หรือต้นเต้นอยู่แค่ตรา ไม่เข้าถึงเนื้อหาข้างใน ขาดความเพียรที่จะลงลึกซึ่งถึงแก่นความรู้และความจริง ไม่ใฝ่รู้ ไม่ชอบสืบค้น มัวสนองความต้องการตามภาพที่ผิวเผิน การศึกษาของพระสงฆ์ก็เช่นกัน ที่บทบาทของพระกับการศึกษาก็กำลังมีค่านิยมปริญญามากขึ้น ที่นับวันการศึกษาพระธรรมวินัยอย่างลึกซึ้งนั้นลดน้อยลง เพราะดูจากสภาพบทบาทของพระสงฆ์กับระบบการศึกษา พระจะวิ่งตามหลังโยมด้วยซ้ำไป เพราะวิถีชีวิตของคนที่จะมาบวชส่วนใหญ่ก็มาจากมูลเหตุ อาจจะยากจน อาจจะไม่มีทางไป ซึ่งเมื่อบวชเข้ามาแล้วได้รับโอกาสทางการศึกษา ได้รับวุฒิแล้วก็มักจะสึกออกไปไล่ตามกระแสของโลก (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต), 2555, หน้า 98-112) ซึ่งมีความสอดคล้องกับชยอนันต์ สมุทวณิช ที่กล่าวว่า บทบาทของพระกับการศึกษาในปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา พระก็อยากจะเรียนเหมือนกับฆราวาสโดยทั่วไป แล้วก็จะสึกออกมาเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ที่มีในโลกที่กว้างขวางขึ้น (ชยอนันต์ สมุทวณิช, 2542, หน้า 196-199)

ในบทนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่า ในคำว่า “ภาพโซของการศึกษาไทย” เนื้อหาสาระไม่ได้มีเจตนานำเรื่องนี้มาพูดที่จะตำหนิอาจารย์หรือบุคคลในวงการ แต่เป็นบทเรียนให้อาจารย์หรือบุคคลในวงการการศึกษาไทย เอาไว้ทบทวนเพื่อใช้เป็นข้อคิดในแง่ที่ประโยชน์แก่ประเทศชาติมากกว่า เพราะอาจารย์หรือบุคคลในวงการการศึกษานั้นเป็นผลผลิตของสังคม ที่เดินกันไปอย่างไม่มีจุดหมาย และไม่รู้ทาง จึงต้องเตือนสังคมไทยรวมทั้งรัฐบาล

4. สรุป

หนังสือเล่มนี้ โครงเรื่องการนำเสนอ แต่ละบทก็จะมีการอธิบายความสำคัญที่ต้องยกเอาประเด็นนั้นๆ มาวิเคราะห์ วิจัย วิจารณ์ พร้อมทั้งใช้วลีที่เป็นเหตุและผลเตือนใจ เช่น “พ.ร.บ.คณะสงฆ์ จะไม่มีความหมาย ถ้าไม่เป็นฐานรองรับพระธรรมวินัย” แต่ละบทแต่ละเรื่อง การตีความหมายอธิบายอย่างเป็นเหตุเป็นผลค่อนข้างละเอียดว่า วิภัติคืออะไรและรู้ให้ทันหมายถึงรู้อะไร จากนั้นจะลำดับประเด็นปัญหาย่อยที่อยู่ภายในบทเป็นข้อๆ โดยมีการใช้ตัวหนังสือตัวหนาเป็นเครื่องหมายแสดงการขึ้นต้นแต่ละประเด็นย่อย และในแต่ละประเด็นปัญหาย่อยก็จะเรียบเรียงเป็นร้อยแก้วที่สอดคล้องสัมพันธ์กัน ตลอดจนมีการอธิบายขยายความประกอบกับยกตัวอย่างอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อความ รวมทั้งใช้ตัวอักษรสีเข้มและตัวอักษรขนาดใหญ่แทนการเน้นข้อความที่เป็นใจความสำคัญของประโยค หรือต้องการส่งสารให้ผู้อ่านเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันได้ง่ายขึ้น ทั้งนี้ในแต่ละบท เริ่มตั้งแต่บทที่ 2 จะไม่มีเนื้อหาประเด็นปัญหาแยกย่อย โดยเนื้อหาของบทที่ 2-4 การพรรณนาจะเป็นแบบองค์รวม มุ่งอธิบายให้ผู้อ่านเข้าใจไปที่

ประเด็นหลัก “ชื่อเรื่องบท” ผู้วิจารณ์เห็นว่า เป็นวิธีการเขียนที่ดี เพราะทำให้ผู้อ่านเข้าใจไปในทิศทางเดียวกันกับผู้เขียนได้ง่ายขึ้น โดยไม่ต้องนำใจความสำคัญในแต่ละประเด็นมาเชื่อมโยงและตกผลึกใจความสำคัญซ้ำ เพื่อให้เข้าใจในเจตนาที่ผู้เขียนต้องการสื่อถึงผู้อ่าน ทั้งนี้ มีเพียงบทที่ 1 ที่มีเนื้อหาประเด็นปัญหาแยกย่อย ซึ่งแม้จะประกอบไปด้วยประเด็นย่อยหลายประเด็นอยู่ภายในบท แต่เนื้อหานั้นมุ่งอธิบายให้เข้าใจไปในทิศทางเดียวกันชัดเจน ผู้วิจารณ์เห็นว่า นอกจากประเด็นย่อยต่างๆจะไม่ทำให้เกิดความสับสนแล้ว ยังทำให้เข้าใจในประเด็นได้ดียิ่งขึ้น เพราะในเนื้อหานั้นอธิบายไว้ได้อย่างละเอียด ยกตัวอย่างให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นวิธีจูงใจอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ตั้งต้นสนใจศึกษา ไม่รู้สึกว่ามี อุปสรรคหรือปัญหาในการทำ ความเข้าใจ และมีกำลังใจต่อไปที่จะอ่านบทอื่นให้ก้าวหน้าได้เร็ว

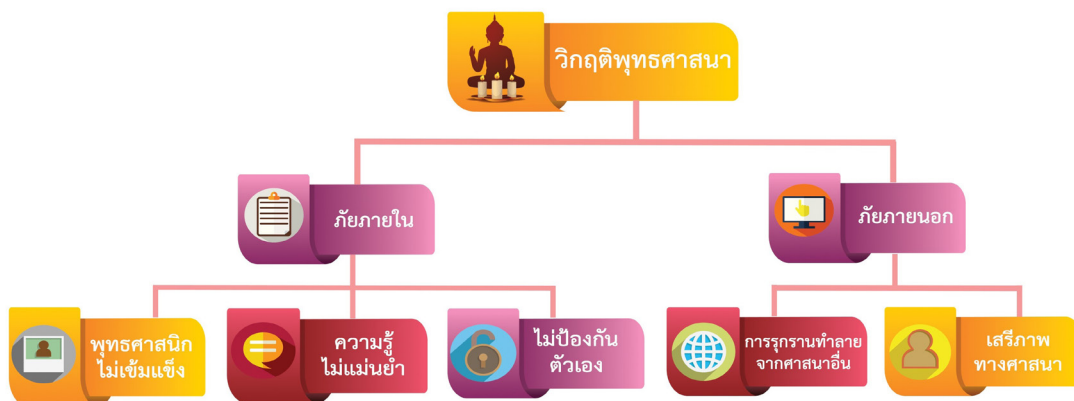
จุดเด่น: ชื่อหนังสือเป็นวลีที่สะเทือนใจแก่ผู้พบเห็น เป็นที่สะดุดตา และชวนให้สงสัย และโครงเรื่องการนำเสนอทั้ง 4 บทมีความละเอียดละออ ซึ่งแม้จะประกอบไปด้วยเนื้อหาถึง 113 หน้า แต่ก็ยังสามารถทำให้เข้าใจในประเด็นหลักที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้เป็นดี เพราะในเนื้อหานั้นอธิบายไว้ได้อย่างละเอียด ยกตัวอย่างให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน นับว่าเป็นวิธีจูงใจอย่างหนึ่ง ที่ทำให้ผู้ตั้งต้นสนใจศึกษา ไม่รู้สึกว่ามีอุปสรรค หรือปัญหาในการทำ ความเข้าใจ และมีกำลังใจต่อไปที่จะอ่านบทอื่นให้ก้าวหน้าได้เร็ว และนอกจากนี้ เนื้อหาสาระภายใน ยังมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ไม่ใช่เฉพาะพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่หมายเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน สังคม และประเทศชาติด้วย และยังชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาที่ว่า ชาวพุทธไทยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวม ผู้บริหารประเทศชาติก็ไม่ได้ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม และเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน แต่ทำงานเพราะคิดว่าตนเองเป็นคนที่มีตำแหน่งของรัฐ และที่สำคัญคือชาวพุทธเองบ่นกันมาก พูดทำนองตำหนิชาวพุทธด้วยกันเองและขึ้นชมศาสนาอื่นในเรื่องเสรีภาพแบบฝรั่งหรือศาสนาอื่น และยังสะท้อนให้เห็นถึงการแก้ปัญหาวิกฤติพุทธศาสนา ด้วย พ.ร.บ. คณะสงฆ์ โดยจะต้องเป็นฐานรองรับธรรมวินัย และเป็นหลักประกันให้พระเถระเจริญในไตรสิกขา เพราะพระธรรมวินัยเป็นเนื้อเป็นตัวของพระพุทธศาสนา ตัวแท้ของพระพุทธศาสนาอยู่ที่พระธรรมวินัย นอกจากนี้ยังมีเรื่องที่เป็นจุดเด่นสำหรับผู้อ่านที่เป็นเป็นนักปฏิบัติวิปัสสนาด้วย ซึ่งเป็นสาระเกี่ยวกับการพัฒนาจิตใจให้สมบูรณ์ที่จะทำให้มีความสุขพ้นทุกข์พ้นปัญหาได้จริง ซึ่งได้มีความสอดคล้องกับคำสอนของท่านหลวงพ่อกุศลด้วยว่า ต่อเมื่อการพัฒนาปัญญาจนเกิดความเห็นใจแจ้งความจริง ปัญญาเป็นตัวปรับแก้และปลดปล่อยชีวิตให้เป็นอิสระ ทำให้จิตลงตัวมีดุลยภาพโดยสมบูรณ์เป็นจิตไร้พรมแดน สุขภาพดี คือ สุขภาพะที่สมบูรณ์และเชื่อมโยงกันเป็นองค์รวม อย่างสมดุล ทั้งมิติทางจิต วิญญาณ (มโนธรรม) ทางสังคม ทางกาย และทางจิต ทั้งนี้ จุดเด่นในหนังสือเล่มนี้นับว่ามีคุณค่าต่อพระพุทธศาสนา เพราะเนื้อหาสาระเต็มไปด้วยปัญหาต่างๆ ที่กำลังจะกระทบต่อความมั่นคงของพุทธศาสนา แนวทางสำหรับแก้ไข เพื่อพัฒนาศรัทธาให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยต่อไป

สิ่งอยากนำเสนอ: สิ่งที่คุณวิจารณ์อยากนำเสนอเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ก็คือ เนื้อบางบท ผู้อ่านต้องมีความรู้พื้นฐานหรือมีประสบการณ์ในการอ่านทางกฎหมายเกี่ยวกับ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ มาพอสมควร เพราะมีความเฉพาะของเนื้อหาที่อยากพอสมควรแก่ผู้ศึกษาเมื่อใหม่ เช่น เรื่อง “พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เรื่องเก่าที่เถียงกันใหม่” ผู้อ่านที่ไม่เคยรู้มาก่อน ว่า พ.ร.บ.คณะสงฆ์ คืออะไร ก็ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะเข้าใจ เพราะอย่างน้อยผู้อ่านต้องเข้าใจในบริบทของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ เสียก่อน จึงจะเข้าใจลึกซึ้งขึ้น ว่าอะไรเก่าอะไรใหม่ และอะไรเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดวิกฤติ นอกจากนี้ อีกเรื่องคือ เรื่องจดหมายตอบ นพ.บรรจบ ชุณสวัสดิกุล เรื่อง “จิตวิญญาน” ควรให้ความหมายของจิตวิญญานอย่างชัดเจน โดยมีการอ้างอิงข้อมูล เพราะผู้อ่านทราบเพียงว่าจิตวิญญานเกี่ยวข้องกับอะไรกับการมีสุขภาพดี แต่ไม่ได้ทราบว่าแท้จริงสุขภาพดีมีลักษณะเป็นอย่างไร อีกทั้งผู้อ่านก็ยังขาดข้อมูลจากแหล่งอ้างอิงปฐมภูมิในประเด็นดังกล่าว นี่เป็นตัวอย่างที่สะท้อนให้เห็นว่าผู้เขียนคิดว่าผู้อ่านน่าจะเข้าใจ เลยไม่ได้อธิบายรายละเอียดนั้น และคำที่ใช้ในการอธิบายขยายความให้ผู้อ่านเข้าใจ ขณะที่หนังสือธรรมะ แต่ไม่ค่อยมีคำศัพท์บาลีเลย อาจทำให้ผู้อ่านไม่ได้รับบรรยากาศของการอ่านหนังสือธรรมะในการอ่านได้ เนื่องจากผู้อ่านพบว่าคำศัพท์ส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับกฎหมาย การเมืองการปกครอง เพื่อดำเนินเรื่อง ทั้งนี้การพบเจอสถิติทางด้านกฎหมาย การเมืองการปกครองมากเกินไป อาจทำให้ผู้อ่านรู้สึกว่าการจะเข้าใจธรรมะที่อยู่ในหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องยาก

5. องค์ความรู้ที่ได้รับ

ทำให้เห็นจุดเด่นและข้อบกพร่องของพุทธศาสนาในประเทศไทย อันจะเป็นปัจจัยให้เกิดความวิกฤติ อาทิเช่น การมีเสรีภาพทางศาสนาแบบสยาม ที่ไม่รังเกียจ ไม่ระแวงระวัง ไม่ป้องกันตัวเอง แต่คอยให้โอกาสคนอื่น ถือเป็นคนอ่อนร้ายแรง ที่ทำให้ศาสนาพุทธมีทั้งภัยภายในแห่งความประมาท และภัยภายนอกจากการรุกรานทำลายจากศาสนาอื่น ทำให้พระพุทธศาสนาเกิดวิกฤติ ซึ่งการให้อิสระในการนับถือศาสนาเป็นเรื่องของเสรีภาพ ปล่อยเป็นอิสระไม่บังคับเลย จะกลายเป็นการทำลายพุทธศาสนา เพราะจะเป็นการปล่อยให้เสรีภาพในการหลอกลวง จนกลายเป็นเสรีภาพในการทำลายพระพุทธรูปศาสนาในประเทศไทย ไม่ควรรักษาเสรีภาพทางศาสนาเท่ากับรักษาศาสนา สำหรับเรื่องนี้ก็เป็นเรื่องจริงที่ปรากฏขึ้นในประเทศเรา ไม่ว่าจะเป็นในอดีต หรือในปัจจุบัน ก็ล้วนแต่มีปัจจัยด้านเสรีภาพเข้ามาเกี่ยวข้องยกเป็นข้ออ้าง จนเป็นช่องว่างให้พระพุทธรูปศาสนาถูกรุกรานและถูกทำลาย ทั้งนี้ ก็ได้นำเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อป้องกันการเกิดวิกฤติ คือ การพัฒนาพุทธศาสนิกให้เข้มแข็ง โดยต้องหาความรู้ให้เก่ง สามารถแยกให้ได้ว่าอะไรเป็นพุทธ อะไรไม่เป็นพุทธ พร้อมทั้งแสดงความเห็นคู่กับการหาความรู้จากฐานที่แม่นยำ ชัดเจนที่สุด ในเรื่องพระธรรมวินัย และแสดงความเห็นที่ถูกต้องใช้ประโยชน์ได้จริง และที่สำคัญต้องถือธรรมเป็นใหญ่ ไม่ใช่เอาอัตตาออกมาตีกัน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

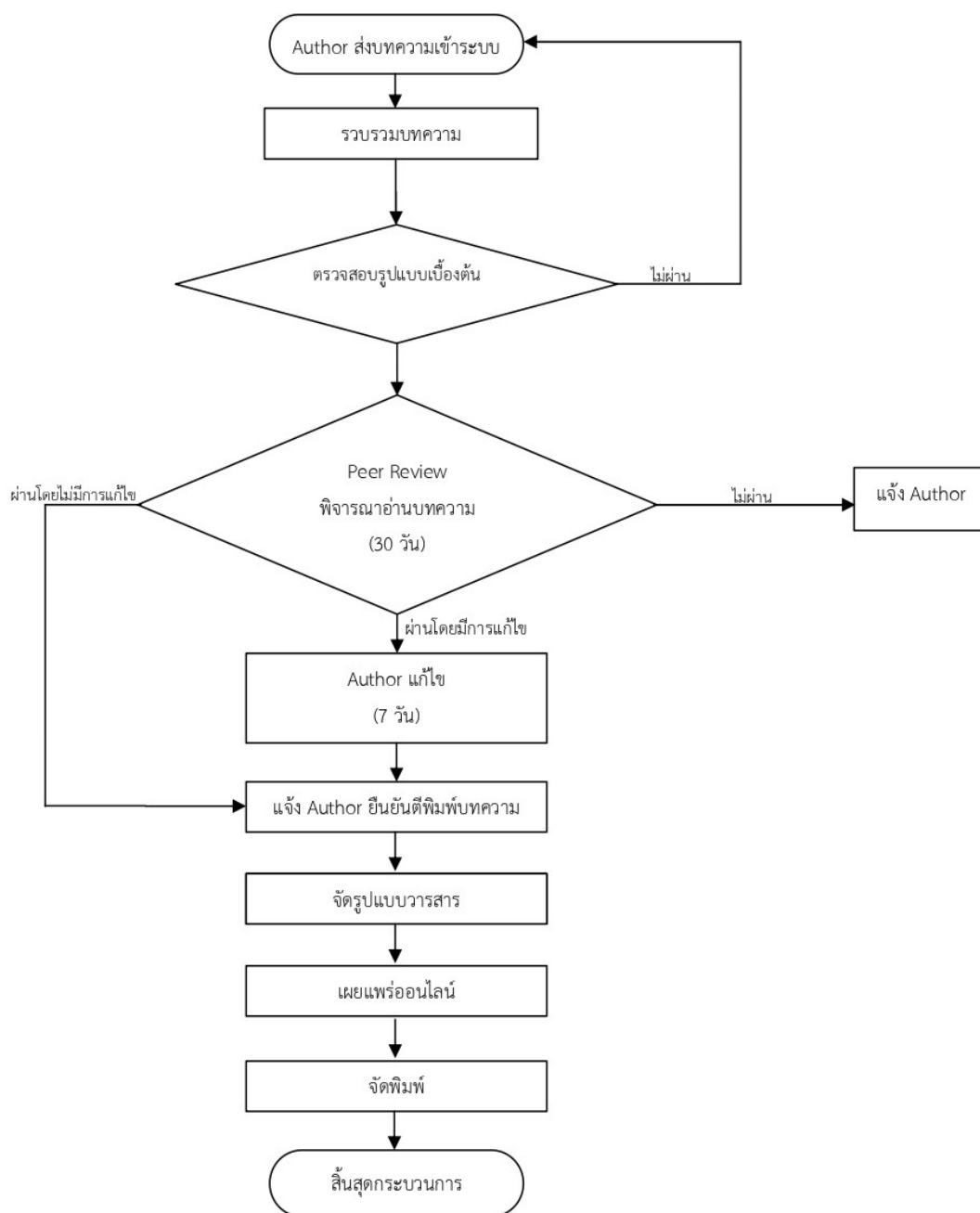
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). *วิกฤติพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2542). *วิกฤติพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2555). *พุทธศาสนาจะวิกฤติ ต้องคิดให้ไกล รู้ให้ทัน*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พุทธทาสภิกขุ. (2541). *ปัญหา หรืออุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.

ภาคผนวก

กระบวนการพิจารณาบทความของวารสารสถาบันวิจัยพัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

30 หมู่ 1 ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000

โทรศัพท์ 082-855-8962

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม ต้องส่งผ่านระบบลงทะเบียนออนไลน์ Website: <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/index> และรอการตรวจสอบจากกองบรรณาธิการ

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (font) ชนิตไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษ (A4) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษ ด้านซ้าย และด้านขวา ขนาด 3.81 ซม. ด้านบน ขนาด 4.5 ซม. และด้านล่าง ขนาด 4.01 ซม. พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 12 หน้ากระดาษพิมพ์ (A4) โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) อย่างน้อย 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double - blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 350 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัย/วิชาการต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และให้มีเพียง 2 ส่วนเท่านั้น คือ

1) **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
2) **ผลการวิจัยพบว่า** ควรประกอบด้วย ผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)

3) **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญไม่เกิน 3 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษาและจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (Semicolon) (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิจัย ประกอบด้วย

3.1.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้

3.1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ หรือจุดมุ่งหมายของการวิจัย รวมถึงรวบรวมหลักการ วิธีการ โดยมีรายละเอียดว่าจะต้องศึกษาอะไรบ้าง เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล และเสนอผลการวิจัยได้อย่างชัดเจน

3.1.3 วิธีดำเนินการวิจัย (Methods) เป็นการกำหนด วิธีการ กิจกรรม รายละเอียดของการวิจัย การศึกษาประชากร และกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.1.4 สรุปผลการวิจัย (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ ในข้อ 3.1.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยาย ในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.1.5 อภิปรายผลการวิจัย (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้อง กับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรค ต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.1.6 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะแนวการนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.1.7 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุง่องค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้ จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.1.8 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลัก เกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความ ไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์ การอ้างอิงที่ออกแบบมา เพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่ง่ายต่อการศึกษาและ การปฏิบัติ

3.2 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

3.2.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้ง

3.2.2 เนื้อหา (Content) เรื่องราวที่ผู้เขียนต้องการจะให้อ่านได้รับทราบ เนื้อหาที่ดีต้องมีรายละเอียดที่ชัดเจนและน่าสนใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพทางความคิดของผู้เขียนเป็นสำคัญ

3.2.3 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนบทความที่ผู้เขียนจะต้องเขียนให้เหลือเฉพาะส่วนที่มีความสำคัญ เป็นการกลั่นกรอง การรวบรวมหรือการลดข้อความให้เหลือส่วนที่สำคัญเท่านั้น

3.2.4 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.2.5 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

3.3 การเตรียมต้นฉบับสำหรับการเขียนบทวิจารณ์หนังสือ ประกอบด้วย

3.3.1 ชื่อเรื่องของหนังสือ (Title) ให้ระบุทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3.3.2 ชื่อผู้เขียนหนังสือ (Author) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานที่ผู้เขียนสังกัด

3.3.3 ชื่อผู้วิจารณ์ (Name of Reviews) ให้ระบุชื่อเต็มทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุสถาบันหรือหน่วยงานของผู้วิจารณ์สังกัด

3.3.4 เนื้อหาการวิจารณ์ (Reviews Content) ในการเขียนเกี่ยวกับหนังสือวิจารณ์ เนื้อเรื่องจะเป็นส่วนแสดงความคิดเห็นและรายละเอียดในการวิจารณ์ โดยนำเสนอเรื่องราวจุดเด่น จุดบกพร่องของเรื่อง โดยทำการวิจารณ์หรือวิพากษ์อย่างมีหลักเกณฑ์และเหตุผลตามหลักวิชาการ

3.3.5 สรุป (Summarizing) เป็นวิธีการเขียนสรุปความคิดเห็นทั้งหมดที่วิจารณ์ รวมถึงให้ข้อคิดหรือข้อสังเกตที่เป็นประโยชน์สำหรับผู้อ่าน

3.3.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge Assets) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ หลักการ วิธีการ ในลักษณะความเรียง แผนภาพ แผนภูมิ หรือผังมโนทัศน์ เพื่อให้ได้ความรู้ที่ได้จากการวิจัยนั้น

3.3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA (American Psychological Association) 6th edition เป็นการอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อความไว้ในเครื่องหมายวงเล็บ () แทรกในเนื้อหา ซึ่งมีรูปแบบการเขียนอ้างอิงที่นิยมแพร่หลาย โดยมีกฎเกณฑ์การอ้างอิงที่ออกแบบมาเพื่อให้ผู้ใช้มีความชัดเจนในการลงรายการงานเขียนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและการปฏิบัติ

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาตามหลักเกณฑ์ APA 6th edition

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่างเช่น (อง.ทุก. (ไทย) 20/395/106)

1.2 หนังสือ

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย **กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์**

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท์ ฐานุตตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)

Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)

(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่งคนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)

Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)

(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)

Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)

(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.3 วารสาร

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไปให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)

Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)

(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.4 วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

ผู้แต่ง 1 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต) (2557, หน้า 15)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), 2557, หน้า 15)

กรณีผู้แต่งมีเป็นกลุ่มบุคคลหรือนิติบุคคล

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น เจษฎา ทองรุ่งโรจน์ (2547)
Yamane (1967)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (เจษฎา ทองรุ่งโรจน์, 2547)
(Yamane, 1967)

ผู้แต่ง 2 คน ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านามของผู้แต่งทั้ง 2 คน โดยใช้คำว่า “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี (2559)
Bruce and Blackburn (1992)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระชนนันท ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี, 2559)
(Bruce and Blackburn, 1992)

ผู้แต่ง 3 คน ให้ระบุชื่อนามสกุลของผู้แต่งแต่ละคนให้คั่นด้วยเครื่องหมาย “,” หน้าผู้แต่ง คนสุดท้ายต้องคั่นด้วย “และ” สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “and” หรือ “&” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม (2552)
Dokchan, Phromkun and Yothum (2009)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (ภาสกร ดอกจันทร์, สุรพล พรหมกุล และสุบัน โยทุม, 2552)
(Dokchan, Phromkun and Yothum, 2009)

ผู้แต่งมากกว่า 3 คนขึ้นไป ให้ระบุชื่อ นามสกุลของผู้แต่งคนแรกให้คั่นด้วยตามด้วย “และคณะ” หรือคนอื่นๆ สำหรับผู้แต่งชาวไทย หรือ “et al.” หรือ “and others” สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ (2525, หน้า 100)
Prasitratsin et al. (1982, p. 100)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และคณะ, 2525, หน้า 100)
(Prasitratsin et al., 1982, p. 100)

1.5 รายงานการวิจัย

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่พิมพ์,/เลขหน้าที่อ้างอิง (ถ้ามี))

(ใช้รูปแบบเดียวกับหนังสือ)

1.6 ราชกิจจานุเบกษา

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อพระราชบัญญัติ/(ปีที่พิมพ์)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อพระราชบัญญัติ,/ปีที่พิมพ์)

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 (2544)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและ
พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504, 2544)

1.7 สัมภาษณ์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/การสัมภาษณ์,/วันที่/เดือน/พ.ศ.)

ผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ระบุชื่อ นามสกุล โดยไม่ต้องมีคำนำหน้านาม หากเป็นพระภิกษุทั่วไป
ให้ใส่คำว่าพระ, พระมหา นำหน้าชื่อตามด้วยฉายา และพระภิกษุที่มีสมณศักดิ์ให้ใส่ชื่อสมณศักดิ์ตามด้วย
ชื่อตัวในเครื่องหมายวงเล็บ

กรณีผู้แต่งมีสมณศักดิ์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต (การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต, การสัมภาษณ์, 15 สิงหาคม 2557)

1.8 สื่ออิเล็กทรอนิกส์

การอ้างอิงในเนื้อหา

หน้าข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ ชื่อ/นามสกุล/(ปีที่จัดทำ)

หลังข้อความ ตัวอย่างรูปแบบ (ชื่อ/นามสกุล,/ปีที่จัดทำ)

ตัวอย่าง เว็บไซต์

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น กรวรรณ สังขกร (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (กรวรรณ สังขกร, 2558)

ตัวอย่าง วิกีพีเดีย

ตัวอย่าง หน้าข้อความ เช่น Wikipedia (2558)

ตัวอย่าง หลังข้อความ เช่น (Wikipedia, 2558)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. คัมภีร์พระไตรปิฎก:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2. หนังสือ:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่อง./ (ครั้งที่พิมพ์(ถ้ามี) ใส่พิมพ์ครั้งที่ 2 เป็นต้นไป)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์.

เจษฎา ทองรุ่งโรจน์. (2547). *พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย ปรัชญา*. กรุงเทพฯ: โบแดง.

Yamane, T. (1967). *Statistics: an introductory analysis*. New York: Harper and Row.

3. วารสาร:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อบทความ./ ชื่อวารสาร./ ปีที่(ฉบับที่)./ เลขหน้า.

พระธรรมาภรณ์ ฐานุตโตโร และบุญชนะ ทาโยธี. (2559). การบริหารงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 16(1), 1-13.

Prescott, S. G. (2015). Will Instructors Save Time Using a Specifications Grading System?. *Journal of Microbiology & Biology Education*, 16(2), 298.

4. วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์/สารนิพนธ์:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์./ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทหรือวิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต)./ สถานที่พิมพ์:/ สำนักพิมพ์หรือชื่อมหาวิทยาลัย.

พระมหาบุญพิเชษฐ์ จันทร์เมือง. (2553). *การจัดการการท่องเที่ยวในพระอารามหลวงชั้นเอกในเกาะรัตนโกสินทร์*. (ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Phrachanna Bhaddharakhito. (2015). *An Analytical Study of Morality in Cambodian Traditional Wedding at Chamnomkuet Village, Chamnom Sub-district, Mongkol borei District, Banteay Meanchey Province Based on Buddhist Principle*. (Master of arts). Khon Kaen: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

5. รายงานการวิจัย:

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง. (รายงานการวิจัย)./สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์.

สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

6. ราชกิจจานุเบกษา:

ชื่อพระราชบัญญัติ./ (ปีที่พิมพ์./วันที่/เดือน)./ราชกิจจานุเบกษา./เล่มที่/ตอนที่/หน้า.

พระราชบัญญัติโบราณสถานโบราณวัตถุศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504. (2544, 21 ธันวาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 118 ตอนพิเศษ 127ง, หน้า 13-17.

7. สัมภาษณ์:

การสัมภาษณ์ให้ทำการอ้างอิงในเนื้อหาโดยไม่ต้องลงรายการในเอกสารอ้างอิง

8. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./เข้าถึงได้จาก/http://www.xxxxxxx

(คำว่า เข้าถึงได้จาก ใช้สำหรับเอกสารภาษาไทย Retrieved from สำหรับเอกสารภาษาต่างประเทศ)
กรวรรณ สังขกร. (2558). การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย. เข้าถึงได้จาก <http://www.slideshare.net/amicsangkakorn/ss-48803224>

Bhandari, P., Rishi, P. and Prabha, V. (2014). *Positive Effect of Probiotic Lactobacillus Plantarum in Reversing the LPS Induced Infertility in Mouse Model*. Retrieved from <http://www.jmm.microbiologyresearch.org/content/journal/jmm/10.1099/jmm.0.000230;jsessionid=1me6a81o04g7o.x-sgm-live-03>

9. วิกีพีเดีย :

ชื่อผู้แต่ง./ (ปีที่พิมพ์)./ชื่อเรื่อง./วันที่สืบค้น./จาก/http://www.xxxxxxx

วิกิพีเดีย. (2561). ข้าวสารจังหวัดขอนแก่น พ.ศ.2560. วันที่สืบค้น 3 มิถุนายน 2562, จาก <https://th.wikipedia.org/wiki>

ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม กรุณาติดต่อ “บรรณาธิการวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรม” สำนักวิชาการมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น อาคาร 100 ปี สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อจ อาสภมหาเถร) เลขที่ 30 หมู่ 1 บ้านโคกสี ตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000 โทรศัพท์ 082-855-8962

<https://so06.tci-thaijo.org/index.php/prij/> E-mail: phimoldhamma.prij@gmail.com

1) ผศ.ดร.นิเทศ สนั่นนารี 089-711-1190

2) นางสาวมารีสา ไสวงาม 082-855-8962

กำหนดการออกวารสาร

ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน

ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้พิมพ์ต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้พิมพ์ต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสารสถาบันวิจัยพินลธรรมเพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้พิมพ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้พิมพ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อนพร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

